This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
  Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
  Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
  Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
  Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på `http://books.google.com`

A 797,257

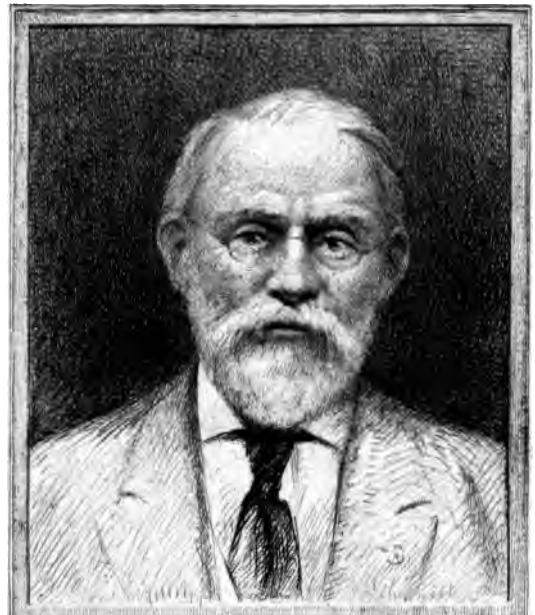

SILAS WRIGHT DUNNING
BEQUEST
UNIVERSITY OF MICHIGAN
GENERAL LIBRARY

FROM THE LIBRARY OF
CHRISTIAN JENSEN

Julen 1915.

PT
817
.N4
S6

Min Ven gennem mange
Aar
Rasmus Herlov
med kærlig Hilsen
fra M. C. Jensen

Martin Andersen Nexö
Espergærde
Denmark

M. ANDERSEN NEXØ

SOLDAGE

KJØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)

1903

INDHOLD

	Side
Undervejs	1
Den hvide By	13
Sevilla	29
Còrdoba	57
Gibraltar	87
Hinsides Strædet	107
Sol	131
Mellem Husmænd	157
I Granada	181
Zigøjnerne	203
Gennem Bjærgene med Diligence	231

UNDERVEJS

DUNNING
HILL
12-14-39
39883

Med tørre Øjne sagde vi Italien Farvel og kastede los. Naturligvis er Landet smukt, men lidt for meget Tableau, altfor meget Idyl. Dets Gavtyve er for smilende elskværdige, hele Nationen ler og er rund — efter Drikkepenge. De utallige Rejsende har gjort den til noget i Retning af en vandkæmmet Pudel, der gør fjollede Kunster.

Og saa er Landet helt overbroderet, ligefrem begjort, af Alverdens Malere, Poeter og Filosofer. Dèn Pinje har Mads Hansen malet, dèn gamle Murrest har Hans Madsen tolket paa rimede Vers, og hvad har ikke »unsre Goethe« sagt og Byron bedrevet! Hver Plet bærer sit Læs af Papir og Lærred og Reminiscenser; og vil en stakkels moderne Skribent gaa lidt afsides paa Fagets Vegne han ogsaa, saa raaber straks en Tylvt henfarne Storaander op af Jorden — lige som Nisserne i Æventyret. Som i Kina kan man ikke spytte for lutter Forgængere og ikke trække Vejret frit for bare Overlevering.

Men vi har altsaa kastet los, og saa kan det være det samme. Napolis Myriader klare Lys slukkes i Golfen; Messina kommer og gaar uden at afsætte Mærker i vort flygtige Sind, som allerede dvæler i Spanien; Palermo synker dybt i sit gyldne Horn og bliver borte; Sicilien selv for-

svinder med Ætnas Snetop som det sidste, der gaar i Bølgerne.

Det er dejligt at sejle, med Hav og kun Hav til alle Sider saa langt Øjet naar. Mil efter Mil af Havfladen drages ind under Skibets Stævn og glider agterud, men langt ude i Horisonten rulles ny Vandflader op lige saa hurtigt vi kan lægge dem bag os. Det er som om vi ingen Vegne kom, og dog stamper Skibet ufortrødent og Skruen snurrer — saadan maa det være at vade sig gennem Uendeligheden.

Solen staar op af Havet og gaar ned i det, Dag efter Dag. Den samme Vandflade ruller sig stadig ind under os, blaa eller perlemorsblank, dorsk, doven, med lange Dønninger, der ligger og slingrer i Vandskorpen som mægtige sovende Bløddyr.

Nu og da skimtes en mat Plet i den nordlige eller sydlige Horisont — et Forbjærg paa Sardiniens eller Afrikas Kyst. Men det virker fjærnt, ustofligt og forstyrrer ikke Indtrykket af Uendelighedens Gliden forbi.

Middelhavet!

Snart er det af en treven grøn Farve, uigennemsigtigt og tyktflydende som smeltet Flaskeglas. Snart lyser det som en Opal i mat Mælkefarve; eller hele Fladen aander hed Indigo. Eller det er som Krystal i sit Spil og saa gennemsigtigt og næsten luftigt let, at vore Skygger gaar tværs igennem det og falder tydeligt paa den graaglinsende Ryg af en stor Haj, der følger os trofast et Par Favne nede. Talrige store Gopler gennemkrydser det sitrende klare Element i rytmiske Stød, sølvskællede Fisk og lange bugtede Slimtrævler farer forskrækkede ud til Siderne fra Skibets Køl.

Det er en snavset hollandsk Fragtdamper, vi er med. Vi spiser Biksemad tre Gange om Dagen, sover i smaa Proviantrum lige over Skruen, midt imellem aabne Kasser

med Rosiner, Svesker, Gryn og tørret Fisk — og skal betale 300 Frank for det.

Vi har valgt dette for at spare Penge. Med en Passagerdamper vilde det have kostet os halv saa meget, men det erfarede vi først, da det var for sent. Det andet her har derimod selve »Siciliens Konge« ordnet for os — af Kærlighed til Danmark, og han kom tre Gange om Bord i egen høje Person og bad om Pengene, for at vi ikke skulde betænke os. Saa det maa altsammen være i sin Orden.

Hvergang jeg vender mig i Søvne, støder jeg Hovedet mod en eller anden skarp Jærnkant, som jeg end ikke har den Trøst at vide Navnet paa. Men naturligvis, en Mand med Karakter maa vide, hvad han gør, selv naar han sover.

Vi sover for Resten ikke meget. Naar Morgenens første Rosenblade kommer gyngende ned imod os paa blanke Smaavover, er vi allerede paa Færde, aflæser Loggen, finder hvor vi er paa Søkortet, ransager Kimmingen med den store Kikkert. Med alle Porer indsuger vi denne ny Verden — og spiser Dynger af Biksemad til. Søluften tærer, sagde Matrosen, han kastede op.

»Disse Dage, disse Nætter!«

Uden en Sky staar Solen Dagen igennem paa Himlen og ryster sin Styrke ørkesløst ud over det umættelige Hav. Og naar den træt synker mod Horisonten, strækker Havet sig ud i gylden Dejlighed, som vilde det holde den tilbage; det blusser i ublu Farver, svømmer som en Guldflod af Haar langt ud i Vest. Og Solen griber stærkt i det dejlige Guldhaar, idet den gaar ned. Da gaar der en Gysen gennem Havet, en rødmende Blu, som skammede det sig over sin pragtfulde Nøgenhed; det synker mat hen, med et svagt gyldent Skær henaandet over sig. Og Øster fra bærer

Aftenen et Flor af lys Drap og Askegraat frem og dækker det nænsomt over den nøgne.

Himmel og Hav er borte. Der er kun vort lille Skib tilbage midt paa en Flade af mat Sølv, som lidt henne toner bort i et lyst Kaos af Graat til alle Sider. Bly- og Skiferfarve staar som mørke Toner i lys Cement- og Perlegraat; Røgen hænger som et Raasilkeslæb over Kølvandets tunge Kvægsølvtone. Graat i alle Toner og Afskygninger, og intet andet end Graat! Velgørende blidt, enstonigt og dog rigt vælder det ind mod os som et Farvedigt uden Farver; saadan nynner Almuen sin Poesi Verden over, saadan har Urtaagen set ud.

Men Natten kommer, og Himlen løser sig ud, i et hæftigt næsten kvælende Violet som faar Pulsen til at slaa lydeligere igen. Og Havet flyder sort og trægt som Tjære.

Disse Nætter med deres Klukken og Gurglen under Skibet, Loggens svage Kling og Mandskabets drøje Snorken under Bakken. Og Himmelrummets store, besynderlige Stilhed, hvori Skibet uophørligt hakker med sine dumpe Stempelslag, saa det lyder som en Dødpikker i en stor lukket Alkove. — — —

Den femte Dags Morgen dukker Spanien frem som en violet Fjældmur, der rejser sig lige af Havet og hvis øverste Rand dækkes af Skyer. Efterhaanden som vi nærmer os, trækker de øvre Fjældmasser sig tilbage, blaa Kløfter aabner sig og grønne Dale, hele Fjælde træder ud af Massen og kommer frem i Forgrunden — til de sluttelig aabenbarer sig som Forbjærge, der skyder sig flere Mil uden for den egenlige Kyst. Og hvor Klippen syntes at gaa lige i Havet dukker et bredt frodigt Lavland frem; det er de berømte *Huertas*, Verdens frugtbareste Egne. De danner et

Kystbælte fra Barcelona til Syd for Malaga, en Strækning paa over 150 danske Mil.

Oven over Skyerne blinker det hvidt, og da de spredes hen paa Morgenen, ser vi *Sierra Nevadas* mægtige Sneaas 30—40 d. Mil borte i Sydvest. Hele Dagen har vi »Snebjærgene« i samme Retning og Afstand, saa fjærne og mægtige er de. Men næste Morgen kan jeg i Kikkerten genkende de forskellige Landsbyer paa Bjærgkædens sydlige Fald, hele *Alpujarras*, der er saa berømt for sine Frugter og Skinker og tusendaarige mavriske Skikke. Og bagved, paa Bjærgenes nordlige Fald, ved jeg Granada ligger, vanvittigt bedaarende, med Alhambra, Vegaen, Zigøjnerne — — —

Ved Middagstid glider vi ind i Malagas Havn.

Malaga er den samme venlige By som for seks Aar siden, nydelig i sin Blanding af gammelt og nyt: Mavriske Ruiner, andalusiske Smøger, nye Gader med Træbrolægning, moderne Cementmoler. Der er lutter godt men intet ejendommeligt ved dens ca. 200,000 ret driftige Indbyggere, der af det øvrige Andalusien faar Skyld for at lefle med Englænderne og skal have udtalt de fordømmelige Ord, at deres Havn var lige saa meget værd som Granadas Alhambra. Den Udlænding, der har set begge Dele, vil finde, at Parterne lige saa godt kunde trættes om, hvad der er højest, det høje *C* eller Domkirkens Spir i Sevilla. Men Malagenjerne er nu vanslægtede alligevel; har de maaske ikke leveret det afgørende Bevis ved nu ogsaa at ville have deres Havn omdannet til Frihavn — i Smag med det nærliggende Gibraltar?

Mens vor Damper propper sin Jærnmave med Figen, Rosiner, sød Malagavin og meget andet, gaar vi i Land for at se os om og hente Post.

Det er midt i Eksporttiden, og paa Havnen er der livligt Røre. Alle Spaniens Frugter synes at have sat hinanden

Stævne her for at byde os Velkommen, og vi klemmer os frem mellem Vin- og Oliefade; Tønder med Druer i Kork; Kasser med Dadler, Rosiner, Citroner, Appelsiner og Mandler; Maatter med Figen; Sække fulde af Hassel- og Valnødder — og mange andre Frugter. Her og dér er en Indpakning gaaet itu mellem Arbejdernes Hænder, og de byder os af Indholdet, idet vi gaar forbi.

Længere oppe paa Havnepladsen ligger Flokke af Kvinder og Børn paa Knæ om store Appelsindynger. De sladrer og synger mens de ruller Frugterne, som et Par Mænd sorterer, ind i Silkepapir og pakker dem i de lange Kasser. I deres farverige Pjalter virker de som en Krans af Valmuer og Kornblomster om en Gulddynge.

Man studser uvilkaarligt ved at se, at disse smukke Frugter, der hjemme er saa dyre og saa yndede, her behandles som var det Kartofler. Jærnbanevogne kommer løbende ad Skinnerne, Skydedørene aabnes og Orangerne triller ud i Kurve og paa den bare Jord, som det bedst kan falde sig. Magre, senede Mænd med bare Fødder og en rød Klud viklet om Hovedet som Turban løber fra og til og kaster Kurvenes Indhold ud over Dyngens Top, saa Frugterne triller ud mellem Kvindernes og Børnenes nøgne Ben og videre over den sorte Jord som Funker i Mørke.

I tre Uger har vi ingen Post faaet, da vi forlængst har opgivet Malaga som vor Adresse til dem derhjemme; og det er med en vis Forventning, vi iler op til Konsulatet. Hvordan har vore egne to Smaapiger det? og de Nærmeste? og hele det lille urolige Land? Har der været mange Jubilæer, og hvem har faaet Del i den sidste Ordensregn — forhaabentlig kun *vore egne?* Lever Jomfru Tidsfordriv endnu, og Prof. Andersen Bang og Mads Jepsen? Er Danmarks Bønder stadig Verdens mest oplyste? for det er længe siden, jeg

saa danske Aviser, og i Udlandets nævnes de slet ikke — nævnes Danmark overhovedet ikke. Og Gammelfar Sørensen selv, har han sparket af sig og faaet Snue, eller sover han fremdeles trygt og forfatningstro under den fine Nathue, han anskaffede sig ved Systemskiftet? Det kære gamle Liv! naar jeg tænker paa ham, bliver jeg i daarligt Humør og længes hjem. Dèr har han gaaet i alle de Aar og oplevet saa meget, og dog har han bevaret sit enfoldige rene Barnesind gennem det altsammen. For hver historisk Begivenhed købte han sig blot en ny Nathue og trak ud over den gamle, for Hovedet blev efterhaanden noget svagt; men ellers er han fuldstændig aandsfrisk. Det Skind, i tredve Aar havde hans Søvn været urolig, drømmefyldt og marereden; men fra hin 21. Juni var den atter god. »Det er Nathuen,« sagde han henrykt og trak den endnu dybere ned over Ørerne. De mange Lag Hue gjorde ham tunghør, og nu efter Anskaffelsen af den sidste var han ikke til at raabe op længer — stokdøv. Men han smilede forstaaende, hvergang han saa nogen bevæge Læberne; og netop fordi Verdens Uro ikke kunde trænge ind til ham, kom der noget rørende ophøjet over hans Nussen. Han forekom mig som Bud fra en anden Verden, og jeg forstod de vilde Folks Tro, at Guddommen har taget Bolig i de Aandssvage. — Sover han stadig godt? Siger han fremdeles sit henrykte: Det er Nathuen?

Dette er kun faa af de mange bekymrede Spørgsmaal, der trængte ind paa mig, mens Konsul Schulz, en elskværdig gammel Tysker, ledte efter Posten og samtidig gav nogle Smaatræk om H. C. Andersen til bedste: »Ja, han var kostelig! Min lille 6-aarige Søsterdatter krøb op paa hans Knæ og kyssede ham, og saa skriver den gamle Skælm i sin Dagbog: Et Kys af en spansk Dame. Og hun praler

naturligvis lige saa galt af Kysset nu, som han dengang. Narre! Narre!« Han ryster smilende sit graa Hoved og rækker os en Avis i Korsbaand.

Én Avis — ak det andalusiske Postvæsen! Brevene fik det være med; en eller anden Enke har faaet dem, fordi hun stod sig godt med Postbudet. Og da den offentlige Skriver, som ellers skriver og læser Breve for hende, ikke kan tyde disse, tror hun, de handler om en Millionarv, og hun gør Gæld og lever paa dem hele sit Liv. Saa det er sin Sag. Men Aviserne — hvem kan blot tilnærmelsesvis have samme Glæde af dem som vi? Blot af denne ene ser vi, at Dagmar har faaet Lov at optræde inden for København; det er et Aag til brudt af dem, der hvilede saa tungt paa vor Nakke. Og hvad maa ikke hele Avisbunken have indeholdt af Omvæltninger og Fremskridt! — — —

Det synes som om Udlandet sidder inde med hele den »engelsk driftige« Bys Forretningsliv; alle store Handelshuse er paa franske, engelske men navnlig tyske Hænder. Tyskerne maa være et dygtigt Handelsfolk; i alle sydevropæiske Byer træffer man tyske Købmænd, ofte hele Kolonier af dem, og de faar noget ud af selv de sløjeste Forhold.

Vor nationale Ærgærrighed faar os til at spejde efter Tegn paa dansk Foretagsomhed, og da vi ser det danske Flag vaje over en Sømandsknejpe inde i en af Havnegyderne, gaar vi derind. Hellere dog en Værtshusholder end slet ingenting. Men Værten er fuldblods Spanier, han har bare købt Flaget af en Skibstyv for en Krone og hængt det ud som Mading for skandinaviske Søfolk. Saa opgiver vi det og driver om paa maa og faa, drikker Moscatel og spiser Malagadruer, bestiger den høje Klippe Gibralfaro med de mavriske Ruiner, hvor nu den fattigste Almue bor. Kvinderne deroppe siger grufulde Ting til os i Tillid til, at vi ikke forstaar dem, og

ler indbyrdes. Og da jeg for at bræmse dem viser, at jeg har forstaaet det, bliver de blot endnu værre og siger noget meget sjofelt om os begge to. Saa bliver jeg vred og nævner et grimt Navn, og de hujer forfærdeligt op og bukker sig efter Sten. Vi kommer hurtigt ned ad Bjærget, mens onde Ord og nu og da en Smaasten triller efter os.

DEN HVIDE BY

Og saa er vi paa Vandet igen. Vi forlod Malaga ved Midnatstid, lydløst som vi var kommet, passerede Gibraltar tidlig næste Morgen og stod Vester paa. Afrikas Kyst trak sig bort mod Syd, bag os sank Klippefæstningen Fod for Fod i Bølgerne, haard Sø og kold Blæst forraadte, at vi gled ud imod Atlanterhavet. For kun to Timer siden gled vi hen over den undersøiske Tærskel, der forbinder Andalusiens Bjærge med Nordafrikas og rejser et usynligt men skarpt Skel mellem to Have: det blaa smilende Middelhav hvis Varmegrad (15—17 Gr. R.) tillod os at bade hver Dag nu i November; og denne Flig af Atlanterhavet, der som en gnaven Trutmund satte Strøm og Sø og kold Blæst lige imod os, saa vi stod tæt indpakkede og frøs saa hjemligt.

Himlen var lys, næsten hvidblaa, uden den fortærende Dybde Sydens Himmel ellers har; og i Stedet for Middelhavets stejle blaanende Kyster med Bjergtoppe bag og bag hinanden saa langt Øjet naar, bød Spanien derinde i Nord os nogle bølgeformede Agerfelter og en Kyst, der snart var flad og sandet, snart sprang frem i gule Lerkager som Havet havde gnavet af.

Op ad Formiddagen fik Søen et Lune til den gode Side, lige som Middelhavet stundom kan faa det til den slette.

Det begyndte med at Solen gav sig til at stikke; irriterende som et ondt Øje sad den paa den kolde Himmel og stak. Saa lagde Vinden sig paa Maven for den, krøb som en Hund paa Bugen henad Bølgerne og endte med at ligge helt stille. Og Bølgerne sank sammen til lange Dønninger, der blev svagere og svagere, alt som Luften sænkede sig varm og søvndyssende over dem. Himlen gik fra hvidlig over til blaa, til purpurmættet Azur; det var som sugede den sig Dybde til af Rummets Uendelighed. Den steg umærkeligt gennem violet og lilla, blev til hæftig Blodlød, til varmestraalende Ildæter og højest oppe til Solen selv, der var som en død Plet i de hvidglødende Lysmasser, det eneste Øjet kunde taale at dvæle ved. Hele Hvælvet dirrede Sol ud, i stærkt Lys og dybe Varmetoner, mens Solen hang som en forladt Puppeham midt oppe paa Himlen. Men stirrede man ind i dens matte Hinde, flød snart alt ud i mælkehvidt, og Øjet kunde ingen Billeder indfange, men kun smærtende Lysmasser.

Der lagde sig en Henrykkelsens Glans over Hav og Himmel, et Skær af stor Glæde. Maaske greb den ned i Dybet ogsaa, thi Flyvefisk kom op, lynede et sølvklart Sekund over Vandet og forsvandt igen; Tunfisk skar enkeltvis op her og dér som sorte Drejeskiver eller gik over Havet som Gyngeheste i lange Rækker; nu og da steg en Straale ret op, stod i Luften — og drev bort som en fin hvid Støvregn. Det var hvor de store Hvaler gik.

Talrige Dampere gaar samme Vej som vi eller kommer os i Møde, eller de staar Syd paa ned langs Afrikas Kyst. Inde under Spanien staar der en med Stævnen helt oppe paa Land, en lille ivrig Switzer-Baad slider utrætteligt i den uden at komme af Stedet — saadan som en Myre maser

med en død Bille. Det danske Flag paa Dykkerbaaden brænder som Valmuer i Sol.

Langt ude foran os staar utallige Røgsøjler som Pinjer mod Himlen; der kunde ligge Hundreder af Fabrikker dér. Men det er en af Oceanets Verdensveje, under den nærmeste Røgpinje hæver sig et Skrog og stunder imod os, gaar forbi og bliver borte i Strædet — og et, og et igen, i det uendelige. Sorte Staaluhyrer paa 10,000 Tons vælter sig stønnende frem ved Hjælp af to Skruer, støder skiddengult Vand ud af Siden og efterlader en Kølvandsstribe af Slakker, Køkkenaffald og glinsende Kulstøv, hvorover den kvælende Røghale hænger — blaasort som en Uvejrssky. Det er de store Kuldampere til Gibraltar, Malta og Port Said.

Det lyser festligt ud over Havfladen af hvide Perlefarver og Forgyldning, blankt Metal og Krystalglasset i utallige Koøjne. Af det mægtige Skrogs fire Skorstene bølger ingen Røg men kun Varme, paa de to Promenadedæk over hinanden vandrer sæson-pyntede Mennesker eller ligger henslængte i Flugtstole; sortklædte Opvartere springer om mellem dem. Tonerne af et Orkester stiger op fra Skibets Indre, idet det glider tæt forbi os. Over dets blanke Kølvand sværer de smukke Havsuler og fanger i Luften, hvad Børn med Guldlokker og bare Knær kaster ud til dem fra Agterdækket. Det er en Paketbaad, der skal til Indien med engelske Officerer og Embedsmænd; som et festligt Luftsyn skrider den forbi og er borte paa en halv Time.

Utallige Smaadampere møder, indhentes af — indhenter os. Omtrent Halvdelen af dem er skandinaviske — mest norske men ogsaa danske og svenske — som gaar i udenrigsk Fragt. Flaget tre Gange i Vejret! en Hilsen til disse ubekendte Nordboere, der her i det fremmede tjener nød-

tørftigt Fedtebrød til Koner og Børn og Surbrød »med belagt« til fordringsfulde Aktionærer derhjemme — for saa en Gang hver tredie, fjerde Aar at jage et Svip hjem og over Hals og Hoved føje en ny Mund til de øvrige, der skal mættes.

I smaa Kolonier paa en Snes Mand svømmer de om herude paa Havene, arbejder paa Skibets Vedligeholdelse om Dagen, tager deres Vagt om Natten og er til enhver Tid klare til at tørne ud; det er Sølivets hele Romantik. I mange Tilfælde losser og lader de om Dagen, sejler om Natten, losser og lader igen næste Dag — og bliver saadan ved Middelhavet rundt. I Land kommer de sjælden, og naar det imellem sker, er det ved Nattetid; Udflugten naar da ikke videre end til Sømandsknejperne langs Havnen og derfra ind i Smaagaderne. »Fortæl mig noget om Egnene derinde«, sagde en Matros en Dag til mig, »for nu har jeg sejlet paa Middelhavet i 18 Maaneder og ikke været i Land en eneste Gang!» Han havde givet sig til Søs, fordi han troede, at Sølivet var noget mer end jævnt Slid og jævn Vaagen i Magsvejr — og en fortsat Vaagen Døgn i Træk naar Vejret var ondt. Enhver ung Mand, der gaar til Søs med æventyrlige Fornemmelser, bør gøre sig klart, at andet end dette jævne Slid nu og da afbrudt af en drøj Tørn er der ikke. Og saa naturligvis de 45—60 Kroner i Hyre om Maaneden — disse Penge der ikke kan føde Hustru og Børn ordenlig men alligevel faar Skyld for at ødelægge den danske Skibsfart. — — — —

Dampen har givet Havet de traadte Stier. Saa langt Øjet kan naa tilbage og frem — lige til de spædeste Røgfnug fra Dampere, der endnu befinder sig mange Mil bag Horisonten — er det en lige, uendelig Række af Skibe, der alle pløjer

samme smalle Strimmel. Det ser ud som gik de i Gaasegang Jorden rundt.

Men ude over det brede Vandspejl gaar Sejlere i alle vilkaarlige Retninger. Langt henne gaar en stor Fuldrigger med alle fire Master fulde af hvide Sejl; skyhøjt rager den op og holder skraat ned paa os som et blændende Isbjærg. Smaaskuder med Latinersejl krydser Havet i alle Retninger, de ligner hvide Fugle, der strejfer Vandfladen med den ene Vingespids. Vor hollandske Kaptajn udpeger os en Svendborger-Skonnert og en Skude fra Marstal; alle søfarende Nationer kender disse to Skibstyper, hvoraf den første er berømt for sin harmoniske Skønhed, den anden for sit sære Bagparti.

Fjærnt forude til højre, paa den usigelig rene Himmelrand dukker to gule Pletter frem. En Tid svømmer de paa Horisonten som to Aakander, løsner sig saa og bæres langsomt op af Havet paa slanke, hvide Stilke. De staar og dirrer i det solflimrende Fjærne som to Støvdragere, og imellem dem hæver sig en stor gul Blomsterkuppel. Man stirrer og undres over denne Vækst, der er som Græssets, langsom, langsom; man spændes i Forventning og bliver dog ikke utaalmodig. Havet dæmper; og Skibets sindige Tempo og aldrig hvilende Stempelslag, der falder enstonige som en Drøvtyggers Puls, gør rolig. Og selve denne Groen derude meddeler én noget af Evighedens store Taalmod, saa uendelig langsom er den.

De drager andre med sig; sælsomme Former og Farver vokser frem af Dybet og smælter sammen i et mægtigt hvidt Bed — Havet blomstrer. Det antager brudte Udlinier: Tinder, minaretagtige Taarne, Kupler; dirrer en Stund vagt for Øjet, fjærnt, uvirkeligt — et Sølvslot med Kupler af Guld, hævende sig op af det blaa Hav paa en blændende

Kridtbanke. Til den hvide Masse brister for Synet i utallige Flader, og Byen breder sig ud som en Vandlilje paa det blaa Ocean, hvid, blændende, vuggende paa Blade og Flige — med Katedralkuplen og de to slanke Spir som Krone og Støvdragere mod den purpurmættede Luft. Og da er det lige seks Timers Sejlads, siden vi opdagede de første svage Prikker, saa klar er Luften.

Som man ankrer op i Bugten ved Cadiz og stirrer ind mod Byen, banker Blodet højlydt i én. Disse fremmede Linier; dette vidunderlig hvide isprængt med Foraarsgrønt nu ved December og saa rent, at Øjet smærter; hele denne blændende Masse, der indfattes af Havets dybe Indigo og Himlens lette Blanding af Purpur og Guld og Blaat, og som selv spiller i Farver saa fine og let antydede under det snehvide Overtræk, at man ikke vil kendes ved dem fra nogen anden By — det maa da være Æventyret, som vi allerede som Børn smilede vantro ad: det vidunderlige Æventyr født af Havet selv og løftet jublende frem i Sol og Farver, i Guldglans og Blaat.

— — —

Selvsamme Aar som Metusalem faldt for Aldersgrænsen sejlede nogle unge dristige Fønikere lidt forbi Verdens Ende, som den Gang befandt sig ved Gibraltar, og anlagde Byen Cadiz. Den kom til at ligge paa en lille Ø, der som en Langhals skød sig ud i Havet, forbundet til Spanien ved en lang smal Sandstrimmel.

Cadiz blev snart til en efter hine Tiders Forhold betydelig Stabelstad; den blev Mellemleddet for al søværts Handel mellem Orienten og England-Østersøen-Nordfrankrig. Guld, Rav, Purpur, Malm, kostbare Sten- og Træsorter: alle Oldtidens Skatte skyllede hen over Byen paa deres Vej frem og tilbage. Den voksede deraf — i Rigdom og Skønhed og

i en egen kvindsk Magtbrynde, som fik den til at skænke sig hen til den mægtigste efter Tur, til Kartago, til Rom. Cæsar befæstede Byen og gjorde den til Krigshavn; efterhaanden blev den Midtpunkt for Verdenshandelen, blev Havets Dronning. Civilisationens vandrende Brændpunkt flakkede en Stund søgende over den, før det gled videre til Còrdova og Sevilla.

Mavrerne kunde ikke faa noget ud af Byen, tæt omsluttet som den var af dybt Vand. Den sank i Havet igen men dukkede atter frem et Aartusende efter, med Udnyttelsen af den ny Verden. Cadiz blev atter Mellemled, denne Gang mellem to Verdener, store Skibsbyggerier rejste sig og alle Jordens Bank- og Handelshuse havde Filialer her. Byen blev ved de store Handelsflaaders Hjemkomst fra Amerika oversvømmet af Købmænd: russiske, jødiske, hinduiske; Berbere, blonde Nordboere, snu Grækere, kæmpestore Slavehandlere fra Vestafrika. Der var ogsaa marokkanske Sørøvere imellem; de erkyndigede sig i Smug om, naar dette eller hint Skib ventedes hjem med sin Ladning af Guld. Guldet klang igen i de forskelligste Tungemaal, dets Glans brødes i alle Hudfarver.

Og der var Guld nok for den, der forstod at fange det ind! Alene det Guld og Sølv, Cadiz i et enkelt Aar (1790) modtog fra Amerika, beløb sig til en Værdi af 100 Mill. Kroner; og saa almindelig en Vare var Guldet i Byen, at selv Hundene skal have vraget det som Lænke og foretrukket at gaa løse. Kun Menneskene blev fremdeles trofaste mod det ædle Metal.

Sit store Knæk som Oplagsplads for den gamle Verden fik Cadiz med Dampskibsfartens Opsving for ca. 30 Aar siden. Ingen Beliggenhed for en Havn kunde være bedre end denne: lige op ad Strædet med dets rivende Strøm og

stridige Vinde, som gjorde det til en stundom farlig og ofte økonomisk tvivlsom Sag for Sejlskibene at fortsætte Rejsen ind til Middelhavets vidtstrakte og rige Kyster.

Men Dampskibet er ikke som Sejlskibet bundet af, om dets Bestemmelsessted ligger tæt ved de store Have med vidt Vand og regelmæssige Vinde; det gaar *mod* Vinden og *mod* Strømmen, løber gennem smalle Stræder og op ad Floder, losser lidt hist og lidt her, sætter videst muligt hver Havn i direkte Forbindelse med den store Verden —: undgaar Omladning, Mellemhandlere, Oplagspladser. Og dermed var Cadiz egenlig færdig som Handelsby. Sin sidste Rest fik Byen, da Spanien i 1898 mistede sine Kolonier og den altsaa ophørte at være Ind- og Udskibningssted mellem disse og Moderlandet.

Byen er i de sidste 30 Aar gaaet ned fra 100,000 til ca. 65,000 Indb., der lever af en stille Tyggen Drøv paa Minderne om fordums Storhed. Den har ikke hyppigere Togforbindelse med Omverdenen end en jydsk Landstation paa 200 Indb.; der ankommer ét Posttog daglig, regelmæssig med en Forsinkelse af to Timer. Madrids Morgenaviser er først i Cadiz næste Dags Aften og kommer — hvor det drejer sig om Abonnement — som Følge af Posttogets Forsinkelse sjælden Læserne i Hænde før tredie Dags Morgen.

I Cadiz flyder Livet stille frem. Byen virker som et fint gammelt Smil indfattet i hvide Lokker, som en hvid Kappe der nikker frem bag en gammeldags Blomsterpotte; store Dele af den er at færdes i som de lukkede Villaveje bag Frederiksberg, hvor afgaaede Præster og Lærere holder til — den samme fredfyldte Tindren over Husene, den samme vegetative Ro i alle Livsytringer. Her er ingen elektrisk Sporvogn til at kime og brumme og gøre nervøs, intet Kor af galende Fabriksskorstene, ingen rumlende Arbejdskærrer.

Den Luftens evige Skælven, som kendetegner den moderne By, Grundenes og Murenes uophørlige Vibreren, den opslidende Hvepsetone fra Millioner klirrende Ting, Menneskekoget — alt dette findes ikke i Cadiz, hvis enkelte Lyde høres langt ud som i en Landsby.

Gaditaneren sidder inden for fire Vægge og tror, at hans By er den livligste i hele Andalusien, saa naturlig falder Stilheden ham. Kafeer og Torve — disse Sydboens selvfølgelige Samlingssteder — staar tomme, Promenaderne med deres henrivende Vegetation ligger ubenyttede hen. Kun hos Almuen, som er sig selv lig overalt og under alle Forhold, rører der sig det samme brogede Folkeliv som alle Vegne, gærer og mudrer det som alle Vegne.

Til alle Sider afgrænses Cadiz af Havet, der som et Jærnbaand har spændt Byen tæt sammen og hindret den i under Opgangsperiodernes Tilstrømning at søge ud over sine Grænser. Lige op af Vandet rejser den høje Bastion sig og gaar som en bugtet Kæmpeslange om Byen; i dens Mave rumler Artilleriet, paa dens Ryg løber den dejligste menneskетomme Promenade bred som en Landevej og prydet med gamle Feltkanoner, der børstes med Kakkelovnssværte. Der er vid, henrivende Udsigt over Bugten og Fastlandet til den ene Side, og til den anden smaa Kik ned i snævre rene Gader, hvor Mændene staar som draperede Forsteninger og Kvinderne skrider frem som langagtige Bønnebøger, blege, sortklædte, alvorlige. Kun naar de møder en Fremmed, kommer der Liv i dem; de stanser og slaar en skraldende Latter op. Saa fjærnt er Byen nu fra den fordums Verdensstad, i hvis Gader alle Folkeslag mødtes og købslog.

Saa stille som Cadiz er vel faa Byer, saa ren ingen. Med Undtagelse af Almuekvarteret omkring Santa Elena, hvor lyskende Kvindegrupper, Skarndynger og bulne, haar- og

herreløse Hunde skaber et ægte sydlandsk Storstadsbillede, er Byen saa pillet, næsten pyntelig, som en Gammeljomfrus Bur. Asfalten i de snævre Smøger er ren som et Stuegulv, og Husene rejser sig hvide, med grønne Skodder eller Glasverandaer, gennem alle Stokværk. Ren, kølig, tyst, hyllet i Skygge — saadan ligger Byen dernede, med Søjlegaarde hvor Springvandet plasker og Palmen, Nerien, Platanen staar grønne Aaret rundt. Ofte er disse Søjlegaarde overdækket med Glas og indrettet med Tæpper og Divaner til svale Sommeropholdssteder.

Men egenlige Gaardspladser til Vask, Tøjtørring og lignende vil man forgæves lede om i denne tætbyggede By, hvor hver Karré er én eneste kompakt Husmasse. Til man en Dag kommer op i et af Byens fem Tusend Smaataarne og ser ud over de flade Tage. Hvert Hus har sit flade Tag med Brystværn omkring og et lille Taarn i det ene Hjørne som Vindeltrappens Afslutning. Her er Gaardsplads, Vaskested, Tørreplads, maaske lidt Have eller Værksted — en hel By, i skaanselsløs Sol og skærende hvidt Lys. 5000 Tavl, lidt højere eller lavere men sammenhængende — heroppe fra ligner det en stor, gennemskaaret Bikage, der svømmer paa det klare Vand, pyntet med smaa Elfenbenstaarne, hvid Vask og brændende røde Pelargonier. Man kunde vandre ud over det hele, springe over de snævre Spalter, hvor Gaderne løber, og vandre videre til den anden Kyst — om ikke den brændende Sol var og gjorde et længere Ophold heroppe umuligt. Men om Aftenen er her vidunderligt, naar Himlen flammer og Havet kommer fra alle Sider som smæltet Guld for endnu engang at berige den hvide By.

* * *

En Sandstrimmel paa en Mils Længde og et Stenkasts Bredde forbinder som en Navlestræng Byen med det faste Land. Til venstre slikker Bugtens Vand sig dovent op over en glat Strand af blaaligt Klægsand; til højre, uden for en Række smukke Klitter, vælter Atlanterhavets Bølger sig frem

Billede fra Salthaverne.

som en gulgrøn Vælling af Sand og Vand; de kæntrer i Havstokken og falder drønende ned paa den hvide Kyst.

Inde mellem Klitterne ligger en Zigøjnerhytte, den er opført af gamle Pjalter, Aloëblade og rustne Blikplader. En tiaars Knøs i bar Skjorte kommer hen og tigger af os, han river med Neglene lange hvide Striber i det sortbrune Skind

over Lænden, hvor talrige Insektbid danner smaa ophøjede Kratere med en rød Funke i Midten. Hvergang han vil opgive os, anspores han af en gammel Kælling nede fra Landsbyen — i et besynderlig skingrende Sprog.

Vejen vi gaar ad giver for en Gangs Skyld Ordsproget Ret og fører helt til Rom. Den løber over Sevilla—Salamanca—Sydfrankrig og er i hele sin Længde anlagt af Romerne. Dens tildels tilføgne Murværk melder endnu om romersk Forsvarlighed.

Efterhaanden vider Sandtungen sig ud og bliver til en flad nøgen Marskegn gennemtrukket med Kanaler, der tiltager i Talrighed og Brede, til de udgør Størsteparten af Terrænet. Mellem Kanalerne er den sorte Jord opæltet af mange Hove og Fødder til et eneste Traadd; man følger dette som en Ariadnetraad og kommer dybere og dybere ind i Labyrinten til magre Holme, hvor Kreaturer græsser mens her og der en hvid Pyramide rejser sig. Ud til Siderne saa langt Øjet rækker naar dette Land, der med Kanaler, Kvæg og de underlige Pyramider ligner en sur Marsk, hvor et helt Nomadefolk er jaget ud og har opslaaet sine Hundreder af Telte. Men set paa nærmere Hold minder Pyramiderne om snavset Sne, og smager man paa dem, viser de sig at bestaa af Salt.

Denne tilsyneladende golde Egn er en af Spaniens store uudtømmelige Rigdomskilder — Salthaverne ved San Fernando. Hele dette Virvar af Kanalstumper, der dækker over flere Kvadratmil, er ved smaa Sluser forbundet med de lange Hovedkanaler, der atter staar i Forbindelse med Havet, saa at hver Dam kan fyldes, naar Højvandet sætter ind. Nu ved Vintertid hviler Arbejdet og Saltdammene fylder og tømmer sig selv fire Gange i Døgnet efter det skiftende Tidevand. Men ved Majtid, naar Solen steger hedt og ingen

Regn falder flere Maaneder i Træk, begynder Salttilvirkningen; Havvandet lukkes inde og staar 4—5 Kvarter højt i Dammene. I Løbet af en halv Snes Dage fordamper det helt og efterlader paa Dammens Bund et to Tommer tykt Lag Salt, der minder om Eng-Is, som Vandet delvis er sivet bort under.

Naar Krystalliseringen er fuldendt, skuffes Saltet i Kamme, læsses paa Æsler og sættes i Pyramide ved de store Kanaler, hvorfra fladbundede Pramme fører det ud til Skibene i Bugten. Arbejdet minder slaaende Nordboen om Snekastningen paa en Skøjtebane og danner en ejendommelig Modsætning til den tropiske Sol.

Saa snart Saltet er fjærnet, fyldes Kanalerne paa ny, og under normale Forhold kan dette gentages 4—6 Gange i en Sommer. Men falder der Regn under Fordampningsprocessen, saa vil Saltet ikke udskille sig og den Høst er ødelagt.

Den stærke Sol, Sommertørken og Havets Saltholdighed skaber her saa gode Betingelser for Salttilvirkning som faa andre Steder. Men det er faa af Salthaverne, der endnu benyttes; Resten af det uhyre udgravede Omraade ligger hen som Tumleplads for Rejefiskere og Søfugle, kvalt under Statens døde Haand.

Det undrer én ikke, at Saltet her paa Frembringelsesstedet koster Forbrugerne fire Gange saa meget som hjemme i Danmark, fordi Staten skal have 12 Mill. Frank om Aaret i Skat af dette uundværlige Næringsmiddel; man er vant til at se den forplumre enhver Rigdomskilde. Saa latterligt det synes, er det her midt i Salthaverne en indbringende Forretning at stjæle nogle Potter Salt; og for at hindre Salttyveri, holdes et kostbart Vagtsystem paa Benene og Pyramidernes Overflade hærdes, saa der ofte maa anvendes Dynamit for at faa Hul paa den.

Og Byen Cadiz skal jo ogsaa leve trods sin Hvidhed. Den byder ikke engang Skibene en Havn, men søger at brandskatte dem paa enhver Vis, gennem Afgifter og svimlende Priser paa Proviant. Fragterne fordyres derved, og Skibene foretrækker at løbe ind i Middelhavet, til de ny opdukkede Salthaver ved Sicilien og Nordafrikas Kyster.

Mens disse gror til og snart ikke kan forrente med tørt Brød engang det Menneskeslid, der er nedlagt i deres Udgravning.

SEVILLA

Større Byer har gærne et eller andet, der følger dem ufravigeligt frem i éns Erindring og giver Farve, Stemning, et Stænk af Afsky maaske, til hvert nok saa ringe Minde. Det kan være Øllet, som det flyder klæbrigt og maltduftende i Münchens Rendestene og svømmer taaget i Befolkningens Blik; eller den rystende Larm af Menneskevraalet, som dirrer over Napoli Dag og Nat. Ved Rom er det Vandets sagte Nynnen bag alle Mure, og hvem kan dvæle ved Venedig, uden at Campanilen bliver det bærende i Billedet? Hvert Minde selv det aller blegeste hæver den sig knejsende over, selv om man med egne Øjne har set den ligge i Grus.

Der er noget tiltalende i, at et Taarn bærer en hel By frem, staar som en Opsang over dens Hundredtusender — og *staar* fremdeles, selv efter at det er faldet. Og alle Byer fik jo Taarne til det samme. København fik to: Frelsers Taarn og Raadhustaarnet. Men de giver trods deres Skøn-

hed ikke Stendyngerne Liv og Mening, de møder én ikke fra det fjærne som Byens kloge, vidtskuende Blik, danner ikke den høje Baggrund for hvert Torv, hver Gydestump. De ædes af den graa Røgtaage.

Sevilla har *La Giralda!*

Seks Mil ud i det flade Land, som omgiver Byen, kan La Giralda ses, og Bønderne, som gaar derude og slider i den blodrøde Muld, peger og siger med lysende Øjne: »Se, dér ligger Sevilla!« Taarnet spiller mod Solen med sine farverige Azulejos-Fliser, og under det skjult bag Horisonten ligger Byen og fester. Og en Dag, naar de har samlet Penge nok, saa — leve Glæden! leve det glade Sevilla!

Op gennem Guadalquivirs smalle Løb snor skandinaviske, tyske og engelske Dampskibe sig, kryber med Flodvandet over Sandbankerne og kniber sig frem mellem flade, fede Enge. Paa disse Enge græssede Gerion fordum sine guddommelige Hjorder og maatte tage dem op til Himlen efter faa Dages Forløb, da de truede med at revne af Fedme, om de forblev dernede. Nu ejes Engene af de store Opdrætterier, som forsyner Spaniens mange Arenaer; og ud over dem græsser Tusinder af vilde Tyre med mægtigt Hornfang. Alle Vejfarende gaar langt uden om her, og Dyrenes eneste Kendskab til Mennesket er, at der nu og da farer en Rytter ind imellem dem med en lang spids Lanse for at prøve deres Blodtørst. Han jager bort saa hastigt som han kom, og Tyrene støder i ørkesløs Vrede deres Horn ned i Engens Grønsvær. Og hvergang et Skib passerer, løber de ned til Bredden og staar og bøger udfordrende efter det. Men de lattermilde Søfolk morer sig for en Gangs Skyld ikke. De gaar hver for sig, eftertæller i Tankerne deres Hyre og spejder ind efter La Giralda og den glade By.

Og de Tusender af Udlændinge, som i April strømmer til fra alle Verdens Kanter for at se *La Feria*: Paaskemarkedet, og de store Opstandelsesløb der regnes for Verdens fineste Tyrefægtninger! De strækker sig langt ud af Kupévinduet og kommer med begejstrede Udraab, naar de skelner Taarnets lysende Top i det fjærne.

La Giralda er 350 Fod højt. Som et lysende Glædens Fyrtaarn blinker det langt ud mod de Vejfarende: at her ved dets Fod ligger et Skær, som det for en Gangs Skyld er herligt at strande paa.

La Giralda betyder Fløjen, Vejrhanen; og øverst paa Taarnet staar en Bronceskikkelse — en Kvinde! Hun er 14 Fod høj, vejer ca. 3000 Pund og forestiller Troen — og hun drejer sig for den mindste Vind!!

Hvilket Symbol paa Byen dernede!

Sevilla har en glimrende Historie, der — som næsten alle sydevropæiske Byers — rækker langt ned i Oldtiden.

Saa langt tilbage vi kan øjne ligger Byen og glitrer i Solglæde, altid festklædt, altid fejr og fejrende, beskyttet af Solgudens mægtige og Elskovsgudindens smukke Templer. Hvert Aar naar Solen stod højest paa sin Bane, bares Elskovsgudindens Billede i Triumf af Byens fornemste Skønheder. De unge Piger, der ikke uforbeholdent ofrede til hende, blev dømte til Døden, men Sagnet kender ned gennem Tiderne kun to saadanne genstridige, Søstrene Justa og Rufina. Det glade Folk gjorde bagefter de to kyske Søstre til Helgener; og endnu den Dag i Dag er de Sevillas Skytspatroner og

ses op til med al den kolde Ærefrygt, Menneskene har for det Uopnaaelige.

Nu har Guds Moder til alle sine øvrige Hværv ogsaa overtaget Solgudens, og af alle hendes ca. tredve Legemliggørelser staar ingen Seviljanerens Hjærte nærmere end *La Virgen de la Aurora*, Morgenrødens Madonna. Han gaar nødig i Seng, før hendes Messe har ringet Gryet ind.

Fra sin romerske Periode gemmer Sevilla kun faa Mindesmærker: nogle Rester af Bymure og Bade; en Vandledning der atter er taget i Brug; gamle Mønter der her som overalt hvor Romerne har boet kan samles i Haandfulde for hver Plovfure. Og saa det herlige Amfiteater *Italica*, en ægte italiensk Ruin med spredte mægtige Murblokke, dirrende Venushaar i underjordiske Rum og vimse Firben i hver en Revne. Men Feststemningen er til endnu, denne evige Oplagthed som gjorde Byen til saa henrivende et Opholdssted for Roms forvænte Landliggere.

Og Glæden døde ingen Hungersdød under Byens to næste Perioder som Hofstad henholdsvis for Vandaler og Goter.

Men med Mavrernes Herredømme begyndte en ny Tid for Andalusien, hvor Agerbrug og Industri, Kunst og Videnskab blomstrede frem. Agerlandet blev gennemtrukket med et Vandingsnæt saa fint og virkningsfuldt som Aarenættet i et Legeme, Bjærgene blev aabnede for deres kostbare Stensorter og Metaller, Silkeavlen tog Fart, fortrinlige Universiteter blev oprettede, og Østerlændingens frodige Fantasi fik vidunderlige Æventyrslotte og -moskeer til at skyde frem af Jorden: Alhambra, Alcàzar, Moskeerne i Còrdoba og Sevilla.

Da fik ogsaa det glade Sevilla et Anfald af Flid og gav sig til at arbejde — i Guld og Kniplinger og Silke; alene Silkeindustrien skal have beskæftiget 150,000 Mennesker. Ad Guadalquivir flød Handelssnekkerne ud og bragte Bud til

det skumle Evropa om Lyslandet Andalusien, hvor Flid, Oplysning og Frisind herskede; hvor Jøder, Kristne og Mavrere levede Side om Side i bedste Forstaaelse.

Men Mavrernes Herredømme svandt af Evropa, sporløst som en smuk Drøm kan svinde. Og Sevilla rystede sin Flid af sig som en Mare, smøgede sig behændigt ud af halvsjette Aarhundreders Paavirkning og gav sig til at feste igen.

Endnu staar Alcàzar, La Giralda og en Del af de mavriske Mure, som dengang omgav Byen. Gaderne er østerlandsk snævre og har Hovedretning paa tværs af Solens; Husene er hvidkalkede, lukkede, med kølige Gaarde, der snævrer ind foroven — for at holde Solen ude.

Men Seviljaneren selv ligner ikke Mavreren — hverken Middelalderens virksomme, højt kultiverede eller hans nulevende ugidelige Efterkommer, der sidder med korslagte Ben i de marokkanske Rendestene og stirrer taaget frem for sig.

Det skulde da være, at Kvinden i de højere Samfundslag har bevaret et Træk af Haremet i sit Hang til at sidde hjemme og sanke Yppighed, hensunken i vage Stemninger, i Stedet for at færdes ude. Hele Ugen kan gaa hen, uden at man træffer en eneste bedrestillet Seviljanerinde paa Gaden, og man synes til sidst, at Byen trods sit Ry for kvindelig Skønhed er noget af det mest skønhedsforladte paa Jorden. Men Søndag Eftermiddag aabner Skønheden for alle Sluser, hver Herskabsport bliver til et lille Væld af Yppighed. Ved Femtiden er Promenaden langs Guadalquivir fuld af elegante Glaskareter paa Gummihjul, og i hver Karet dvæler en fyldig Seviljanerinde, storøjet og tung, svøbt i Silke og Kniplinger — en forsvarlig snøret Haremsskønhed.

Disse lidt fede men for Resten stilfulde Skønheder er de samme, der Ugens seks andre Dage hænger hjemme, uredte

og i Sirtses Nattrøje, fra Morgen til Aften, og hvis eneste Udflugt gaar fra Opholdsrummet til Balkonen. Søndagsudflugten minder da om Serailets ugentlige, kun at Folket ikke længer jages til Side, men er fuldtalligt til Stede i alle sine Afskygninger. Sevillas Promenade er maaske den eneste i Verden, som er for alle; her promenerer Pragt og Jævnhed og Armod Side om Side saa naturligt, som havde de sat hinanden Stævne. Her er vandrende Pjaltebylter saa stolte, at man skulde tro, de skjulte en spansk Grande. De slynger den fornemste Skønne deres Beundring lige i Ansigtet i dristige Sætninger, der ingenlunde tages dem ilde op; og de indsuger Rigdommens Glans med en Uforbeholdenhed, der endnu ikke kender til Proletarhad. Men de kryber ikke i Støvet for den, den har ingen Magt over dem. Maaske derfor hader de den ikke.

Seviljaneren er ugidelig, men kun over for det nyttige. Han har en spilvaagen Sans for alt hvad der kan adsprede, og Menneskestrømmen paa Gader og Torve bibringer én det dobbelte Indtryk af ørkesløs Lediggang og rastløs Jagen Der kommer Tusender af Fremmede til Sevilla aarlig, men Byen kan alligevel ikke nægte sig den billige Fornøjelse at le hver ny ud. De danner Espalié hvor Udlændingen gaar frem, rige saa vel som fattige, raaber uskyldige Vittigheder til hinanden, slynger engelske og tyske Sprogbrokker efter ham, puffer stundom ogsaa hinanden over mod ham — og morer sig kongeligt. Ingen er for ringe og sjælden nogen for fornem til at tage Del i Morskaben. Henvender man et Spørgsmaal til en af dem, saa svarer han høfligt — hvis han da kan for Grin — og er i næste Nu det fængslende Midtpunkt for et Hundrede videbegærlige.

Gaar man ind i en Butik, saa fyldes den af nysgerrige, og de der ikke kan trænge sig ind staar i Flok langt ud paa

Gaden. Forretningsmanden — om man kan bruge et saadant Navn om en seviljansk Handlende — giver sig straks til at forhandle med Tilskuerne: om éns Nationalitet, Formuesforhold, Rejseærinde, og først efter gentagne Paamindelser bliver man betjent. »Det er jo ligesom en Flok Vilde«, sagde jeg engang under saadanne Omstændigheder til en Boghandler og pegede paa Mængden. »*Somos así* — saadan er vi nu engang«, svarede han stramt. Han fandt min Kritik ilde anbragt.

Hvad skal ogsaa Kritiken til? de flokkes jo ikke for at fortrædige den Fremmede men for at more sig selv. Han var blot det lille Stykke Sats, der fik Glæden til at fænge; og de forstaar ikke, at det kan krænke ham, siden ingen i deres egen Kreds ser gladere ud end den, der er Skive for Lystigheden.

Og han maa saamænd gærne blive helt borte. Med Latteren har det ingen Nød, saa længe man kan le ad ingenting, og det kan Seviljanerne. Humøret brister ud af dem, allerbedst som de gaar alene paa Gaden — som Smil, som klingende Latter, som to-tre Dansetrin.

Mange Varietèr i en By er Tegn paa Humørsyge. Sevillas henved 200,000 Indb. har ingen, behøver ingen; deres Humør er saa letfængeligt, at det tænder sig selv. Revyen kender de heller ikke; de smaa Daarskaber — saasom Henfald til Foretagsomhed, borgerlig Dyd og vindigt Fremskridt — der begaas i Aarets Løb, skylles bort i den befriende Latter over et moderne Samvittighedsdrama. Hernede virker Ibsen og Bjørnson simpelthen som Komikere, der med fortræffelig gennemført Alvor driver Spas med det nordevropæiske Dødbideri.

Sevilla er Tyrenes, Tyrefægternes og Tyrefægtningens Hjem; Dansens, Vifternes og Kastanjetternes By. Her kan

man en sen Aften vinde sig frem gennem snævre Gyder, lokket af den lystigste Musik, og havner — ikke paa en Dansebule men i en Kirke, hvor Præsten staar for Altret og messer, støttet af et højtideligt Mandskor. Og hvergang Koret er kommet et Par Strofer hen i sin dystre Miserere, spruder Kastanjetter, Tamburin, Bækken og Triangel ud i en Dans saa forførende vild, at Andagten maa vige og alle de fromme Madonnaøjne spytter verdslige Gnister. Til Andagten atter tager Rummet i Besiddelse ved de dystre Strofers Hjælp — og igen maa vige. Det er som en skiftende Overrisling af Kødet og Aanden.

Længe havde vi spejdet efter en Lejlighed til at faa seviljansk Dans at se; endelig kom den — i selve Katedralen. Dér saa vi hver Aften en hel Uge i Træk ti Drenge danse oppe foran Højaltret, til den ubesmittede Undfangelses Pris. De var klædt i Pagedragter fra det 17. Aarh. og sang og slog Kastanjetter til Dansen. Dejligt var det, og man kan forstaa, at det danselskende Sevilla haardnakket holder fast ved denne enestaaende Kirkefest: *Los Seises*, som ingen anden Kirke i den katolske Kristenhed har Lov at afholde og flere Paver forgæves har søgt at sætte en Stopper for.

For den glade Seviljaner er kun ét helligt — Glæden selv. Alt hvad der vil dæmpe den, ægger ham til Spot; Fromheden i hans eget Sind fylder ham med blasfemisk Trang, der synes at vokse med Styrken af hans Gudsfrygt. Intet Steds i det blasfemiske Andalusien forenes Gudsfrygt og Gudsbespottelse saa let og selvfølgeligt i samme Person som her. Jeg kunde belyse det med talrige Eksempler men skal nøjes med et — det anstændigste.

Under vort Ophold i Sevilla boede vi hos to ældre Damer — Søstre — der var meget fromme og for hvert Skridt vi gjorde anbefalede os i en eller anden Helgens Varetægt. Men

et godt Humør havde de ligefuldt. En Dag vi skulde foretage os et eller andet, raadede de os indtrængende til først at gaa over i Katedralen og anraabe *Kongernes Madonna*, som havde vedkommende Ting under sig, om hendes Bevaagenhed — for hun kunde gøre store Undere. En Gang havde saaledes en Præst løftet Kjolen op paa hende for at se, hvad hun var lavet af; og ham slog hun med Blindhed, fordi han kiggede. »For hun var jo kun af Træ«, føjede de forklarende til og lo.

Det var Sevilla, der fandt paa, at det nedlagte Kapucinerkloster fjærnede sig mindst fra sin Ide, naar man oprettede et Aktie-Svineopdrætteri dér. Springet synes heller ikke stort, man kan lugte Kapucineren i større Afstand end Svinet, og med Hensyn til Farven er de saa nogenlunde ens. Men det var for en Gangs Skyld et økonomisk Fremskridt. Og hver Søndag vandrer Seviljaneren ud og betragter de Hundreder af Svin, der nu tumler sig i Celler og Klostergange, og hvis Skinker lagrede i Vin og røgede i Krydderurter koster en Dollar Pundet.

Da den germanske Skik at gaa paa Kirkegaarden og se til sine Døde for nogle Aar siden ogsaa naaede til Sevilla, opfattede man den ganske simpelt som en Fornøjelsestur; og alle adstadige Familier, baade de der havde Døde herude og de der ingen havde, pakkede om Søndagen deres Kurv med Mad og Vin og tog ud til Kirkegaarden, hvor de fejrede en lille Glædesfest — saa vidt muligt paa deres kæres Grav. Saa forbød imidlertid Øvrigheden dette, og nu gaar Folk igen langt uden om Kirkegaarden.

Sevilla har trods sit herlige Klima den højeste Dødelighedsprocent af alle spanske Storbyer. Men hvor andre Byer vilde møde denne Fatalitet med Kloaksystem og andre sanitære Forholdsregler, sætter Sevilla blot sin frodige Livsglæde:

Byen har den højeste Fødselsprocent ogsaa og kender ikke til Selvmord. Men disse tre Forhold er efter Nationaløkonomers Sigende et usvigeligt Tegn paa kulturelt Bagstræb. Faa Dødsfald, faa Fødsler og mange Selvmord — saa først bliver Sevilla delagtig i evropæisk Kultur.

Højest kommer Byen ogsaa med Antallet af Uægtefødte, 17,4 % mod Barcelonas 2,6. Det tyder paa fordærvede Sæder, siger Præsterne.

Kun ikke Sevillas egne Præster; de hævder energisk, at Byen er den første i Spanien. Er Kvinderne maaske ikke anerkendt som Landets smukkeste? Har Byen ikke en Domkirke, der kappes i mægtig Skønhed med Verdens første Kirker og af mange kyndige sættes over selve Peterskirken i Rom? Er der nogen Befolkning, der saa tillidsfuldt som den seviljanske lægger det himmelske helt og holdent i Præsternes Haand? Eller nogen, der ærligere holder Kirkens Helligdage?

Og det er altsammen sandt. Sevilla har 130 Helligdage om Aaret, og de øvrige er ikke altfor søgne. Alligevel slaar de ikke til til at give Glæden Udtryk, og Natten igennem genlyder Gaderne af Sang og Klimpren og varme Raab.

Natten i Sevilla er nu ogsaa ubeskrivelig dejlig!

Vi er i December; Vinter er det, andalusisk Vinter med Sol og blaa Himmel. Men Solen kan ikke naa ned i de snævre Gyder og dybe Gaarde; inde i Husene er det hundekoldt, og alt levende flygter ud — til Torvene og Guadalqvivirs Bredder. I Gydens Bund ligger fattige Koner paa Knæ og vasker Fortove og Fodmur; det er et Led i den ugenlige Rengøring. Hunde og Børn roder i Affaldsdyngerne, der ligger som smaa Anlæg, hvor flere Smøger støder sammen. En ung, kraftig Mand gaar fra Hus til Hus, ringer paa og spørger — »om det Brev er til Dem? — Saasom jeg ikke kan læse,« siger han undskyldende og ringer paa ved næste Port. Han har bare Fødder og et stort Dækken viklet om Hovedet til Værn mod Kulden.

Ud af alle Huse styrter Mænd og iler ned ad Gyden med Kappen slaaet op for Munden. Møder de en Bekendt, vinker de tavst med Haanden og skynder sig forbi; spørger en Fremmed dem om Vej, lader de den spanske Høflighed ynkeligt i Stikken og svarer ikke. Aandedrættet hænger dem fortættet i Overskægget og drypper uænset ned paa Kappens pragtfulde Plyds, Cigaretten stikker dem urørt bag Øret, Blikket er stift af Skræk. End ikke de politiske Løbesedler paa Hjørnet kan afvinde dem mere end et stumt Skulder-

træk. Og de iler videre, sammenkrøbne, med Kappen presset mod Munden, jagede af en usynlig og maaske indbildt Fjende — Lungesygen.

Men i Solstrimen uden for Señoritaens Sovekammer danser Myggene Bloddansen — koldere er det ikke. Og idet hun i Slaabrok træder ud paa Balkonen for at spejde efter de første sukkende Tilbedere, angiver talrige Pletter paa hendes Aasyn Kilden til Insekternes blodtunge Henrykkelse.

Der er ingen sukkende Tilbedere paa Færde — det er for koldt. Sult formaar ikke at lægge nogen Dæmper paa Seviljanerens Livslyst, Sorg heller ikke; kun et kan knække ham — Kulden. En Dag som denne er han ikke meget værd Kvinde og Kvinde imellem, han smutter under Balkonerne uden et Blik og stanser først paa de aabne Pladser, hvor Solen bager. Dér finder han sig en Gruppe ud, gasser sig, pludrer efterhaanden saa smaat med og folder sig igen ud i al sin Aabenhed — en rigtig Solblomst. Han taler med et sygt Smil om »denne forbandede Polarvinter«, om Arabien, hvor de har Nat seks Maaneder og Dag de andre seks, og om Gammel Kastilien, som er det koldeste Sted paa Jorden. I sin ustyrlige Glæde over igen at være kommet til Hægterne slaar han til Skaglerne: gaar paa Kafè og spiser tyk Chokolade af Dukkekopper eller tager sin bedste Ven hen paa et Konditori og deler for ti Øre Konfekt med ham.

— — —

Ud af Gydernes lumske Halvmørke kommer der en Flok Kvinder daskende. De er i tynde, sorte Sjaler med lange Frynser, har bart Hoved og en Papirblomst i det sorte Haar. Der er enkelte nette Ansigter imellem, men Fattigdommen har ikke for Vane at opklække Skønhed, her saa lidt som andet Steds. De fleste er koparrede, enkelte ogsaa enøjede, mange har hvide Plastre i begge Tindinger; alle har ud-

spilede Næsebor og vagtsomme Øjne, der søger sig et Bytte for Latteren. Og de gaar frem som en Flok Skader, skogrende, skvadrende; de driver Spot med Dandyens tynde Ben, river i Forbifarten Æseldriveren af Sadlen, omringer hujende Udlændingen, kysser paa Fingeren ad den fede Præst, der med en indeklemt Fnisen forsvinder under Kirkedørens tunge Forhæng. Alt er en Kilde til Latter: en haltende Hund, en Ligkiste, en nysende Tigger.

De dækker ikke frygtsomt Munden men spærrer den vidt aaben og indsuger med Begær alt, hvad Luften rummer af Sol og frisk Kulde, Smitstoffer og Stank. Deres høje, udfordrende Barme byder Alverden og dens Lungeelendigheder Trods. »Kom, og jeg skal kryste dig — var du end Døden selv — og kaste dig fra mig som en udpresset Citron,« siger deres Holdning. De fanger smaa, nøgne Unger ind, kysser dem sugende over hele Legemet og langer dem fra Favn til Favn. De skærer Tænder af Lidenskab ved Synet af en smuk Mand — men en smuk Kvinde kaster de Snavs paa.

Det er *Las Cigarreras*, Tobaksarbejderskerne, Sevillas Sjæl. De udgør en Hær paa ca. 5000, hvoraf den ældste er over hundrede, den yngste 14 Aar.

I Samtale med Fremmede glider Seviljaneren let hen over Tobakspigen, men i Dybden af sit Væsen beundrer han hende, med en Beundring, der er tilsat en behagelig Gysen. Hun er sorgløs, uartig, gudsforgaaen; hensynsløs i sin Lidenskab, vittig, letbevægelig, glemsom — hun er alle Byens letlevende Egenskaber sat paa Spidsen. Seviljaneren kan ikke fornægte hende uden samtidig at bryde Staven over sig selv, og det gør ingen Spanier. Inderst inde i enhver alvorlig Spanier brænder desuden Bevidstheden om Revolutionen som den eneste Udvej, og Skammen ligger paa Lur efter

ham, fordi han intet gør. Men Sevilla behøver ikke skamme sig saa meget, takket være Tobaksarbejdersken. Hun er altid parat til Tumult, det er hende, der kaster den første Sten, de fængende Feltraab udgaar fra hendes Mund. Hun er det musserende Element, den indre, prikkende Uro. Og naar Proppen gaar af, er hun Knaldet og Skummet, alt det som skræmmer Kvinder og fryder Mænd.

Da Alfons XII for en Snes Aar siden besøgte Sevilla og Byens republikanske Befolkning skamfuld gjorde Vanehonør for Majestæten, reddede de 5000 Tobakspiger Byens Selvagtelse ved at le Kongen ubarmhjærtigt ud under hans Besøg paa den store Tobaksfabrik. Og senere, engang de ikke kunde blive enige med Fabrikens mægtige Direktør om Lønspørgsmaalet, tog de alle Proletarhjærter med Storm ved deres kraftige Bevisgrunde: de slog en Strikke om Direktøren og hejsede ham ned i en dyb Brønd. Mere end én Gang har *Las Cigarreras* ligget paa alle fire og samlet Gadens Snavs op for med det at møde det ridende Politis Sabler og Revolvere. Og det er for en stor Del disse respektløses Skyld, at man nu maa møde med Attest fra Sognepræsten for at faa Adgang til de store Kirkefester.

Men alt dette behøver ingen Tilgivelse. Det af Stat som Kirke mishandlede Folk ser for en Gangs Skyld sine revolutionære Tilbøjeligheder og sit blasfemiske Behov uforfærdet udtalt af disse koparrede og øjenbetændte Valkyrier, og det er — stik imod Folkesædvane — saa ædelmodigt ikke at lade dem i Stikken til Gengæld.

Ogsaa i Kraft af sin Stilling er Tobakspigen Nationens Kælebarn; der klæber den Lugt ved hende, som Spanieren sætter højest af alt — Nikotinens. Hvad Tobaken betyder for Spanieren kan ses deraf, at Tiggeren er fuldt saa sikker

paa Godgørenheden, naar han beder om en Skærv til Tobak som naar han paaberaaber sig sin Sult.

Alle de vidunderlige Egenskaber, Spiritusen besidder herhjemme, er i Spanien blevet Tobaken til Del: den dæmper Hunger og vækker Appetit, gør vaagen og virker søvndyssende, afører og virker stoppende — alt efter de forskellige Behov. »En Cigaret«, siger Almuen, naar nogen fejler noget, lige som den her hjemme siger: »en Snaps«. Og paa Snitsaar lægges der vaade Tobaksblade.

Det første, Spanieren gør, naar han slaar Øjnene op om Morgenen, er at famle i Mørket efter sin Cigaret, tænde den og klæbe den fast til Underlæben. Dér hænger den og snor sin lille, blaa Røgkrølle opad, mens han taler, mens han hoster og nyser, og stundom mens han spiser og drikker. Som den hellige Ild gaar den aldrig ud, ved dens sidste Glød tændes en ny og anbringes, mellem hver Mundfuld Mad nipper han til den; Dagen igennem hænger den der. Ofte maa han ryge sig i Søvn, og saa hænger Stumpen under hans Næse næste Morgen — lige til at tænde.

Det er en tarvelig Røger, der nøjes med at puste Røgen ud paa almindelig Vis. Er man lidt af et Mandfolk, støder man den ud gennem Næsen som Spildedamp; men de rigtige Professionals svælger Røgen og sidder saa med aaben Mund og gylper den op igen ganske langsomt.

Der er dem, som tror, at man kan komme et nationalt Onde til Livs ved at beskatte det! I Spanien er Retten til at forsyne Nationen med Tobak overdraget nogle — væsenlig udenlandske — Kapitalister: Tobakskompaniet, der betaler Staten en aarlig Afgift af 90 Mill. Fr. Skønt Klima og Jordbund egner sig fortrinligt til Tobaksdyrkning, maa Bonden ikke avle Tobak til eget Forbrug engang, og Kompaniet giver yderligere 60 Mill. Fr. ud til at haandhæve dette Forbud

og bevogte Landets Grænser mod Smuglere. Først efter at disse 150 Millioner er udredet, skal Raavaren og Tilvirkningen betales, Forhandlerne leve og Kompaniet have en klækkelig Fordel. Man overdriver ikke ved at anslaa den Sum, det spanske Folk aarlig lader gaa op i Røg, til langt over en kvart Milliard Frank.

Der ryges i Teatrene under Forestillingen; i Banker, paa Posthuse og i kommunale Kontorer har enhver lige til Skriverdrengen sin Cigaret i Munden. Barberen ryger, mens han rager én; Opvarteren drypper ugenert sin Cigaretaske ned i Varerne mens han serverer dem. Taleren stanser midt i en flammende Sætning for at nippe til sin Cigaret; Præsten sniger sig under Messen om bag Alteret for at faa sig et Smugdrag, og paa Gaden gaar han med Cigaretten oppe i det vide Ærme. Børnene faar Tobak udleveret af deres Forældre, og gamle Kællinger sidder i Solen uden for Landsbyerne og bakker paa en Snadde. Alverden ryger til Trods for Beskatningen. De, der ingen Penge har, gaar om og samler de fugtige Rester af Cigaretter op; og det hænder, at Mænd i lange Kapper følger én et helt Kvarter i Haab om, at man skal kaste sin Cigarstump. — — —

Det smælder af røde Faner i Blæst, hvor *Las Cigarreras* gaar frem, Ørkesløshed og lange Blikke driver i deres Kølvand. Fra Triana, Macarena og de andre Forstæder kommer de slængende — gnasker, klør sig i det sorte Haar og ler. Nede ved Floden løber alle Strømme sammen mod en mægtig Bygning, der skal have kostet 7 Mill. Kr. at opføre. Den er omgivet af en dyb Grav, Brystværnet indenfor prydes af smaa Vagttaarne med lange, smalle Skydeskaar, derinde vandrer Skildvagter frem og tilbage, og i Bygningens Grundstokværk rumsterer en Deling Militær. Bygningen minder om

en Straffeanstalt, opfattes af Regeringen som en Slags Dynamitdepot og er i Virkeligheden Tobaksfabriken.

Inde i den store, hvælvede Forhal er Vagten i Færd med at undersøge et Par Arbejdere, som skal forlade Fabriken. De staar med Armene strakt op over Hovedet, mens hele deres Legeme bliver indgaaende befamlet.

Ad en bred Stentrappe føres vi op i Bygningens Kærne, hvorfra Portdøre fører ind til de forskellige Fløje. Heroppe bestaar Vagten af Kvinder, saa kæmpemæssige som kun Syden kan frembringe dem; og vi overgives til en, der er saa forsvarlig bygget, at hun maa kunne fælde en Okse med et Dask af sin ene Forlab — eller holde den mest rebelske Tobakspige sprællende paa sit Skød som et lille Barn, mens hun undersøger, om Pigen har Tobak gemt et eller andet besynderligt Sted paa sig.

Fra alle Sider lyder der en dæmpet, hidsig Summen, som var Luften fuld af Hvepse; og idet hun aabner en af de store Døre, virker det som blev Stigbordet aabnet i en Sluse: en ophedet Strøm af Støj og Stank hvirvler om èn og tager Vejr, Vid, Bevidsthed, saa man ikke ved af sig selv, før man staar og stirrer ned gennem en 500 Fod lang Tunnel, hvor fire Rækker Kvinder sidder bøjede Hoved ved Hoved over hver sit Tobakstrug. Idet de ser op, lyser deres Ansigter hvide i den brune Snustaage, Larmen stilner med ét Slag; de stirrer paa den Fremmede med aabne Pupiler og aaben Mund, mens Fingrene ruller Cigaretter med en Hast, der virker som Flimmer for Øjnene. To Hoveder bøjer sig sammen her foroven, og en Hvisken løber ned gennem Rækkerne. Man kan følge den som en Bølgebevægelse, til den slaar imod dernede i Tunnelens Bund ved Helgenbilledet, kastes tilbage og kommer op gennem Rækkerne igen — og pludselig stænker én i Ansigtet som et letfærdigt Spørgsmaal

indfattet i Latter. Og Larmen koger igen over, denne sammensatte Larm fra nogle Hundrede Grupper, der ler, snakker, skændes, spruder i smaa Hvin, mens de haandfaste Vogtersker gaar hyssende op gennem Rækkerne.

Her har Sevillas gode Humør sat sit Kronskud; det springer frem som en straalende Blomst af giftig Jord. Under denne lave Tøndehvælving alene arbejder 1500 Kvinder, adskillige Tusend Pund Tobak dækker Borde og Trug, men ikke en Ventil aabner sig for den friske Luft. Man kan ikke se for Tobaksstøv og ikke aande for Tobaks- og Menneskedunster; skønt jeg er en forhærdet Røger, hamrer Hovedpinen efter faa Minutters Ophold herinde saadan i mine Tindinger, som skulde den trænge Øjnene ud af Hovedet paa mig. Alle mine Evner sløves, jeg kan ikke sanse, ikke samle og fastholde Omgivelserne i et Billede; alt drejer sig kun om et — at komme ud i den friske Luft.

Da rammer en egen Lyd mit Øre og jager alle Sanser op i Rædsel — den kendte Humpen af Vugger, der gaar. Dér staar jo en tæt ved os, halvskjult under Trug og Arbejdsborde, en gammeldags Trævugge med fladslidte Gænger. Kvinden, der træder den, er bleg og har hvide Plastre i Tindingerne til at dulme Hovedpinen; brunt Tobaksstøv sidder hende i Haaret, dækker de hvide Vuggeklæder, sidder som en Snusrand om Barnets smaa, udspilede Næsebor. Men Barnet sover trygt trods Larmen og den giftige Luft; der er endogsaa en svag Antydning af Rødme paa dets Kinder. Og i Moderens Ansigt skærer Smilet hvert Øjeblik gennem de fordrejede Træk og faar det til at skrige — som en hvidkalket Mur i stærk Sol.

Der er andre Vugger ned igennem Tunnelen, vel en 40 ialt; i nogle sidder Børnene over Ende og leger med Tobak, som havde de allerede begyndt paa Haandværket. Idet jeg

bøjer mig over en af de Smaa og den bliver angst, siger en af Kvinderne: »Kan du ikke engang kende din Far?» De ler alle højt, men Moderen betragter mig et Øjeblik opmærksomt og ryster saa smilende paa Hovedet.

Nogle af dem har virkelig en Fader, der hjælper dem at beskatte Moderens Flid — de er ikke de bedst stillede. Andre har kun deres Moder og denne fordelagtige Anledning til at tillæmpe sig. De bærer Vidne om den kærligste Omsorg; og hvis de overlever den ulidelige Giftstank, er de selvskrevne til at tage Plads ved Siden af Moderen og som hun engang træde Vuggen, give Bryst og rulle 3000 Cigaretter om Dagen — hvis de er Kvinder. Men hvis de er Mænd, er det deres uafviselige Pligt at staa paa et Gadehjørne og ryge og ryge, til de naar den højeste Fuldkommenhed, som er 200 Cigaretter i Døgnet. Og ævner de endnu mere, saa lad dem stille sig i de Knøses Rækker, der hver Aften møder til Halløj uden for Tobaksfabriken og hvirvles med af Pigernes rivende Strøm, ud i Forstædernes Mulm, hvor man kan træffe dem som blegblaa Spøgelser ved næste Gry.

Der er Engle, som lever af fortyndet Æter, og Bakterier, som kun kan trives i de dybeste Kloaker; men mon nogen Skabning alligevel besidder en saadan Levedygtighed som Mennesket? Her sidder trods alt tre Kvindeslægtled og skiftes til at lulle det fjerde i Søvn; og man udpeger os en 14-aarig Moder, der netop aabner Barmen for sin skraalende Førstefødte, og en gammel Kone, der er 106 Aar og har arbejdet i Fabriken de sidste 80 Aar.

Det er lige op under Jul, kun faa Dage til, saa er den der.

I den danske Damper, der ligger og tager Jærnærts ind nede ved Bryggen, skriger Julegæssene for sidste Gang, og i Sevillas snævre Gader driver Bønderne om med Flokke af Kalkuner. Nu og da kommer en tom elektrisk Sporvogn sneglende; den fylder hele Gaden og driver sagtmodigt Fjerkræet foran sig til den nærmeste aabne Plads.

Julen er for Døren, hele Ugen har jeg kunnet mærke den som en voksende Uro, der skubbede Aarets Sorgløshed til Side og satte bekymret Stræb i Stedet. Her som hjemme er Ordet Jul (Navidad) paa alles Læber og i alles Tanker. De stive, draperede Spaniere, der hver Dag staar i Flokke og smaaskændes om det sidste Ministerskifte eller den sidst opdukkende Tyrefægter, driver uroligt om som søgte de virkelig Arbejde, eller de gaar hen til Muren og staar for sig selv og tæller Smaapenge sammen af forskellige Vestelommer. Og naar de taler, er det om Penge og *Navidad*, Julen. I disse Dage har jeg ogsaa set dem gøre noget, som de ellers overlader til Kvinderne: de har ligget aabenlyst paa Knæ for Madonna eller en anden Helgen i Katedralen og

mumlet Ordet Navidad Timer i Træk. Tiggeren siger Navidad, idet han strækker Haanden ud; min Vaskerkone fremstammer undskyldende Ordet, da jeg griber hende i at tage dobbelt Pris; og alle Konerne, der staar uden for Assistenshuset med deres Bylter og venter paa, at der skal blive lukket op, siger blot det ene Ord Navidad og nikker forstaaende.

I den Grad drejer alt sig om Navidad, den tilstundende Jul, at man gribes om Hjærtet deraf og synes, man aldrig har været Vidne til saa stærk og bærende en Fromhed.

Og pludselig gaar det saa op for én, at Navidad slet ikke længer betyder Jul men Lotteri — det store Julelotteri.

Det er en Morgen ved Madridpostens Ankomst. Gader og Pladser er fulde af Mennesker, i *Calle Sierpes* — Sevillas Strøg — staar de som en sort Mur om Postgaarden. Og pludselig brister de sidste Dages Spænding og strømmer ud over Byen som blinde Mænd, pjaltede Kvinder og halvnøgne Knægte; de har hver sit Bundt Lotterisedler i Haanden, og Luften dirrer af skingre Raab: Navidad! El gordo! El gordo! som Raketter kastes Raabene ud til alle Sider. Og *El gordo* betyder: den fede Bid.

Der kommer en snavset Præst og et Kødbjærg af en Señora med Melstøv i Ansigtet — de køber hver sin lille Seddel og betaler 1000 Fr. for den. Byens Kommandant kommer og Civilguvernøren, Ærkebispen, Bankdirektøren og alle de andre store — de køber hver sin Seddel til 1000 Fr. og skynder sig ind i den nærmeste Kirke for at bestænke den med Vievand. Men Præsten, som alene kender Vievandets Sammensætning, spytter tre Gange paa sin i Stedet.

Og Købmændene kommer. Ti og ti har de sluttet sig sammen, fordi de kun kan skaffe 100 Fr. hver og Staten

kun sælger hele Lodder. Haandværkerne er hundrede om et Lod, og Byens Fattige har dannet Aktieselskaber paa indtil 1000 Mand, en Frank til hver.

Snart har Sælgerne ikke flere Lodder, og der begynder et Jobberi Mand og Mand imellem, hvor smaa og store Andele gaar fra Haand til Haand til stadig stigende Priser. Al Trafik, al Foretagsomhed drejer sig i disse Dage om Lotteriet; gør en Mand et Stykke Arbejde, stjæler eller bedrager, man kan være sikker paa, at *El gordo* staar bag ved — den fede Bid paa 5 Millioner, som hele Landet staar paa Tæerne og napper efter. Under Spænding, der stiger gennem Ophidselse til Feber, gaar Dagene til Lille Juleaften, da Lotteriet trækker. Saa stiger enkelte himmelhøjt, mens Tusender synker sammen i Slappelse. Og Julen snegler sig mat forbi til Hellig Tre Konger, da Aarets første Trækning staar for Døren og atter bringer lidt Liv i Gemytterne.

Det spanske Lotteri trækker tre Gange om Maaneden og altid under spændt Forventning fra Nationens Side. Men ingen Trækning kommer op imod Julens, hvor 40,000 Lodder til 1000 Fr. Stykket rives bort. 40 Mill. Fr. plukkes Nationen for til denne ene Trækning; mange af disse Penge er vel for de Spillende kun en Fjær i Fældetiden, men mange følger der det blodige Kød med, og nogle betyder selve Reden, der gaar. Omtrent 15 Millioner forbliver i Statskassen, Resten slynges ud gennem Lykkehjulet som Gevinster, der ved deres svimlende Størrelse er som Olie paa Ild for Spanierens Spillelidenskab. Foruden et Par Tusend Tillægsgevinster paa 5—18000 Fr. og 34 Smaagevinster paa 50—100,000 Fr., byder Julelotteriet Hovedgevinster paa $^1/_4$, $^1/_2$, 1, 2 og 3 Millioner — og endelig *El gordo*, den fede Bid paa 5 Mill. Frank.

Som andre Stater søger at fremme Nationens Hovederhværv — England sin Handel, Danmark sit Agerbrug, har den spanske særlig kastet sig over Folkets Spillelidenskab og gennem Lotteriet alene hjulpet det til en Omsætning, der maa andrage flere Hundrede Millioner Frank aarlig. Set med den spanske Regerings Øjne er det et virkeligt Fund.

Og en let og taknemlig Opgave.

Thi enhver Spanier har i sig den Hunger efter Overraskelser, som avler det fantastiske Tankesving; hans Væsen er som et stort Hjærte, skiftende i hæftig Spænding og dyb Slappelse; han kræver for at være spillevende en stadig Overrisling af hedt og iskoldt: Springet til det højeste Haab og Faldet til den dybeste Tilintetgørelse. Den Pirring, som er Livet, skal være stærk og Udmattelsen dyb; Vane- og Fordøjelsesdøs kender han ikke, det jævne Grødtempo frastøder ham. Solen skal brænde hed og Elskoven skælve helt ud i Knivsodden. Spiritus bryder han sig lidet om, da det ikke er hans Opgave at bedøve sig; sine Pirringsmidler søger han fortrinsvis inden for Sindsbevægelsernes Omraade — han er født Spiller.

Dertil kommer den særegne Retning, Spanierens og da navnlig Andaluserens praktiske Anlæg tager. Han stiller smaa Krav til materielle Nydelser, mangler Sans for jævnt Velvære og foragter Vejen til det: det langsomme, rolige Fremskridt. Den ene Krone, han finder paa Gaden eller tigger sig til, har i langt anderledes Grad hans Kærlighed end de 99 retskafne Kroner, han erhværver sig ved personlig Dygtighed, thi den symboliserer ham paa en egen Maade Lykken, som bør komme udefra, utilskyndet. Derfor er der tidt saa lidt Hold i, hvad han foretager sig: han arbejder ikke paa langt Sigte men kun midlertidigt — til hans store Lod

kommer ud. Og at det kommer en skønne Dag, nærer han ingen Tvivl om.

For denne Opfattelse er følgende Træk betegnende:

En Lokomotivfører og en Fyrbøder, der spillede sammen, førte Lille Juleaften — den Dag, det store Lotteri trækker — et Passagertog Nord paa mod Madrid. Under et Par Minutters Ophold ved en Station fik de Trækningslisten i Hænde; de saa, at deres Nummer var kommet ud, og overlod øjeblikkelig Toget med dets Hundreder af Julerejsende til deres Skæbne. Mindre iøjnefaldende men lige saa betegnende Træk kan man daglig iagttage.

Spanske Fremskridtsblade skriver bitre Artikler i Anledning af Julelotteriet og den Feber, der følger det; de tegner det mørkeste Billede af spansk Spillelidenskab og spaar skæbnesvangre Følger af den for Nationens økonomiske Fremtid. Men de samme Blade aflægger efter hver Trækning deres Læsere nøje Regnskab for, hvilke Personer, der har vundet Hovedgevinsten, selv om denne ikke er mere end 75000 Fr. fordelt paa Tiendedele. Bladene har et helt Spioneringssystem, hvis Fortræffelighed de med Stolthed fremhæver; og et dansk Blad, der bringer en politisk Smaating til Torvs Dagen før sine Fæller, kan ikke kro sig pudsigere end det spanske gør, der først møder frem med Vindernes Navne. Telegrafen sættes i Bevægelse, og man læser følgende i sin Avis:

Malaga, d. 14. Jan. Kl. 17.

»Det er i Dag lykkedes Deres Korrespondent her paa Pladsen at fastslaa, at de to Tiendedele af de 75000 ikke — som meddelt i Gaar af et andet Hovedstadsblad — er faldne paa Kusk Cenizo og hans Broder men paa en Værtshusholder og hans Karl. De seks Tiendedele, vi opsporede i

Gaar, er ikke blevet dementerede. Af de resterende to Tiendedele menes en at være falden paa en Sømand, den anden er det desværre ikke lykkedes os at opspore.

(Senere Telegram). Den sidste Tiendedel vides nu bestemt at være faldet paa Betjent Nr. 14, Don Enrico Manuel Barato.«

Spillet træder i Stedet for Spiritus som Hovedleverandør til Fængslerne; og de Straffe, der idømmes Fangerne for Overtrædelser af Fængselsreglementet, hidrører atter hovedsagelig fra Spillelidenskaben. »Den er ikke til at udrydde, ligegyldigt hvad man saa gør,« sagde Granadas Fængselsinspektør en Dag, vi stod paa en Balkon over Fængselsgaarden og talte om dette. »Her er stræng Straf for al Slags Spil mellem Fangerne, og vi konfiskerer alt, hvad de i deres Opfindsomhed kan falde paa at spille med eller om; men alle Straffe og Forholdsregler er omsomst. — Vil De nu bare se dér!« udbrød han pludselig og greb mig i Armen. Nede i Krogen under Balkonen sad to Fanger Ansigt til Ansigt paa Jorden, med skrævende Ben og Fodsaalerne mod hinandens; de hverken saa eller hørte men stirrede anspændt ned i en Kreds, som var tegnet i Rummet mellem deres Ben. Men hvad stirrede de efter? — »Jo,« sagde Inspektøren, »de har fanget hver sin Lus og anbragt i Kredsens Midtpunkt; og den, hvis Dyr først overskrider Omkredsen, har vundet. Vil De saa sige mig, hvad man skal stille op med saadanne Mennesker?«

»Konfiskere videre,« sagde jeg med et antydet Smil.

Men han forstod mig ikke og svarede alvorligt:

»Det nytter ingenting, for Lidenskab gør opfindsom. Men — for at tale om noget andet — har De været i

Officerernes Kasino? Der maa De med hen — lutter Gentlemen, som hellere vilde skyde sig en Kugle for Panden end spille falsk. Saa i den Retning kan De være ganske tryg. Jeg skal indføre Dem i Aften — men De maa belave Dem paa højt Spil. Tag godt med Penge med!«

CÒRDOBA!

UNIV. OF

En hel Maaned har Sevilla holdt paa os, men nu skal det have en Ende. En Dag kort efter Nytaar bryder vi overtvært, ruller for sidste Gang gennem den blødagtige, besnærende By og sætter os i Còrdoba-Toget.

Det er Afgangstid, men Toget rører sig ikke af Pletten. Der gaar et Kvarter og en halv Time, Folk bliver ved at komme og stige ind. Her er ingen, der sidder og skuler vredt til den nyankomne, holder i Vogndøren for at spærre ham ude eller spænder Ben for ham, naar han maser sig op med sit Rejsegods. »Her er Plads, kom her!« raaber de til den søgende, selv om alle Pladser er besatte. Og da han nøler, raaber en: »Saa stig dog ind Mand; jeg skal ikke længer end til næste Station og kan godt staa.« Villige Hænder griber hans Rejsegods og anbringer det under Bænkene, og han selv kommer bagefter, varm og svedende og stiller sig med Ryggen mod det andet Vindu; han kom sidst og han vil have Lov til at *staa* op, der er intet saa sundt for ham som at staa, Lægen har ligefrem paabudt ham det! Men de andre vil ikke tillade at han staar; netop fordi han kom sidst maa han det paa ingen Maade — de er da ikke Tølpere! Og de tvinger ham til at tage Plads ved alle at rejse sig.

Vi har følt noget hjemligt krible os i Halsen — som altid naar vi kører paa Jærnbane hernede — en Trang til at gøre Vrøvl. Men vi har bidt det i os, og nu skammer vi os saa smaat.

Hver ny Passager blander sig uden videre i Samtalen, der drejer sig om alt mellem Himmel og Jord, kun ikke om Forsinkelsen. Den skænker ingen en Tanke.

Saa endelig ringes der til Afgang, og vi ruller af Sted. En Mand kommer løbende langs Perronen, springer paa i Farten og hænger paa den bageste Vogn; han klatrer frem langs Vognene, aabner for vor Kupe og stiger ind. Han er lynende gal i Hovedet over denne Uefterrettelighed: ellers kører Toget først en Timestid efter planmæssig Afgangstid, og i Dag er der kun gaaet tre Kvarter over Tiden — vi kan selv se. Han viser os sit Staalur, skælder og sprælle; men de andre giver ham Tobak og stiller ham tilfreds med godmodig Snak, der undertiden antager Form af smaa Hib. Er han en Englænder maaske? eller har hans Far været Urmager? — siden han har saa travlt med det Klokkeslet.

Kun et lavt Rygstød skiller mellem hver Kupe, og vi kan se over hele Vognen. Paa Gulvet og flere af Sæderne er der taarnet op med Rejsegods næsten til Loftet: Bylter og store Sække og grove Dækkener. Nogle har ogsaa Sengeklæder med sig og store Vindunke af Skind og uhyre Madposer; det er Folk som skal op i de nordlige Provinser og søge Arbejde. De er klædt som Svenskere, i stramtsluttende Jakkesæt af Molskind, men paa Fødderne har de Rebsandaler og om Halsen et mægtigt sammenlagt Dækken, der tynger dem helt forover og hvis Ender rører Gulvet. Undertiden er der midt paa den ene Æg af det firkantede Dækken syt en Krave til at hægte om Halsen, det er det første Tilløb

til Kappen. De ryger alle, og hvergang en ruller sig en Cigaret byder han rundt til hele Kupeen.

Frygtelig urolige er de — som Drenge i 8-Aars Alderen. De kaster sig fra Side til Side og indtager alle Stillinger undtagen netop den siddende, hænger ud af Vinduerne eller oppe paa Bænkenes Rygstød eller kravler over Skillene fra Rum til Rum, sover, snakker med sig selv eller udstøder pludselige Brøl af Velvære. Eller de fører en øredøvende Samtale fra den ene Ende af Vognen til den anden; som alle Sydlændinge har de kraftige Lunger og taler helst om Penge. Men Summernes Størrelse er en Borgen for, at det ikke er altfor alvorlig ment.

Paa deres Klæder og Hud kan jeg se, at nogle er Arbejdere fra Land og By, andre Embedsmænd, Handlende, Lærere maaske. Men ellers er der ingen Forskel hverken i Sprog eller Væsen, den simpelt klædte opfører sig lige saa dannet og frimodigt som den fintklædte. Der er intet opad og nedad i deres Forhold til hinanden, alt bevæger sig i samme fortrolige Plan. Kun os er de lidt forbeholdne overfor.

En gammel pjaltet Kone med mange Bylter skal ud ved en lille Landstation. En velklædt Herre samler alle hendes Sager ved Vogndøren, stiger saa ud og løfter dem ned paa Jorden; til Slut tager han hende selv i sine Arme, løfter hende ned og bærer hende et Par Skridt, før han leende anbringer hende paa Perronen. Saa stiger han ind igen. Men hun ser efter ham med Taarer i Øjnene og siger højt til nogle ankommende Unge — maaske sine Børnebørn: »Saa god han dog var imod mig gamle, fattige Liv; og han har endda aldrig ligget ved mig.«

Skønt vi lige er over Tærsklen til det ny Aar, er det sommerlig varmt, og Støvet hvirvler ind fra Banelegemet og pirrer os i Næsen. Hvergang vi nyser, siger de velklædte:

Helsen! men de i Dækkenerne siger: Jesus, Maria og Josef! de viser sig ogsaa efterhaanden at være fra Landet. Men de titulerer hinanden med *caballero* og byder gæstfrit rundt af deres tarvelige Maaltid: Brød og et Stykke Æble eller Melon. En Skindflaske med Vin er kommet over fra den anden Side Skillet; den gaar fra Mand til Mand, og de holder den op i strakt Arm og lader Straalen falde ned i Munden.

Vi byder ogsaa af vor Madkurv, og det indtager dem straks for os. Med deres store Krumknive snitter de en lille Bid af vort Franskbrød og spiser, Kød og Æg afslaar de bestemt. »*Caramba*« siger de til hinanden — »for Pokker, er det Englændere? De er jo næsten lige saa velopdragne som vi andre.«

»Nej, vi er fra Danmark.«

»Hvorfra? Ja saa! Er det maaske en Provins i Nordspanien?«

»Nej det er et selvstændigt Land langt Norden for Nordspanien.«

»Og man taler Spansk dèr ogsaa?«

»Nej det gør man ikke! Man taler Dansk.«

»Er det saa Dansk, De taler nu da?«

»Nej det skulde jo gærne være Spansk.«

»Ypperligt Spansk,« skynder de sig høfligt at tilføje. »Men — og det er ikke Frankrig? eller Nordamerika? — England da?« Deres Udtryk vidner om, at de nu har udtømt hele Jordkloden.

»Nej,« siger jeg krænket, »det er et selvstændigt Land, og et velsignet Land — et rigtigt Smørhul. Hvis De brugte Smør i Grøden som andre civiliserede Folk, vilde De kende det; hele den oplyste Verden dypper hos os. Og vi har en rigtig Konge.«

De siger ikke, at det er Løgn i min Hals, men deres Blikke indbyrdes taler tydelig nok. Heldigvis kan jeg bevise, hvad jeg siger. Jeg leder en spansk Avis frem og løber Telegrammerne igennem. Her staar det paa Tryk: »Kong Oskar af Danmark vil fratræde til Fordel for sin ældste Søn.« Bladet gaar fra Haand til Haand, til det havner ovre i den tredie Kupe hos en Mand, der kan læse. Han læser det højt, og der bliver et Øjebliks Tavshed. »Som Verden dog er stor,« siger saa en, »— og besynderlig!« Og det forløser atter Tungerne.

Min nationale Forfængelighed har lidt et Knæk, men jeg søger at trøste mig. Har jeg ikke engang i Granada truffet en Postfuldmægtig, som heller ikke vidste af mit Fædreland at sige — og Tingene jeg sendte naaede alligevel hjem. Har jeg overhovedet truffet nogen, som kendte Danmark — naar undtages et Par tyske Rejsende, der troede at Tysk var vort Modersmaal? Vort vægtigste Bidrag til Verdenshusholdningen, Smørret forhandles overalt i Syden under Navn af Flamsk Smør, og vor Store Danske Hund spaserer fremdeles om som Tysker hernede. Jeg har i Venedig set Englændere og Amerikanere smælte hen over Chr. Winthers Sange til Hartmannske Melodier, men paa det engelske Titelblad stod blot: Efter en tysk Romance. I engelske Fædrelandshistorier til Skolebrug nævnes Knud d. St. som en engelsk Konge der har underlagt sig Danmark og Norge, og i tyske Literaturhistorier bliver Guldhornene til et gammelt tysk Sprogmindesmærke. De store Nationer er som Hvalerne, de aabner blot Gabet og lader alt muligt strømme ind: svømmende Flasker og Konservesdaaser saa vel som Fisk og Bløddyr. De er ikke »Feinschmeckere«, ellers kunde vi lægge os en lille ram Bismag til, som holdt dem borte. Nu maa vi

haabe paa, at de ikke kan fordøje os men afleverer os nogenlunde uskadte.

Saadan trøstede jeg mig, og jeg besluttede, ikke at rive Bindet fra Øjnene paa dem derhjemme men lade dem leve og dø i den Tro, at hele Verden ser hen til dem som det mest oplyste Folk og venter sig noget særligt af dem.

Naturligvis gør vi selv vort bedste for at faa os til at glide umærkeligt ned, ved at sætte Gennemsnittet som vort Maal — ellers var vi vel ikke Danskere. Vi har en uovervindelig Gru for den ramme Bismag. Dèr opdager vi en skønne Dag, at vore Baner er blandt de billigste i Verden. En og anden Politiker derude kunde pege paa os, henvise til os som et Eksempel til Efterfølgelse — o Rædsel! Vi skynder os at sætte Priserne op. Om vi gjorde Banerne helt gratis, da vilde Fremskridtet tvinges til at beskæftige sig med os i hundrede Aar; og afvæbnede vi, vilde Danmarks Navn brænde sig ind i Verdensbevidstheden til evige Tider: vi vilde *bestaa!* Mens vi nu kun er til i egen Indbildning.

Mens vi fører en Ikketilværelse ude i Evropa, er der et andet lille Land som altid bringer sig i Erindring — Svejts. Det nævnes hver Dag af Fremskridtsblade og Fremskridtsmænd, der henvises til dets Forfatning og Institutioner, det har Idealets Skær over sig — Fremtidsidealernes. Det kan være nedslaaende nok for en Dansker, der kommer ud med Hoved og Hjærte fuldt af hjemmevævet Ros; men saadan er det. — — —

Spanierne her er ogsaa selvtillidsfulde, men Verdens Dom er dem ligegyldig. Ogsaa de er Verdens dygtigste og mest oplyste Folk, men de giver ikke Grunde hverken til sig selv eller andre; de er det simpelthen — basta! Og hver af dem

gør hvad der falder ham ind, saa ligegyldig for andres Dom som var der ingen over og ingen ved Siden af ham.

Bedst som vi kører aabner én Vogndøren og stiger ud. Han har opdaget en Bekendt i en af de forreste Vogne og kravler der henad; en Konduktør vil stanse ham, men han lader sig ikke sige. Det gør den Mand heller ikke, der sidder lige over for mig og hvert Øjeblik maser sine snavsede Sko ind paa Sædet til mig. Jeg siger af Erfaring ikke noget men gør hyppigt en Bevægelse, saa hans Ben dumper ned paa Gulvet; og hver Gang anbringer han dem roligt igen. Saa beslutter jeg at gaa groft til Værks og ved en lille Overdrivelse faa det til at gaa op for ham, hvor hensynsløs han egenlig er; og jeg lægger begge mine Fødder op paa hans Skød. Men han tager straks Benene ned fra mit Sæde og sætter sig til Rette — for at jeg kan have det mageligere.

De holder hyppigt Maaltid og spiser kun lidt hver Gang. Meget tarvelig er Maden: bart Brød og en Smule Frugt, eller ogsaa er der smurt Tomat paa Brødet; anden Paasmøre kendes ikke. En og anden har dog en Bid Spegepølse eller et Æg. Taber én en Bid Brød, tager han den hurtigt op, kysser den to-tre Gange og spiser den; den samme rørende Afbigt til Brødet har jeg set Almuen hjemme gøre. Er det Frugt eller Kød han taber, sparker han det ind under Bænken; der ligger ingen Vægt paa det og Gulvet er meget snavset. Men Brødet er helligt.

Vi er ude af det flade seviljanske Landskab, Jordsmonnet begynder at blive bakket; Menneskene, der stiger ind ved Stationerne, er ogsaa andre, skarpere og mere gammeldags i Udtryk og Klæder. De har Knipper af levende Høns med sig, hele Bundter, der er bundet til hinanden ved Benene og ligner struttende Buketer. Sække med Mel smides ogsaa

ind til os, og Lam der er bundet parvis sammen ved Bagbenene; Hunde har de med, som indretter sig under Sædet og ligger og snuser os i Hælene. Mændene er i Knæbenklæder, Sandaler, Jakker der naar til Bæltestedet, og snurrige Hatte; de er glatragede og ofte koparrede, der er ikke faa Zigøjnere imellem.

Hvergang jeg nærmer mig Bjærgene, kommer jeg i Vilderede med Hensyn til Folks Alder; Tiden vil ikke rigtig lagdele dem. Unge og Gamle er lige gammeldags i Dragt og Sæder, lige ungdommelige i Holdning og Bevægelser; saa er der kun Haarets og Hudens Farve og Rynkerne at holde sig til, og det narrer. Der er de to Gamlinge lige over for os, de er rørige og ranke som Mænd i Tyveaars Alderen, men det tætte kortklippede Haar er graasprængt og tyder paa de halvhundrede, og nogle hvide Pletter i deres Øjne siger mig, at de er meget ældre.

»Hvor gammel er De, Adelsmand?« spørger jeg indsmigrende. Jeg anslaar ham til at være Jordarbejder.

»*Compadre**), Ven! Jeg er syv Specier og fem Mark« (89 Aar). »Og min Søn dèr er seks Specier, lige bestemt seks Specier« (72 Aar). Han peger paa den anden Gamle, der nikker sønligt.

»Saa har De været tidlig Fader,« udbryder jeg, da jeg møjsommeligt har omsat Pengene til Aar.

»Der er dem, der er tidligere paa Færde endnu. Oppe i Landsbyen blev der lige giftet et Par, hvor han var sejsten og hun tretten. De havde været Kærester i flere Aar, og Forældrene vilde gærne have dem forenede inden det gik

---

*) *Compadre*: Kælenavn mellem Mænd af Almuen i Andalusien, Ordet betyder egentlig Fadder. Svarer i Fortrolighed til »Kamat«, »Slof«.

galt; men det kunde ikke lade sig gøre for Loven. For hun var nok over tolv Aar, men han skulde alligevel være sejsten. Saa maatte de gaa lige fra Bryllup til Barsel, saa det viser sig da godt nok, at den Lov ikke er meget værd.«

»Det er dog vist Undtagelser med saa tidlige Giftermaal, mon ikke?«

»I min Ungdom ikke, men nu begynder Folk jo at se skævt til det; de siger at det er skidt Afkom at lægge til paa. Han dèr er nu da god nok, ham svarer jeg for i enhver Retning.« Han tager kaadt Sønnen om Skuldrene og rusker ham. »Men naturligvis, der er jo ikke megen Saft og Kraft i Ungdommen nu om Stunder.«

»En 16-aarig Ægtemand kan vel heller ikke forsørge Kone og Børn ordenlig.«

»Det kan en 40-aarig lige saa lidt her i Spanien — da ikke ved ærligt Arbejde. Saa skal der kappes 25000 af de højeste Hoveder først. Men det kommer nok, Revolutionen kommer! Saa faar vi Republik, og Øvrigheden kommer til mig og de andre og siger: Værsgod, du har dyrket Grevens Jord i alle de Aar, og han har spist Afgrøden; nu er den din, du maa selv spise alt hvad der gror paa den! Og vil du have dine Børn paa Universitetet, værsgod, Døren staar aaben. Eller vil du gøre en Rejse, kanske ind og se Alhambra, eller op til Hovedstaden? Værsgod, det er blot at stige i Toget. — Se det bliver den ny Øvrigheds Bestilling, ikke at suge Kraften af det Brød vi spiser, men at hjælpe os til vort eget: kom her, det skal du se! og kom her, det skal du smage! Det bliver skønt at leve saa, ikke sandt Sønneke?«

Sønneke nikker bifaldende, han har længe siddet med et Spørgsmaal paa Læben men tiet ærbødigt, nu skynder han

sig at benytte Faderens Pavse: »Og Krapotkin, ham kender De vel? Han er kanske oven i Købet fra Deres Land?«

»Nej, men jeg kender nok hans Værker. Har De virkelig læst Krapotkin?«

»Ikke læst ham, for vi kan ikke læse hverken Far eller jeg. Men min Dattersøn har læst ham højt for os i Landarbejdernes revolutionære Klub hjemme i Landsbyen. Det er gode Bøger, især *La conquista del pan* (Erobringen af Brødet). Det er en Mand han, her skal De se ham.« Han trækker en anarkistisk spansk Avis op af Lommen og viser os Krapotkins Billede.

»Ja,« siger Faderen, »havde vi blot en af hans Slags. Men vore egne Store de sælger sig for Penge, og saa staar vi der uden Fører; for Roden er god nok, men Toppen er raadden, det er Sagen. Den spanske Nation er den bedste paa Jorden, men den har den sletteste Regering.«

»Et gammelt Ord siger ellers, at et Folk altid har den Regering det fortjener,« skyder jeg ind.

»Ja gamle Ord siger jo saa meget. Men hvad lærer ikke det ny Ord os: Gaar der Lus i Vinstokken paa Bjærget, saa hak den op med Rode, for at ikke Insektægene skal rinde nedad med Vandet og ødelægge hele Dalen. Saadan taler det ny Ord til os, men det gamle Ord lærte os, at Vinlusen var der intet at gøre ved, den kom for vore Synders Skyld. Naa Farvel Ven og god Rejse.«

De stiger ud; jeg kan følge deres spændstige Skikkelser, idet de tungt belæssede vader bort gennem Vejens Kalkstøv og forsvinder bag en Olivenlund.

— — —

Det sydligste Spanien har faaet en Sans for det blændende hvide i Arv efter Mavrerne. Sejler man gennem Gibraltarstrædet, virker Byerne paa begge Sider lige blændende, kun

Gibraltar danner en Undtagelse, nedstemt som den er i engelsk Moll. Cadiz er Kulminationen af Hvidhed, renere hvidt end denne By kan intet virke, end ikke Sne.

Som man rykker Nord paa, afløses det hvide af graa trist Jordfarve; set ude- eller oppefra har allerede Sevilla sat noget af det overstyr. Husene afsluttes ikke som i Cadiz af flade Tage, hvor hvid Vask breder sig indrammet af hvide Brystværn; i Sevilla er de fleste Bygninger behængte med graa Tegl, og Lertonen hersker i Totalbilledet.

Men forneden er Byen endnu hvid. Fra Bunden af de snævre Gader gaar Blikket op over skærende hvide, solbeskinnede Murflader, der rammer et Stykke blaa Himmel ind. Og det hvide har slaaet sig indad, ind i Husene, hvor baade Lofter og Vægge er hvidtede og Fordringen til deres Hvidhed saa stræng, at det er en væsenlig Del af Kvindens daglige Rengøring at røre Kalk ud og gaa dem efter med Hvidtekosten.

Paa Strækningen mellem Sevilla og Còrdoba ligger Landsbyerne som graa Lerdynger, som kluntet udførte Relieffer i det skorpede Jordsmon. Vi holder netop udfor en saadan uhyggeligt graa Lerkage, hvor Kvindernes stærkt røde og blaa Dragter er det eneste, der liver op. Jeg har begaaet den store Fejl at rose Foret i en Købmands Kappe og derved bragt ham i den pinlige Forlegenhed at skulle paanøde mig Kappen, som han ikke for alt i Verden vilde give mig. »De synes om den,« siger han og tager den hurtigt af, »nuvel den er Deres.« Han lægger den smukt sammen og rækker den hen imod mig. — »Nej tak,« stammer jeg forfjamsket, »det var ikke min Mening.« — »Men synes De da ikke om den — æh? Saa tag den kun, den har slet ingen Værdi, ikke den fjærneste! Det er en daarlig Kappe, en ussel Kappe, og jeg beklager, at jeg ikke kan tilbyde Dem

en smukkere. Men hvis De vil gøre mig den Glæde.« Og da jeg vægrer mig ved at tage imod den, lægger han den ned paa mit Rejsegods med en Mine og et Eftertryk paa Handlingen, som taalte han ikke yderligere Modsigelse.

Jeg har altsaa virkelig faaet et af mine forfængeligste Ønsker opfyldt og er blevet Ejer af en spansk Kappe, oven i Købet en smuk og kostbar Kappe med det dejligste grønne og røde Plysses Fór. For dette her er for en Gangs Skyld ikke nogen Formsag, Manden mener det alvorligt. Men hvad skal jeg give ham til Gengæld? Penge gaar ikke an, og mit Ur — ja saa ryger hele Profiten. Men jeg skal nok finde paa noget inden vi skilles; et eller andet som ikke koster mig selv noget og alligevel kan have Værdi for ham. Jeg smiler til den gavmilde Købmand, og han smiler igen, men knap saa velvilligt som før. Det er jo heller ikke at forlange.

Han sidder og ser saa underligt paa mig — om jeg da ikke har Opdragelse, Takt? Men hvad kommer de dumme Begreber mig ved, jeg er ikke Spanier. Saa skudrer han sig som om han frøs; jeg skulde sige: min usle Kappe staar til Deres Tjeneste! og saa skulde han lade som ingenting og beholde den paa. Men jeg forstaar ham ikke, jeg har faaet en Kappe og den agter jeg ikke at give fra mig igen med det gode. Det er dog ogsaa for barnagtigt: at give for bagefter at forlange det tilbage igen; det bliver lidt for nemt at være Evropas mest høflige og gæstfri Folk paa den Maade.

Jeg sidder og taler døsigt til min Hustru om den dejlige Kappe og hvad vi skal give ham som Modgave. Hun svarer med at gøre opmærksom paa, hvilken nydelig Barèt der kunde blive til hende af Plysset. Jeg protesterer bestemt mod en Sønderdeling, og det trækker op til en lille Rivning om Byttet, da Toget stanser ved en af de sædvanlige Lands-

byer. Vor gavmilde Købmand bøjer sig frem og læser Stationens Navn, farer pludselig i Vejret, griber sin Kuffert, kaster i Tankeløshed Kappen over Skulderen og styrter ud. »Han var nok lige ved at køre for langt,« siger vi til hinanden og ser efter ham, idet han forsvinder ind gennem Stationen. Saa først falder det os besynderligt, at han tog Kappen med. Han har i Skyndingen handlet ganske mekanisk naturligvis og kommer tilbage med Kappen, saa snart han opdager Fejltagelsen — Spanierne er ærlige Folk! Lidt efter ser vi ham ogsaa dukke frem oppe for Enden af Stationen, men han lusker over Perronen og skynder sig ind i den forreste Vogn.

Vi faar ikke ret Tid til at græmme os over vort Tab, for en Sværm af Landsbyens Ungdom vælter ind paa Perronen; midt i Sværmen gaar to Gendarmer og en stor glatraget Mand, der bærer en Trebén i Haanden. Jeg gætter, at det er en Forbryder, der transporteres i Fængsel; men da han nærmer sig vor Vogn med sin Eskorte og mine Medrejsende faar Øje paa ham, farer de op som var der gaaet Ild i Sædet under dem. »El Verdugo — Bødlen! Caramba, ikke herind! ikke herind!« skriger de og holder i Vogndøren. Men Gendarmerne aabner med Magt til vor Kupé, og de Rejsende river deres Sager til sig og flygter knurrende over Skillene ned til den anden Vognende. Gendarmerne tager Plads hver i sit Hjørne, og Bødlen anbringer sin Trebén midt mellem de tomme Sæder og sætter sig paa den. Han har ikke set paa nogen men sætter sig ludende med Albuerne paa Knærne og ruller en Cigaret.

Dette store sendrægtige Menneske med det lukkede gaadefulde Ansigtsudtryk og et Blik, der gaar udenom og udenom i det uendelige — hvor har jeg dog før lagt Mærke til ham? Stolen — jo det var i Sevilla, dèr saa jeg ham tidt paa

Gaden, altid med sin Trebén i Haanden; jeg troede, det var Udslag af en fiks Ide hos Manden.

Men nu er det mig klart nok, for Bødlen i Andalusien er uslere end det usleste Kryb i Befolkningens Øjne. Ingen byder ham Sæde, hvor han kommer, eller rører ved ham; han maa heller ikke sætte sig paa Trapper, Murkanter eller lignende Steder, hvor andre kunde tænkes at tage Plads efter ham — han er uren. Derfor fører han sin Stol med sig overalt.

Ovre fra den anden Ende af Vognen vinker de alvorligt ad os, at vi skal komme over til dem; men jeg lader som jeg ikke ser det og byder i Stedet Bødlen en Cigaret. Han ser hastig op, opdager at jeg er en Fremmed og mister straks det spændte Udtryk; nej tak! siger han med et roligt Smil og synker sammen igen. Men jeg lægger Cigareten paa hans Knæ og holder min egen hen mod ham til at tænde ved — det er mere familiært end at byde en Tændstik. Han tænder ogsaa Cigareten, men værdiger mig hverken Ord eller Blik. Og Gendarmerne blinker til mig, at jeg ikke skal befatte mig med ham.

Jeg prøver forskellige spanske Smaaelskværdigheder, men uden Resultat, han *vil* ikke i Lag med mig. Saa lægger jeg mit Rejsetæppe sammen paa Sædet og beder ham tage Plads paa det — »den Stol maa være meget ubekvem i Længden.«

»De ved vist ikke, hvem jeg er?« siger han med et harsk Smil.

»Jo jeg ved.«

»Er Bødlen da ikke en Udstødt i Deres Land?« Han rejser Hovedet.

»Der var 129 Ansøgere til Embedet, da det var ledigt for nogle Aar siden.«

»Caraja, dér maa jeg op,« udbryder han i pludselig Galgenhumør. »Og Embedet var udbudt, siger De; var da hele

Slægten uddød? Her i Spanien bliver aldrig noget Embede opslaaet ledigt; og hvis der blev, vilde ingen søge det, ikke engang Forbryderne. Men der er nok om Haandteringen endda; jeg har alene tre Sønner, som intet hellere ønsker, end at der kunde blive et Embede til dem; nu maa de leve af, hvad jeg kan afse.«

»Men hvorfor søger de sig ikke andet Erhværv?«

»Hvorfor! Fordi ingen vil have Bøddelbørn i sit Brød eller bruge, hvad vi har lavet; ikke engang deres Jord vil de have os til at grave i. Min Datter fik jeg da fra Haanden, hun blev gift med Mestermandens Knægt i Madrid og har det godt nok. Han er jo sikker paa at rykke op, naar engang Mestermanden selv gaar bort, og det er et godt Embede. Han er for Resten en Bøddelsøn oppe fra Bilbaokanten og en Stadskarl, som vilde have gjort sig hos Kvinderne, havde det ikke været for Haandteringen. Men nu maatte han helt ned til mig i Sevilla for at faa sig en Kone. Jeg kom selv nemmere til min Kone, for hende hentede jeg hos Bødlen i Malaga; dengang var der ikke saa langt mellem Embederne som nu.«

»Er det sandt, at De maa eskorteres til og fra Retterstedet, da Folket ellers vil stene Dem?«

»Ja, Publikum holder altid med Forbryderen — det spanske Folk er saa stolt, ser De. Det gør Øvrigheden paa en Maade ogsaa — for Resten ikke saa meget nu. Men for en Snes Aar siden blev jeg efter hver Henrettelse grebet og lagt i Lænker af Øvrighedens Folk. Saa stillede de mig for Skranken, og Dommeren spurgte: Vedgaar du at have dræbt Don Fulano? — Ja! — Hvorfor har du gjort det? — For hans svare Synders Skyld! — Skal du da straffe Syndere? — Retfærdigheden har fældet ham og beskikket mig til at fuld-

byrde Dommen! Saa blev Lænkerne taget af mig, og jeg blev eskorteret til mit Hjem.«

»Den Komedie blev vel spillet for at stille Publikum tilfreds og derved beskytte Dem?«

»Aa ja! men naar Folket var rigtig rasende over en Henrettelse, blev jeg alligevel ladt i Stikken som den eneste skyldige — som om jeg raadede for det hele. Jeg er engang blevet revet halv ihjæl. Nu er det ikke saa slemt mere; det er kun i afsides Egne, Folk vil gøre mig Fortræd. Men haanske er de alle, jeg er i deres Øjne værre end en Spedalsk eller en Kolerabefængt. Naar i det mindste Øvrigheden vilde behandle mig som et Menneske; jeg er dog et Led af den.« Hans Ansigt har igen faaet det lukkede, gaadefulde Udtryk, som rugede der allehaande bag det.

»Hvad føler De nu saadan under en Henrettelse?« Spørgsmaalet dumper nærmest ud af mig.

»Føler?« hans Mine bliver ram, »føler? Skal Bødlen nu ogsaa til at føle noget? Sig De kun rent ud, at De ligesom de andre mener, Bødlen maa hugge Hovedet af en Høne hver Morgen og suge dens Blod de Dage, han ikke har en Henrettelse at svælge i. Føler? Da jeg var ung, følte jeg mig stundom som Repræsentant for den himmelske Retfærdighed, og da syntes jeg, min var en henrivende Haandtering; men undertiden havde jeg det ogsaa med ligesom Folket at tage Parti for Forbryderen, og da kneb det mig med Udøvelsen. Siden har der været Tider, hvor jeg gærne byttede Plads med Misdæderen. Da blev jeg svag i Knærne som en Barselkvinde; men den Tanke, at end ikke han vilde være i mit Sted, fik mig til at springe ind paa ham som et Rovdyr. Bødlen er ikke noget Menneske nej, men jeg har staaet paa Skafottet med graadige Tusender omkring mig og følt, at om der nu kom Benaadning, vilde den Dømte

og jeg selv være de to eneste, der blev glade — trods Folkets støjende Protest mod Henrettelsen. Og mens jeg henrettede ét Menneske til Skræk og Advarsel, benyttede de andre sig af Spændingen til at tømme hinandens Lommer; end ikke Bødlens Trøje var dem for simpel, de stjal hele min Løn engang, skønt jeg er uren.«

»Har De aldrig følt Trang til at gribe Arbejdet an saa at sige fra den anden Ende?« spørger jeg.

Han svarer ikke, men et stikkende Blik mod Gendarmerne siger, at han straks har forstaaet mig; ellers var han heller ingen Spanier.

»Hvordan skulde jeg vel kunne udtrykke, hvad jeg har følt?« siger han lidt efter forsigtigt. »Men *Espronceda* har talt — for mig og mine. Kender De hans Digt »Bødlen«? Jeg kan godt recitere det for Dem.«

Det lød slet ikke anmassende, at han sagde recitere. Enhver Spanier er veltalende og raader over et Fond af teatralske Virkemidler; selv om han hverken kan læse eller skrive, kan han altid fremsige Vers klangfuldt og med rytmisk Fordeling.

Han sad endnu foroverlænet med Albuerne paa de vidt adskilte Knær, da han begyndte; han vuggede svagt til Rytmen:

For Samfundets Forbrydelser jeg ofres,
det har slænget mig fra sig med Foragt,
og man undlod at hade hinanden
for at slynge mod mig med større Magt
Domfældelsen.
Som Værge i min Haand hadblændede de lagde
Gengældelsen;
og de sagde:
»Lad os kaste vor fælles Skændsel paa ham!
lad os ælte hans Brød i ls og i Blod!

I hans Pande vi planter med jærnskoet Fod
uudslettelig præget vor evige Skam.
Dette er den Samfundets
Løn, der tilfalder
ham, som paakalder
Forbandelsen mod os!«
Og før de flygted,
slynged om mig de Forbrydelsens Kaabe,
lytted til min Graad og hørte mig raabe
uden Medynk!!

Han, som Dødsdommen fælder, bliver lovprist
— og strøg af Guds Lov hver Kærligheds Tøddel —!
men de alle betragter det som givet,
at der ikke er Hjærte i en Bøddel.
Og lidet de ser,
at Bødlen er skabt i Guds mægtige Billed
som hin — ja maaske mer!
— Som man stilled
fordum i et graadigt Rovdyrs Fangebur
en forsvarsløs Kristen, en skælvende Træl,
saadan til mig — Instrument mod den fordærvede Natur —
slæber de Ofret, de ønsker slaaet ihjæl.
Hine er retfærdige!
Mig de forskyder,
som en Forbryder
lyses jeg i Ban!
Endog Øvrigheden
vil ej række mig min Løn, men tør slænge
med hovmodig Mine i Gulvet Rettens Penge
til mig — sin Ligemand.

Han har siddet stille hidtil og kun vugget sig, men nu springer han op. Der er noget over hans Fremsigelse af de følgende Vers, som gør mig angst saa jeg næsten springer i Sved — et tænderskærende Raseri, noget blodskudt. Et

saa dirrende Brøl af Haardhed og Ondskab kan kun en Sydbo's Stemme hæve sig til:

Stejlen som sønderknaser Knoklerne,
og den Martredes hysteriske Grin,
Klangen af de dirrende Nerver
naar de brister for Bøddeløksens Hvin —
er min Fryd!
Og naar Hovedet skilt fra den Vemodige
med raslende Lyd
ruller ned over blodige
Stene og farver Sandet ved min Fod,
da bølger Folkemassen som en brusende Flod.
Forfærdede de stirrer, jeg hører dem forbande
den jublende Trods, der lyser af min Pande.
Menneskeslægten,
skønt jeg mig vaanded,
over mig aanded
alt sit Had.
Mig har opammet
til Grusomhed de grusomste Sjæle!
Min Hævn og deres — halshugge, kvæle —
nyder jeg glad.

Bødlen er dog større end den største, der hovent
traadte Loven under Saaler med Spot;
thi op til Bødlen stirred Folket, mens i Galgen
han red Ranke paa Skuldren af en Drot.*)
Sit Haandværk han nød,
den Dag han fuldbragte sin højeste Fjendes
Herskerens Død.
Og endnu mindes

*) Gamle Folk fortæller, at naar Strikken ikke vilde glide til om den Hængtes Hals, krøb Bødlen op i Galgen, lod sig glide langs Strikken ned paa Misdæderens Skuldre og strammede Rebet ved smaa Sæt med Kroppen.

hans Hustru og Børn den underlige Glans,
der i Stedet for Rædsel jog om hans Bryn;
thi mens Smilet forbitrede hans Læbe,
skød Øjnene skæbnesvangre Lyn.
For Bødlens Vrede
faldt Kongekronen,
paa selve Tronen
saas Bødlen staa.
Og hint Folk,
som saa højt havde oprejst ham truende,
en ny Gengældelsens Fyrste gruende
i ham det saa.

Glemmer de da, de Mennesker, at det er den Spedalske, Samfundsudskuddet — Bødlen, der staar her og deklamerer? De kravler nærmere, hænger paa Skillene, gestikulerer, siger Versene mumlende med. Og Bødlen har vendt sig mod dem, han er blaarød i Hovedet, Halsen er svullen, Nakken drivende af Sved; han ser ud som skulde han faa et Anfald af Apopleksi:

I mig lever Jordklodens Historie
blodigt nedskrevet under Skæbnens Kontrol;
og paa de røde Blade selve Herren
har prentet min Figur i sin Slægtsprotokol.
Alt Tiden har sendt
i Evighedens Svælg hundred Sekler og hundrede.
Er Raaheden endt?
og Bødlen de forundrede
Væsner kun en Rest af dens Fortids-Eksistens?
Nej ørkesløst er det, at Menneskene drømmer,
saalænge jeg er Drot og Skafottet Residens,
sig mod de høje Himle, hvorfra Lyset udstrømmer.
Alle de Blodstænk,
der er min Prydelse —:
paa en Forbrydelse
hvert Stænk beror.

Endnu er jeg til,
en Genganger tro fra de henfarne Tider.
Hundrede andre Spøgelser skrider
i deres Spor.

Men hvorfor blev du avlet af en Bøddel,
du min Søn saa uskyldig i dit Hvil!
For dit Aasyn svæver en usynlig Engel,
bliver synlig i dit barnlige Smil.
Ve! at saa trygt,
saa smukt og uskyldigt du smiler i Drømme
indgyder mig Frygt. —
— Aa, du ømme
Moder, vis dig heller barmhjærtig mod dit Barn,
under dine Kærtegn sig krymper alt hans Sjæl.
Ønsker du at se ham lykkelig, saa kvæl
nu straks ham — lad Verden saa kalde dig et Skarn!
Til min Haandtering
vil du ham danne?
skal han forbande
sin Mor maaske?
Tænk paa den Dag
da han, som sin Søvn saa uskyldig nu nyder,
udstødt som jeg og — hvem ved — som Forbryder
skal sig se!!

De græder, ler og klapper Bifald. »Espronceda!« siger de med kærtegnende Stemmer, »vor Espronceda! Og hvilke Vers af Blod og Ild! — hvilke allerhelvedes Vers! — Hombre!« raaber de varmhjærtet og strækker sig over Skillerummene for at trykke Bødlen i Haanden.

Men Bødlen ænser dem ikke. Han griber sin Trebén, aabner og stiger ned paa Trinbrættet Toget løber ind mellem Vigespor og Signalmaster, forbi et Vandtaarn og nogle Kuldynger; og endnu før vi naar Perronen, springer Bødlen af.

Oppe i Gaden ser vi ham igen. Han gaar foran de to Gendarmer, efter dem følger en øgende Skare Børn og Voksne, der raaber og larmer. Inde i Skaren faar vi Øje paa 3-4 af Bødlens Rejsefæller; de larmer ivrigt med. Vist var deres Bevægelse fra før alligevel alvorligt ment; det var jo Vers, flammende Vers — leve Bødlen! Og dette her er et Opløb, det smager af Revolte, Revolution; skulde de da ikke mene det med? — ned med ham!

— — —

Der er kun en Snes Mil fra Sevilla til Córdoba, den samme blaa Himmel hvælver sig, den samme Sol straaler — men Sangbunden fattes. Menneskene er anderledes her end i de øvrige andalusiske Byer, vi mærker det, saa snart vi stiger ud af Toget: her er hverken Fremmedfangere, graadige Hotelomnibusser eller paatrængende Drosker. Men Tiggere er her i Mængde. De ligger langs Vejen — brune, pjaltede, med en Las om Panden i Stedet for Hovedtøj — og strækker senede Arme ud imod os; opfordrer vi dem til at tage en Haand med i vort Haandgods og følge os til et Hotel for gode Ord og Betaling, saa vender de os foragteligt Ryggen.

Engang var Còrdoba for Verden hvad Paris er nu: Skønhedens, Kunstens, Videnskabens, Fremskridtets Sæde — Kulturens Brændpunkt. Det var den første By, der havde Brolægning og Gadelygter; i sin Glansperiode for tusend Aar siden havde den omtrent tusend offentlige Skoler, halvhundrede Hospitaler, et Bibliothek med over en halv Million Bind, 900 Bade — og 600 Moskeer hvis Virkning heldigt afbalanceredes af lige saa mange Kroer. Dertil en Befolkning paa en Million. Det aarlige Budget androg 100 Mill. Kroner, og Staden anvendte fabelagtige Summer til sin Udsmykning. Resultatet har efter Datidens Beretninger været overvældende; Còrdoba vandt Aandsherredømmet lige

saa meget ved sin betagende Pragt som ved Lærdom og Frisind.

Det er med en egen Følelse, jeg vandrer hen over Stedet, der gemmer disse store Minder — en Følelse af Flovhed. Kirkegaarde er aldrig spændende, selv om de rummer Støvet af nok saa store Berømtheder; og Còrdoba er oven i Købet en forsømt Kirkegaard, hvor selv Gravtuerne er udviskede og kun hist og her Hjørnet af en Mindesten titter frem.

Guadalquivir passerer Còrdoba ogsaa, men der flyder ingen store Dampere paa dens gule Vand som i Sevilla, og de udmundende Gader er ikke forsynet med Stigbord for at møde Oversvømmelser. Floden er ikke engang farbar for en lille Baad; den er en ubetydelig, grumset Strøm, der rasler sig frem gennem et umaadelig bredt Leje med skidne Bredder. Til den ene Side afgærdes Flodlejet af Fattigkvarteret, ned ad hvis skjoldede Mure Byens Kloakvand løber i grønne Slimveje, til den anden Side dannes Bredden af goldt Sand og Affaldsdynger. Det er et uhyre Gab af graa Kedsommelighed, hvoraf der hist og her stikker de maleriske Ruiner af gamle mavriske Vandmøller frem.

En prægtig gammel romersk Bro fører ned til Byen. Det er den eneste Færdselsaare over Floden, og dog gaar der ingen levende Menneskestrøm over dens tunge Stenryg. Den ligner et mægtigt graat Urdyr, der i fjærne Tider har lagt sig til at dø tværs over Strømmen. Hist og her har Tidens Tand nappet lidt af dets totusendaarige Sider, men kun for at fastslaa det dødes Uforgængelighed. De faa stive Spaniere, der nu og da bevæger sig søvngængeragtigt hen over Broen, griber ikke forstyrrende ind i denne klippestærke Dødsro.

I alle andalusiske Byer træffer man Eksemplarer af disse draperede Spaniere, der staar som Eneboere midt i det liv-

ligste Røre, lænet til en Palme eller Murpille, med korslagte Arme og ledigt Blik. De staar der, naar man gaar ud, og indtager nøjagtig samme Stilling, naar man vender hjem to-tre Timer senere. De er yderlig blaserte over for alle ydre Foreteelser, forholder sig fuldstændig golde til det praktiske Liv, har rendyrket i sig den Foragt for timelige Goder og navnlig Penge, som enhver Andaluser ejer et Stænk af. Alt i alt minder de lyslevende om den afslægtede Mavrerbefolkning i Marokkos nordlige Byer: det Ydre forraader samme Afstamning, og de arter sig ens trods de højst forskellige Vilkaar. Alle Hypoteser om, hvad Mavrerne kunde have naaet, om de ikke var blevet fordrevne, er da ret ørkesløse. De var allerede for Nedgaaende dengang, og var blevet nøjagtig hvad de nu er — et udbrændt Krater. Disse spredte Ætlinge, der trods deres Afsondrethed løber saa nydelig parallelt med deres Frænder hinsides Strædet, leverer Beviset.

Córdoba har mange af disse Efterkommere. Fjærntskuende og stive som Billedstøtter staar de paa Byens Torve og repræsenterer baade Fortid og Nutid. — — — —

Vi vandrer rundt i dette endeløse Virvar af snævre, snørklede Gader og træffer ikke en Sjæl, skønt Byen staar bogført for over 50,000 Indbyggere. Vi gaar i Gaasegang, følger Rendestenen i Midten og kan med Lethed bestryge begge Husrækker med vore Fingerspidser. Her er skyggefuldt og stille, og der er blaa rolig Himmel over os; nu og da hører vi Fodtrin for- eller bagude og opdager saa, at det er vore egne. Vi kan høre vore egne Hjærter slaa i denne underlige Stilhed mellem de tilskoddede Huse.

Og hvad er det, denne Vandring minder om i sin fremmedartede Uhygge? Pilen paa Gadehjørnet, som endnu angiver Kørselsretningen i den smalle Gade? det dybe Spor i Fliserne,

som fortæller om fordums Travlhed, om glidende Fødder og skridende Hjul? — det er jo Pompeji! Ja Pompeji er det, her mangler blot Kustodernes jærnbeslagne Støvler til at gjaldre mellem de døde Husrækker.

Vi gaar og gaar uden at træffe et Menneske, drejer i det uendelige og kan aldrig se to Huslængder frem for os. Stadig den samme Strimmel blaa Himmel for oven og den samme rene Rendesten i Bunden, indrammet af to Fliser. Det er hele Gadens Brede, og en Alen over Jorden er Husene forsynet med en dyb Fals for at give Plads til Hjulenes Nav. Stundom er denne Fals muret, stundom synes det, at Vognene selv har frembragt den.

I Sevilla hænger Kvinderne store og overmodne ud over alle Balkoner, og Mændene fylder Strøget og Torvene med deres Prat og Sorgløshed; her kan man gaa i Timer uden at se andet end en forsulten Kat. Men dejlige Glimt kan her være til Siderne, ind under de hvælvede Hesteskoportaler med deres kunstfærdige Smedejærnsgitre — til Marmorgaarde med grønne Planter og Springvand, Søjlerækker og Sol. Og oppe i Solen over Husenes Tage hænger en og anden Havestump, hvor Mandeltræet blomstrer, skønt vi skriver den 12te Januar.

Og som man bedst gaar og traver uden Haab om at komme ud af denne trange Labyrint, staar man over for en høj, takket Mur med en Marmorkumme i Siden — Moskeen. I Kummen, hvor et Æsel nu staar og skyller sine medtagne Tænder, vaskede de Troende fordum deres Fødder, inden de dukkede under Hesteskobuen.

Herinde ligger Moskeens Orangegaard, fuld af Sol og Vellugt og plaskende Vand. Her kunde man sidde i Skyggen under en arabisk Bue og svælge i Stilheden og Orangernes Glød, til man selv gled ind med i den tindrende Solsøvn,

som behersker alt. Men bag én ligger den berømte Moske, Verdens største Vidunder i Bygningskunst, og venter.

Den, der træder ind i Còrdobas Moske for første Gang, maa nødvendigvis blive ubehagelig overrasket. Kan hænde han tager sig i det, mindes alle de Lovord, Rejsende har ofret paa den, mindes, hvad den engang skal have været — og bliver begejstret.

Moskeen er stor, men den virker ikke storslaaet og kan heller aldrig have gjort det. Øjet søger frem og til Siderne men møder hverken stort Rum eller Vægge; kun Søjler og atter Søjler, der et Stykke henne lukker for Udsigten som Stammerne i en Skovtykning. Og som man gaar frem, tager Synet nye Søjler ind: grønne og mørkt blodige, sorte, hvide, røde og let rosafarvede, Jaspis og Porfyr, Breccia og skær Alabast — til endelig Murene kommer. Henved 1000 Søjler paa et Felt, der kun er 650 Fod langt og ca. 500 Fod bredt. Disse Søjler vilde passe i Størrelse for en almindelig Familie-Veranda; de er ikke tykkere end en Konfirmand om Livet, og man kan naa op til Kapitælerne, hvorfra Buer i rødt og hvidt Murværk skyder sig op to-tre over hinanden og ud til alle Sider fra Stamme til Stamme som et Fletværk af Grene.

Billedet af en Skov paatrænger sig vel alle, der betræder Moskeen, og denne Virkning paa Tilskueren er sikkert tilsigtet af de gamle Bygmestre. Man maa blot ikke tænke paa en Bøgeskovs høje Hvalv, som naar man staar i en gotisk Domkirke. Dette er en stynet Ungskov, hvor alle Grene er kappede til lidt over Mandshøjde og de tunge Løvmasser ligger lige over ens Hoved.

Her er trykkende lavt — slet intet Rum opefter. Og Rummet til Siderne aner man kun af Tallene i Haandbogen; det er dem, der overvælder, ikke Storheden i Kompositionen — her er slet ingen Komposition. Denne Bygning kunde man

skære de tre Fjerdedele fra eller bygge fire Gange saa stor; det blev en Forskel i Fladefang og Søjlernes Antal. Men for Øjet vilde alt være det samme.

Det gælder for Moskeen i Còrdoba som for al mavrisk Bygningskunst i Spanien, blot i endnu højere Grad, at den ikke er Resultatet af en enkelt stor Ide men udtrykker tusend hver for sig fortryllende Smaaideer, hæklede sammen som Kvadrene i et Tæppe.

Manglen paa Helhed i den mavriske Bygningskunst ytrer sig allerede i det Ydre. Set ude fra ligner Sevillas Alcàzar ethvert andet Hus, og Alhambra er endog en Klump Smaahytter, halv rodede ned i Jorden og med dette planløse Præg af, at der stadig er føjet Stump til Stump. Det var i Virkeligheden ogsaa Mavrernes Bygningsmaade; Alhambra og Alcàzar er blevet til Sal for Sal uden anden Sammenhæng end den Dør, der førte fra det ene Rum til det andet.

De mavriske Bygmestre havde deres Styrke i Enkelthedernes uendelige Rigdom, i deres uudtømmelige Fond af smykkende Ideer. Ved deres frodige Indbildningskraft omskabtes de tunge Vægge i Slotte og Moskeer til lette Æventyrspind; det rigt udarbejdede Stuk, der danner Loft og Vægge i Alhambras Sale, let rosa paa Overfladen og med Guld, Purpur og Blaat i Skyggerne, virker endnu som et luftigt Telt af fine Kniplinger, hvorigennem Himlen lyser. Og det er som at staa Ansigt til Ansigt med selve Livets Frodighed — hver Kvadrattomme selv i den skjulteste Krog er prydet, mens hvert Kapitæl, hver Flise bærer sin egen Ornamentik, forskellig fra alle de øvriges.

Còrdobas Moske skal have overgaaet alle andre Bygninger i rigt, fantastisk Udstyr. Men der er øvet sørgeligt Hærværk i den, fremfor alt af Vandalen Karl V, som ogsaa har hærget Dele af Alhambra og Alcàzar. Midt i Moskeen ligger

et stort katolsk Kapel, hvor Marmor og Metal er bunket sammen om et rædselsfuldt Alter; til alle Sider har det oprindelige Bjælkeloft af indlagt Cedertræ maattet vige for Gibs; Buernes røde og hvide er ikke længer Kvadersten af forskellig Farve, men Mursten, der er oversmurt med Kalkfarve; Væggenes Stukarbejder er klinet over med Lerspækning o. s. v.

I den senere Tid har man imidlertid begyndt at restavrere Moskeen, og i Løbet af en Aarrække vil den blive ført tilbage til sin oprindelige Skikkelse.

Som den nu ligger, er den et sørgelig lemlæstet Tempel, hvoraf en og anden henrivende Enkelthed er bevaret, som f. Eks. *Mirab-Kapellet* med Nischen, hvor Koranen havde sin Plads.

GIBRALTAR

Den, der rejser i Andalusien, bør for Modsætningens Skyld tage ned til Spaniens sydligste Odde, hvor den engelske Klippefæstning Gibraltar ligger som et Stykke nøgtern anglogermansk Kultur i orientalsk, tropisk Indfatning, en knyttet Boksernæve i et gnistrende sort Kvindeøje.

Fra Knudepunktet Bobadilla gaar Banen lige Syd paa gennem en af Andalusiens vildeste og smukkeste Bjærgegne, *Sierra de Ronda*. Vilde Fjældstyrt og frodige Sænkninger, Tuneller, Viadukter og svimlende Broer afløser hinanden; Bjærge taarner sig op om os saa vi befinder os som i en dyb Brønd, for i næste Nu at aabne sig og løbe indad i et uendeligt Perspektiv, der snurrer hurtigt forbi med Glimt af Byer og flade dyrkede Agre langt ude i det Fjærne.

Danske Malere, der ikke netop rejser til Syden for at uddanne sig til Teatermalere men søger storslaaet Natur og ejendommeligt Folkeliv, burde resolut ombytte Italien med Andalusien. Der er Bjærgvejen over Sierre Nevada fra Guadix til Granada*), dens Hulelandsbyer er som en ny ukendt Verden, dens uhyre Vidder med Snemarker og blaanende Afgrunde maatte kunne faa en Maler til at svede Angstens Sved. Der er Granada selv, enestaaende blandt Byer ved sine Gader og sit Folkeliv, sit Alhambra og sine

*) Se Kapitlet: Gennem Bjærgene med Diligencen.

Naturomgivelser. Der er Loja seks Mil længere mod Sydvest, Alhama, Antequera — forunderlige mavriske Byer med en forunderlig Befolkning, og i en forunderlig Natur. Og lidt mod Syd igen Sierra de Ronda, hvor vi nu kører, en sønderreven Egn, der vokser i Vildhed og Vælde, til den kulminerer omkring Byen Ronda.

Ronda ligger midt i et stort Klippeplateau, paa en Bjærgknold, der ved et dybt Snit er spaltet i to. Hen over Spalten spænder en mægtig Brobue og forbinder i et dristigt Kast de to Bydele. Fra Broen stirrer man ned i det bratte Dyb, paa hvis Bund Guadiaro bruser, idet den vælter sig ned over Klipperne som et udslagent Haar. Vædet Kølighed stiger op dernede fra, nu og da lægger en Støvregn sig forfriskende over ens Ansigt.

Fra Promenaden, der løber uden om Byen, har man et enestaaende Panorama. Aas op og Aas ned løber Olivenskovene og Vinmarkerne, afbrudt af Hvedeagre og Orangelunde eller det nøgne koralrøde og hyasintblaa Fjæld. Og uden om det hele slaar en Krans af mægtige Bjærge Horisonten ind.

Denne Gang haster vi videre og modtager lige et flygtigt Indtryk af Byen, men hver lille Enkelthed vaagner i mig fra mit forrige Besøg for seks Aar siden; ingen spansk Egn og Befolkning har virket saa fremmed paa mig som denne.

Det var i August-September. Paa den Aarstid er hvert Frugttorv i Andalusien et smukt og overdaadigt Skue, men Rondas Haller overgik dem alle i rigt Udvalg, saftspændte trinde Former og Duft. Det var som om hver Frugtsort havde suget en af Solspektrets Farver til sig og gav den endnu hedere tilbage, saadan brød det ud fra dem i en ubændig Farvejubel, der dirrede i Rummet som hed Aande

af Guld og Blod. Og Menneskene som færdedes herinde gjorde underlige Fagter og skreg besat, bedst som de gik for sig selv og arbejdede. Klangfulde korte Raab og lys Skogren gik over deres Struber som Hjortes Kalden; en og anden huggede sin Kniv i Træværket, saa den dirrede. Saa han en Blodstraale springe til Vejrs, hedere rød end Tomatfrugten og det spanske Peber? hørte han et Angstskrig mere skingrende lyst end dette hidsige Gule? Jeg selv var jo Nordbo, men jeg kunde have forstaaet, om alle disse Mennesker drog deres Knive og gav sig til at løbe *amuk* lige som hine Malajere — og jeg kunde have løbet med. For Farverne snørede min Strube sammen og jeg syntes, at alt dette om et Øjeblik maatte briste og sprøjte mig sin Saft i Øjnene som levende Blod, saa spændt det var.

Kan en graa, taaget, sludfuld Nordbo overhovedet forstaa Andaluserens Temperament? Jeg tror det ikke. Han kan smittes af det, rives med, og raver da som en nyfødt Kalv og falder tilsidst uhjælpeligt; han kan faa Solstik og blive sløv, men *Solekstasen* kender han ikke. Vilde han, der maa indskrænke sin Kærlighed til selve Hjærtet og forskanse den dèr mod alle Magter, fordi alle Magter er fjendtlige mod hans lille Eros og tilsidst kvæler den alligevel — i Dyner og tykke Mure og dobbelte Vinduer — vilde han forstaa Sydens store Eros: Solbrunsten, der svulmer og straaler i alt det skabte og overskyller Menneskenes ikke blot Erotik men hele Væsen, saa vi læser den samme fortættede Blodets Spænding af en Lillefingers mindste Bevægelser, af et Barns eller en Oldings Holdning og Udtryk som af et Par vanvittigt forelskede Øjne hjemme?

Andaluseren er ved sit frodige Temperament en Kilde til uendelige Overraskelser, for nordisk Logik er han egenlig en Gaade. Man kan gribe en enkelt fremherskende Linie og

i sin Trang til Konsekvens følge den og trække den kraftigt op, men Billedet bliver ensidigt. Og en anden Linie vilde give et andet, væsenlig modsat Billede af ham?

Bjærgryggen ned over Loja-Antequera-Ronda rummer ikke saa lidt af det overleverede Spanien. Den Kolorit, vi træffer i ældre Rejsebøger, men ikke rigtig tror paa, findes ret kraftigt her, hvor *Bandolèroen* — nu halv Smugler halv Røver — stadig er Landsbyernes Helt og har et Skjul hos hver en Bonde. Stilètkastningen eksisterer endnu, de unge Mænd øver sig paa Oliventræerne uden for Landsbyen i den Kunst at kaste Dolken lige i Modstanderens Øje; paa de troløse Kvinder sprætter Elskeren endnu fremdeles Maven op med Krumkniv. Alt dette eksisterer virkelig, man har blot givet det for stor Rækkevidde ved ikke at tage andet med.

Ronda har Blodtone. Skønt Byen kun tæller ca. 30,000 Indb., hører dens Tyrefægtninger til de første i Spanien; bød man Bjærgboen her anden Rangs Løb, vilde han brække Arenaen op eller stikke Ild paa den. Egnen leverer et stort Kontingent til de professionelle Fægtere, og enhver — Mand som Kvinde — er Amatør, *aficionado*. De kender hele Terminologien og alle Grebene, og blot de ser en Spædekalv i Landskabet, trækker de en rød Klud frem og vifter.

Der er noget ved den magre senede Bjærgbo i Andalusien, som minder om Katteslægten, og Ligheden paatrænger sig stærkest i Bjærgene ved Ronda. Hans Gang er rap, lydløs, han kender ikke til Nervøsitet og er dog lutter Nerver; han kan aldrig faa Sol nok, men suger den ind midt paa Dagen i Aarets varmeste Tid, udstrakt paa et brændende hedt Underlag; han er vellystig lad og utrættelig udholdende. Meget ofte kender hans Blik kun to Tilstande: den varige, hvor det undgaar èns eget og dog følger èn uafbrudt og gør hver Bevægelse halvsovende med — og den akute, hvor

det samler sig lynsnart og stærkt Øjeblikket forud for et Angreb, tager Maal af Afstanden og Fæste, og borer sig tvingende ind i Modstanderens for at fastholde ham. Og saa dette vellystige Hang til Grusomhed, som er hele Andalusiens og maaske hidrører fra, at dette Solland til syvende og sidst ikke har Sol nok for et Folk, der er kommet fra endnu hedere Himmelstrøg! Overfladen kan være dækket af et uigennemsigtigt Lag Kultursminke; men her ligger den blot og føjer endnu et Stænk af Rødt ind i Koloriten.

Der er noget æggende rovdyragtigt over disse stærke ranke Mænd, der ikke er godmodig-nyfigne som Sletteandaluseren eller stolt-imødekommende som de øvrige Bjærgboer, men koldt-afvisende som Araberen. I dem sidder endnu Orientalerens Foragt for den evropæiske Barbar, de haaner den Fremmede ved at lade ham være Luft for dem, og deres Tærskel er svær at overskride. Spansk Selvfølelse bliver hos dem til et Hovmod, der maa forekomme den Rejsende meningsløst, da det hverken er Penge- eller Aandshovmod, men bunder demokratisk i det, de har fælles med alle andre — Legemet.

Kvinden er høj og spottelysten, hun har mørkere Haar end andre Andaluserinder — helt blaasort — og ofte oval, lyst dunet Hage, der giver hende et besynderlig blondt Udtryk. Hun har liden Omsorg for Børnene, men mange Kærtegn; om Dagen ser man hende bestandig med en Unge i Favnen, sin egen eller en andens, som hun kæler for i smaa Rovdyrnap, der undertiden faar den til at græde. Hun kan tæmme den vilde Tiger, der altid gaar om bevæbnet til Tænderne, gøre ham medgørlig, forvandle hans Knurren til blød kurrende Kælenhed, kue ham om hun vil. Han ruller sig for hendes Fødder som en stor Pudel, lige ydmyg naar hun sparker og naar hun kæler — med Kniven i Skærfet,

Bøssen i Haanden og hendes Fod paa sin Nakke. Til hun bliver 25-30 Aar og begynder at falme; saa rejser han sig roligt og spænder hende i Aaget. Og den lunefulde Venus forvandles i forbavsende kort Tid til et taalmodigt Arbejdsdyr; mens han i Kraft af sin evige Ungdom vælger sig en anden Herskerinde.

— —

Syd for Ronda falder Bjærgene af og bliver fredeligere, til Landskabet roligt glider over i de store Korkskove ved Castellàr. Korkegens afskrællede forvredne Grene griner uhyggelig hvidt ud af Skovens Halvmørke, vi tager i Gennemfarten det fantastiske Indtryk af en Hær afpillede Skeletter, der bærer grønne Grene skyggende over sig.

Vi er i det sydlige Lavland igen. Snakkesalige Sletteboer kryber ind i Toget og byder mig straks af deres Tobakspung; de raaber øredøvende til hinanden lige forbi mit Øre, kaster sig urolig frem og tilbage og ler larmende; deres Øjne er mættede af Velvilje.

Algeciras, Endestation!

Navnet klinger saa arabisk, og Byen ser ud som havde den sovet i Aarhundreder — lige siden Mavrerne dreves ud af Andalusien. Den er hvid og har flade Tage, eller svagt hældende af graagrøn Azulejos; Husene staar tilskoddede og tæt sammen som gamle Øg, der blunder i Solheden. Inde i de kølige Patios knebrer Kvinderne og spinder paa Haandtèn, ude i Solen paa Alamèdaens Bænke blunder Mændene, hyllede i deres lange Kapper. De har store Ansigter, en svær aaben Pande, blødt sort Fuldskæg og en rolig, nøddebrun Hudfarve; Kvinderne har Odaliskens store runde Træk, og Lød som raa Fløde.

I Gadernes halvstørknede Ælte boltrer Børn og røde Svin sig i ubunden Naturglæde. Lige nøgne er de, lige naturlige

og trinde. Her var Leddevand og Flæsk og Engelsk Syge nok til en hel Hærskare af Rafaelske Engle; og al for megen frejdig Ligefremhed selv for den glubskeste Naturalist. Nu og da slutter en Mand eller Kvinde sig for et Øjeblik til Flokken, glider med forbavsende Lethed ind i Gruppen og planter sin Foragt for det Sømmelige midt i Dagen.

Men tyve Minutters Sejlads over Bugten, og Sceneriet bliver et andet.

Allerede midtvejs mister Vandet sin dybe blaa Farve og dækkes af en Hinde af Kulstøv, der glinser graa og tør i Solen. Damp- og Sejlbaade krydser hinanden i alle Retninger og skærer blanke Furer i Støvhinden, der inden den igen lukker sig viser et Stykke Havbund paa mange Fods Dybde: gul Sand, violette Slagger, polypagtige Klippeformationer.

Den store Bugt, der kun er aaben mod Syd, danner en naturlig Havn. Vi glider ind i en Skov af Master og Dampskibsskorstene, skandinaviske Flag smælder i Luften omkap med de store Nationers, tykmavede Ærø- og Stavangerskuder gynger mageligt paa Vandet, mens de tømmes for deres sorte Indhold. Uhyre Jærnkolosser kommer jagende ind, sluger 4-5 almindelige Skibsladninger af den sorte Føde i lige saa mange Timer og haster bort igen, til Orienten eller Amerika. Kul og Kul alle Vegne! Luften synger af Jærn og Staal: af Ankre, der kastes og lettes, af arbejdende Dampspil, af Prammenes Kæmpekraner. De ligner uhyre sorte Svaner som de vugger ved Skibets Side, sænker deres Staalhoved paa den lange krumme Hals varsomt ned i dets Last og dukker op igen i en glidende Svajning; ude over Prammen aabner de Staalnæbet og lader en Mundfuld Kul falde — saa stor som en Vognladning. Og igen! — Korte Fløjt og lange Brøl skifter, og en Paketdamper støder i sin Sirene

— tre korte Rovfuglehvin, der jager èn op i Rædsel og bliver ved at flakke hylende fra Kyst til Kyst — længe. Engelske Komandoraab gaar ind i, og en norsk Opsang; nøgne travle Negere, hvis hastige Grin ud over Rælingen er som Kornmod en Sommernat, tumler fortroligt med de sorte Kul og ter sig henrykte under Arbejdet — som Væsner, der endelig har fattet Forsynets dybe Hensigt med dem.

Gibraltar er en Fæstning, den eneste uindtagelige i hele Verden paastaar England. Tilliden til dens Uindtagelighed er dog ikke større end at den Fremmede ved Landstigningen maa aflevere sin Lommekniv til Portvagten, og han skubbes gennem Porten med et Tilhold om at være uden for engelsk Omraade inden Solnedgang. Denne Frist kan dog paa Indstilling af éns Konsul eller en anden anset Borger forlænges til ti Døgn.

Byen er en Frihandelsplads, men regeres udelukkende efter militære Regler, der er strængere end et Fængsels. Ved Solnedgang (ca. Kl. 5 Eftm. nu i Januar) affyres en Kanon, og fem Minutter efter lukkes Byportene; Byen er da fuldstændig afskaaret fra Forbindelse med Havnen og Omverdenen til næste Morgen ved Syvtiden, og den Borger, der ikke har endt sine udenbys Forretninger til Solnedgang, maa kampere uden for Murene. Klokken halvti lyder den anden Kanon, og da maa kun Næsetippen rage op over Dynerne. Selv om Dagen kan man ikke færdes frit, bistre Konstabler og Skildvagter bevogter hvert Skridt man tager, militære Adgangstegn kræves paa de latterligste Steder, og den Adresse paa en Vaskerkone, man nedskriver i sin Lommebog, bliver af vaagne Krigerøjne opfattet som et Rids af Fæstningen. Vi, som kommer fra det fri Andalusien, hvor Mangel paa Pedanteri og Uniformeringstrang gør det saa let at leve og aande, kan næsten ikke faa Vejret for dum

mekanisk Haandhævelse af Regler, der nærmest maa være beregnede paa Krigstilstand. Opholdet inden for Murene bliver yderligere paagaaende ved det idelige Træk gennem Gaderne fra Morgen til Aften af forskellige Vaabenarter, der marcherer, tropper op, svinger og holder Trit paa Stedet — alt ud fra en højere Idiotis ufattelige Love. Ellers koldblodige Briter, som hverken Tyrefægtningens Raahed eller Alhambras Skønhed fik til at fortrække en Mine, staar opstillede langs Fortove og paa Balkoner og indsuger med et delirisk Udtryk denne Strøm af Trommehvirvler, Komandoraab og skiftende Ben.

Paa Klippen lever vel en 30,000 Mennesker. Af disse er de seks Tusend engelske Lejesoldater og Officerer, desuden er der den engelske Embedsstand og en Del engelske Privatfamilier. Men Hovedmassen — hele den lavere Befolkning og største Delen af Mellemklassen — er lige saa sydlandsk som Klimaet. Hinduiske, jødiske, tyrkiske, og spanske Butiker afløser hinanden saasnart man bøjer af fra selve Hovedgaden, her og der afbrydes de af en engelsk Sømandsknejpe, en tysk eller skandinavisk Skibshandel. Paa Markedspladsen mødes Togaen, Jødeslobroken og Araberens hvide Burnus, Engelsken brækkes i mange Accenter, der bandes og snydes i mange Sprog. Kulier, Negere og spansk og italiensk Almue forretter det grove Slid i og ved Havnen. Hver Race dyrker sine egne Guder og lukker paa sine egne Helligdage, om Fredagen er Hinduernes Butikker lukkede, om Lørdagen Jødernes. Der mangler heller ikke østerlandsk flade Tage eller andalusiske Balkoner eller mavriske Søjlegaarde med Springvand; skrydende Æsler bærer alle Sydens herlige Frugter gennem Gaderne, Klima og Vegetation er tropiske.

Men den orientalsk sorgløse Ro, Ligegladhed og ørkesløs Slendrian, alt det ledige og ugidelige og dyrisk-letlevende, som er èn stærk Side af den sydlandske Folkekarakter, er borte. Og ligeledes Grandezaen, det ovenud rundhaandede, den uegennyttige Opofren, den stolte Foragt for Kræmmermoralen og dens blonde Haandhævere. Ingen her staar af og byder den trætte Vandrer sit Æsel, eller rettere de gør det alle sammen — for Penge. Spørger man en af dem til Vej, nævner han først en Pris og gaar saa med.

Anglo-germansk Kultur kan være stolt, den har fortrængt alle Solens forfløjne Deviser af Menneskenes Sind og sat sit solide: *Nytte, money-making* i Stedet. Man føler sig som paa en fortrinlig iscenesat Maskerade: Dragter, Ansigter, Stemmer, Omgivelser — alting synes ægte orientalsk; men der sidder en i Korrekthed maskeret John Bull bag hver Forklædning. Jeg saa en Dag noget, der var typisk: En Mand kom løbende ned ad Gaden og efter ham en Betjent, der slog med Armene og raabte: Stop Tyven! En Araber spændte Ben for Flygtningen, saa han faldt og Politiet fik fat i ham. Netop saadan vilde Folk ogsaa bære sig ad derhjemme, i Spanien eller Marokko derimod vilde de spænde Ben for Betjenten. — — —

Gibraltar er en Fæstning.

Komandantboliger med Skildvagt foran, Officersklubber, Kaserner, Militærknejper, Soldaterhjem og Garnisonskirker afløser hinanden Gaden igennem. Og hvor den forsvinder ind i Bymurens dybe Portaabning, tager Strandpromenaden fat og løber videre ud, forbi Ekserserpladser, Arsenaler og mægtige Barakker. Under den afrikanske Vegetation leger franske og svejtsiske Bonner med de smaa engelske *babies,* der har Englekrøller og Ansigter af Mælk og Blod; rødlige, knoklede Englændere slæber deres Platfødder og Kalveknæ

af Sted ved Siden af mørkøjede spanske Señoritas, hvis Gang er som Musik; solide Englænderinder skridter af Sted paa solide Fødder, enlige eller i Selskab med en halvvoksen kadetklædt Dreng. De virker som en Legemliggørelse af Bøf og Porter; blot de slaar en Parasol op, er det med en lille Eksplosion af Kraft; det kolde Blik rummer Fæstningens hele Uindtagelighed.

Deres drøje Gang, graa og brune Dragter og hele monotone Udtryk virker pinefuldt, næsten kvalmende mod den lette tindrende Solluft. Men de staar godt til den pansrede Klippe, til den lange Række Kanoner, der med faa Alens Mellemrum følger hele Promenaden, til de Pyramider af Bomber og Granater, der smykker Anlæget og paa en overvældende Maade gør det af for andre Kunstværker. Og Grunden under dem er ogsaa solid; den er støbt sammen af Klippeblokke og Cement og gemmer i sit Indre en anden Række Kanoner, der kan bestryge Bugten lige i Vandskorpen.

Op fra dette Dobbeltled i det mangeradede »Gebis« rejser Klippen sig ca. 1500 Fod høj, af Form omtrent som en lang smal Bog, der er aabnet lidt og stillet paa Kant med Ryggen opad. Den er utilgængelig fra de tre Sider, og her paa den indvendige fjerde staar den ene Husrække med Tæerne i Nakken paa den anden.

Men det er kun en lille Strækning, saa kan de ikke hænge ved længere. Tørt Græs og Smaakravl tager deres Plads; Stien, der er frynset af magre Agaver, slynger sig stærkt i Zigzag mellem store blaalige Klippeflader og Grupper af Buskvækst; her og der i Buskene hviler Kæmpekanoner paa deres Drejeskive, de er malede i Klippens Farve for ikke at ses fra Søen.

Det kullede Fjæld gør sig stadig mere gældende. Det ligner et vredt Kæmpebryn gennemtrukket med lange Tværrynker; de opsamler Regnvandet, der saa gennem borede Huller synker ned i Klippens Indre til de store Cisterner. Hvorfra det engang atter skal pumpes op som *pale ale*, naar den store Middelhavskrig kommer og for en Stund gør den skaldede Klippe til Verdens Midtpunkt.

At dette før eller senere vil blive Tilfældet, er Englænderne fast overtydede om. I det Øjemed har de hulet Klippen ud i lange Gallerier, der løber det ene over det andet i tre Stokværk. Udad til er der kun tre Rækker Huller at se, delvis dækkede af Buske, hvorfra Kanonerne titter frem som fredelige Rugefugle. Men som Dansker er jeg en Hund efter alt, hvad der smager af Militær, og jeg har med megen Møje erhværvet mig et Adgangstegn, der dog kun gælder det underste Galleri.

Stien skærer sig mere og mere ind i Klippen og ender med at lukke sig helt over mig. Jeg staar foran et sort jærngitret Hul i Bjærget med en Vagtdeling lejret omkring, rækker Underofficeren mit Adgangstegn og bliver lukket ind. Han slaar Følge, og de andre laaser omhyggeligt bag os.

Vi er i en høj hvælvet Gang, sprængt ud i Klippen, mørk et Stykke, saa med pludseligt, stærkt indfaldende Lys fra et Skydeskaar, og mørk igen til vi naar det næste. Her og dèr er Gangen udvidet til en Hal, i den indre Væg er hugget Forraadskamre og Vandbeholdere, Ammunition ligger smukt ordnet langs Væggene, i alle Skydeskaarene staar der Kanoner. Udenfor var Heden uudholdelig, herinde er der koldt med isnende Luftstrømninger. Kulden og den raa Lugt af Jordens Indvolde faar mig til at gyse, og jeg skynder mig hen til hvert nyt Skydeskaar for at fange lidt af Lyset og Solen derude. De giver nyt og nyt Landskab — nyt og nyt Virke-

felt for de langhalsede Kanoner. Under og over os yder Klippen en næsten lodret Flade af nogle Hundrede Fods Højde for Fjendens Kugler at prelle af paa, og for selve Skydeskaarene kan der rulles Staalpersienner ned og op mellem hver Salve, for at Soldaterne ikke skal faa de fremmede Projektiler i Øjnene og derved hindres i at tage ordenligt Sigte.

Vi er kommet saa langt rundt, at den glimtvise Udsigt ikke viser Bugten mere; det flade Fed, der hæver sig et Par Alen over Havet og gør Klippen landfast med Spanien, ligger lige under os en 400 Fod nede. Vi ser Skildvagten ved den spanske Grænse og nærmere inde under os den ved den engelske, og mellem de to Grænser den hvide Kirkegaard og det nevtrale Bælte. Det ser ud, som om man kunde spytte lige ned i Hovedet paa dem dernede, saa stejlt er det. Englænderne har undermineret deres Part af Feddet helt ind til den stejle Væg; de behøver blot trykke paa en Knap, saa sprænges det hele i Luften og Havet tager dets Plads — Guderne maa vide til hvad Nytte.

Man bliver saa taknemmelig for Solen selv om den branker èn lidt, saa modtagelig og glad for alt omkring èn, naar man saadan dukker frem af Jordens Indre. Alt ligger i forstærket Glans —: Landskabet, Bugten dernede med de Hundreder af Skibe og Baade. Jeg kan se lige ned paa Dækket af dem, de ligner store Legetøjsskibe, og de nøgne Negere ser ud som Prikker af Fluesnavs. Nu hører jeg ogsaa Staalets og Jærnets Sang, som jeg har været døv for de sidste Dage; den siver op til mig som en lang melodisk Dirren. Kystbatterierne ligger blændende hvide i den stærke Sol, og Promenaden strækker sig dernede langs Klippens Fod med sin lange Kanonrække. De ligner sorte Myrer, som er i Færd med at kravle tværs over Promenaden ud i Søen.

Promenadetimen er inde, og en bred Strøm bevæger sig udad dernede; jeg skimter røde og blaa Silkeparasoller og sølvbeslaaet Seletøj — fint Selskab. Men Taknemmeligheden over ikke at være blevet en Indvoldsorm sidder endnu i mig og gør mig ydmyg, jeg vender min Tanke mod Aberne deroppe paa Toppen og beslutter at aflægge dem et Besøg.

Det er en besværlig Tur, som yderligere besværliggøres ved, at enlige Vagter staar posteret rundt omkring paa Klippen og morer sig med at gøre Vrøvl. Men endelig naar jeg frem og rider overskrævs paa Klippens Ryg. Aberne ser jeg ikke noget til, de er rimeligvis ude at promenere paa den lodrette Klippevæg, som vender mod Middelhavet; og derhen kan jeg desværre ikke følge dem længer.

Ak ja, det var dengang! Hvor var det hestedumt af Naturen at indskrænke Hændernes Antal — det er dog dem, man skal gramse til sig med, og voltigere med! Men hvad skal man derimod med Fødder? Hvis jeg endnu havde mine fire Hænder, saa vilde jeg slynge mig lige ud fra Klippen her, hvirvle mig to Gange rundt om en fremragende Politikers Bevaagenhed derhjemme, sætte af paa hans lille spændstige Mave og dale lige saa nydeligt ned paa Finanslovens tusend Kroner. Dem huggede jeg blot en Bagklo i, men den modsatte Forlab slog jeg i en Sinecure til tre Tusend — og hang saa der og vuggede til blide Toner. Men Publikum paa Plænen bliver uroligt, det vil have noget halsbrækkende dristigt for Øje, mens det fordøjer. Og hopla! svang jeg mig atter ud, helt op til Posten som Chef for det Kongelige — gjorde kanske Dødsspringet derfra og plantede mine Sædepuder paa en Taburet. Saa vilde jeg øve den Kunst at *sidde* — under Folkets vilde Jubel. Der er ingen Græn-

ser for, hvad jeg skulde naa til hjemme, blot jeg havde fire Hænder.

Nu maa jeg nøjes med at ride overskrævs heroppe, klemme mine flade Fødder ind mod Klippen og stirre ud. Derovre ligger Afrika med den anden Herkulesstøtte Ceuta, under mine Fødder Strædet med hvide Sejl og lange Røghaler, Middelhavet og Atlanterhavet i Øst og Vest. Og i Nord Spanien med de farverige nøgne Bjærge — jeg kan se det halve Andalusien: fra Kap Tarifa over Korkskovene helt ind til Jerez, Rondas Klippeplateau, Kyststrækningerne langs Malaga med Huertas og Byer, Sierra Nevadas hvide Tinder 30—40 Mil borte.

Det rumler hult inde i Klippen, som led Bæstet af Vinde. Om den nu affyrede sine 2000 Kanoner paa èn Gang, kunde jeg saa blive siddende, eller blev jeg vippet af Sadlen? Underlig nok, trods de 2000 moderne Ildsvælg, og trods det, at Klippen i sit Indre har Plads til 150,000 Mand og Forraad for dem til to Aar, mens 6000 Mand skal være nok til at tilbageslaa et Angreb af en Million — trods alt dette kan jeg ikke rigtig faa Grumheden frem. Mens Englænderne gærne i Klippen vil se en hvilende Løve, der holder Vagt ved Evropas sydligste Grænse med Blikket fæstet paa Afrikas vilde Horder, kan jeg ikke engang faa en Pladshund ud af den til Brug for et Kulfirma; den minder mig om en Drøvtygger, en slet og ret Okse.

Men inderst inde mener John Bull heller ikke noget med dette rørende skønne om Løven og de vilde Horder; han ved meget godt, at den virkelige Kultur er Geschäftsaand, og den skal nok klare sig mod alle Sydens og Østens vilde Horder. For der skal tre Jøder til at snyde en Græker, og tre Grækere til at snyde en Armenier — siger Ordsproget;

men hele Armeniens Skæbne kan rummes i en eneste Anglo-Germans Lomme.

Derimod er det hans oprigtige Mening at bevare Førerskabet i denne høje Kultur, og dertil behøver han Klippen. For han har regnet det saadan ud, at de forenede Magters Flaader i Tilfælde af en Krise skal ankre op under Gibraltar, give sig til at bombardere den bare Klippe og lade sig skyde i Sænk af dens 2000 Kanoner — mens han selv har frie Hænder i hele den øvrige Verden. Blot de nu er snedige nok til at finde paa det. En Englænder, med hvem jeg for Alvor drøftede dette, indrømmede ogsaa, at Klippen havde været endnu mere værd, om den havde været transportabel — et Slags flydende Batteri.

Men ogsaa som den er, værner Englænderen om den — undertiden vidtløftigt, som man værner om en Ting, man har taget sig selv ved Næsen paa. Klippen, som den nu ligger der, har kostet England langt over en Milliard Kroner og koster aarlig 5—6 Millioner at opretholde. Og saa er der dog ængstelige Englændere nok som mener, at den for at svare til sin Hensigt helt burde omkalfatres.

Spanien, der, uden at blinke, lader sine egne Rigdomskilder ligge unyttede hen og overlader til Fremmede at udnytte dem efter Forgodtbefindende, er ogsaa hypnotiseret af den golde Klippe. Lige siden det mistede sine Kolonier, har det haft Øjnene ufravendt rettede paa Gibraltar, der snart var Nøglen til en mægtig Fremtid udad til, eller til det indre Opsving, hvortil Landet saa haardt trænger, snart igen det Punkt, hvorfra Ulykke og Undergang truede.

Mand og Mand imellem taler man om intet mindre end at erobre Klippen tilbage ved første Lejlighed. Offentlig har der været Forslag fremme om at købe den (!) eller eventuelt udveksle den med den anden Herkulesstøtte Ceuta,

der jo ogsaa har smaa Aber paa Toppen og desuden er over syv Hundrede Fod højere.

Men England har dog for megen praktisk Sans til at begrave sine Millioner i Nord-Afrika, naar det netop har gravet saa god og dyr en Grav til dem her ved Evropas Sydgrænse.

HINSIDES STRÆDET

Tanger — saa nær og saa fremmed! Fra Toppen af Gibraltar kan jeg skelne dets Huse; fra dets egne Minareter har Muezzin kunnet iagttage det store Søslag ved Trafalgar, en Bi kan flyve tværs over fra Verdensdel til Verdensdel. Og i Karakter — hvor fjærn! En levende orientalsk Bazar, et broget Æventyr, klippet lige ud af »Tusend og én Nat« og befolket med alle Æventyrets Skikkelser, med Dervisher og Pashaer, Gildinger og Harem. Dèr ligger Byen op over Højderne, Hus ved Hus, hvidkalket og blændende i Afrikas Sol, uden Vinduer og med flade, østerlandske Tage. Azulejos-Taarnene angiver, hvor Moskeen staar, de takkede mavriske Mure viser Byens Grænse mod Ørkenen.

Men ogsaa saa gammel og bekendt! Hvem har ikke gennemdrømt alt dette i sin Sjæl og skabt sig underlig brogede Forestillinger, som ikke vilde tage Form og derfor blev desto rigere.

Pilgrimmene kommer syngende fra Mekka med hellige Relikvier paa Brystet og Koleraen i deres Kappefolder. Beduin og Berber krydser Gaden bevæbnet med langløbet Karabin og krum- eller flammeægget Skymetar; Kameler sejler ned ad Højene, og Vinden blæser tør og kvælende fra Ørkenen; ved Allah sværges der paa Markedspladsen, til Allah bedes der i Moskeen.

Kort og godt, jeg tog over Strædet med den lille Damper, ankrede op et Stykke fra Land og steg i Baad, satte mig derpaa overskrævs paa en nøgen Neger og red i Land.

Mit Indtog i Tanger var det sædvanlige i Sydens Byer: omringet af en Skare burnusklædte Banditer, der trak i mig fra alle Sider og hagede sig fast i mit Haandgods, slæbte jeg mig fra Landingsstedet op gennem det skumle Gab i Muren, hvor Toldvagten sad og døsede med lange Spyd i Favnen, og videre ind i de sælsomme Gader. Banditerne trak mig i Retning af hver sit Hotel, lovede mig Guld og grønne Skove, hvis jeg gik med, og rakkede hinanden ned i samme Aandedræt. »Kom du med mig, Herre, og bryd dig ikke om de Gadedrenge, jeg skal tage dig til det bedste Hotel i hele Byen!« siger en ældre, enøjet Fyr. — »Ja, han kan sagtens love godt, han har lige været paa Torvet og købt Kartofler,« griner en anden. »Du kan selv se, han har Skrællingerne i Skæget endnu!« — »Rascal!« skriger den første igen. »I skal jo have Steg til Aften. Har jeg ikke selv set dig slæbe en død Hund hjem fra Floden i Nat!« Deres daarlige Engelsk svigter dem, og de slaar over i Arabisk, saa jeg ikke kan følge Slagets Gang længere. Men pludselig spytter den ene i Ansigtet, og den anden svarer med samme Mønt, og naar dette uskadelige Kastevaaben er opbrugt, tyr de til Næveslag og Spark af gule Tøfler. Jeg benyttede Lejligheden til at gøre mig usynlig, forsvandt ned i en Gyde og drejede om og om ved hvert nyt Hjørne, for at de ikke skulde komme mig paa Sporet. Men lidt nede indhentedes jeg af ham med det ene Øje; hans Næse blødte, og han saa nærmest ud, som om han flygtede. Han blev glad overrasket ved at se mig og trak straks af med mig til sit Hotel, og saaledes kom altsaa Byttet til at tilhøre den overvundne — en Retfærdighed, der var lige saa stor som den er sjælden

i Historien. Hadji abd Islam — det var min enøjede Erobrers Navn — afleverede mig med megen Vigtighed til Hotelværten og tilbød sig som min Fører. Jeg benyttede ham de 14 Dage, jeg var der; og lige saa banditagtigt det første Indtryk af ham var, lige saa fortræffelig viste han sig at være. Han trak omkring med mig fra Morgen til Aften for en billig Penge, sparede aldrig sig selv, gjorde selv intet Forsøg paa at plukke mig og tillod heller ikke andre det. Allah lønne ham for det og bevare ham for Koleraen og Sumpens gule Slanger.

Det var med en underlig Følelse af Betagethed, jeg traadte ud paa min Balkon, da Hadji havde forladt mig, og jeg kom lidt til Ro igen. Hotelet var bygget i spansk Stil og havde Balkonvinduer, men rundt om laa den arabiske By, hvidkalket, uden Vinduer og med flade Tage, hvor hvide, tilslørede Kvinder gik og promenerede.

Det var blevet Aften, Bugten og Strædet var faldet til Ro, langt ude laa Spanien og Gibraltar som en Skybanke i det Fjærne. Maanen kastede en magisk Glans over den hvide By, der laa med dybe Skygger i Bunden og grøn Atmosfære henover sig; Minareter og Azulejos-Taarne syntes at rykke nærmere i den natlige Belysning. Fra min Veranda kunde jeg se ned over Tagene og ind i det Indre af nogle mavriske Gaarde, under Søjlegangen i en af Gaardene sad en Araber paa Fliserne med Benene trukket ind under sig og forrettede sin Aftenandagt i Skæret af en rød Ampel. Jeg kunde høre ham mumle ivrigt. Saa tav han, hældede sig forover og stødte Panden tre Gange mod Jorden — og mumlede igen. Og senere, mens jeg sad bøjet over et Brev hjem, hørte jeg Muezzin kalde de Troende til Midnatsbøn med blød og mægtig Stemme, der fra den slanke Minaret svøbte sig ud om alle Huse: Gud er stor og

almægtig! Kom til Bøn! Gud Herren kalder! — Om Natten blev jeg vækket ved stærke Raab og Guttural-Eder og hastige Fodtrin nede i Gaden. Jeg sprang op af Sengen og ud paa Balkonen og saa i Maanelyset to hvide Vægtere løbe langs med det hvide Brystværn og pege ned over Stranden med deres lange Karabinløb. De forsvandt ude i det disede Lys, og lidt efter faldt der et Skud. Saa blev alt stille, og jeg gik i Seng igen og laa og lyttede. Natten havde den kendte Syngen, som en stille Nat har, altid og alle Vegne — den hørlige Stilhed. Og ind i den brød for anden Gang som en mægtig og rolig Flodbølge Muezzins fuldtonende Kalden til Bøn. Da var Klokken to. Da jeg igen var ved at falde i Søvn, lød der højrøstet, uforstaaelig Tale under mine aabne Balkondøre, og smaa Sten faldt ind i Værelset til mig. Jeg stod atter op, og dernede paa Brystværnet, som nu laa i Skygge, stod de to Vægtere fra før og stirrede op efter mine Vinduer. De saa mig og sagde en hel Del paa Arabisk og gjorde mange Tegn, men jeg forstod intet af det og blev underlig til Mode. Hundreder af Tanker piskede gennem mit Hoved i Hælene paa hinanden: Slagsmaalet i Eftermiddags — at jeg skulde arresteres — at jeg endnu ikke havde forevist mine Papirer og skulde vises ud o. s. v. Men saa raabte den ene op: »Take — care — of — your — pockets« (Pas paa Deres Lommer), og efter nogen Grunden gik det op for mig, at han maaske i al Almindelighed vilde gøre mig begribeligt, at der var Tyveri i Luften. Jeg tiltalte ham i samme Sprog for at faa nærmere Besked, men det var det eneste Engelsk, han kunde, for han blev ved at gentage den samme Sætning. Jeg gav mig til at lukke Balkondørene, og de to Vægtere lo og klappede i Hænderne af Glæde over, at jeg endelig var med. Dagen efter fortalte jeg Hadji, hvad der var hændet, og han trøstede

mig med, at der ingen Fare var paa Færde. Jeg skulde blot holde Balkondørene lukkede om Natten og kigge under Sengen, inden jeg gik til Køjs — for det kunde undertiden hænde, at en Fyr gemte sig dér. — For Resten mærkede jeg ikke senere noget til langfingrede Allahdyrkere.

Jeg sov langt ud over den fastsatte Tid for Udflugten, og da jeg vaagnede, sad Hadji Abd Islam paa en Stol henne i den anden Ende af Værelset med begge Ben trukket ind under sig som en Skrædder. Han holdt Hovedet paaskraa og stirrede paa mig med sit eneste, store Øje som en nysgærrig Høne. Da jeg rejste mig over Ende, tog han, stik imod al god Marokkanerskik, sin røde Fez af til Hilsen og viste et Hoved frem, der var aldeles glatraget, saa nær som en Plet i Issen, ikke større end en To-Øre, hvor der groede en lang Haartot. Hans blanke Hovedskal, der lignede poleret Ben, var dækket af gamle Ar, der krydsede hinanden fra Haartotten ned til Panden. Jeg troede, de hidrørte fra Slagsmaal, men kom senere til et andet Resultat. Den enestaaende Haartot iagttog jeg de følgende Dage ofte hos en Berberstamme, nogle høje, slanke Marodører, der gik i Rebsandaler og en brun Kamel- eller Gedehaars »Gehab« med Hætte ned over Ryggen. De havde gærne Kabelgarn eller Basttrævler viklet om Panden i Stedet for Turban og saa yderst forvovne ud, som de stod i Klynger langs med Gaderne og sjakrede Karabiner og hensynsløst skød dem af mod de hvide Mure, saa Kalk- og Blystumper fløj èn om Ørerne. De skal høre hjemme i Bjærgene ved Oran, og ved Hjælp af Haartotten hiver Allah dem op i Paradiset, naar de dør.

Saa trækker Hadji af Sted med mig og bliver ved Dag efter Dag og viser mig alt, hvad han selv beundrer. Naar Solen ikke staar alt for højt og Scirokkoen ikke blæser alt

for kvælende, er jeg lige saa ivrig som han, skønt min Beundring ikke altid er lige uforstilt. Hadji véd, hvad der er værd at se, for han har rejst meget. Han har været paa Pilgrimsfærd til Mekka, hvor Kopperne anfaldt ham, tog hans ene Øje og spættede hans Hud. Han har mange Gange været tværs over Strædet paa Klippen derovre, og én Gang tog han helt ind til Granada og stod paa Alhambras Tinder og stirrede ud over Vegaen: det forjættede Land, hvorfra hans Forfædre blev uddrevne, og hvorhen Allah en Gang igen vil føre sine Troende. Derinde er Salene større og Hvælvingerne finere og al Ting smukkere end i selve Mekka, og det er det frugtbareste Land i hele Verden, for de Troendes Himmel hænger oven over det . . . . . Han bliver saa ivrig, at han stanser midt paa Vejen, sætter sig paa Hug og spørger mig, om jeg har været der. Ja, for nu har Spanierne det, og de rækker Tunge ad alle Folk, der ikke ligner dem selv.

Hadji hader Spanierne — de har ogsaa siden villet have fat i Marokko, men det vilde Allah ikke tillade . . . . . — Og han knytter Hænderne og gestikulerer voldsomt, mens han fortæller om Spaniens blodige Røvertog 1859—60, da han selv som Barn saa Stammens Mænd jage Vester paa over Ørkenen i Retning af Tetuan for at fordrive den store Fjende — og saa dem komme tilbage endnu hurtigere, slagne og nedslaaede.

Saa kan han glemme baade sig selv og mig og Engelsken og i sin Hidsighed slaa over i det uforstaaelige Maghreb, hans eget Sprog. Han har jo heller ikke mange Ord til sin Raadighed i det fremmede Sprog, men des mere virkningsfuld er næsten hans Fortælling, med dens Rigdom af illustrerende Fagter. Og mens han fortæller om de marokkanske Helte Achmed og Abbas og den grumme, spanske

General Prim, drager han mig ud over de soltørre, sandede, visne Højder og giftige Sumpe, som han elsker saa meget.

Paa Højderne er der højt, tørt Græs, som intet Dyr vil æde, og Rader af Aloë, hvis Fibre bruges til Tøj, og enkelte spredte Palmer og lange Udsigter med Karavanveje indefter og indefter gennem Sandet. Nede i Sumpene er der tæt Jungle med giftige Slanger i; og surt, stillestaaende Vand, som forsyner Byen med Drikkevand og Pest; og Hjorder af smaa, korthornede Bøfler, der fortæres af Besætningerne ovre paa Gibraltar. For Marokkaneren trænger ikke selv til Kød.

Her i det tætte Junglekrat har ogsaa de Slaver Tilhold, der er flygtet fra det Indre af Landet. Tanger er blevet et Fristed for dem — det eneste i hele Landet — og det skønt Byen er underkastet de samme Love som det øvrige Land.

I Tanger bor nemlig Magternes Gesandter i Stedet for i Hovedstaden — i kritiske Tilfælde er det rart at være saa nær ved Evropa som muligt — og Gesandterne har stærkt beskyttede Villaer, der ligger nær sammen, og et rigeligt Tjenerskab, væsenlig af Negre.

Disse er gærne bortrømte Slaver; Gesandterne tager dem under deres Beskyttelse og har ved deres energiske Mellemkomst naaet at gøre Slavemarkedet umuligt i »den af Gud beskyttede By«, Tandja.

Slaver er der en hel Mængde af endnu i Byen, men de er nærmest at ligne ved Tjenestefolk, der har det saa godt, at de ikke gider rende fra Pladsen og udsætte sig for den fri Konkurrence.

For saa vidt har altsaa enkelte bosiddende Evropæere ved deres Myndighed paatrykt denne Udkant af det marokkanske Sultani et Stænk af evropæisk Kultur.

Men over for Kulturen i sin store Helhed er Tanger Tabu lige saa fuldt som det øvrige Marokko. Sydevropæisk Kultur er ikke synderlig erobringsdygtig, og Strømmen gaar strid i det smalle Gibraltarstræde. Her paa Sydsiden af Strædet staar Antallet af en Mands Hustruer i ligefremt Forhold til hans økonomiske Stilling. Pasha har kun otte, han har ikke Raad til flere, og naar saa mange maa hjælpe sig med én, og endnu flere med slet ingen, saa skyldes det i Følge Hadji udelukkende de daarlige Tider. Hadji selv er ikke gift og har heller ikke i Sinde at gifte sig, før han har Raad til at holde to Koner. Det kunde han allerede nu, hvis der blot kom nogle flere Englænderinder til Staden, for de betaler deres Fører saa godt. Men siden det Brohoved er blevet bygget nede ved Stranden, saa Baadene kan lægge til og man ikke længer rides i Land paa Ryggen af en nøgen Neger, undtagen naar Søen netop staar paa, er de ikke nær saa flittige til at krydse Strædet. Og saa vil han ikke gifte sig, for det er saa flovt at nøjes med én, det gør jo kun »dem Negre«.

Gang efter Gang kommer han tilbage til Pashas Harem og fortæller mig mange Usandsynligheder om det og dets Indbyggere. Men han kender intet til de grufulde, romantiske Fortællinger om troløse Haremskvinder, der stoppes i en Sæk og ved Nattetid sænkes i Strædet, hvor Strømmen er stridest. Pashas Koner er stolte af deres Stilling, som de har valgt af egen fri Vilje — siger han — og indlader sig ikke paa Æventyr. Imidlertid er der dog Vagt med lange Spær rundt om Haremet og Gildinger derinde, saa Pasha er næppe selv saa sikker paa sine Koner som Hadji. Mænd maa ikke betræde Haremet, men en Dag, jeg gik forbi, saa jeg et Glimt af en poseklædt Gilding, idet man lukkede en Englænderinde ud. Og hun fortalte mig, at alle Hustruerne

sad derinde i et halvmørkt, smukt Værelse og broderede Smaating, som skulde sælges. Pashaens Yndlingshustru, der udmærkede sig fra de andre ved ingenting at bestille, kyssede hendes Haand og tiggede en Frank af hende da hun gik — til Kaffe!

Disse Væsner, der staar saa lavt, at hver enkelt kun formaar at lægge Beslag paa en lille Brøkdel af den store Muselmans Tilbøjelighed, vilde naturligvis være uværdige Genstande for hans Blik paa enhver Tid, hvor han ikke selv behagede at søge dem. Derfor maa de kun vise sig paa Gaden i en aldeles ensartet, hvid Sæk og med tilhyllet Aasyn; de maa ikke passere Hovedgaden men skal holde sig til Smaagaderne, og hvor Mænd staar i Klynge, skal de liste langt uden om. — De ligner vandrende Møllesække, der sniger sig frem langs Murene, og det bestandige Syn af tilhyllede og kun tilhyllede Kvinder virker gaadefuldt og faar én til at fable, ikke om vidunderlige Skønheder, men om gamle Kællinger, der er saa grimme, at de ikke maa gaa med utildækket Ansigt paa Gaden. Men saa forkuede de end kan være, ejer ogsaa de noget af Kvindens medfødte Frygtløshed. Og naar man møder dem paa afsides Steder og ingen Muhamedaner er i Nærheden, slaar de Dækket til Side, smiler til én og viser Træk frem, der ikke behøver at skamme sig ved sig selv. Og man faar Lyst til det umulige, nemlig at samtale med disse forkastede Væsner Ansigt til Ansigt og spørge dem, om de tror paa Allah — de, som ingen selvstændig Sjæl har — og om de savner det: aldrig at kunne bede til ham i Moskeen. Eller om de maaske ikke véd, at de kun kan komme i de Troendes Paradis, saafremt deres Mand vil give Afkald paa nogle af sine himmelske Koner for deres Skyld? — Maaske véd de det, men stoler da paa, at de kommer i Himlen alligevel,

for de er Kvinder, og Kvinder tror paa Mændene. Og hvad skulde det vel ogsaa gøre f. Eks. Pasha, om han af de 72 Dejligheder, der er ham beskikket, naar han dør, gav Afkald paa de 8 for at hjælpe sine 8 Hustruer ind i Paradiset. Selv om han havde faaet nok af dem hernede og ikke gad se dem mere, kunde han dog sagtens gøre det; han havde jo endda fireogtres til Rest. — Men mon han saa gør det alligevel? — Og bryder Kvinder sig overhovedet om at komme i Himlen?

Ganske vist er man her langt fra det Punkt, at Fællesundervisningen drøftes, men Skoler er der dog i Marokko. Der findes i alt Fald én i Tanger. Den ligger i en af de snævreste Gyder, og der sidder 8-10 af de mest velhavende Mavreres Purke paa Hug paa Stengulvet og remser udenad efter Koranen. De er klædt ligesom Voksne i rød Fez, hvid Burnus og gule Tøfler. Deres smaa Lemmer drukner helt i de posede Klæder, mens de vugger til Siderne og fremplaprer de hellige Vers med lukkede Øjne. Rummet er uden Vinduer og ligner en tom Vognport. Der er ingen forrevne Landkort paa Væggene, ingen Skoleborde til Drengene at skære i, ingen Blækhuse, der kan væltes. Ikke Spor af Materiel, kun en gammel, hvidskægget Moor, der sidder paa Hug lidt fra Drengene og agerer Skolemester med en Smække i Haanden og Koranen opslaaet paa sine Knær. Han smiler og nikker, og jeg smiler og nikker; han indbyder mig høfligt til at tage Plads, og jeg sætter mig paa det snavsede Gulv og gør et Forsøg paa at trække Fødderne op under mig paa Arabervis. Saa overværer jeg, at den mindste Dreng giver et Kapitel af Koranen til bedste — ustanseligt og tilsyneladende uden mindste Fejl i Opremsningen. Vi samtaler dernæst en Stund med Hadji som Tolk — skønt Skolemesteren »kan tale alle Verdens Sprog« — og jeg kom-

plimenterer ham pligtskyldigst i Anledning af hans Elever. Saa gør jeg et Par Tilløb til at føle ham paa Tænderne, men han lader sig ikke gaa paa, og jeg maa nøjes med Bevidstheden om, at han i alt Fald kan læse. Jeg rejser mig, børster saa umærkeligt som muligt, for ikke at vække Anstød, Snavset af min Bag og tager Afsked. I Døren blinker Hadji til mig med sit store Øje, og jeg forstaar Signalet og giver den hvidskæggede »Professor« 50 Øre til Kaffe.

Statsmaskineriet er slet ikke indviklet. To Gange om Ugen sidder Pasha paa Hug i den store Port uden for sit smukke Palads og plejer Retten efter god gammeltestamentelig Skik. De kivende Parter kommer op imod ham paa hver sin Side af Gaden og gaar forsonede ned langs Midten. Naar der kommer en særlig fortvivlet Sag for, trækker Pasha sig vredt i det lange, hvide Skæg, »og saa klarer Spørgsmaalet sig altid«.

Mod en lille Dusør til Vagten kan man faa Lov til at se Provinsens Skatkammer udvendig. Det er en massiv Stenbygning med en solid Port med syv store Hængelaase for. De syv Nøgler til de syv Laase er anbragt hos syv forskellige agtværdige Mænd i Byen, og saaledes har man sikret sig imod Tyveri af offentlige Midler. Nøglerne tør ikke betros Pasha selv, da hans Løn ikke overstiger 100 Kr. om Maaneden.

En Dag tog Hadji og jeg alle de offentlige Institutioner paa Rad og besaa bl. a. Byens Hospital og Fængsel. Hospitalet laa i en snæver overbygget Gyde ved Moskeens Bagvæg. Et Stykke nede stødte Hadji en Dør op, og vi traadte ind i et mørkt Rum, hvor en kvælende Stank slog mig i Møde og tvang mig ud igen efter faa Minutters Forløb. Men jeg saa tilstrækkeligt. Der var kun ét langt Rum, som var inddelt i Baase langs den ene Side i Lighed med vore Stalde. Inderst i hver Baas var der en Bunke Halm eller

pjaltede Maatter — det var for mørkt til, at jeg kunde skelne rigtig — og midt i Bunkerne skimtedes de nøgne Omrids af Menneskeskikkelser, der vred sig og stønnede. Fra én Baas stak der et Par gustne Ben frem, ud fra en anden krøb en nøgen Unge med Skurv over hele Kroppen. Den gamle Kælling, der udgjorde Opsynet, kradsede Ungen op i Baasen med sin Kæp og med en saa fortrædelig Mine, som om hun selv var en proper Stuepige og Ungen en Tudse, der var kommet over Dørtærskelen. — Kællingen skal kun varetage, at de Syge ikke løber bort, og at de dør i deres rette Baas. For dø skal de, naturligvis — hvad skulde de ellers paa Hospitalet. De faar ikke anden Mad, end hvad der godvilligt bringes dem af deres Slægtninge; men det synes klart, at har man først bragt sine Syge herhen og sat dem i Stand til at dø i de rette Omgivelser, saa bærer man ikke Mad til dem alt for ofte. Det vilde kun være at kaste Allahs Gaver ud af Vinduet. Dèr, hvor de kommer hen, er der nok at spise — meget mere end her, efter Hadjis Mening. Men hvis de nu ikke gør Mine til at pakke sammen? »Then People send for medicinman, and he helps them die« (Saa sender man Bud efter Medicinmanden, og han hjælper dem til at dø), lyder Hadjis simple Svar. Derfor er det altsaa, at jeg ikke har set en eneste Krøbling — Sydevropas store Landeplage — i Tanger.

Fængslet er grundet paa samme Princip. Det ligger højt over Byen, ved Siden af Kasbah — Fortet — og ligner en Rundkirke. Der er ingen Vinduer, heller ingen Dør; Lyset kommer oppe fra det utætte Tag, og naar en ny Fange skal spærres inde, bryder man Hul paa Muren og murer til efter ham igen. Han slipper aldrig ud mere — jo, han kan købes ud for en stor Sum, men det skal ske snart, for han lever ikke længe derinde. Og det sker sjældent. Paa Siden af

Rundmuren er der en lille Udbygning; derinde ligger Vagten og døser paa Stendivaner, med Bøsser og lange Spyd ved Siden.

Vagten skyder en Glug paa en Kvadratalens Størrelse til Side, og man stirrer ind i Fængslet. Var Stanken ulidelig i Hospitalet, saa er den ti Gange værre her; man maa holde sig for Næsen og hvert Øjeblik trække Hovedet tilbage for at drage Aande. Bunden derinde er et Ælte af Gødning og Siv; nogle ligger i det, andre sidder paa Hug, atter andre gaar rundt i deres Lænkes Periferi. De er lænket til Rundmuren og til Pillerne, der bærer Taget.

Saa snart de opdager mig ved Gluggen, slæber de sig frem, kryber og gaar saa langt Lænken vil. Fra den bageste Baggrund rækkes senede, slunkne Halse og tynde, rystende Arme hen imod mig; der er fortærende Krav i deres Øjne og deres aabne Munde. De griber i hinanden for at hale sig frem og glemmer, at det er Lænken, der holder dem tilbage. Filtret Skæg og tjavset Haar, nøgne Rygge med tykke Skover af straablandet Menneskegødning, enkelte Pjalter, der hænger dem vaadt ned fra Lænderne og klasker dem om de nøgne Ben, hver Gang de slider i Lænken for at komme nærmere!

De bliver aldrig lukket ud, de faar ikke Vand til at vaske sig i, de faar kun Mad, naar Slægt og Venner bringer dem noget. Eller naar de erhværver sig noget — for se! Nøden har gjort dem flittige og opfindsomme. De, som maaske aldrig har kendt til ærligt Erhværv, medens de var fri — her sidder de midt i Snavset og Elendigheden og forfærdiger de nydeligste smaa Kurve og Tasker af brogede Siv og marokkansk Læder og sælger dem til de Rejsende, der kommer for at se det fæle Syn. — Og den umenneskelige Behandling har gjort dem menneskelige mod hinanden indbyrdes,

hvorfor skulde ellers de forreste, der selv har Genstande, de for enhver Pris ønsker solgt, række de bageste Fangers Arbejder frem og udbyde dem sammen med deres egne? Det vilde de næppe gøre paa fri Fod; saadan handler jo ikke en Gang det Samfund, der har spærret dem inde og prisgivet dem til at dø af Sult og Urenhed. Og intet andet Samfund heller.

Dette Samfund, der driver sin Retspleje efter Moselovens Forskrifter og udrydder sine Syge og sine forfejlede Medlemmer, bestaar ikke af Barbarer, der møjsommeligt Fjed for Fjed skal tilegne sig Kulturen. Mavrerne udgør i Tal kun en Tredjedel af Marokkos Befolkning, men de danner hele Overklassen, Byerne befolkes næsten udelukkende af dem, de udgør Embedsstanden — lige fra Sultanen til Natvægteren —, Købmandsstanden og de større Haandværkere. De er Efterkommere af et Folk, der havde en høj Kultur, og har bevaret Levninger deraf i Bygningernes indre Pragt, i den egenlige Klædedragts Rigdom og Overkjortlens blændende Renhed, i den ydre Opførsel og den fornemme Holdning. Man vil paa Tangers Gader forgæves lede efter den »Dyrets Naivitet« og den uforbeholdne Tale, der er saa betegnende for Sydevropas Byer; en Dame kan bevæge sig alene her uden at faa raa Bemærkninger slynget efter sig og uden at se noget, der bringer hende til at rødme. Mavrerne kender godt Kulturens Former og overholder dem, men for Resten er den dem et forlængst overvundet Standpunkt. De har fablet sig fra dens Indhold og dens Krav, fordi disse Ting plagede dem; og de følte dem som en Plage, fordi de er afslægtede — trætte.

De minder i al deres Handel og Vandel saa levende om den sildefødte Søn af en stor Slægt. De er yderlig blaserede og for ugidelige til at besidde Interesse eller Medfølelse,

til overhovedet at lade sig rive med af noget. I Sydevropa vækker den Rejsende tit en alt andet end behagelig Opsigt; Mavreren skænker ham ikke Brøkdelen af et Øjekast, og Rejsende er dog langt sjældnere her end dèr.

Mavreren synes ikke at kende noget til Nervøsitet, og han synes heller ikke at have Spor af Livsappetit. Han bestiller saa lidt som muligt, taler nødig, gaar helst for sig selv, staar timevis op ad en Mur og stirrer aandsfraværende ud for sig, uden at vækkes af nogen Lyd og uden at røre sig, eller sidder med Benene i Rendestenen og Hagen i Hænderne, grublende, stirrende ud efter sin egen Næsetip. Tal til den fattigste af disse Filosofer, spørg ham om Vej, sig ham en Artighed, stil ham noget indbringende i Udsigt — du vil kun læse ét i hans Miner og vrange Svar — Ønsket om Ro.

Og de har Ro. Fraregnet Jødekvarteret ligger Byen, paa de Dage Berberne holder sig borte, saa døsende stille som Torneroses Slot. Livet glider mekanisk jævnt og søvngængeragtigt af Sted. Hus ved Hus sidder Mavreren paa en Hylde i sin lille Bod og læser i Koranen eller grubler, ligegyldig for om der kommer Købere eller ej. Han har indrettet sig bekvemt, har trukket Benene helt ind under sig og ordnet sig saadan, at han kan naa alle Ting i Boden og indkassere Pengene uden at flytte sig. Ved Siden af sig har han alt, hvad han behøver: en Krukke Vand og et Stykke Brød. Han oplader med Nød og næppe Munden, naar den sorte Vandbærer drager forbi, og han skal have sin Krukke fyldt.

Kommer der en Køber, lægger han stum og uden at se op det forlangte frem, stryger Pengene i en Krukke og læser eller grubler videre. Prutten indlader han sig slet ikke paa, heller ikke paa at lægge flere Ting frem og lade

Køberen vælge. Har man faaet en Vare og finder, at den er for stor eller for lille, eller at det ikke er den rette, og ønsker den byttet, lægger han den tavs hen paa sin Plads, giver Pengene tilbage og flyder hen i sin Metafysik. Og han lader sig hverken bede eller trygle tilbage.

Kun paa Markedspladsen oven for Bymuren er der lidt Liv, men dèr er ogsaa Jøderne og de halvvilde Kulsviere fra Bjærgene i Flertal. Maden koger sig selv i denne Varme, og der er ikke megen Rift om deres Trækul; saa strækker de sig i Solen, smaasnakker eller driver hen til Beværtningerne under Halvtaget og drikker grøn Te med Honningbrød til, som er helt sort af Fluer. Hver Gang én fører sit Honningbrød til Munden, flyver Fluerne op, og det lyder som Sus i en Sivskov; naar han har bidt, lejrer Sværmen sig paa Brødet igen. De maa selv passe ikke at blive spist, han ænser dem ikke.

Dèr inde under Halvtaget holder ogsaa Æventyrfortælleren til. Tilhørere har han ingen af i Øjeblikket, men han fortæller alligevel ustanselig i sit underlige Sprog og vugger frem og tilbage — det lyder som Frøers uophørlige Kvækken fra Kæret en Sommeraften. En og anden, der gaar forbi, kaster en Skilling i hans Krukke. Mere Opmærksomhed vækker Slangetæmmeren ved Siden af. To grimme Neger-Slavinder og nogle Zigøjnerunger er hans Publikum, og for dem kalder han i største Alvor Slange efter Slange ud af sin Skindpose og lader dem sno sig om hans Hals og Arme til den pudsigste Orkestermusik. Da han er færdig og igen sender sine Slanger i Posen, gaar Tilskuerne uden at betale; men det lader ikke til at røre ham dybere.

Fra Markedspladsen kan jeg gennem den hesteskoformede Byport se ned ad Hovedgaden i hele dens Længde; den render lige ned paa de hvide Strandmure og sætter et Stykke

blaa Hav i Ramme. Den ligner et udtørret Flodleje og tjener ogsaa som Flod i Regntiden; man kan se Mærker af Vandet paa Fodmuren, og der er Sandriller fra den sidste Regn og store Rullesten i Midten. I alle Boderne Rækken ned sidder der Sælgere i samme ubevægelige Stilling; de ligner Dukkerne i et Marionetteater, der er gaaet i Staa. Havet glitrer blaat for Enden af Gaden, Husene glitrer hvide til begge Sider, støttet til Murene staar forstenede Skikkelser med Benene over Kors, muskuløse Haandværkere sover under deres Telte med de nøgne Ben stikkende frem under Lærredet. En Mavrer i kostbare Klæder sidder ned paa den bare Jord med Ansigtet helt ind til Muren og spiser Druer, stille og optaget som et Barn.

For et Øjeblik bliver Gaden levende. Tre pjaltede Mænd gaar igennem den, syngende og skrigende. De slaar med klaprende Instrumenter og vrider sig i Takt til den hylende Sang, det lyser deliristisk af deres Øjne og Ansigter. Det er religiøse Sværmere. De drager udefter med deres Skare af Beundrere, og Gaden bliver igen stille — som et Marionetteater, der er gaaet i Staa.

Her paa Markedspladsen gik jeg og drev en hed Augusteftermiddag. Sælgerne var borte, Æventyrfortælleren og Slangetæmmeren ogsaa, Flokke af velklædte Mavrere stod i Klynger ud over Sandsletten og stirrede ned mod Byporten, som om de ventede et eller andet. Ved den øverste Ende af Markedspladsen laa et Hus, hvis flade Tag var helt dækket af Mennesker, hvoraf en Del var bosiddende Evropæere. Jeg erfarede, at man ventede et Optog, og købte mig Adgang til Taget.

Nede ved Markedsporten kom et orangegult Banner til Syne. Jeg kunde utydeligt se Masser trænges i Porten og hørte fjærn, forvirret Støj. Markedspladsen skraanede opad

til det Sted, hvor jeg stod, der laa nogle Tusend Fod borte fra Porten. Det varede en god Stund, inden jeg hørte de første Toner af Musiken, der straks igen druknede i Larmen og Afstanden.

Solen brændte hidsigt, og det flade Asfalttag brændte mig gennem Skosaalerne; en Time var forløbet, og jeg tænkte allerede paa at gaa min Vej. Men i det samme brød Musiken tydeligt igennem — det dybe: bum! bum! der faldt tæt og uafladeligt, mens en Klarinet trak sig igennem det med en lang irriterende Klagetone, der steg og sank svagt, men aldrig klippedes over af selv den kortvarigste Snappen efter Vejret. Ensformig og uophørlig borede den sig ind i èn som en paagaaende Mygs Summen.

Og snart blev Larmen tydeligere; det forekom mig, at der dansedes med vilde Fagter, og af og til saa jeg Tilskuerne til den ene eller anden Side spredes i vild Flugt og under høje Skrig.

For hvert kort Fremryk gjordes der et længere Holdt med Dans paa Stedet. Hist og her saa jeg noget hæve sig og blinke i Luften, og et og andet nøgent glatraget Hoved løftede sig højt over Sværmen og forsvandt igen.

Igen et Fremryk og en ny Stansning. En elfenbensgul Hovedskal skød sig kvikt i Vejret og blev atter borte; noget blankt havde lynet mod den da den var højest. Mine Øjne modtog et rødt Indtryk som af Blod, et svagt Purpurskær syntes en Stund at svæve paa det Sted i Luften hvor Hovedet havde befundet sig.

Jeg var maalløs af Forundring, mit Blod hamrede, mange Tilløb til en Forklaring krydsede mit Hoved.

Blodpletten var lige forsvundet for mine Øjne, da jeg saa Skarerne aabne sig til den ene Side og en bøjet, fanatisk,

indianeragtig Skikkelse fare ud af Kredsen med en Økse i Haanden. Foran ham flygtede en tilhyllet mavrisk Kvinde i stor Panik, hun traadte i sit lange Lin og faldt med et Skrig. To Mænd med Stokke greb Forfølgeren, just som han naaede hende med hævet Økse; de tog Øksen fra ham og førte ham tilbage til Kredsen. Han lod sig godvilligt lede og gik stift og dødt som en Søvngænger. Hans ragede Hoved hang ned paa Brystet og nikkede for hvert Skridt som om det var løst; det var dækket af mørkerøde Skjolder — levret Blod.

To Timer er forløbet, siden Skaren strømmede gennem Markedsporten, saa langsomt rykker den frem; men nu er den lige under Huset, og jeg kan se alle Enkeltheder. I Spidsen danser nogle vilde Skikkelser med aabne Saar i Hovedet, Blod ned over Ansigtet og Blod paa Bryst og Klæder. De har tyndbladede Økser i Hænderne, som de slaar sammen i Luften i Takt til Musiken. Bag dem gaar rolige, næsten dovne Mænd med stort Skæg og Favnen fuld af Økser.

Saa følger en Rundkreds af Dansere — vel halvhundrede, der holder hinanden i Hænderne og vugger til Siden som kartesianske Djævle, idet de holder Trit med Fordanseren midt i Kredsen, en kæmpestor Neger. Allersidst kommer Orkestret, som bestaar af et Par Krukker med en Hinde spændt over og den forbandede Klarinet, der stadig spinder sin Klagetone ud som en uendelig Traad.

Hele Optoget bevæger sig dansende paa Stedet eller langsomt fremad, og Dansen har ikke hvilet i de to Timer. Selv de, der kaster sig ned og slaar Panden mod Jorden, stanser intet Øjeblik deres Vuggen i Takt — Rytmen har besat dem.

Optoget bevæger sig frem mellem Tusender af Tilskuere — Mænd og Børn; og oppe paa de høje Skrænter under Aloëhegnene sidder Rækker af Kvinder, der ligner hvide Søfugle i deres underlige Dragt. Nu og da farer en dansende Sværmer op imod dem med hævet Økse, saa flyver de skrigende op og flygter ind mellem Sumpens Junglekrat.

Mens jeg staar her kommer Hadji, og jeg spørger ham, hvad dette er.

»Det er religiøse Sværmere, der danser til Ære for Sedi Ali,« siger han. »Rigtige Narre er det, som vil springe dèr og skamfere sig selv.« Han paatager sig en Mine, som om han selv havde sagt sig fri fra alt Overnaturligt, men jeg mindes Arrene paa hans polerede Isse og ved nu, hvorfra de stammer.

Trætheden begynder at vise sig, to Timers uafbrudt Dans op ad Bakke, to Timers uafbrudt Spillen. Danseren arbejder møjsommeligt, Musiken er sløv, og Fakirerne ligesaa — Økserne hænger, Mændene ser ud, som vilde de segne i deres eget Blod.

Men saa kommer de hellige Brød fra Fez. Fordanseren lægger et paa sit flade Hoved og forandrer Takten med et højt Spring, og hele Rundkredsen slaar over i Livlighed. Og pludselig kommer Aanden over en af Danserne, han slipper Kredsen, der lukker sig bag ham, og kysser dansende Fordanserens Brød. Saa springer han ud over Kredsens Hænder, griber en Økse og slutter sig dansende til Fakirerne — en ny Fakir. Han danser ene som de og svinger udfordrende sin Økse, stanser pludselig og farer højt i Luften, mens Øksens Æg planter sig i hans ragede Hoved. Tre Spring i Takt til Musiken og tre Hug — et for hvert Spring; og af tre aabne Saar i Hovedet strømmer Blodet.

Han styrter men er i et Sæt atter paa Benene og danser — Takten er ikke brudt. Og Handlingen tænder, hver Fakir svinger sin Økse, springer og hugger sig i Hovedet tre Gange.

Optoget har passeret Huset. Jeg stiger ned og følger det udefter, kravlende langs Skrænterne og advaret af godmodige Mavrere mod at komme Fakirerne for nær. Den ensformige Musik trætter ikke længer, den opirrer; Slappelsen er blevet til Ophidselse, Ophidselsen til Delirium. Nogle af Fakirerne er helt badede i Blod, og de to Mænd, der deler Økser ud, har maattet tage disse fra dem. Andre har ikke èn men tre Økser samlede til et Bundt, der klirrer i Luften og slaar tre Saar ad Gangen. Økserne er tyndbladede og lette, de falder ikke knusende; men de er skarpe, de skærer. Af og til falder en Fakir og kan ikke rejse sig. Han faar et helligt Brød trykket mod sit Hoved og er atter paa Benene; saa kaster han sig ned og slaar Panden mod Jorden.

Klarinetens forbandede Klagetone borer og borer uophørligt inde i min Hjærne; jeg har en Fornemmelse af, at jeg bør begaa et eller andet forrykt for at blive befriet for den. Disse vanvittige Mænd med den nøgne Overkrop skorpet af Blod og Sved og Støv og det skaldede Hoved i et Virvar af røde Saar, frastøder mig ikke længer, ikke engang han, der kælent stryger tre Økseægge ned ad sin Kind, saa den revner i tre Snit. Blodfarven er ikke Blod længer men Rødt, der staar saa ildnende, vellystig smukt mod Sollyset og denne vidunderlige Himmel.

Og jeg kan ikke rive mig løs men følger Toget ned gennem Yderporten og videre over de flade Højdedrag ad Vejen til Fez. Mængden sakker efterhaanden agterud og vender tilbage til Byen, Økserne tages fra de vilde Fakirer

en for en, Skuespillet nærmer sig sin Afslutning. Det sidste, jeg ser, er en Fakir, der ikke vil udlevere sin Økse. Han brydes med Mændene og kysser Øksens Æg, saa Læberne springer i Blod. Tilsidst omklamrer han deres Knæ i Bøn om at maatte beholde Vaabnet.

Og Skaren drager ud over Ørkenen. I Morgen tidlig er den i Fez, hvor — i Følge Hadji — Sedi Ali's hellige Grav findes, som er saa undergørende, at en eneste Bøn ved den helbreder alle Fakirens Saar.

Solen er ved at gaa ned og sænker Purpur i alle Lavninger og Guld om Højene.

Udenfor i Gibraltarstrædet driver de blaa Røghaler fra Hundreder af Dampskibe, men Skibene kommer ikke Tanger ved. De gaar videre med deres Ladninger i Øst eller Vest, til Orienten eller Amerika. Men inde over den sandede Aas, Ørkenens Udløber, dukker en Karavane frem og glider ned mod Markedspladsen. Den kommer med Korn inde fra Agerlandet ved Fez, og hvert Dyr bærer 5-6 store Sække paa sin Ryg. Dyrene vralter tungt under Byrden, men yderst paa den lange Hals sidder det lille ondskabsfulde Hoved og vugger sig gennem Luften i bløde Slangebevægelser, som faar mig til at mindes Gondolernes søgende Gliden paa Venedigs Kanaler.

Det er Tangers Handelsflaade. Og mens Mørket falder fra den irgrønne Himmel, hører jeg Driverne kæmpe rasende med deres Kameler, der skal lægge sig ned med hele Byrden paa, fordi de saa er lettere at aflæsse. Ind i Kamelernes Smærtensskrig, naar de bøjer sig med Byrden og slaar Knæene haardt mod Jorden, lyder Muezzins bløde, altfavnende Raab: »Gud er stor! Kom til Bøn, Gud Herren kalder!«

SOL

Oven over Skyerne er Himlen altid blaa, plejer vi at sige i Norden som Trøst for Graavejret og vore daglige Bekymringer. Og vi henter Styrke deraf til at møde nyt Graavejr og ny Bekymringer.

Andaluseren vilde sygne hen og dø, om han var henvist til en saadan Trøst — han har ikke vor udviklede Sans for det abstrakte. Men han behøver den heller ikke, for Maaneder i Træk staar Solen op og gaar ned uden et Skyfnug og Himlen hvælver sig saa dybt varmt blaa, som vi ikke kender det fra selv den smukkeste Sommerdag. Ikke for intet kaldte Mavrerne Andalusien det jordiske Paradis. I Januar er Fjældtoppene hvide af Sne, men *el sol criador* — den skabende Sol — stiger op hver Morgen og skinner paa Sneen, saa den rinder i Krystalstrømme ned ad Fjældsiderne og bestrør sin Vej med Blomster: Blaa Iris, Tusendfryd, store klarøjede Margeriter. Se Skaberen! se Gud! siger Almuen med tindrende Øjne, naar Solen stiger over Bjærgene. Og mens Bonden er i Færd med Olivenhøsten, straaler Orangelundene fremdeles med deres gyldne Frugter og Mandeltrærne er hvide af Blomster — Høsten og Foraaret rækker hinanden Haanden over det nye Aars Tærskel.

I Følge Vejrligs-Iagttagelser for Provinsen Malaga har det dèr regnet 262 Gange i 9 Aar eller 29 Gange om Aaret; Nedbøren er rigelig. I Løbet af de samme 9 Aar har det stormet 3 Gange! Vi gaar saa vidt i vore Modgangsteorier, at vi mener selv Kornet maa have Blæst, da Straaet ellers ikke bliver stærkt nok til at bære Aksene; men her gror det prægtigste Korn uden nogensinde at have en Anledning til at bølge for Vinden. Den velgørende Ro, som breder sig i og om os en stille Sommeraften hjemme, naar alt er saa ubevægeligt, at vi ser Græsstraaene rette sig ét for ét ude i Marken hvor Katten gaar, og saa tyst, at Raab høres fra Landsby til Landsby — den hersker her Dagen lang og Maaned efter Maaned uden Afbrydelse. Intet bevæger den ranke højtidelige Cypres, der peger opad i forstenet Ro; Pinjens mægtige Krone synes at hvile i sig selv der højt oppe; Røgen fra Hyrdernes Baal stiger lige mod Himlen. Hele Landskabet ligger som fortryllet og slumrer i tindrende Solsøvn, og over det hænger dyssende og enstonig Klangen af de græssende Dyrs og Æselkaravanernes Bjælder. Saa tyst hænger Løvet, at man skræmmes op, om en Fugl sætter det i Bevægelse; Luften er saa stille, at man kan lægge en Fjer paa en Klippe og finde den der en Maaned efter.

De Mennesker, der færdes her, kalder ikke uden Grund Solen Gud og Skaber; de er dens frejdige Børn. De mangler fuldstændig Nordboens aandelige Overlegenhed over Klima, Temperatur; som hos de Dyr, der kaldes de koldblodige, bestemmes deres Blodomløb, deres Temperament af Omgivelsernes Varmegrad. Paa Regnvejrsdage falder der Mismod over dem, de sidder og kryber sammen, rystende, med saa haabløst et Udtryk som havde de lidt Skibbrud for Livet. Men den mindste Rift i Skyen glimter igen i deres

Blik, og saa snart Solen atter titter frem, er det hele glemt — ikke gemt som vor Modgang i en af Sindets mørke Kroge — men glemt, fejet ud. De traller og spøger, slider en Dag som Bæster og strækker sig den næste dasende i Solen; drikker af hver Bæk eller Kilde de kommer forbi, gnaver en Skorpe til og er glade, sorgløse — uden Bekymring for den Dag i Morgen.

Det synes som Solen, der udrydder saa mange Bakterier, ogsaa virker dræbende paa Bekymringerne. Der er i Andaluserens Sind ingen lyssky Kroge, hvor Modgang og bitre Erfaringer kan samle sig som Skimmel — men ganske vist heller intet Sted, hvor de i Ro kan bundfælde sig som en gavnlig Lære for Fremtiden. Taler man til ham om, at Modgang hærder Mennesket og gør det til Mand, saa ser han højst uforstaaende paa èn; Begreberne Personlighed og Karakter i vor Forstand er ham — naar han overhovedet kender dem — kun Udtryk for en besværet Fordøjelse. Og det at leve sit Liv efter en samlende Ide, at sætte sig et Maal og taalmodigt arbejde derhen imod under Savn og Fornægtelser — og maaske slet ikke naa det inden Døden kommer og lukker for alting — vilde forekomme ham uhyre komisk. Han er et Øjeblikkets Barn, og Nuet er for ham den eneste virkelige Værdi; han giver ikke gærne Afkald paa noget i Dag til Fordel for den allerede usikre Dag i Morgen, end sige, at han skulde bekymre sig om de lange Fremtidsperspektiver.

Som Sæden paa Andaluserens Mark trives fortræffeligt uden Blæst, trives han selv først ret uden Modgang. Han ligner Orangetræet, der fylder hans Dale med Vellugt og breder sit Løv harmonisk og ligeligt til alle Sider, fordi ingen Vind har stækket det og krænget Kronen over. Dets

gyldne Frugter lyser jublende mod Solen; men kom der et Vindstød, tabte det dem alle, for det er ikke hærdet.

Som Solsikken retter Andaluseren hele sit Væsen mod Solen, og de Rynker, der tidlig lejrer sig i hans Ansigt, stammer alle fra den; de forgrener sig ud fra hans missende Øjne som Vidnesbyrd om dens Styrke og Bevaagenhed — som Lykketegn, der intet har med Modgang at skaffe. Hvad angaar det ham hvad Solen bestaar af? — den skinner og det er Hovedsagen! Og Himmelrummet, Jordkloden, andre Landes Sæder og Skikke, — skulde han bryde sit Hoved med alt det? Han er selv til, og det er dog det egenlige — alt! Og hvorfor er han vel til, om ikke for at nyde og glæde sig og smutte saa let som muligt gennem Livets trange Steder.

Leve og lade leve, nyde, glædes! er hans Tilværelses glade Omkvæd; i sin Livsopfattelse er han da Epikuræer. Men ganske vist en Epikuræer af en egen Slags, med saa faa Fornødenheder som selveste Fader Diogenes.

De anglo-germanske Folk har udviklet Savnet til en hel Lære, og dog har deres Næringssorger flere Selvmord at opvise end nogen anden Vaade, ulykkelig Kærlighed iberegnet. Og disse Næringssorger har saare sjælden noget med Sult at gøre; man skyder sig, naar man mangler de og de Tusend i at kunne leve standsmæssigt. Men Andaluseren slynger en pjaltet Sæk om sig med samme Stolthed og Anstand som den fløjlsforede Kappe, han taber intet hverken i egne eller andres Øjne ved at spise bart Brød og drikke Vand til, hans Anstand er ikke afhængig af det Ydre, og Savnet melder sig først, naar Sulten slider hans Tarme. Heller ikke da vilde han tage Livet af sig, men overlade det til Hungeren. Og gør den det ikke, ja saa har der jo bevislig ingen Ting været paa Færde.

Han er ikke Asket. Sætter man en lækker Ret for ham, spiser han den gærne — hans egne Ønsker gaar blot ikke i den Retning, Spørgsmaalet er ham ligegyldigt. Dette præger Madlavningen, som gaar efter bedste Beskub. Naar Frokosten tages af Ilden Kl. 11, sættes Middagsmaden over — saa er man fri for at tænde op igen — og koger eller steger saa til Kl. 6, uanset hvad den bestaar af. Kun ved Kogningen af Æg tager man et vist Hensyn til Tidslængden, saa læser nemlig Kokkepigen Trosbekendelsen, hurtigere eller langsommere, som de skal være haarde til. Der spises temmelig ens i de forskellige Lag, og man bliver lidt overrasket, naar man første Gang besøger Advokat dit eller Redaktør dat i hans Hjem og træffer ham ved Middagen — en Blanding af Flæskestumper og Urter — som han elskværdigt indbyder til at deltage i. Indbudt til at komme til Middag eller Aften bliver man aldrig, da Maden ikke regnes med til Nydelserne, og Opdækning uden for Maaltiderne kendes ikke. Der lægges heller ingen Smag for Dagen ved Nydelsen af Maaltiderne; Spanierne spiser rent ud sagt som nogle Grise. Ved Besøg bænkes man med Vært og Værtinde om en Karaffel Vand eller en Flaske Vin — og Sukkerbrød. Selv i de højere Kredse, der mener sig forpligtede til at gøre Honnør for fransk Levemaade, kommer man let over Spørgsmaalet om de mange Retter. Man spiser først Suppen, saa Grøntsagerne den er kogt paa, dernæst de Kød- eller Flæskestumper, der har givet den Kraft. Fjerde Ret er gærne Salat, som søbes sammen med koldt Vand, og femte lidt Frugt eller Gedeost. Der gives rene Tallerkener for hver ny Ret, og Anstanden er sket rigelig Fyldest.

Hjemme fornærmer man den jævne Mand ved at byde ham Vand til Middagsmaden; han foragter det som Drik, fordi det intet koster. Her kan man, hvergang Toget

stanser ved en lille Station, se Vinsælgeren komme til kort over for Vandsælgeren, skønt deres Varer koster det samme — 5 Øre pr. Glas. Over for sin verdensberømte Vin har Andaluseren kun Betegnelsen »meget ordenlig«, men over for Vandet falder alle Sprogets rige og kælne Tillægsord ham paa Tungen. Og først og sidst dvæler han netop ved dette, at det intet koster men strømmer frit og overdaadigt frem af Jorden — som Guds Gave til den fattigste.

Paa en af vore Ture op i Bjærgene ved Granada talte jeg med en Husmand, som da han hørte om vor Rejse udbrød: »Det maa være herligt at komme saadan omkring i Verden og smage de forskellige Steders Vand!« Og en Kone fra Granada, der havde været inde i Bjærgbyen Loja og drukket af *Los veinticinco caños* (en Kilde, der rinder af 25 Rør) for at faa sin Mave i Orden, forsikrede mig, at hun tydelig kunde smage Forskel paa Vandet i hvert af Rørene. Først pustede det hende op og voldte Oprør i Tarmene, men da det saa havde faaet Magten over det hjemlige Vand, følte hun sig saa inderlig vel tilpas, og tilsidst, da hun havde drukket af alle Rørene, var hun til Mode som under en let Vinrus. Der er noget i denne sagnagtige Vandglæde, som peger ud over Naturforholdene her og Sydøst paa — mod Sahara og Arabien.

Denne lykkelige Overlegenhed stiller Almuen paa væsenlig lige Fod med de besiddende Klasser og meddeler den en Selvfølelse og Værdighed i Forholdet til dem, som man skal lede forgæves om andet Steds. I dette »aristokratiske« Land er det den naturligste Ting af Verden, at Proletaren stanser Ministeren eller Adelsmanden paa Gaden for at bede om Ild — og faar den; vælter en Sælgekones Trækkevogn, er det en Selvfølge, at enhver der befinder sig i Nærheden lige til Kongen hjælper hende at samle Sagerne op; han kommer

ikke i den Anledning i Avisen som Eksempel paa Folkelighed — men han kom der, hvis han ikke gjorde sin Menneskepligt.

Andaluseren, som har hele sin Livsglæde ubeskaaren endnu under Forhold, hvor vi vilde lide, maaske bukke under for Tilværelsens Tryk, vedbliver ogsaa at være Menneske hvor vi ophører at være det. Hundrede Tiggere, hundrede tjenende Aander byder sig til overalt, men jeg har aldrig truffet nogen Lakajsjæl; Hundskheden og dens Reaktion Hovenheden er lige ukendte. Baggadernes Fattige falder aldrig paa at logre for Betjenten paa Hjørnet, de kommer ikke til at ryste ved at staa over for en kgl. Embedsmand. Og baade Øvrigheden og Embedsstanden præges i deres Optræden af dette Forhold.

De Dyder, en Andaluser har under gode Forhold, vil han som Regel bevare under slette ogsaa. Er han gavmild, kan Fattigdom ikke kvæle denne Egenskab, han vil altid have den Udvej at undvære selv; i Granada har jeg mange Gange set den heldige Tigger optræde som Giver over for den mindre heldige. Og har han intet at give af, saa har han altid sin Person at stille til Raadighed. Den praktiske Nordevropæer, der har indrettet hele sin Tilværelse efter Priskurant, forbløffes undertiden af Andaluserens ublu Fordringer, men fuldt saa ofte over den Uegennytte, der faar den fattige til at følge én baade en og to Mil gennem Bjærgene — og løbe sin Vej, saasnart man griber til Pengepungen. Her kan en fattig Kone gaa hen paa Torvet og sige til et Bybud: »Jeg skulde have en Kasse til Stationen, men jeg har ingen Penge; Gud vil betale Dem for det.« Og han bringer Kassen ud for hende.

I København hedder det: *Jo fattigere, des dyrere.* De aller fattigste, som køber for to og fem Øre ad Gangen,

betaler indtil 100 % mere for Varerne end de velstillede — det betaler sig at spekulere i Armoden. I Andalusien gives ikke Rabat for større Partier; Købmanden vil som Regel besvare éns Henstilling med et —: Det vilde jo være Synd mod de Fattige! Og hvad mere er, der finder ikke det lumske Fradrag Sted for Skillingssalg, som synes at have vundet Hævd hjemme, og som indskrænker de Fattiges Mad til det halve. »Det er slet ikke saa slemt at være fattig,« sagde en fattig Enke i Granada til mig. »Klokken syv kommer Malkegederne her forbi, saa køber jeg for 2 Øre Mælk og faar Glasset helt fuldt, som ellers koster fem — for de ser jeg er fattig. Ved Ottetiden kommer Gud i al sin Glans og lyser ind i mit Kammer saa rigt, aa saa rigt, at jeg ikke behøver at tænde Kulbækkenet. Jeg kan høre mit Blod koge, saadan varmer Solen, og tra, tra — somme Tider danser jeg. Men ved Middag gaar Solen bag de høje Huse og her bliver koldt; men saa gaar jeg hen til Kulhandleren og beder om for fem Øre Trækul — og faar lige saa meget som ellers koster ti, fordi jeg er fattig. Og hos Købmanden ligedan.«

Og det er sandt nok. Jeg har staaet hos Købmanden og set paa, at den brunklædte Stodder ved min Side kun betalte halv saa meget for Æggene som jeg. Ho, ho! tænkte jeg, jeg skal nok trækkes op, fordi jeg er Udlænding; og jeg paatalte harmfuldt Forholdet, med en Stemme der bævede af nordisk Retskaffenhed. »Men det er de Fattiges Priser, Mand!« sagde Købmanden alvorligt. »Saa forlanger jeg ogsaa at betjenes efter de Fattiges Priser,« sagde jeg, fast bestemt paa ikke at lade mig trække op under noget Paaskud. Købmanden trak paa Skuldrene og lod sig nøje; og jeg samlede mine Varer — let hoverende over min Sejr. Det ærgrede mig lidt, at Købmanden slet ikke skammede sig

over at være greben paa færsk Gærning i alle Kundernes Paasyn, og at disse nidstirrede mig som om *jeg* var Forbryderen; jeg nølede paa Trods. Jeg saa en tarvelig klædt Mand række Købmanden nogle Penge, veksle et Blik med ham og gaa. Og idet jeg selv vilde gaa, kom Købmanden hen, gav mig mine Penge tilbage og sagde: »Værsgod Hr., Æggene skal intet koste.« Jeg saa forundret paa ham. »Den Herre, der gik, udbad sig den Begunstigelse at maatte betale for Dem,« sagde han alvorligt. Var det Haan? jeg saa rundt paa de andre, de fortrak ikke en Mine, men bifaldt den fremmedes Handling med alvorlige Nik. »Men — men, det kan jeg ikke tage imod,« protesterede jeg. »Det er jo en ærlig Sag at være fattig, Mand,« sagde Købmanden og stak godmodigt Pengene i Lommen paa mig, »*eso es*,« sagde de andre alvorligt — »det var et sandt Ord.« De var endelig kommet til det Resultat, at jeg maatte være ludfattig, paa anden Maade kunde de ikke forklare sig min Optræden. Og de betragtede mig medfølende.

»Nej her i Spanien er det gudskelov ingen Skam at være fattig,« sagde en Kunde medlidende, idet jeg gik. Som om det samme ikke gjorde sig gældende Nord paa — blot man kan vinde noget ved det. Om denne Købmand nedsatte sig i København med sit Forretningsprincip, vilde han maaske træffe meget faa, der ikke med Glæde kaldte sig fattige for at faa Del i de Fattiges Priser. Det er jo éns simple Pligt at være praktisk; man skylder Samfundet det — selv om de Fattiges smaa Fordele skulde gaa i Løbet derved.

Handel og Industri er ikke meget bevendt blandt Andaluserne; selv deres falske Penge maa de have fra England, naar de skal du noget. Men disse Mennesker formaar alligevel i mangt og meget at tage Brodden af Tilværelsen for sig selv og andre — ved deres Fordringsløshed og Menneskelighed.

Men der er Tilskikkelser, ingen kommer udenom, Sygdom, Døden!

Andaluseren kan ikke fordrage Døden. Det kan vi vel egenlig heller ikke, men nogen stor Meningsløshed forekommer den os ikke at være, dertil er den for vel forberedt gennem hele vor Tilværelse. Vi indretter os paa Hat med den allerede som unge og indlemmer den som naturligt afsluttende Led i Kæden af vore øvrige Genvordigheder; og hvad der ikke dækkes ad den Vej, laver vi Religion paa. For ham derimod stiller den sig som en skærende Kontrast til Livet, de to lader sig ikke formæle i hans Bevidsthed, og han lukker Øjnene for alt, hvad der kan minde om dens Eksistens. Trænger den sig alligevel inden for hans Omraade, saa ævner han ikke at tage den som Begreb, og hans Afsky for Døden bliver ensbetydende med en vis Kulde mod dem, der har bragt den ind i hans Verden — hans kære Afdøde.

Paa Nordboere gør den Ligegyldighed, hvormed Andaluseren behandler de jordiske Lævninger af sine nærmeste, et uhyggeligt Indtryk. Tidligere blev Ligene altid besørgede ud af Byen om Natten; nu møder man i Kløften bag om Alhambra daglig Ligbærerne, seks fordrukne, pjaltede Individer, der slæber de Døde fra Granada op til Kirkegaarden i Bjærgene. De fire bærer Kisten, en uhøvlet, umalet Kasse lavet af tynde Fyrretræslister, med tommebrede Aabninger mellem hver Liste for at spare paa Træet; de to bærer Laaget og er Afløsere. Ved Afløsningen sættes Kisten ned midt i Hulvejens Søle paa den bare Jord, og Liget ligger der ubedækket og stirrer koldt op i Himlen. Folk ser i Forbigaaende paa det og gør en ligegyldig Bemærkning, Snavset fra Æslernes Hove stænker det i Ansigtet, Solen faar dets kolde Hud til at dampe. Og Færden gaar atter opad, en skump-

lende, forsoren Ligfærd af skidne Pjalter, høje Raab og Aande, der stinker af Sprit og Hvidløg. Oppe paa Kirkegaarden anbringes Liget igen ubedækket paa Jorden og venter — ofte timevis — paa de Par Paarørende, der skal give Begravelsen Højtid. Skulde den Døde ikke have god Tid nu — han har altid haft det i levende Live.

En Dag vi passerede Kirkegaarden, stod der netop et Lig i Midtergangen. Paa Afstand lignede det en Kasse Blomster og — ja, det giver jo altid et Sæt i èn, naar Blomsterne forvandler sig til et lille Barnelig med halvaabne Øjne, rødsminkede Kinder, og fint pyntet som til Fest. Og ene! uden andet Selskab end de kaade Drenge, der har baaret Barnet herop og nu løber og leger med Laaget til dets Kiste. Uden for Kirkegaardsporten mødte vi to sortklædte Damer, den ene havde rødgrædte Øjne. Og længere nede paa Vejen, i Nærheden af en lukket Vogn gik en Herre stundesløst frem og tilbage og læste i en Avis. Hans forgræmmede Udtryk og hele Situationen røbede, at han var Faderen og gik her for at adsprede sig — glemme.

Flugt!

Hjemme flytter man sine Døde med sig om man har Raad dertil, bliver ellers i deres Nærhed. Her flygter den Levende saa vidt gørligt bort fra den By, der har berøvet ham hans Barn, hans Elskede. Jeg kender to Damer af god Familie — Søstre. Al deres Slægt er død, og de klemmer sig ind til hinanden som forladte Fugleunger, Savnet af en Moder er gaaet dem i Blodet og har gjort dem helt moderlige i deres Omsorg for hinanden; den ene har afslaaet et godt Parti, for at den anden ikke skulde staa ene i Verden. Og saa siger de, idet vi taler om Byens smukke Kirkegaard: »Ja, den er dejlig, og engang kom vi der meget. Men siden

Moder døde for femten Aar siden, har vi aldrig været der.« Aldrig!! De vidste ikke engang, hvor hun laa!

Disse Mennesker kan elske og bære Omsorg for de Levende trods nogen; man kan ikke beskylde dem for Hjærteløshed. Troløse mod Mindet er de heller ikke, ingen kommer lettere end de tilbage til Tanken om deres hedengangne Kære. Men som de voksede sig inderligt sammen med dem, ikke gennem fælles Sorg og Modgang men gennem fælles Glæde, maa Mindet for at være kært være et Minde om fælles glade Stunder; og dets Vej gaar ikke tungt over Graven men bygger en Regnbuebro let og hastigt fra hvert Smil, hver Sangstump, hvert Dansekast, der møder dem paa deres Vej. »Saadan ler min lille Karl ogsaa!« siger Moderen; »Saadan netop danser min Elskede!« udbryder den unge Mand. Ikke: »saadan lo — saadan dansede«, skønt Talen er om Døde men: »saadan ler — saadan danser«. For i Mindet maa ingen Skygge kastes, allermindst den tungeste af alle — Dødens.

Og saa vidunderligt de formaar at glemme! Gang paa Gang kan man sidde over for en Moder og høre hende henrykt fortælle om sit Barns Vidunderligheder — til en eller anden udenoms Ubetydelighed pludselig bringer èn i Tvivl om, at Barnet lever. Spørger man saa Moderen, brister hun i uhjælpelig Graad — hun havde glemt den haarde Kendsgærning.

Denne Glemsel, denne Ævne til Flugt er disse Solbørns eneste Værn mod Sorg og Modgang. De kan ikke kæmpe sig Styrke til gennem Trængsel, ikke gennem Ulykke hente sig dybere Syn paa Tilværelsen — men de kan ryste det hele af sig, glemme. Som Blomsten og Fuglen glemmer og og folder sig ud igen i hæftig Jubel, naar Bygen er ovre og Solen atter skinner.

Andaluseren er saa lykkelig ingen Sjæl at have, han ligger ikke under for den Tvedeling, dette dualistiske System medfører. Hans Naturel er rent stofligt, det former sig aldrig selvstændigt som en Protest mod Omgivelserne, men gaar i ét med dem; og den Aand, der udstraaler fra ham, har ikke taget særskilt Form ved delvis Bekrigelse af Legemet og kræver ingen særskilt Eksistens ved Siden af eller ud over dette. Den spejler kun dets lykkelige Ligevægt og strømmer én i Møde som en Lovsang over det i sig selv hvilende Liv — som *Rytme.*

Man træffer maaske ikke saa mange bedaarende skønne Ansigter og forføreriske Øjne i Andalusien som Sagnet gaar, men man træffer megen Rytme. Den dvæler over Befolkningen som dens Sjæl, er bunden til Stede i selve Legemsbygningen og hviler tæmmet i den Fornemhed og Anstand i Holdning, selv Tiggerne og de Gamle lægger for Dagen. En ubeskrivelig Ynde er den fattigste Almuepiges naturlige Vuggegave; Rytmen brydes ikke hverken af den skødesløseste Stilling eller den voldsomste Sindsbevægelse, den kan ikke brydes, den er en Lov i Legemet, hvorefter hver enkelt af dets Dele ubrydeligt lejrer sig. Jeg har set en Tyrefægter, der hang spiddet paa et Horn, løfte sig selv af og hoppe ned paa Arenaen med det nydeligste Sæt, løbe nogle Skridt med Haanden paa sit gennemborede Bryst og falde — altsammen saa rytmisk smukt, som var det en Balletpræstation og ikke blodig Virkelighed.

Morsomt er det at se timaaneders Diebørn indtage Stillinger ved deres Moders Bryst, som skulde synes Udslag af voksent, beregnet Koketteri. Eller at iagttage legende Smaabørn, hvis Bevægelser rummer netop de samme Tilløb til Dans og Nynnen, som kendetegner forelskede Syttenaarspiger hjemme. Midt under Legen skrider en Bevægelse

pludselig over den svage Grænse og bliver til et lidenskabeligt Dansekast, der forraader, at baade Spændingen og Harmonien allerede er til Stede.

I Dansen naar den andalusiske Livssvulmen sit højeste Udtryk, og Rytmen blomstrer saa overdaadigt, at den dør deraf — som Bjærgets Agave. Hinsides den hede, hvirvlende Malstrøm af Lidenskabelighed, som Dansen er, ligger det dyriske; men i dens sitrende Rande leger Livsglæden i hoppende Ildtunger, og i dens Dyb skælver Livets Begær, hedt, purpuraandende som den dybe Farve i Kaktusblomstens Bæger. Andalusisk Dans kan ikke beskrives, den skal ses, ikke paa en hjemlig Scene men her paa Stedet, helst i Fattigkvarteret, danset af en Almuepige, der ingen Baand lægger paa sit unge Blod. — — —

Man skal søge lykkelige Væsner blandt disse Mennesker, men ikke Filosofer. Naar de er alene, har man Indtrykket af, at deres Tankeliv vegeterer som Børns, flakkende fra Indtryk til Indtryk. De taler højt med sig selv eller med Blomster, Dyr og Stene — lever med det altsammen. I Alpujarras' Landsbyer dyrker Almuen Silke, og dèr gaar Kvinderne paa Regnvejrsdage og slaar Kastanjetter for Silkeormen, for at den skal blive i godt Humør og faa bedre Appetit. De slutter lige fra sig selv til Naturen om dem, saa ét føler de sig med den.

De gennemtænker ikke af egen Drift dette eller hint, men forelægger man dem et Problem, improviserer de paa staaende Fod en Opfattelse, der ofte er genial, altid radikal, men hvis videre Skæbne er dem i egenligste Forstand ligegyldig. Da de ikke kan tænke i milelange Tankerækker, er de ikke Pædagoger og belemres derfor ikke med Fordomme. Ene mellem fire kolde Vægge kun i Selskab med et nøgent Problem vilde enhver Andalusers Intelligens synke sammen

som en lufttom Blære, men det letteste Tankeglimt i et Blik lyner igen i hans, og han svinger sig højere og højere under den ydre aandelige Paavirkning, skiftevis frugtbargjort og frugtbargørende — til Paavirkningen ophører. Saa synker han igen ned i den stoflige Verden omkring ham.

Hvordan denne altbeherskende Jordiskhed haandgribeliggør hans religiøse Forestillinger i det hele taget, skal jeg senere vise. Tilbage altsaa til Døden.

Det fremgaar af det foregaaende, at Andaluseren ingen indre Trang har til at skille sig ud i Sjæl og Legeme og følge Sjælen paa dens Flugt bort fra Legemet. Trods al kirkelig Paavirkning ævner han end ikke at gøre dette Tankeeksperiment, der for den dummeste blandt os er som Fod i Hose. Over for Spørgsmaalet om, hvad der skal vederfares ham hinsides Graven, har han kun en Skuldertrækning eller allerhøjst en Sætning fra sin Børnelærdom, men intet personligt. Legemet ser han for sig, glæder sig over dets Skønhed, fornemmer det som en Jubel. Men Sjælen begriber han ikke; gaar han end aldrig saa flittig i Kirke, den bliver intet levende Led i hans Bevidsthed. Døden er da absolut, den dræber Legemet og overgiver det til Opløsning; den er altings Ophør.

Ævner han ikke at følge sig selv længer end til Dødens Port, hvordan da andre? Kirkegaarden kan ikke drage, den er Livets store Losseplads, hvor det i Smug kaster sit Affald og skynder sig bort fra. For ti Aar siden var han maaske nødtvungent henne og saa sin Faders Kiste blive skubbet ind i en af Kirkegaardsmurens mange Skuffeaabninger. I Dag staar han her igen, mens Graverne tager Pladen fra og skubber hans Moders Kiste ind som en Skuffe i det snævre Gemme. Faderens halvfortærede Rester mases mod Muren, idet den ny Kiste presses ind mellem

dem, de dobler sig knasende sammen, rejser sig paa Kant og kommer strittende frem ved begge Sider. Og rundt om ligger Gravene øde og vanskøttede, stundom hærgede af vilde Hunde, der graver dem af de Døde op igen, hvis Armod ikke tillod dem at komme ret dybt i Jorden. Hans Pietet ligger ikke her.

Og hvis den gjorde, kunde det hænde, at det gik ham lige som Beppa. Hende havde Livet, siden jeg sidst saa hende, faret saa haardt med, at hun vilde søge Trøst ved sin Mands Grav — »men det skal man aldrig gøre«. For skønt hun havde købt og betalt Gravstedet i dyre Domme, viste det sig ved hendes Besøg, at Kommunen i Mellemtiden havde solgt det til en anden Familie og kastet hendes Mands Lævninger i Knokkelbunken. »Og dèr har jeg ligget og beklaget mig for et fremmed Mandfolk i den Tro, at det var min Mand«, sluttede hun leende.

Andaluseren har ingen Ævner i Retning af en Dødens eller Gravens Kultus; men Livet forstaar han at dyrke til Gavns. Udover saa langt Øjet naar flagrer det i Solen paa gyldne Sommerfuglevinger, lige op til Kirkegaardsmuren — og stundom ind over den ogsaa — i sorgløs Leg. Ikke altid skyr Solens Barn de Dødes Opholdssted; stundom samler han alle sine Paarørende og de gaar op paa Kirkegaarden med Vin, Mad og Kastanjetter og fejrer et lille Bakkanal paa deres Kæres Grav. Flere Steder har Øvrigheden maattet nedlægge skarpt Forbud mod denne Brug af Kirkegaarden.

Det var da kun rigtigt, naar den unge Pige, Beppa en Dag var med til at klæde, fik Dansesko, Pudder og Kastanjetter — Livsglædens Attributer — med sig i Graven.

Hvor er vi Nordevropæere rige over for Døden! De fleste af os har sejret over den gennem Forvisningen om et evigt

Liv; andre har i det mindste taget Brodden af den ved at lade Mennesket leve videre i sin Gærning fra Slægt til Slægt; faa af os er saa fattige slet intet at kunne imødese den med.

Saa fattig er Andaluseren, men hvor er han til Gengæld ikke rig over for Livet! Selv den fattigste Proletar kan sige: jeg har levet! og pege paa sin Naturglæde, sin Menneskelighed, sin personlige Overlegenhed over for Smaatterier. Man kan gøre Hundreder af Almuesmennesker opmærksomme paa den smukke Natur omkring dem, og alle vil de føje deres Glæde til éns egen i rige, malende Udtryk. Ingen menneskelig Glæde bliver dem fremmed, fordi de er fattige.

Deraf den menneskelige Fylde i deres Sind. Og da de ikke har ødt deres Tilværelse ved at gøre sig til sure Slaver for en uoverkommelig Mængde Smaafornødenheder, kan Døden ikke komme en skønne Dag og snyde dem for deres Lykke — den nød de fra Dag til Dag.

Maaske noget derfor er Døden ikke dem saa paatrængende et Spørgsmaal som os, hvem den tvinger til en Løsning. I al Fald — de vinder en let Sejr over den ved deres glade sorgløse Sind og deres uforlignelige Glemsomhed.

Dumas har sagt, at Afrika begynder ved Pyrenæerne. Det er rigtigt, men lige saa rigtigt vil det være at paastaa, at Evropa begynder ved Gibraltarstrædet.

Anglo-germansk Kultur har sat sig for at erobre Sydevropa med dets rige Hjælpekilder og udmærkede Aagreplads for Kapitalen. Og saa lidt denne Kultur hidtil har gjort sig

fortjent af de mange — Folket, trænger den rask Syd paa; man forbavses over, hvor meget af det ejendommelig sydlandske der blot paa seks Aar har veget Pladsen for evropæisk Industri-Tankegang. Og man forbavses over, at denne Kultur, der bunder i Kulden og Taagen og bestaar af tusend Surrogater for Sol og Varme, tør tage det op med Solen selv i dens eget Land.

Men Industrien sejrer. Den kaster sine besnærende Frembringelser foran sig ind mellem Masserne, indfiltrer dem langsomt men sikkert i utallige Smaafornødenheder og Luksusfrembringelser, fanger dem ind og lægger Selen paa dem — som den har indfanget og lagt Selen paa de hjemlige Masser og spændt dem fastere og fastere i Aaget ved jævnt at øge deres udenoms Fornødenheder.

Vi sætter uden videre Lykken i Antallet af rygende Fabriksskorstene; de Folkeslag, der hidser sig frem i Produktionsfeber, anser vi som en Selvfølge for Verdens første, der har Fremskridtet og altsaa Fremtiden inde. Er vi ikke saa indpiskede af Kapitalens Doktriner, at vi mod vor Vilje gaar dens Ærinde alle sammen? Er den Dansker, der pligtmæssig passer en Maskine ti Timer om Dagen Aar ud Aar ind, i og for sig mere værd end den Andaluser, der ikke gør det og alligevel faar Føden? ja for Kapitalen! Saa har den første maaske hjemme en pæn Stue fuld af Nips, hvor han aldrig har Tid at opholde sig, han har høj Hat og to Par Søndagssko — og bliver aandssløv, saa snart han forlader sin Maskine. Det pligtmæssige Arbejde har fortæret hans Intelligens, for at udføre det har han maattet indlemme sig i sin Maskine, blive et Led af den, og han gaar i Staa, naar den stanser ved Fyraften. Den anden har usle Klæder og faar spartansk Føde, han ejer lidet eller intet inden for fire Vægge, men hele Verden uden om ham er hans, han har sin Intelligens,

sine Sanser ubeskaaret til at tage den i Besiddelse med. Hvem er bedst, hvem lykkeligst?

Svaret er for saa vidt ligegyldigt, som Kendsgærningen bliver den samme. Maskinkulturen breder sig med sit Trit, sin Dressur, sit efter moderne Forhold tillæmpede Slavehold. Af hver Million beskedne, selvtænkende Mennesker skaber den èn stor Mand og gør Resten til mer eller mindre velfodrede Arbejdsdyr. Italien er allerede erobret lige ned til Neapel, i hvis Indbyggere Begæret er vakt, men Mulighederne for en Tilfredsstillelse endnu ikke til Stede, saa man ser en halv Million Mennesker vælte sig rundt i umættet Nyttedrift og Erhværvsfeber, lave sig hver sit lille snurrige Aag og spænde sig i det, mens de venter paa det store. Nordspanien og da navnlig Katalonien med Barcelona er helt evropæiseret; her findes store Industricentre, og Handelen drives efter moderne Principer. Der er dog allerede her en Tilbøjlighed for det Godtkøbs, og længere Syd paa trives endnu kun Humbugsindustrien, begunstiget af Klimaet. Mage til, hvad Madrid kan præstere i Retning af at fabrikere og sælge Forfalskninger og Efterligninger af Fødevarer og Stoffer træffer man vanskelig i nogen anden evropæisk By. Denne By, der ligger midt paa en stor nøgen Højslette og kun er Hovedstad af Navn, har maattet kuldlyse al Evropas Svindel for at kunne svare til de kosmopolitiske Fordringer. De af dens 500,000 Indbyggere, der ikke ernærer sig af Hoffet eller ved at administrere, lever af at lave Fødemidler af Kridt, Kaserner af Hulrum og Pindeværk, og bedaarende Stoffer af Papmachè, festligt opstillede i Pragtbutiker med Forgyldning og elektrisk Lys.

Andaluseren har Humbug nok i sine Butiker, de bestaar saa at sige ikke af andet. Men han fabrikerer den ikke selv

og er baade som Handelsmand og Forbruger for uerfaren til at kunne skelne.

Han er vanskelig at erobre for den nye Kultur, alle hans Egenskaber, gode og daarlige, beskytter ham mod den.

Har en andalusisk Udskiber sendt et Parti Vin til en Købmand Nord paa, saa kan denne om han vil gøre sig en Fordel af Andaluserens Mangel paa Forretningssnuhed. Han telegraferer omgaaende, at Vinen ikke svarer til den opgivne Godhed, og Andaluseren undersøger ikke Sagen, men tror Manden paa hans Ord og sender et nyt Parti som Erstatning. Opdager han, at der er Snyderi bag, saa protesterer han ikke og søger ikke Domstolene; han viser Manden sin Haan ved at lade ham faa Held til sit Snyderi, og trækker sig saa tilbage — maaske fra al Forbindelse med Udlandet.

Der er i Sevilla ret anselige Butiker, hvor man ikke faar Papir om sine Varer uden man beder om det. Andre har Færten af, hvordan det skal være og giver Papir men kun gammelt, brugt. Der er store moderne indrettede Butiker med Toiletrum og magelige Sæder til Kundernes Bekvemmelighed. Men beder man om Cheviot til en Mandsdragt, hænder det, at den Handlende kommer med en Damejaket — fordi den er nærmere ved Haanden eller han har sat sig i Hovedet, at den skal afhændes. Han begriber ikke den fanatiske Paastaalighed, der stadig fører èn tilbage til dette dumme Cheviot, som befinder sig nede i Bagbutiken eller maaske oppe paa første Sal; han forsikrer, at han solgte det sidste i Gaar, og har ondt ved at skjule sin Glæde, idet han følger èn over Gaden hen til en Konkurrent. Disse Handlende spørger endogsaa med et Buk, om de ikke skal lade Budet bringe Pakken hjem til èn — og saa bliver den rolig liggende, til man selv henter den.

Købmanden her er ikke mere forhippet paa at sælge end den marokkanske. Hyppig maa man søge ham op i Nabolaget, han svarer, at han kommer straks, og gaar saa videre i sin Passiar. Eller han sidder i sin Butik og spiser, og man maa vente til han bliver færdig; kanske er han ogsaa midt i sin Avis — Taalmodighed. Ytrer man Utaalmodighed, bliver han stejl — man kan jo gaa. Naar det falder ham ind, lukker han Butiken og gaar ud at spasere.

Tyske Fabrikledere i Sevilla har sagt mig, at det næsten er umuligt at drive en Fabrik med andalusiske Arbejdere. De er for selvstændige, for egenraadige til at lade sig foreskrive en bestemt Arbejdstid; de er ikke dovne og kan godt arbejde Nat og Dag, denne Iver bestemmes blot ikke af Forretningens Travlhed, men af et Lune hos dem selv. Naar det stikker dem, holder de blaa Mandag og kan ikke med Guld købes til at lade være.

Lidt Forandring er der dog. For nogle Aar siden maatte Andalusien tage alt sit Tyende fra Nordspanien, nu søges Pladserne for en Del af den andalusiske Almue. Men den medbringer sine Selvstændighedsbegreber og udgør en besynderlig Stab af tjenende Aander.

Kommer Herskabet og siger til Pigen: »Nu maa De passe godt paa Huset og Børnene, for vi skal ud i Eftermiddag,« kan det godt hænde hun svarer: »Jamen jeg skal selv ud, Frue.« Lige som det sker, at hun midt om Dagen forlader sine Gryder og gaar ud at spasere.

Det vilde være ørkesløst at gaa i Rette med hende. Er hun maaske ikke lige saa meget som andre, fordi de har flere Penge? og har Vorherre ikke skabt den smukke Dag, for at Menneskene skal nyde den? Et Forbud vilde intet nytte, da Andaluseren ikke anerkender noget som helst Herredømme over sig, ikke engang bøjer sig for de Forpligtelser,

han frivillig er gaaet ind paa. Straf vilde blot forhærde. — Hun gaar simpelt hen, og protesteres der, ryster hun det urimelige Herskab af sig. Men finder man sig i det, saa er man et godt Herskab, og der stilles ikke store Fordringer til Mad eller Løn.

Der er i Andalusien mange gamle Adelsfamilier, som hverken har at bide eller brænde. Alligevel holder de baade Tjener og Pige, som bliver hos dem Aar efter Aar, skønt de aldrig ser noget til Løn og maa kapre Føden ude omkring. Det omvendte indtræffer, at de forstrækker Herskabet af deres smaa Skillinger, opstøver Kredit for det, lyver, tigger, smaasnyder paa dets Vegne — kort sagt forsørger det. Til Gengæld forlanger de hele deres Menneskeværdighed overholdt — og den kan være stor.

Tjenestepigen sætter sig ved sin Ankomst i Pladsen omhyggeligt ind i alle Husets Hemmeligheder; men hun bærer dem kun videre, dersom Herskabet fornemt søger at holde hende ude af dets Affærer. Hun synger hvor i Huset og naar hun vil, blander sig i Samtalen naar der er Fremmede, tager Ordet af Munden paa Fruen for at give Herren over Næsen med det, er de voksne Døtres Forbundsfælle mod Forældrene i deres Hjærteanliggender og Fruens Fortrolige i de hemmelige Forbindelser, der findes bag næsten ethvert Ægteskab i de højere Samfundslag. Hun afhenter Fruens hemmelige Brevveksling paa Posthuset, og hvis hun kan læse, aabner hun den under Vejs — saa ivrig er hun for sin Madmoders Anliggender.

Som Pigen er Fruens Fortrolige, er Tjeneren Herrens og tager sig af ham paa lignende Maade. Ogsaa han har store Friheder, ryger sin Cigaret mens han serverer Maden, bander i Salonen, ligger bred i sin Herres Vindu og spytter ned paa Fortovet.

Tyendet, der trofast deler sit Herskabs Fattigdom, tager ogsaa for sig af Rigdommen; og heller ikke i dette Tilfælde gør det gode Herskab Vrøvl. Som Eksempel paa Tolerancen i de øvre Lag kan nævnes, at andalusisk Tyende har det Lov paa sig fremfor det øvrige spanske: at være tro som Guld i Pengesager. Denne Troskab viser sig ved nærmere Drøftelse at bestaa deri, at Tyendet ikke plukker sit Herskab til Fordel for sig selv, men kun til Fordel for Forældre, et Barn, en Kærest — eller alle tre. Da alle Mennesker har en eller anden, der staar dem nær, er denne Beskatning ret sikker, og den kan blive ganske følelig, da i Andalusien ligesom i Grønland hele Slægten slaar sig ned og snylter paa det Medlem, der har faaet fat i en Smule Fortjeneste.

Den Indfødte finder sig som sagt i det — med den ubegribelige Overbærenhed, som faar Andaluseren til at se forstaaende ud ogsaa hvor hans Pengepung er stærkest i Fare, og som gør, at han aldrig jager nogen Tigger fra sin Dør med haarde Ord, skønt det ofte hænder, at hundrede Tiggere banker paa hos ham paa samme Dag. Udlændingen har vanskeligere ved at finde sig til Rette i det; navnlig kæmper den fremmede Husmoder en fortvivlet Kamp mod alle disse Tyendets Paarørende, der hænger i hendes Køkken Dagen igennem, spiser hendes Mad og gaar i hendes Kjoler. Men hun overgiver sig til sidst og bliver baaret paa Hænderne af disse letlevende Væsner, der græder højt, blot hun er lidt nedslaaet, synger naar hun smiler, nedbeder alle Himlens og Jordens gode Gaver over hende og selv er rede til at gøre alt for hende. Ganske vist tager de uden Forlov Forskud paa deres Part af de gode Gaver, og ny Godvilje faar dem ofte til at glemme at omsætte den gamle i Handling. Men det er ene og alene en Fejl i det formelle — og kun set fra et evropæisk Synspunkt.

Andaluseren er en dygtig Arbejder i fri Luft, Jorden hernede bærer Vidne om det til Overflod. Giv ham en nøgen stejl Klippeskraaning, og han vil hugge den ud i Hylder, bære Jord derop paa sin Ryg og plante i den. Milevidt borte vil han hente den spinkle Straale af en Kilde, lede den over Bjærgene i enkle, men snildt anlagte Kanaler og overrisle sin Skraaning med den; og lige som Kineseren samler han omhyggeligt Landevejens Gødning op. Hans Teknik er primitiv, Redskaber og Fremgangsmaade minder ofte om det gamle Testamente — Ploven er en spids Stang, Vinen presses med Fødderne. Men hans utrættelige Slid og hans Hænders Nænsomhed lokker Rigdom op af Jorden. Staten tager Udbyttet i de faa Tilfælde, hvor Jorden er hans egen, ellers gaar det i Godsbesidderens Lomme. Men han bliver ved alligevel — han elsker Jorden.

Han egner sig blot ikke til at lukkes inde paa en Fabrik og indlemmes som Led i Maskineriet; han vil gaa sin egen skæve Gang og lave Kludder i Værket. Han mangler den Tugt, som Modgang og haardt Vejrlig giver.

Og han hader Tugt og Underkuelse. Han gør villig Plads for de elendigste af sine Medmennesker, benytter sig aldrig af sin Stilling til at plante Foden paa Nakken af nogen. Sine Børn opdrager han med Kys og Kærtegn og Kys igen til at blive lige saa egensindige og uefterrettelige men i Grunden gode som han selv er.

MELLEM HUSMÆND

UNI
OF

Dag for Dag har vi siddet, fra Morgen til Aften, paa de høje Toppe, som omgiver den smukke Bjærgby Loja, stirret langt ud i Rummet, hvor Ørne sejlede over fjærne Bjærge, og nydt den soltindrende Luft og Bjærgstilheden, der forsødedes ved Bjældernes dyssende Velklang og dybedes ud af det fjærne Kog fra Vandfaldene i »De to Helveder«. Tinderne har deres egen sprøde Klang naar Solen bryder Nattekulden, og langt nede i den fredfyldte Dal styrter nu og da et Tog sig som en hylende Djævel ind i Tunelens Mørke. Som en Nerves pludselige Dirren jager det gennem Stilheden, strejfer os just med en fjærn Anklage fordi vi intet udretter — og bliver borte i Solglansen. Og vi prøver at stable en Smule Racestolthed paa Benene i Anledning af dette Tog, som vore har opfundet, og at se ned paa dette Folk dernede, som intet har opfundet — ikke engang en Smule Indremission. Men blot vi staar over for en af Bjærgenes Hyrder, ramler det hele sammen. Vi elsker simpelt hen disse Mennesker og misunder dem, og vor eneste Ærgrelse er, at de ikke misunder os igen; vi er dem fuldstændig ligegyldige. Men de skjuler denne Ligegyldighed under en ubegrænset Forekommenhed, for vi er jo deres Gæster.

Og nu er vi saa paa Vej til Granada til Fods. Lige under os ligger den store Vega, seks Mil i Tværmaal, helt omringet af Bjærge, og i Slettens modsatte Rand ses Granada som en graa Plet op over Bjærgsiden Vi følger Bjærgene i deres Bue og beholder Sletten paa højre Haand.

Der er Travlhed overalt, skønt Solen endnu ikke er oppe. Paa Bjærgenes Nordside gaar Mændene med lange Kæppe og slaar de sildige Oliven ned, mens Kvinder og Børn ligger og samler dem op. Paa Sydsiden vokser der Hvede under Oliventrærne, og krumbøjede Mænd er i Færd med at tynde den ud i Totter med et lille Skrabejærn. Ved de smaa Brug ligger hele Familien og arbejder i Jorden, men over de store Godsarealer gaar Arbejderne i lange Rækker, og efter dem følger en Opsynsmand støttet til en tyk Stok. Naar det passer os, forlader vi Bjærgvejene og følger Banelegemet, der bærer Vidne om stærk Færdsel. Det fører os gennem stumpede Tuneler og over en Afgrund, i hvis Bund Floden skummer; oppe for Enden af Dalen ser vi den brede sig ned over Klipperne som et sølvgraat udslagent Haar.

Rundt om vælder Vandet frem af Jorden, undertiden i Gylp saa store som en Bordplade; det er *los nacimientos,* Lojas berømte Væld. Nogle af dem gylper varmt Vand op, og talrige Almueskvinder staar ude i dem og vasker, nøgne til Hofterne. Og vi passerer andet Vand, der hentes langt borte fra over Bjærgene i lukkede Kanaler eller aabne, brede Løb. Som et fint forgrenet Aarenæt spredes det ud over Bjærgsiderne til hvert Frugttræ, samles atter og løber videre for at bredes ud som et Spejl over en udplaneret Kornmark, en anden dybere nede og en til — en hel Trappe af horisontale Spejlflader nedover. Men det slipper ikke endnu; dernede samles det overskydende Vand atter, driver en

Stampe og længere nede en Mølle, føres uden om Bjærget til en dybere Dal og begynder forfra igen. Og overalt, hvor Vandet rinder, skyder der Rigdom frem af Jorden. Den gaar i de store Godsbesidderes Lomme derinde i Byerne, og Menneskene her er lige fattige.

Næsten al Jorden er i Hænderne paa Folk, som lever deres Liv i Madrids, Sevillas eller Granadas Paladser og ofte slet ikke aner, hvor deres Ejendom er beliggende eller hvordan den ser ud. Jorden drives stundom i stor Stil ved Hjælp af Godsforvaltere og Daglejere, hyppigst er den udstykket i Gaarde og Huse, der fæstes bort for en Aarrække ad Gangen. De fleste af disse Fæstere har aldrig set Ejeren men kun hans Opkræver; det paastaaes, at den andalusiske Godsbesidder tager oftere til Paris end ud til sine Ejendomme.

Høje Fæsteafgifter i Forening med Bytolden, som tvinger Produktionsprisen nedad, og trykkende Skatter gør, at Jordbrugerne trods megen Flid sjælden hæver sig ud af de Fattiges Lag. Fattigere er dog de jordløse Arbejdere, der dyrker Godsets Marker. De bor i usle faldefærdige Landsbyer paa 10—30000 Indbyggere, kun adskilte fra Hungersnøden ved én Dags Fortjeneste. Godsforvalteren kommer hver Morgen ind paa Landsbyens Torv, dèr stiller de sig op, der trænger til Arbejde, og han gør sit Valg for Dagen. Daglønnen er 50 Øre til 1 Krone og en *gaspacho*: en Læskedrik bestaaende af Vand, Eddike, Olie, Salt og Peber, rørt koldt sammen. Den uddeles Kl. 12 og udgør sammen med det medbragte Brød hele Middagsmaden. Før Arbejderen gik til Markedet, havde han sat en Ret Bønnesuppe til Livs, og om Aftenen naar han kommer hjem, faar han atter Bønnesuppe. — —

En stenet Vej skærer sig under Banelinien, egenlig et udtørret Flodleje. Idet vi passerer Broen, farer en stor Hund

ud af den mørke Tunel foran os, og derinde staar nogle høje skumle Mænd om et Baal. Røvere! jager det igennem mig, og vi drejer af og vil stige ned i Flodsengen for at undgaa dem. Men de spærrer ivrigt protesterende Nedgangen for os og tvinger os med ind i Tunelen. Det er Jægere, der er i Færd med at riste en Hare og holde Frokost; de søger Harens Hjærte ud, skærer det i Stykker og byder os det paa Spidsen af en stor andalusisk Mavesprætterkniv; vi spiser og bliver virkelig modigere deraf. Saa drikker vi af Halsen paa deres fælles Vindunk og faar Lov at gaa, med mange elskværdige Ønsker fra deres Side. De er helt oprømte, fordi de har kunnet give os Del i deres Maaltid, og tilbyder at følge os gennem den mørke Tunel.

Saa er vi igen paa Stien, der løber op og ned mellem Skrænten og de vidtstrakte Olivenskove, eller paa en kalkstøvet Vej, hvor tohjulede Oksekærrer slingrer af Sted, overspændte med en Tøndehvælving af Lærred. Okserne passer selv Vejen, og inde paa Vognens Bund, der næsten slæber langs Jorden, ligger Kusken paa Maven og synger Kærlighedssange. Ved hvert Vinhus stanser Okserne af sig selv, Kusken kravler forundret frem, ser spørgende paa Dyrene og Omverdenen og gaar saa ind og faar sig et Glas til fem Øre.

Vi har sat os paa Vejkanten uden for en Rønne for at hvile. En gammel Kone kommer straks efter rokkende ud med et Par Stole til os. Men da den unge Kone kommer og ser det, skænder hun: det ligner ikke noget at byde Folk til Sæde paa den bare Vej! vi maa indenfor. Huset har kun ét Rum; i den ene Halvdel er der aaben Arne og Dagligstue, i den anden Sovested og Stald til en Ged og et Æsel. Mens vi taler med den unge Kone, stirrer den gamle ufravendt paa os og bevæger Læberne.

»I kommer langvejs fra?« udbryder hun endelig.

»Aa ja, ikke saa helt kort.«

»Saa har I vel set Havet — kanske ogsaa foret paa det? Det er vel en besynderlig Ting det Hav? Er det sandt, at det gaar rundt om hele Jorden og kan rejse sig lige som en gal Tyr og stange Skibene ned? Pedro Æseldriver har været oppe paa Toppen af Sierra Nevada og set Havet, men han lyver. Han siger, at det er flydende Guld, og at Solen kommer lige op af det. Men jeg siger: det er Løgn, lille Pedrico, for Guld er haardt, og Havet er Vand al den Stund én kan bade sig i det og drukne. Og saa maatte Solen jo da slukkes.«

Hun har haft en Datter, som er druknet i Havet, erfarer vi, oppe ved Nordspaniens Kyst. Derfor beskæftiger Havet hende saa meget. Men der er ingen her i Bjærgene, der kan fortælle hende hvordan det er, andre end Pedro Mulæseldriver, som har set det fra Sierra Nevadas Top — og han lyver. Men vi har jo sejlet paa det, og badet i det oven i Købet, lige som hendes Datter dengang hun druknede — og hvorfor skulde vi vel lyve. Hun indsuger hvert Ord og gør Bevægelserne efter, da jeg fortæller hende om Svømning; og pludselig udbryder hun stærkt: »Ja, hvem der dog kunde se det og kanske stikke sin Haand i det — for det kunde da aldrig skade èn? Sommetider naar det er Uvejr og jeg ikke kan sove, ser jeg op paa Tordenskyerne og tænker: saadan er vist Havet ogsaa — og saa græder jeg for min Datter, som har det saa ondt. Men naar saa Himlen er rolig og blaa igen, tænker jeg, at saadan maa Havet ogsaa være, og bliver glad, saa glad ved Tanken.« Hun nikker fortrøstningsfuldt hen for sig, og vi giver os igen paa Vej.

Som alle Rejsende har vi vor lille Pashistorie. Under almindelige Forhold er et Pas en meningsløs Genstand, det

koster Penge og det svækker Spændingen ved at rejse, idet det tilintetgør enhver Mulighed for at opleve noget æventyrligt — alle kedelige Politiaander vaager over èn. Jeg lod da Pas være Pas, dengang vi rejste, og stak i Stedet to Koppeattester i Lommen, som vi alligevel havde liggende fra vi var smaa. Det har dog sin Interesse at se, hvad saadan en Lap Papir virkelig er værd naar det gælder, og jeg maa indrømme, at Attesterne bestod Prøven. Skønt der har været Kopper de fleste af de Steder vi har opholdt os i Andalusien, er vi gaaet fuldstændig fri.

Men nu skulde vi altsaa gaa til Fods, og saa var et Pas uomgængelig nødvendigt, det sagde alle os, Konsulen i en af Havnebyerne ogsaa. Men et Pas turde han ikke udstede. Jeg skrev saa hjem til en Ven, og han gik til Paskontoret og fik det vise Svar, at jeg selv maatte komme hjem og fremstille mig for den høje Øvrighed.

Men naar alt kommer til alt er Øvrigheden ret overflødig — som alt hvad der er af Gud. Jeg gik om Bord til en dansk Kaptejn, der laa i Cadiz' Havn, og laante et russisk Udklareringsbevis af ham. Paa det staar der, at jeg er et Barkskib, laster 530 Tons, hedder «Marianne« og gaar ballastet fra Riga til San Fernando efter Salt. Hvergang vi møder en Gendarm, knapper jeg paa lang Afstand Trøjen op, og da de ikke selv gør Mine til at forlange vore Papirer, paanøder jeg dem Udklaringsbeviset. Saa bevæger de Læberne, som om de læste de russiske Kragetær, og rækker os Papiret tilbage med et beskyttende Nik; og vi morer os godt længe efter.

Det er blevet hen paa Eftermiddagen. Vi kan vel have gaaet Halvvejen og søger fra Bjærgene ned til Vegaens Rand for at tage med Toget Resten af Vejen til Granada.

Paa Stationen møder vi en Bekendt fra Sevilla, Don Louis, en af det Revolutionære Partis Ledere i Sydspanien. Den smukke, men altfor soignerede Mand, der straaler af Guld og Diamanter og Velplejethed, skal ind til Bjærgenes Fattige og agitere for Samfundsomvæltningen; og han foreslaar os at tage med op til Landsbyen X, hvor der skal dannes en Aflægger af Føderationen.

Der holder en tohjulet Kærre ved Stationen for at hente ham, og vi gumper op i Bjærgene igen, trukne af et anatomisk Skelet, som Kusken paastaar er et Muldyr. Lidt efter bekræfter Dyret selv dette ved at faa Kuller; midt paa en stejl Skraaning stanser det pludselig, gaar baglæns og forsøger at styrte os ud over Afgrunden. Vi redder os og Dyret ved at kaste os af Vognen og holde igen i Hjulene. Det lader til, at Bjærgboerne er vant til den Slags Afbrydelser, for Øjeblikket efter sidder Kusken og hans Ledsager igen paa Forsmækken og beder os stige op.

Lidt neden for Landsbyen tager to Husmænd imod os. Det er udpræget andalusiske Bjærgbønder, magre og glatragede, iført bredskygget Hat, Skærf og Rebsko, letfodede. Den ældre hedder Pedro R. og er Formand for Jordarbejdernes stedlige Organisation; han er 55 Aar, høj og kraftig og har et stort Ansigt med uforstyrrelig rolige Træk — han ligner en Vestjyde. Den anden, Alfonso M., er Leder af de Revolutionæres Agitationsudvalg. Han er 26 Aar og spinkel, springer mere end han gaar, og har et barnligt Øboansigt med sværmeriske Øjne. Lidt indfaldent ved Tindinger og Kindben tyder paa Fanatisme, og Don Louis hvisker til mig, at han er fanatisk Anarkist.

Der er en tredje ogsaa, en smilende Olding, hvis Krop Slid eller Nød har krøget, saa den fra Hofterne bøjer sig vandret frem over Jorden. Ogsaa han er imidlertid let til

Bens og følger os hele Eftermiddagen om i Bjærgene, idet han smilende gentager alt hvad der bliver sagt — som et stort Barn. Han gaar i Barndom, men de andre to viser ham meget Hensyn. Ved vor Ankomst kigger han ned i Vognbunden og ser spørgende rundt paa os. »Og Mauserne?« siger han.

Don Louis ler: »Ved du, at det i Dag er 30 Aar siden, I erklærede Republiken, Josè?«

Oldingen nikker hen for sig: »Skulde jeg kanske glemme det, naar jeg selv var en af Hovedmændene her i Bjærgene.«

»Ja,« siger Alfonso, Anarkisten, leende og gør et Hop, »— og nær var blevet en af de hovedløse ogsaa. De havde ham stillet op mod Fjældvæggen derhenne sammen med en Del andre, som ogsaa skulde skydes, men han slap fra dem ved et Uheld.«

»Ja jeg gjorde saamænd — og sprang i Bjærgene Aar og Dag uden at sove under Tag, lige til Amnestien kom. Det har sat sig her!« Han lægger Haanden op paa sin Lænd.

»Naa, og forberedte I saa Affæren ved at køre rundt med en Vognfuld Mauser-Geværer ved højlys Dag?« spørger Don Louis plirende.

»Naturligvis gjorde vi ikke det; vi var da ikke dumme heller,« svarer den Gamle stødt.

»Men det er vi heller ikke — altsaa Taalmodighed!«

»Ja vist saa, Don Louis, Taalmodighed — blot man ikke var de firs. Men en skønne Dag saa —«. Han bevæger Hænderne som var de et Legeme, der slog Kolbøtter ned ad Bjærget og endte paa Kirkegaarden dybt nede.

Disse Husmænd bærer Jordens Udtryk som vore egne — dens Ro, dens Soliditet. Men ikke dens Tynge, den klæber dem ikke i Fodsaalerne. Som de gaar der og drøfter Tilstanden med Akademikeren Don Louis, bestaar der kun en

rent ydre Forskel; de er lige saa fri, taler samme rene billedrige Sprog, uden Dialekt og uden at famle efter Udtryk.

Og os — de Fremmede — omgiver de fra første Øjeblik med en Velvilje, en forfinet Hensyntagen, som skulde forudsætte mange Slægtled af nedarvet Adel. De leder Samtalen ind paa vore Enemærker for at vi ikke skal kede os, plukker Blomster til min Hustru, udsøger Vejens bedste Steder for os. De paastaar, at vi bestemt maa trænge til noget, inden vi naar op til Byen, og at en af dem skal løbe i Forvejen og hente det; vi veksler indbyrdes et Par Ord om, hvor smukt et blomstrende Mandeltræ oppe paa Klipperne staar til den blaa Himmel, og Alfonso klatrer derop og henter en Gren til os.

Landsbyen X hænger midt paa Sydsiden af Bjærget. Den bestaar af Hytter, der synes klinede til Bjærgsiden, og har 25000 Indb., 5 Præster og ingen Skolelærer. Som de fleste større andalusiske Landsbyer har den elektriske Lys, der frembringes ved Vandkraft. Dette Fremskridt er et Barn af det altfor store Bagstræb, idet en Pot Petroleum som Følge af Spaniens uhyre Told paa alle Nødvendighedsartikler koster en Frank — 4 Gange saa meget som hjemme. Men Elektriciteten er ikke naaet fra Gaden ind i Hjemmene. Dèr sidder man fremdeles og famler ved Skæret af en Olievæge, der møjsommeligt antændes med Fyrstaal og Tønder — fordi Staten skal have 5 Mill. Frank ind aarlig alene i Afgift af Tændstikker. Ganske ejendommeligt virker det at se et Menneske staa et helt Kvarter og hamre Fyrstaalet mod Flintestenen for at faa Ild til sin Cigaret — lige under den selvtændende Glødelampe.

Der er ingen Borgerstand i denne By, som dog i Folketal kommer paa Siden af vore større Provinsbyer; hele Befolk-

ningen lever af Jorden, det store Flertal som Daglejere. Men i Landsbyen findes en Stand, man ikke ellers træffer i Andalusien — jordejende Husmænd. Tre af dem har vi gjort Bekendtskab med, og oppe ved Byen venter flere os og følger os hen til Kroen, hvor der er dækket til os: Svinekød i Tomat, Spejlæg med Spegepølse til.

Mens vi spiser, underholder Husmændene os. En af dem fortæller, hvordan det gik ham, før han fik sit eget: Han arbejdede for en større Fæstebonde nede paa Vegaen og fik 50 Øre om Dagen, med dem skulde han forsørge Kone og seks Børn. Efter Fyraften gik han hver Aften de halvanden Mil ind til Granada og tiggede paa et Hjørne af Strøget til Midnat; derved tjente han andre 50 Øre, og det slog nogenlunde til til Familiens Underhold. Men Søvn blev der ikke meget af, og de tre Mils Gang hver Nat satte sig i Benene. Og en Aften var hans Plads optaget af en anden Tigger, der havde et Dækken viklet om Hovedet for Kulden. Han blev saa rasende, at han for løs paa Manden og rev Dækkenet af ham; og saa var det hans egen Husbond, der havde hørt om de 50 Øre og nu vilde tage dem fra ham. Han gik ikke derhen mere for ikke at gaa sin Husbond i Vejen, men sin Afsked fik han alligevel.

»Det er den Slags Ting, der gør Folk til Revolutionære«, siger Don Louis hæftigt og slaar ud med sin hvide, ringprydede Haand. »Jeg var i Madrid forrige Uge, hvilken Rigdom dèr er ophobet paa enkelte Hænder, og til Gengæld hvilken grænseløs Armod hos de mange! Samfundet maa briste under al den himmelraabende Uret — vi har snart Revolutionen«. Han ser overbevisende fra den ene til den anden, og de nikker tillidsfulde og dystre — den maa snart komme! Saa gaar der et lyst Erindringssmil over hans Ansigt. »Det var mig en dyr Tur«, siger han og ser sig om

med barnagtig Vigtighed, »den kostede mig over 5000 Frank — blot paa en Uge, og jeg var ikke i Seng nogen Nat. Jeg kan mærke det endnu«. Og han gaber overstadigt som en pralende Konfirmand.

»5000 Frank!« gentager de beundrende mellem sig, medens han bøjer Hovedet med et beskedent Smil. »Saa mange Penge har jeg aldrig set paa én Gang!« siger én, og de ler og ryster paa Hovedet ad en saadan Ødselhed.

Maaltidet er forbi. Don Louis skænker et Glas Vin og rækker en af Mændene det sammen med en Skive Spegepølse; Manden drikker lidt af Glasset, det skænkes fuldt igen og gaar til den næste med en ny Skive Pølse. Ogsaa han nipper lidt, der skænkes atter i o. s. v. Omgangen rundt, til det kommer tilbage til Don Louis, der tømmer denne Kalk uden at blinke. Jeg skyder Hjærtet op i Livet og gør lige som han. Men da Glasset kommer tilbage med sit mindre lystelige Indhold, lader den sidste det i udsøgt Galanteri gaa ikke til mig men til min Hustru. Hun sender mig et bønligt Blik, men hele Turens Udbytte afhænger af, om hun er Stillingen voksen i dette Øjeblik, og jeg ser ubønhørlig ud. Saa tømmer hun Bægeret og gør sig et Ærinde udenfor.

Intet kan være mere berettiget end den Stolthed, hvormed Husmændene førte os ind i Bjærgene og viste os, hvad de havde udrettet. For tyve Aar siden solgte en Godsejers Arvinger de nøgne Bjærgsider her og beholdt blot den frodige Vega nede i Lavningerne. Kommunen købte Klipperne og udstykkede dem i smaa Arealer, som overlodes Landsbyens Fattige mod et ringe aarligt Afdrag. Mange meldte sig, fordi de vilde føle den sjældne Glæde at være Jordejere, og gik fra igen. Men nogle Hundrede tog det mere alvorligt og gav sig til at slide i Fjældsiderne. Overalt hvor der

havde dannet sig lidt Muld plantede de; de sprængte Klippens Overflade, knuste den med Hammere og blandede den med de Antydninger af Jord, som Mos og Smaakravl i Tidernes Løb havde aflejret. Eller de opsamlede ved Hjælp af Dæmninger det forvitrede Stof, Regnvandet fører ned fra de stejle Klipper, og blandede det med Muld hentet langt borte paa Æselryg. Nu svæver her Mark ved Mark 5000 Fod oppe over Havet, indrammet af skarpe, blaarøde Klipper; halvvoksne Figen-, Oliven- og Mandeltræer spætter Bjærget med Grønt og Blomster og synes mange Steder at suge sig Næring af selve Klippen.

»Saa meget koster det endnu at blive besiddende Husmand i Spanien«, siger Don Louis. »Men naar vort Parti nu sejrer, bliver det anderledes, saa indfører vi en Lov som gør alle dem, der arbejder med Jorden, til dens virkelige Ejere. Sandelig, i Øjeblikket har mine Fæstere det langt bedre end I«.

Det fremgaar, at han har arvet en stor Landejendom nede ved Murcia efter sin Fader, og at Fæsterne nu ved Ejerskiftet skal betale større Afgift, da den gamle var altfor lav. Dette Forhold synes imidlertid ikke at gøre noget Skaar i Styrken af hans Teorier eller overhovedet at berøre dem, saa lidt som Tillidsforholdet mellem ham og de andre anfægtes deraf. De er Andalusere.

En tydelig Forskel er der dog paa disse Husmænd og Landsbyens øvrige Beboere, der tror om dem at de har Bøsser gemt inde i Bjærghulerne. De er det bevidst revolutionære Element og søger sammen. Den Fortrolighed hvormed de omgikkes indbyrdes og de lange kolde Blikke, de øvrige Beboere sendte efter dem naar de i Klynge gik ned ad Gaden, tydede paa, at de var en egen Kaste inden for det lille Samfund, at man dels misundte dem, dels holdt sig til-

bage fra dem for ikke at blive rodet op i noget. Tilmed har de saa dannet en Aftenskole, hvor deres Børn og Unge kan lære at læse og skrive, mens de andre maa nøjes med Præsternes mundtlige Religionsundervisning; de fleste af de ældre har ogsaa lært sig selv at læse, og de har en Avisklub, som holder anarkistiske og socialistiske Blade. Saa har de mere eller mindre sagt sig løs fra Kirken, og enkelte af dem som Alfonso M. ligger i aaben Krig med den. Dette fredelige Menneske bliver rasende, blot han tænker paa en Præst; al den Uret Præsterne har øvet ved at holde det spanske Folk nede, synes at have bundfældet sig i ham til et Had saa stærkt, at det gør ham konsekvent. Han siger ikke den almindelige spanske Hilsen: Gaa med Gud! men Sundhed! og naar han møder Sakramentet, blotter han ikke Hovedet men tager hellere sin Straf.

Da vi passerer forbi et Trækors, Præsterne har rejst paa en fremspringende Klippe over Landsbyen, sparker han det omkuld. Don Louis opmuntrer ham med Bifald, men den ældre besindige Pedro, Formanden for Jordarbejdernes Organisation, rejser atter Korset og sætter ham alvorligt i Rette. »Husk paa, du er peget ud«, siger han, »ved den mindste Urolighed kan du komme til at stirre ind i en Gendarms Bøsseløb. — Og vi kan daarlig undvære dig«, tilføjer han stille.

Alfonso gør et kaadt Spring. Han har røde Pletter i Tindingerne. Men pludselig bliver han stille. »Tilgiv mig, men jeg kan jo ikke selv gøre ved det«, siger han nedslaaet og omfavner Pedro.

Hvor er de naive, disse Mennesker, tankeløse og uerfarne. De regner — maaske ikke helt med Urette — paa at kunne rejse 50,000 Mand i Provinsen Granada; men de mener at 2000 Geværer er nok til at erobre Provinsen med. Der samles

flittig ind til Anskaffelsen af disse Vaaben, og Don Louis fortæller med hemmelighedsfuld Mine, at han allerede har anskaffet 500 Mausere, som findes gemt i en gammel Rønne i Granada. Den Dag det skal gaa løs, indbyder han alle Granadas Garnisonsofficerer til Aften hos sig, laaser Dørene paa det aftalte Klokkeslet og siger: »Mine Herrer, Landet er i de Revolutionæres Hænder, De er mine Fanger!« Husmændene lytter til ham med tindrende Øjne; de gennemskuer ikke hans Fraser, og maaske gør han det ikke engang selv. Og mig, som de ser for første Gang, viser de de vidtstrakte Bjærghuler bag Landsbyen, som rummer deres Vaaben og skal være deres Tilflugtssted, hvis det slaar fejl.

De tager denne Mulighed saa let i deres Mund som var det hele en Spas; men det er ramme Alvor. Spanien er ikke ukendt med Revolutioner, intet andet evropæisk Land kan opvise blot tilnærmelsesvis saa mange. Nationen er vokset op med denne Løsning for Øje, og det stemmer med dens Temperament at foretrække den pludselige Omvæltning for den langsomme Udvikling som den slet ikke kan fastholde. Navnlig Andaluseren mangler det sammenhængende Udsyn, som giver passiv Udholdenhed; han fatter ikke Nytten af at agitere og stemme og haabe paa den fjærne Dag, da hans Parti kan blive Flertal i Regeringen. Han føler blot det fortvivlede i den nuværende Tilstand og vil have en Ende paa det hurtigst muligt — Revolutionstrangen er ham i Blodet som en bestandig Feber. Der er hver Dag Tumulter saa ét Sted saa et andet, et Par Mand skydes ned, maaske ogsaa nogle Kvinder og Børn, en Gendarm saares eller dræbes. Man kan bo i samme By og ikke ane det før næste Morgen man læser Hovedstadsbladenes Telegramer, saa dagligdags er det. At det ikke blusser op over det hele paa én Gang, skyldes blot manglende Organisation.

Men det er sket før og kan ske igen, at Organisationen rækker til en almindelig Rejsning; saa mangler blot alt det, der skal give Revolutionen et heldigt Udfald: Midler, Vaaben, paalidelige Anførere. Don Louis og de andre — mest velstillede Levemænd der har trængt til noget at lege med — melder sig fra, naar det kniber; de mest praktiske blandt dem lader sig købe af Regeringen. Og Folket kan lade sig skyde ned som Faar, med den vidunderlige Dødsforagt der er Spaniere egen. De overlevende vil pønse paa en ny Revolution, men uden at være blevet klogere af Erfaringen. Saadan er det hidtil gaaet, og saadan vil det vel gaa igen. —

Hver Husmand har paataget sig at bringe en Landarbejder med, og om Aftenen samles 2-300 Mand i Arbejderbygningen — et stort nøgent Rum, paa hvis Loft Aftenskolen holdes. Alfonso M. lægger for med en kort, men kraftig Tale om Ulven (Kapitalen) der har faaet et Ben i Halsen, og Storken (Arbejdet) der trækker det ud for den. Ulvens Svar til Storken, da denne vil have sin Betaling: Havde jeg ikke dit Hoved mellem mine Tænder? Og jeg bed ikke til — altsaa kan du takke mig for dit Liv! virker som Tændstof i Forsamlingen. »Sikken en Røver! han skulde rigtignok halshugges!« udbryder de om Ulven og mumler fra Mand til Mand; de hjælper Taleren med Udlægningen, giver kraftige Stikord, snakker ivrigt med hele Tiden.

Saa springer en 17-aarig Handelslærling op. For et Aar siden blev han fanget nede i Jerez som Oprørsstifter, mishandlet af Gendarmerne og sat i Fængsel i Rio Frio, hvor han sad flere Maaneder; nu er han paa Færde igen. Han angriber Præsterne, der er grisede, dovne, uvidende, kulturfjendske — og beviser i smældende Sætninger, at alle store Mænd har været Hedninger. Han har Barnets bløde, uudviklede Træk og Former, hans Ansigt straaler af barnlig

Glæde, da de tilklapper ham deres stormende Bifald. Han synes at have faaet den svulmende spanske Veltalenhed i Vuggegave, alle Sprogets mest oprørske Fraser glider dette Barn let over Tungen; man har en Fornemmelse af, at han er et Medium og ikke selv aner hvad han siger.

Don Louis lægger ud med et Angreb paa Staten. »Kapital, Kirke, Stat — en nydelig Treenighed!« raaber Alfonso og rækker tre Fingre i Vejret. Udenfor paa Gaden summer det forsamlede Menneskemylder, som tror det allerede skal gaa løs i Aften; henne paa et Gadehjørne blinker nogle Gendarmuniformer i Maanelyset. I det lavloftede Rum, hvor Mændene staar tæt pakkede og hviler mod hinandens Skuldre, vælter Røgen i tætte Skyer; alle ryger, selv Taleren der af og til stanser i et hæftigt Angreb for at holde sin Cigaret vedlige. Nu og da bliver en stor Vanddunk rakt ind og gaar fra Mund til Mund; hidsige Udraab krydser Luften hvert Øjeblik.

I Danmark kender vi ikke meget til Tale- og Trykkefrihed ud over Navnet; de to Ting har man i al Fald i Spanien. Hvad vilde man hjemme, hvor de republikanske Ideers Anvendelse paa Regeringsformen ikke engang drøftes af de fremmeligste Politikere, sige om en Forsamling — oven i Købet af Husmænd — der efter en ubunden Kritik af det bestaaende vedtog »ved alle Midler« at styrte Dynastiet og indføre Republiken?

Da Ligaen skal dannes, forefalder en for en Nordevropæer ret ejendommelig Scene. Alfonso M. beder dem, der ikke selv kan skrive deres Navn, om at raabe det op, og fra alle Sider melder de sig, gamle Mænd og helt unge Knøse, Fattige og andre, der synes at have deres nogenlunde paa det tørre. Af en Liste med 123 Underskrifter tæller jeg bagefter 57, hvis Ophavsmænd ikke selv har kunnet skrive

under, og blandt dem enkelte af de mest radikale. Den radikale Tankegang er ikke noget, der møjsommeligt skal indpodes disse Mennesker gennem et træls Arbejde i Literatur og Blade; de har den som Instinkt.

Ogsaa morsomme Scener forefalder. »Skal du ikke skrive under, Antonio Lopez?« raabes der til en gammel Mand. »Jeg kan jo ikke se at sigte længer — og heller ikke springe i Bjærgene paa Jagt efter Gendarmerne,« svarer han nedslaaet. — »Men du kan blive hjemme og forsvare vore Koner og Børn!« — »Det kan jeg!« svarer han knejsende og skriver under. Nogle har forstukket sig i Krogene, da de skulde staa inde med deres Underskrift; de hales spøgende frem for Forsamlingen og forestilles som Revolutionens Avantgarde.

Stedets Kvinder har ikke overværet Mødet, men ved dets Slutning kommer en Deputation af Husmandskoner for at hilse paa min Hustru og bede os udvælge, hvad vi ønsker i Landsbyen og tage det med os. Disse jævne Koner følte sig i Øjeblikket som Repræsentanter for hele Nationen; de haabede, at ingen havde fortrædiget os paa vor Rejse, at vi maatte komme hjem med et godt Indtryk af Spanien, og at Turen herud til X ikke vilde gøre noget Skaar i dette Indtryk. — — —

Don Louis tager med Nattoget til Granada; men vi vil gaa til Fods derind næste Morgen for at faa Vegaen at se og indlogerer os i Gæstgivergaarden. Vi kommer gennem et andet Værelse ind til vort, der er ingen Dør imellem men kun et Tæppe for Døraabningen. Vi var lige faldet til Ro, da en Handelsrejsende tog Forværelset i Besiddelse og begyndte at gaa i Seng dèr. Under Afklædningen løftede han nu og da Forhænget lidt til Side og spejdede nysgærrigt ind i Mørket til os. Gæstgiveriet havde elektrisk Lys indlagt i Værelserne, og som for at udligne dette altfor

store Fremskridt var der — lige som i alle Landsbyens andre Huse — ikke Glasruder i Vinduerne, men Luger til at lukke for. Paa Væggen i vort Værelse hang en morsom Tavle, der hensatte én til Sydhavsøerne. Det var en Indholdsfortegnelse over Hotelets Linned; nedad langs Tavlens forreste Kant var Omridsene draget af de forskellige Slags Linned, og bag hvert Omrids løb en Række Huller tværs over Tavlen. I nogle af Hullerne i hver Række sad der Pinde, aabenbart svarende til Antallet af Stykker Linned.

Da vi næste Morgen med Skoene i Haanden listede os gennem den Rejsendes Værelse, stod Alfonso, Jordarbejderformanden Pedro og et Par Husmænd til ude i Hallen og ventede os. De hindrede os haardnakket i at betale for vort Ophold paa Gæstgivergaarden, og da Værten holdt med dem, var der intet for os at stille op. Mens vi drak vor Morgendrik, yvervarm Gedemælk, bryggede Alfonso paa et eller andet; endelig kom han frem med det. Han skulde da et Ærinde til Granada med to Lastdyr, og hvis vi ikke havde noget imod det, kunde vi slaa Følge og skiftes til at ride. Jeg havde en Mistanke om, at Gæstfriheden atter var paa Spil; og da jeg ikke vilde, at vore Magelighedshensyn skulde koste ham en Arbejdsdag, forhørte jeg mig i Stilhed hos de andre, om han virkelig havde Ærinde i Granada, idet jeg meddelte dem mine Betænkeligheder. De saa meget grundende ud, snakkede indbyrdes frem og tilbage om den lange daarlige Vej og erklærede endelig enstemmig, at han i al Fald havde Ærinde i Pinos-Puente, en By, der laa midtvejs. Det var den travleste Foraarstid, og de vilde dele ligelig mellem ham og os.

Saa tog vi Afsked og begav os paa Vej. Alfonso havde sin lille 8-aars Søn foran sig paa Æslet, vi andre foretrak at gaa til Fods ned gennem den bratte By. Det var tidlig Mor-

gen, og paa Torvet stod Skarer af Arbejdere opstillede, nogle Mænd i Kapper gik omkring og besaa dem. »Det er Slavemarkedet,« knurrede Alfonso. »Se, de er lige ved at beføle dem, som kunde det være Dyr.« Længe var han mut, næsten umedgørlig, men saa kom Solen op over Sierraen hinsides Vegaen, og han blev atter livlig og snaksom.

Han vilde ikke ride men gik ved Siden af mit Æsel, støttet til min Stok, og talte om den skønne Tid, da der ingen Herrer skulde være og ingen Lejetjenere af nogen Art, ingen Armod og ingen Kapitalister — hans Kinder havde igen de røde Pletter fra i Gaar. Han trak en fedtet Bog op af Lommen. »Den fører jeg altid med mig i Marken og paa Ture,« sagde han, »den holder én saa rart til Ilden, hvis man begynder at blive lunken.« Det var *Anarkisternes Almanak*, den indeholdt Billeder af Tolstoy, Krapotkin og de senere Aars Konge- og Præsidentmordere, og en kortfattet fyndig Tekst, der svarede fortræffeligt til sit agitatoriske Formaal.

Min Stok forekom ham lovlig tung, og han spurgte, om der var en Kaarde inden i den. »Nej men Hovedet er af Bly, den er god at slaa fra sig med.« Han saa alvorligt paa mig: »Jeg har endnu aldrig været i nogen Situation, hvor jeg behøvede at forsvare mig mod mine Medmennesker eller de imod mig.« — »Men De er jo netop paa Krigsfod med Samfundet,« indvendte jeg. — »Med Magtranerne ja, men ikke med mine Medmennesker; de fortrædiger mig ikke, og jeg tror nok hellere jeg vilde dø end fortrædige nogen af dem. Alle Mennesker, som ikke er kommet for nær ved Magten, er jo gode; ude i Bjærgene kender jeg dem alle og ved, de er det; Don Louis, som er helt inde fra Middelhavskanten, er det ogsaa, og nu kommer De, som er langt

oppe fra det høje Nord, og er lige som en Broder mod mig.«

At han har laant et Æsel foruden sit eget for at ride os til Granada, selv gaar hele Tiden, for at vi kan ride, og overhovedet ikke ved alt det gode, han vil gøre os — det kalder han, at jeg er som en Broder mod ham. Naar jeg staar af og vil tvinge ham til at sidde op, siger han, at han fryser, at Lægen har beordret ham at gaa saa meget som bare muligt — hvad han kan finde paa blot for at faa mig til at sidde op igen. »Jeg kan ride hele Vejen hjem fra Pinos-Puente,« siger han, »og saa skal De jo til at gaa.« Men da vi kommer til Pinos-Puente, ligger hans Ærinde ude paa den anden Side Byen, og da vi kommer der, vil han følge os endnu et Stykke.

Endelig stanser han en halv Mil forbi Byen, vi faar noget at spise i en Kro, og han tager Afsked. »Nej dette her er for grimt,« siger han i sidste Øjeblik og vender med sine Dyr, »I faar sidde op Venner. Der er langt endnu til Granada, altfor langt for jer at gaa, og jeg har en Tante derinde, som jeg skylder et Besøg.« Jeg minder ham om Arbejdet derhjemme, Natten vil gaa for ham med at vende tilbage og Morgendagen være spildt. Han overgiver sig, siger et sidste Farvel og sætter sig i Bevægelse. Men saa giver det et Ryk i ham. »Drengen skal afgøre det,« siger han og vender, »hvad vil du helst, ind til Tante eller hjem?« »Ind til Tante,« svarer Drengen alvorligt, og Alfonso smiler triumferende. »Saa bliver vi der i Nat og tager hjem i Morgen,« siger han afgørende.

Og vi rider. Gang paa Gang iagttager jeg en Egenskab hos ham, som er sjælden i Spanien — han er god mod Dyrene. Og endnu mere fremmed virker det næsten, at han ikke ryger. »Jeg holder ikke af at være Slave af noget,«

siger han, »og vi Spaniere kan ikke ryge uden at blive Slaver af Tobaken.« Men hans Afholdenhed gælder kun ham selv. »Vil du have den?« spørger han sin Søn, da jeg byder ham selv en Cigaret. Drengen ryster paa Hovedet med komisk Alvor. De to behandler i det hele hinanden som Voksne.

Vi har fulgt Bjærgenes Rand hele Tiden, da Vejene skal være oversvømmede ude paa Vegaen, og det er næsten Aften, da vi nærmer os Granada; højt oppe bag Byen ligger Alhambra gylden mod Solfaldet. Vi tager Afsked med Alfonso, der skal ind til den anden Side bag Albaicin, og stiger op gennem denne stejle Bydel. Da vi vender os paa den øverste Terrasse og ser ud over den frodige Vega og Sierra Elviras lila Silhuet midt i den flammende Solnedgang, opdager vi langt nede paa Vejen Alfonso og hans Søn, ridende i flinkt Trip ud mod Bjærgene. De vil hjem i Nat, de smaa Marker derhjemme i Bjærget kan ikke undvære dem i Morgen ogsaa.

Anarkisten Alfonso! Han har sat alle personlige Hensyn til Side for vor Skyld, og nu rider han hjem til sin Husmandslod lykkelig over sin Handling, talende fortroligt med sin lille Søn som med en Broder, i Fred med alle Mennesker. Og en Dag lyder Signalet til den store Omvæltning, han springer op i hæftig Glæde, rede til at ofre sit Liv for den nye Lykketid — og falder igen, strakt til Jorden af en Gendarms Kugle. Og den gamle Tid lunter videre hen over hans Lig. Saadan vil det gaa ham.

Og alligevel! Naar jeg nu og da famler efter et Forbillede, søger et helt Menneske, en der var værd at efterligne eller i al Fald misunde — kommer jeg altid til at tænke paa Anarkisten Alfonso.

I GRANADA

UNI
OF
MIC

SAN ANTONIO

Vi flyttede ind hos Beppa naturligvis. Hun er nu over tres, men rask og før, som da jeg forlod hende for syv Aar siden efter at have opholdt mig over et halvt Aar under hendes Tag. Hun er akkurat saa fattig som dengang, men alligevel langt fattigere — hun har mistet sin Kryhed. Ikke engang Pensionen efter Manden, som var Kaptejn i Hæren, haaber hun længer paa, hun er knækket; og det er paa en Maade min Skyld.

Sagen er, at det gik altfor godt med mig, og da jeg rejste, opgav hun sin betroede Stilling som Mellemmand mellem Granadas Adel og Assistenshuset og oprettede et Pensionat med elektrisk Lys og 13 Værelser. Hun havde mest Studenter til Pensionærer, og spanske Studenter har den stygge Vane ikke at bo længere et Sted end til de kræves. Det endte med, at hun maatte gaa fra det hele efter fire Aars Forløb — og godt var det, at hun intet havde at tabe af!

Men det havde hun nu alligevel, for det faldt hende ikke ind at genoptage sin gamle Beskæftigelse som Mellemhandler; i Stedet gav hun sig til at hutle sig igennem. Og saadan fandt jeg hende.

Hun boede i en snæver Gyde, i en pudsig lille to-etages Rønne, som lukkede for Gydens ene Ende. Hele Huset bestod af en Stue ovenpaa og et Køkken med et lille mørkt Hul bagved forneden. Vi lejede Stuen ovenpaa af hende og førte selv Husholdning.

Den Dag vi flyttede ind, havde hun hverken at bide eller brænde, og det var øjensynligt, at hun ikke havde faaet meget at spise den sidste Uge. Men det første, hun foretog sig næste Dag var at gaa ud og fæste sig en Tjenestepige — en Kone paa 70, som skulde have Kost og Logi mod at gøre det grove i Huset. Om Dagen, naar Beppa gik og sjovede i Køkkenet, sad det gamle Liv, der knap kunde hænge sammen, i en Halmstol over Kulbækkenet — Natten tilbragte hun paa en Trappegang i Nabolaget. Hun lod sig sige du til af Beppa og nævne ved Fornavn, selv kaldte hun Beppa Frue, paa den Maade skete Forholdet Fyldest. Vi havde altsaa lige fra den første Dag to at forsørge og fik lejlighedsvis flere. Heldigvis mærkede vi det ikke saa stærkt, da Beppa besørgede Indkøbene for os; vi syntes blot i al Almindelighed, at Varerne faldt lovlig dyre.

Beppas ejendommelige Kærlighedshistorie kender Alverden — hvis ikke er det i al Fald ikke min Skyld. Hun er fremdeles Kærest med Don Pedro, skønt det har vist sig, at han er ti Aar ældre end vi alle forrige Gang troede. Da boede de sammen, og Pedro spiste hjemme hos sig selv, hvor fire Døtre og en Svigersøn gik og snyltede paa hans fattige Gage; nu bor han her ikke engang men ligger hjemme hos sine Døtre paa Albaicin og har Slim for Brystet. Sin Gærning i Alhambra kan han ikke passe, men stundom naar Solen skinner rigtig varmt staar han op og stavrer herned. Saa dundrer Beppa i Loftet og raaber: »Don Martin, nu er lille Pedrico her!« og jeg skynder mig ned. Han sidder

sammenkrøben og hostende over Kulbækkenet, med en slukket Cigaretstump i den ene Mundvig; den hænger der for et Syns Skyld, for han har ikke Raad til at ryge. Vissen og skrøbelig er han blevet, snusket i Tøjet og forsømt; men der lyser en egen Finhed af ham. Han fæster sine falmede Øjne kærligt paa mig og begynder altid at tale om det forunderlige i, at vi to skulde ses igen. Engang imellem siger han du til mig, det virker som et Kærtegn.

Og saa bliver han pludselig levende: »Hvordan kunde du skrive til mig fra Sevilla — efter min ny Adresse? Saa langt borte kender da ingen Pedro Rebollo.« Hvergang gør han mig dette Spørgsmaal, og jeg svarer halv spøgende: »Naturligvis kender man Dem i Sevilla — en kgl. Embedsmand, det manglede blot.«

»Nej vist ikke!« siger han vrissende, mens hans rynkede Ansigt misser henrykt, »jeg er en simpel Opsynsmand, ikke andet. Jeg har ganske vist været Guldsmed engang og haft stor Forretning; men det er mange Aar siden, og ingen husker det. Nej, men jeg begriber ikke, hvordan De fik min Adresse.«

»Jeg laante simpelt hen Granadas Vejviser paa et Bibliotek.«

»Dèr staar da kun ansete Folk i, ved jeg!«

»Selvfølgelig gør der kun det, Don Pedro.«

»Jeg forstaar det ikke, nej, nej!« gentager han hovedrystende, men ser uhyre henrykt ud. Saa kan han ikke mere, han kryber ind i det lille Hul bag Trappen, som er Beppas Soveværelse, og gaar i Seng. Lidt efter hører vi dem smaagnave paa hinanden — akkurat som i gamle Dage.

Men efterhaanden tager Skænderiet til, Beppa skælder og smælder, Pedro hoster møjsommeligt Ordene ud. Og efter

et Par Timers Forløb smækker Beppa Døren i og gaar i Byen. Saa hører jeg Pedro kalde ganske sagte og gaar ned til ham.

»Hvad var det nu for en Bog, De talte om før?« spørger han hviskende. Han fryser, Tænderne klaprer i Munden paa ham.

»Det var Vejviseren for Granada.«

»Og stod jeg virkelig i den Bog?«

»Ja, med Gadens Navn og Nummer og det hele.«

»Det er dog mærkeligt, at de vèd — du laver vel ikke Halløj med mig, Søn?«

Det fugtige Hul har intet Vindu, men foran San Antonio brænder en lille Olievæge med et Blus saa stort som Hovedet paa en Tændstik. Jeg kan lige skimte Pedros skyggeagtige Skikkelse. »Ak, jeg fryser,« hvisker han, »der maa være megen Sne oppe paa Bjærgene. Men gaa nu op til din lille Kone — hvad synes hun om gamle Pedro? har hun sagt noget? Hun synes vist, jeg er uopdragen; men du kender mig jo og ved, jeg er syg. Havde jeg været rask saa — — Sig, at jeg er indtaget i hende og anbringer mig for hendes Fødder! At Pedro ikke er nogen smagløs Tølper, men vilde hade dig, om han var yngre. Og at — — — kæ, kæ — — — *preciosa* — — — kæ — — — alle Dyder — — — *adoraciòn* — — —.« Hans gode og galante Hjærte indgiver ham endnu meget mere, men det sluges af Hosten. Jeg kommer friske Gløder i Fyrfadet og skubber det atter ind i Sengen til ham inden jeg gaar.

Næste Formiddag gaar Beppa i Køkkenet og snakker højt med San Antonio og den hellige Jomfru, skiftevis klynkende og skældende — saa er det galt fat. Ved Middagstid kommer hun styrtende op til mig:

»Se dog, Don Martin, nu gaar han sin Vej, og han kan knap staa paa Benene for Sygdom. Jesus, Maria, hvilken Elendighed!« Jeg kigger ud, Don Pedro stavrer ned ad Gaden. »Og han har ikke sagt Farvel — ikke engang til Dem. Ikke et Ord har han talt til mig hele Dagen, men ligget og vendt Ryggen ud ad. Og ved De hvorfor — bare fordi jeg ikke vil blive liggende i Sengen hos ham. Det er den eneste Tid han ikke fryser, siger han, og jeg har saamænd ligget hele Natten og aandet hans Ryg varm. Og hele Formiddagen har jeg varmet Mursten til ham og Vand til Varmedunken, og jeg har kommet Gløder i Bækkenet, saa mine Lagner er helt brændte. Men lige meget hjælper det. Hvilken Elendighed, hvilken Elendighed! — Siden vi ifjor opdagede, at han var 81 og ikke 71, gaar det da rent til Agters for ham. Men jeg kan da ikke ligge i Sengen om Dagen ogsaa — for hans Skyld — naar jeg selv intet fejler, vel? Hvordan skulde det saa gaa Dem og Huset? Allerede i Gaar begyndte han, saa snart han kom i Seng. Beppa — laa han — Tøs! kommer du ikke snart? jeg fryser! — Men Tøs mig her og Tøs mig dèr; Beppa oppe og Beppa nede; de skriger og galper paa Beppa hvert Minut saa for èt, saa for andet — og saa vil de tilmed have, man skal lægge sig i Seng ved højlys Dag.« Hun er helt opbragt. »Se mig til den gamle Nar!« udbryder hun med ond Latter, »han er lige ved at snuble over sine egne Ben, saa fornærmet er han.« Og pludselig giver hun sig til at græde: »Og saa elsker han mig jo det gamle Liv — som ingen anden vilde elske mig onde Kvindfolk! Aa Madonna, Smærtens Moder, som han dog holder af mig, Ay!«

Saa kommer Pedro ikke en hel Uge, og Beppa gaar og taler højt med San Antonio. Alle Husets Anliggender drøfter hun med ham, men sine almene Sorger betror hun

Madonna. Ofte sidder jeg paa Trappen og lytter i Smug, og jeg faar efterhaanden betydelig Indsigt i San Antonios mange Pligter.

Om Eftermiddagen, men især om Aftenen samles Kvarterets Koner i Beppas Køkken, en og anden ældre Mand kommer ogsaa, og Samtalen gaar. Om Lotteri og Helgenmirakler, Kærlighed og Millionarv fra Sydamerika, Drager og onde Væsker.

Dèr var en af Konerne nær blevet syg forleden Nat, fordi hun drak Vand uden at ryste det vaagent først. For Vandet sover om Natten ligesom Mennesket, og naar det vaagner i fremmede Omgivelser, vil det søge ud igen den Vej, det er kommet. — Saa skal heller ingen tage Medicin paa anden Tid end Kl. 12 Midnat, ved Døgnskiftet — for da vender Naturen sig. Men ved Aarsskiftet vender alting sig, og da kan man gøre Ting om igen — om man da ellers forstaar det. For det er meget svært.

Men vil man spille i Lotteriet, skal man først gaa ud paa Landevejen og se efter de Figurer, Lagarto'en (et stort Firben) tegner i Vejstøvet med sin Hale — for det er Sedlens Nummer.

»Sludder,« udbryder en gammel Gasværksarbejder, »dumt Vaas! det er Naturkræfterne som raader, slet og ret. Som nu Guldet i Genilflodens Banker her oven for Granada, hvorfor ligger det paa Overfladen, da det dog er saa tungt? Fordi Solen drager det! Der er Slægtskab mellem Solen og Guldet, som enhver kan se af deres Glans — alting er Naturkræfter. Derfor er det med Firbenets Hale noget Sludder.« Og han vender sig til mig efter Medhold.

»Du sidder altid og vigter dig med din Gas og dine Naturkræfter, saa én maa holde sig for Næsen, José,« siger en før Kone under almindelig Latter. »Og hvad saa Slangen,

er det ogsaa Løgn, at den er til? For det ved vi da nok, at oppe i den store Gaard bag Alhambra boede der for ikke saa forskrækkelig mange Aar siden en Slange, som holdt til øverst oppe i Taarnet og var 5-6 Alen lang. Den viste sig aldrig, men nu og da gav den sig til Kende ved at kaste en Unge paa en Alens Længde ned i Gaarden. Og en Dag da nogle Mænd, som var modigere end bare Fanden, steg op i Taarnet, var den draget bort, ingen vidste hvorhen. Min egen Søn var imellem dem, saa ingen skal komme og sige mig Løgn paa om dette her. Og dens Unger er der nok af i Granada den Dag i Dag! De bliver aldrig større for os at se til, for saadan nogen bruger 1000 Aar til at vokse sig færdige i. De søger altid efter Mælk siden Moderen er borte, og gaar om Natten op i Sengen til Diekvinder, skubber Barnet væk og lægger sig til ved deres Bryst. For at Barnet ikke skal græde, stikker de Halen i Munden paa det som Sut — for kloge er de; og græder det alligevel, skynder de sig bort. Om Dagen holder de sig skjult, men at de kommer kan man se deraf, at Barnet ikke vil trives og er sort om Munden næste Morgen.«

De snakker videre om Slanger og Snoge, men undgaar stadig at nævne det rette Navn *culebra*; »Dyret« siger de stadig eller »det store Insekt«. Jeg ved at der er Ord, som ikke maa nævnes, da der saa sker et eller andet frygteligt; maaske er dette et af dem. »Jeg har endnu aldrig set nogen culebra i Granada,« siger jeg uskyldigt. Kvinderne glor paa mig med stive Øjne og aaben Mund og begynder saa at hvine; Beppa jamrer bebrejdende imod mig og tumler op bag Trappen til San Antonio. »Afvend det! afvend det!« raaber hun klynkende og giver sig derpaa hastigt til at gentage en Remse, som de andre Koner istemmer: »*Lagarto, lagarto — vedté á comer esparto,*« (Firben, Firben, gaa hen

og spis Espartogræs); den skal være fortrinlig til at mane Utysket ned igen. Men den gamle Gasværksarbejder mister al Besindelse; han hugger Knoen i Bordet og brøler mig ind i Ansigtet, at hvis jeg nævner det Ord en Gang til, vil han ikke svare for sig selv. »Vil De endelig tale om Dyret, kan De værsgod sige *el bicho largo* (det store Insekt). Saadan har jeg gjort, siden jeg krøb af min Moders Vom!« Den Aften er jeg ikke længer velset i Selskabet og fortrækker; næste Morgen fortæller Beppa mig, at San Antonio er faldet ned om Natten.

— — —

Mon nogen anden Religion vilde passe for disse Mennesker som Katolicismen? Jeg tvivler om det, og de fremmede Trossamfund, der prøver at bane sig Vej hernede, frister alle en ynkelig Tilværelse. Med al sin Vilkaarlighed i Fantasi og Tanke gaar Andaluseren ikke gærne længer, end at Sanserne kan tænkes bragt i Anvendelse. Han protesterer ikke, hvis man siger, at man kan se en Flue spasere paa Kirketaarnet en halv Mil borte eller høre den summe; men tal til ham om et Væsen, der er usynlig og allestedsnærværende, til fra Evighed til Evighed — om Gud; og han vil trække paa Skulderen om han da ikke kommer med en blasfemisk Bemærkning. Han holder ikke af i Luften frit svævende Begreber og har forlængst fundet Anvendelse for Guddommens Egenskaber i det daglige Liv — som Superlativer. Usynlig bruger han om noget der er meget lille — en Dværg; allestedsnærværende om en der er hurtig i Vendingen; almægtig, alvidende, alvis — om sig selv. Han kan saa udmærket tiltræde Pavens Ufejlbarlighed — ud fra sin egen.

Og Kirken skaber ikke Kløft mellem sig og ham ved haardnakket at ville paanøde ham Gudsbegrebet. Den er

gladelig med til at plyndre Gud for hans Egenskaber og anbringe dem paa højst jordiske Ting — paa Pave og Helgenbilleder og gamle Klude og Ben.

Kristus kan man lidt bedre med; han har dog vandret her paa Jorden, og hans Lidelseshistorie kan fremstilles aldeles tydeligt af Voksfigurer eller levende Mennesker. Men hans Betydning overvurderes ikke hverken af Kirken eller Folket, og man tager meget massivt paa ham. Juleaften gik vi hen i Sevillas store Domkirke i den Tro, at der skulde afholdes et eller andet til Minde om Jesu Fødsel. Oppe om Hovedaltret tømrede nogle Folk paa et Stillads, som skulde anvendes ved en Helgenfest i den kommende Uge. Det var sent paa Aftenen, men de »arbejdede over« for at blive færdige; Hammerslagene rungede ud mellem de mørke Hvælvinger. Og nede i Kirken gik en Kirkekarl med to store Vandspande og hældte Vievand paa Kummerne; naar det flød over, tørrede han op med en skiden Gulvklud. Jeg henvendte mig til en Præst, som kom gennem Kirken. »Kristi Fødsel, nej det har vi ikke noget med at gøre her,« svarede han adspredt. »Saa maa De henvende Dem i den og den Kirke.«

Saa ligegyldigt stillede Folket sig nu ikke til Fødselsfesten. »Halløj, i Dag er det Jul, saa drikker hele Verden sig fuld!« raabte mine Bekendte til mig paa Gaden; og da Natten kom, fik vi Syn for Sagn. Gaderne var fulde af berusede, som drev om i Klynger til den sildige Morgen, skreg og hylede, slog Tamburin og sang Salmer med Omkvædet Brændevin.

I Granada gik det endnu mere larmende til Juleaften 1895. Paa Alamèdaen var der Dyrehavsbakke med Gøglertelte, Møllekarruseller og Boder, hvor der solgtes broget Kram og Skrigeinstrumenter. Om Aftenen var hele Befolkningen paa

Støvlerne og drev op og ned ad Gaderne som en larmende Flod, hver Mand med sin *Zambomba* (Brummepotte) eller *Chicharra* (en Slags Skralde). Ved Midnat samledes de i Katedralen for at overvære Midnatsmessen og — overensstemmende med tidligere Aars Skik og Brug — paa Slaget tolv slaa alle Brummepotterne i Gulvet og snitte Skøderne af hinanden i den opstaaende Forvirring. Der blev imidlertid ikke noget af Optøjerne, da den nye Præfekt havde anbragt et Hundrede Gendarmer rundt om i Kirken.

Andaluseren tillægger Larmen stor Betydning. Han døver sin Sorg med den og anvender den i sin Barselsstue til at dulme Veerne og fremskynde Fødslen; derfra bringer han uden videre Forestillingen i Anvendelse paa Juleaften, uden at skelne smaaligt mellem Fødsel og Fødselsfest.

Naturligvis er Larm ligefrem nødvendig, naar det gælder Opstandelsen. I den stille Uge havde al Støj været banlyst fra Granada, men Paaskemorgen havde Indbyggerne travlt. De fangede de vilde herreløse Hunde ind og bandt Jærnskrammel i Halen paa dem — gamle Blikkasseroller og lignende. Klokken seks, da alle Byens Kirker med et gav sig til at ringe, blev Hundene sluppet løs og fór skramlende og hylende af Sted; rundt om fra Balkonerne løsnedes Skud — en sand Helvedeslarm brød ud over Byen.

Den øvrige Del af Aaret forbeholder Andaluseren sig sin Stilling. Der er alligevel for megen Højtidelighed om Guds Søn, for meget Alvor; man er ikke rigtig fri i hans Nærhed, han vilde ikke forstaa en Spøg. Andaluseren henvender sig aldrig i Bøn til Kristus. Grunden er ikke overvættes Ydmyghed; Guds Søn staar ham ikke for højt, men for fjærnt.

Har han noget paa Hjærte, henvender han sig til Madonna, eller hvis det er Smaating til en eller anden Helgen.

Med Madonna begynder egenlig hans Gudeverden og bevæger sig nedad gennem Helgener og mangehaande Relikvier. Over for hende bliver hans Religion til et personligt Tillidsforhold; han udstyrer hende med alle Guds Egenskaber og hengiver sig trygt — for til syvende og sidst er hun et Menneske lige som han selv, kan som Kvinde forstaa alle hans Sorger, og som den Andaluserinde hun er være med til en saftig Spas.

Men idet Madonna underlægger sig Verden, fylder alle Hjærter og kan raade Bod paa alt, bliver hun ham for vag, for udflydende — han maa have noget bestemt at holde sig til. Madonna har gjort dette eller hint Mirakel — men hvilken Madonna? For der er tæt ved tredve. »Er det *Druens Madonna* eller kanske *Den hvide Madonna*?« (to Vingudinder), spørger Bonden langt ude fra Bjærgene. »Er det *Smærtens Madonna* eller *Madonna hin Gamle*?« (Granadas Favoriter) spørger Beppa og de andre. »I skal se, det er Smærtens Madonna,« føjer Beppa, som har denne til Skytspatron, vigtigt til.

»Nej det er *Madonna del Pilar*,« siger jeg, der har bragt Nyheden.

»Æv — altid Sevilla!« vrisser de. »Og hvad har hun saa gjort — gaaet igen vel. For andet dur hun jo ikke til«, føjer en foragteligt til. Det maa ikke undre, at Beppa gaar op paa mit Værelse, hvor Smærtens Madonna hænger, og holder et lille Opgør med hende, som dog munder ud i godmodige Trøstegrunde: »ja, ja, du skal ikke være altfor ked af det, næste Gang bliver det nok dig.« Det er hvad enhver Fader eller Moder vilde gøre, hvis Barn er kommet slet fra en Kappestrid.

Naturligvis kan Smærtens Madonna ogsaa vise sig. Konerne nævner mange Eksempler, og jeg erindrer selv et fra mit

forrige Ophold her, hvor hun viste sig for en Forsamling paa 5000 Mennesker. Det var en sen Foraarsaften, Beppa kom ind og sagde, at der maatte være noget paa Færde, der løb saa mange Folk gennem Gaden. Jeg skyndte mig ned og fulgte Strømmen til en stor Plads, der var helt sort af Mennesker. De stirrede op mod Rygningen af et Hus, hvor Madonna havde vist sig; paa Taget var der en hvid Skorsten, bagved stod Maanen og skinnede. Maaske steg der med Mellemrum Vanddampe op af Skorstenen; Maanelyset brødes i al Fald nu og da og dannede en lys Krans om den hvide Skorsten — Glorien. Næste Dag stod Kendsgærningen i Bladene.

Men dette var kun Indledningen, hun vilde paakalde Folks Opmærksomhed. Og kort Tid efter gjorde hun et positivt Mirakel.

Det var i Cubakrigens Dage, og i Smærtens Madonnas Kirke, som er den mest søgte i Granada, var der en Dag stor Gudstjeneste for nogle Frivillige, som skulde afgaa til Cuba næste Morgen. Der var mange Fakler og Lys i Anvendelse, og oppe ved Højalteret tronede Smærtens Madonna, iført sin kostbareste Kaabe, som er besat med ægte Stene. Dagen efter viste det sig, at der var brændt et stort Hul i Ryggen paa Kaaben. Det var et stort Tab, men Præsterne afgav straks den Erklæring, at Skaden ikke kunde være opstaaet ved Uforsigtighed med en Vokskærte, for en saadan sved Tingene fra neden opad, men dette gik paa tværs. Og en af dem udlagde det i guddommelig Indgivelse saaledes, at Madonna havde været paa Cuba om Natten og kæmpet mod Oprørerne; Ilden fra Oprørernes Kanoner eller maaske en Dynamitbombe — Gud alene vidste det — havde brændt hende det Hul i Ryggen. Naturligvis kunde hun baade beskytte sig selv og sin Kaabe; men hun behøvede det Hul

som Tegn — for de Vantros Skyld. I de følgende Dage besøgte efter Sigende over 10,000 Mennesker Kirken; Ofret faldt rigeligt, og Madonna fik sig en ny Kaabe, endnu prægtigere end den forrige.

De forskellige Madonnaer har intet med hinanden at skaffe. For hundrede Aar siden leverede deres Tilhængere hinanden Gadekampe, og den Dag i Dag hersker der skarpt Nid mellem dem selv. At skifte Madonna eller Helgen betragtes som rent og skært Frafald, og sjælden har jeg set Beppa saa opbragt som en Dag, da en Slægtning fra Sevilla vilde have hende til at prøve *San Espiritu*, der indtager en lignende Stilling i Sevilla som San Antonio i Granada. Man kunde lige saa godt have foreslaaet hende at gaa over til Muhamedanismen.

Men Smærtens Madonna har mange Kirker foruden den i Granada, rundt om i Landet er der mange Altre med hendes Billede i Træ, mer eller mindre rigt paaklædt. Alle disse har heller intet med hinanden at skaffe; hun i Malaga var ikke med paa Cuba, lige saa lidt som Smærtens Madonna i Cadiz eller hun i Còrdoba — den sidste er der i det hele ikke meget ved. Det var hende i Granada, Træbilledet med Kaabe og det hele, der kæmpede med Oprørerne den Nat; og Vegaens Bønder, som selv har Smærtens Madonna i deres Landsby, kommer ind for at tilbede denne — fordi hun er langt den bedste.

Indsnævringen arbejder videre, Træbilledet bliver den virkelige Bærer af de guddommelige Egenskaber; bag det er der Taage, aller højst nogle vagt udflydende Omrids. Dette bliver endnu tydeligere over for Helgenerne.

Der er nok af Helgener i Andalusien, en for hver Elendighed. De er Folkets Tilflugt i svære Tider, under Sygdom, Misvækst, Jordskælv o. s. v., saa bæres de om i Pro-

cession, og Sagen lægges i deres Hænder. Det medfører store Besparelser i Retning af Hospitaler, Desinfektion, Læger, Gaderenhold — i hele det moderne og kostbare hygiejniske Apparat. Oppe i Albaicins stejle Gader traf jeg en Dag *la tia Lorenza*, Beppas 90-aarige Faster, der humpede møjsommeligt opad Bjærget. Hun havde skaaret sig slemt i Foden, da hun skulde skære sine Negle, og var nu paa Vej op til *San Nicolà* højt oppe for at blive helbredet.

Helgenerne er nemlig ikke Kvaksalvere, der kurerer for alt muligt; de har i høj Grad fulgt Udviklingen i Retning af Fagdeling. Lige som San Nicolà har Ligtorne, Knyster og Benskade under sig, helbreder *Sta. Lucia bendita* syge Øjne og Bryster; rundt om hendes Altre hænger der mange Par Øjne og Bryster i Gibs og Metal til Minde om hendes Kure; mange betrængte Diemødre knæler for hendes Billede hver Dag. *Madonna hin Gamle* har sin egen Messe i Katedralen hver Lørdag Morgen Kl. 8. Da møder de frugtsommelige Kvinder og beder om en hurtig og lind Forløsning, eller de sender en anden i deres Sted. Saa længe Messen varer vil Veerne ogsaa vare, og der er da al Anledning for Præsterne til at gøre det af i en Fart. *San José* (Josef, Marias Mand) har intet med Helbreden at skaffe; men han kan sige daarlige Lejere ud, der ikke vil betale eller har for mange Unger. Politiet gør det samme, men tager 20 Frank for det; hos San José slipper man med et Vokslys. *San Medardus* afvender Tørke, og *Sta. Barbara*, den skønne Jomfru fra Nikomedia, afleder Lynet og dæmper den rullende Torden. Hun er Artilleriets Skytshelgen, og paa hendes Dag afskyder man Fyrværkeri. Dette er kun en Mundsmag, hele Aaret er én stor Allehelgensdag i Andalusien.

En morsom Stilling indtager *San Antonio*. Han hører særlig Granada til og er en Blanding af Husgud og Husnisse; hvert Hjem har sin San Antonio af brændt Ler med et Barn paa Armen. Han er Genstand for en underlig Dobbeltbehandling, til Tider vises der ham stor Ærefrygt, til andre Tider maa han være Genstand for Almuens Vittigheder og Spot. Alle kedelige Ting i Hjemmet læsses over paa ham, han skal afværge Rotter og Mus, holde Tyve ude, sørge for at man husker at laase Dørene. Sker noget galt, loves der ham Olie til hans Lampe for nogle Øre — *tres cuartos* — om han retter det. Men gør han det ikke, bliver han straffet. Mildere Mennesker nøjes med at sætte ham under Sengen eller i en mørk Krog, og jeg har ofte set La Conchas Helgen staa i Skammekrog bag den mørke Port, naar der var rigtig Smalhans hos hende. Men de skrappe slaar en Strikke om ham og firer ham ned i den kolde Brønd; der maa han saa hænge i Vand til Halsen, til han falder til Føje. Barnet San Antonio har paa Armen, er løst forbundet med Helgenbilledet ved en Tap; og betegnende saavel for Andaluserens Kærlighed til Børn som for den Alvor han lægger i Straffen er det, at Barnet altid fjærnes før Straffen finder Sted. Billedet er en levende Virkelighed og kan følgelig lide; der skal endogsaa i Granadas bedre Kredse være Damer, som ikke tør forære deres Fotografi bort, fordi de tror, at hvad ondt der mulig overgaar Billedet ogsaa vil ske med dem selv.

En Dag var nogle Papirer blevet borte for mig; jeg henvendte mig til Beppa, som lige havde gjort i Stand paa mit Værelse. Hun gav sig slet ikke til at søge efter dem, men røg straks i Haarene paa San Antonio og skældte ham Huden fuld: »San Antonio, saadan noget kan vi ikke ha'! Du maa behandle vore Logerende ordenligt, hører du!

Ved du hvad, du har et Ansigt som en Drukkenbolt, har du!« Hun var smækvred, og Papirerne kom til Veje. Jeg havde selv forlagt dem og maatte gøre ham Afbigt i Form af en Pægl Olie — »for ellers hjælper han os ikke en anden Gang.«

Det maa være haardt nok for en Helgen at blive udskældt for en Drukkenbolt og lignende, men San Antonio finder sig i det med beundringsværdig Ydmyghed. Men Sandheden er — hvis da det enstemmige Udsagn fra alle Kvarterets Koner vejer noget —, at han ikke altid har rent Brød i Posen. Hans Moral er mere menneskelig end egenlig ophøjet, og undertiden naar han længe har savnet Olie paa sin Lampe, lader han Ting blive borte for at have Fortjenesten af at skaffe dem til Veje igen.

For Resten er San Antonio ikke ene om at blive revset; Andaluseren regner med menneskelige Skrøbeligheder, ogsaa hvor det gælder Guderne. I Foraaret 1896 blev ved en vis Lejlighed Jomfru Maria taget fra Josefs Side og sat op til San Christobal oppe bag Albaicin — for at gøre Josef skinsyg og derigennem tvinge ham til at gøre sin Pligt; saadan opfattedes denne besynderlige Handling i al Fald af Folket. — Paa den ene Side af *Los Campos*, et Torv i Granada, ligger et Hospital; ude paa Torvet foran Hospitalet staar der et Stenkors med den korsfæstede Kristus paa. Hospitalet er stillet under hans særlige Beskyttelse, og tidligere vendte han Ansigtet til det, som sig hør og bør. Men under den store Kolera 1885 døde alle Patienterne, og til Straf, fordi Kristus røgtede sin Dont saa slet, vendte man ham om. Den Dag i Dag hænger han med Bagen til Hospitalet. — —

San Antonio skal helst stjæles for at du noget. Beppa fik sin stjaalet for fire Aar siden, og fra den Dag var det, det

begyndte at gaa skidt med Pensionatet; men de, der stjal ham fra hende, har nu Bunker af Sedler. Han gik saa meget igennem her paa Jorden, derfor blev han en Helgen; han var bedst og kærligst mod dem, der var værst mod ham, derfor bringer han mest Lykke til dem, der stjæler ham og behandler ham ondt. La Incarnacion puttede ham i Ovnen og sved ham — og hun vandt i Lotteriet. Men det kan Beppa ikke faa over sit Hjærte, saa vil hun hellere være fattig.

Det kan dog ogsaa gaa an at faa sin San Antonio til Forære ing — af en Mand, hvis man er Kvinde, og omvendt. Og her staar vi overfor hans indgribende Betydning for Forholdet mellem de to Køn.

San Antonio har under sig den vigtigste og vanskeligste af alle Livets Foreteelser — Kærligheden. I Andalusien, hvor de unge Piger er saa skarpt sondrede fra det andet Køn, er en Midler uundgaaelig nødvendig, og Helgenen optræder som saadan efter en større Maalestok; han er en skinbarlig Kirsten Giftekniv. Han har sin egen Kirke i Granada med Messe hver Tirsdag Kl. 12 Middag. Ligefrem er han maaske ikke noget for Mændene, de kommer i al Fald ikke til hans Messe; men Resultatet maa blive det samme, da der kommer des flere Kvinder, i alle Aldre og Stillinger. Der kommer bedagede Enker som søger en Forsørger for deres gamle Dage, og yngre Enker som ikke har noget imod at leve Ægteskabets Genvordigheder om igen for disses egen Skyld; gifte Koner, som anraaber Helgenen om lidt mere Troskab fra deres Mands Side og nedkalder hans Fortørnelse over de lykkeligere Rivalinder. Unge Piger kommer der, som fra Balkonen har kastet deres Øjne paa en eller anden Yngling og beder Helgenen vende hans Sind mod dem igen — blot lige gøre ham opmærksom paa dem, saa skal de nok selv

klare Resten; og pur unge, som endnu ingen Genstand har fundet, men staar for Oprykning. Og dèr staar San Antonio i overnaturlig Størrelse og lytter til deres Bønner — med Barnet som et sødt lille Symbol paa Armen. Barnet har rigtigt, hvidt Tøj paa; og de helt unge, de for hvem Kærligheden endnu dæmrer som en sød Anelse, overtaler Præsterne til at give dem Barnets hvide Kniplingsdragt til Vask og Strygning. De kappes om, hvem der kan gøre det finest, for ogsaa om San Antonio maa det jo gælde, at Vejen til den Voksnes Hjærte gaar gennem Børnene.

Man kan gaa i San Antonios Kirke — skønt man ikke er velsét dèr — og finde den fuld af bedende Kvinder Tirsdag efter Tirsdag. Og man hører uformodede Udraab, smaa, bristende Udbrud —: »San Antonio, skynd dig!« — »Lidt færre Børn, San Antonio!« — »Lille San Antonio, mit Hjærte bløder!« — Eller hør en forlovet Pige, hvis Kærest rimeligvis er draget over Vandet: »San Antonio, hvis der er Brev fra Juan, saa pas endelig paa, det ikke bliver borte!« Thi han, der tilpasser Børnenes Antal for de gifte, er *postillon de amour* for de adskilte Elskende.

Naar San Antonio alligevel skal gaa Vejen, kan han lige saa godt tage flere Bud med! Og saa faar han da paa sin Samvittighed alle de Breve Kvinder afsender, enten de handler om Kærlighed eller ikke.

Den, der har saa mange Jærn i Ilden som San Antonio, brænder altid nogle. Oversidderne og de Bedragne hejser ham uden Skaansel i Brønden.

Han er da den lovhjemlede Kærligheds Tilflugt. Men ogsaa for de Kvinder, der lever af deres Legemer, er han den store Forsørger. De kommer ikke gærne i hans Kirke, men hjemme har hver af dem et lille Alter, hvor Lampen brænder foran hans Billede Dag og Nat. Forrige Gang boede

Beppa paa Hjørnet af en berygtet Gade, og naar vi om Aftenen sad paa Balkonen, kunde vi se Gadens Piger knæle for Helgenen i Genbohusene og stundom høre dem anraabe ham i følgende Udtryk: »*San Antonio, que vengan cabrones!*« (San Antonio, lad der komme Bukke). Skete det saa, at der sneg sig en Præst frem nede langs Murene og bankede paa Porten derovre, saa slog Beppa Hænderne sammen og udbrød med virkelig Beundring i Stemmen: »Nej, det er da en Helgen den San Antonio! Han sender en Præst, en rigtig Præst!«

Ingen kan være nærmere til at gaa Kirkens Ærinde end dens egne Tjenere, og hvem hænger sig vel smaaligt i Cølibatet. Af Granadas Hundreder Præster kan Befolkningen ikke pege paa én, som ingen Børn har, men vel paa en, som har ni. Og Folket lægger spøgende Præsten følgende Suk i Munden:

> Forbarmende Gud, du, som alting forlader!
> Hvorfor skal mine Børn dog kalde mig Onkel,
> skønt hele Folket kalder mig Fader?

Guder, Helgener og Præster — de er i Andaluserens Øjne store Børn. Og som Børnene kan de blive uvorne nu og da, men er i Grunden gode; man maa blot ikke kræve for meget af dem, men forstaa at tage dem med Humør. Saa bliver de ligesom de velsignede Børn, som alle kysser, fordi de er Legemliggørelsen af Andaluserens frodige Livsglæde.

En from Andaluser sparede i flere Aar sammen til en Pilgrimsfærd. Han rejste ikke til den hellige Grav, men til Laterankirken i Rom for at se Kristi Forhud, som skal opbevares dér. Saa livsglad er Andaluserens Religion.

Dette er blot en Mundsmag. Jeg kunde blive ved længe endnu, og jeg kunde staa paa ét Ben og gale og blunde

med begge Øjne i moralsk Harme over dette gudsforgaaene Folk. Men det vilde aldrig gavne en Kæft andre end mig selv — og saa gider jeg ikke.

Nu banker desuden Beppa i Loftet, og saa er Pedro kommet igen — rimeligvis for at spørge mig, om han virkelig stod nævnt i den Bog.

Og det gjorde han virkelig.

ZIGØJNERNE.

Granada er noget for sig selv, helt ulig enhver anden By, jeg har set. Dette skyldes mange Forhold: de vidunderlige Naturomgivelser, den rene Bjærgluft, hele det mavriske Præg, der endnu er over de stærkt stigende og brat faldende Bydele med deres Trappegader, Buerester, takkede Murlevninger — og endelig den vidunderligste af alle mavriske Efterladenskaber, Trylleslottet Alhambra, der endnu virker paa Tilskueren som en Krystalisering af Rummets lette Farver og lette Stof. Men en stor Del af sin Ejendommelighed skylder Byen til Zigøjnerne.

Hvormange Zigøjnere der er i Spanien, ved ingen, men de maa vistnok tælles i Hundredtusender. Navnlig synes de at foretrække Andalusien, der baade ved Klimaet og Befolkningens særegne Temperament maa være en behageligere Tumleplads end det kolde, mere nøgterne Nordspanien for disse løse og løsagtige Fugle.

Allevegne træffer man paa dette ejendommelige, tørre, vævre Folkefærd med det underfundige Blik og de graadige Træk. Ude i Promenadens brede Strøm af solglade, nydende Lykkebørn krydser de hastigt frem og tilbage, barfodede, Mændene med en lang Stav i Haanden og en stor Kreatur-

saks bag i Skærfet, Kvinderne med en Kurv Blomster paa Armen og én Unge i et Klæde paa Ryggen, en anden springende ved deres Skørter kun iført en stumpet Særk. De flakker hid og did som graadige Flagermus i en dansende Myggesværm, tigger, spaar og falbyder — og farer videre. Men den Fremmede bider de sig fast i som smaa Køtere og slipper ikke Taget, før noget følger med.

De har deres Klippepladser i Storbyernes Smaagader og i hver Landsby, hvor de klipper Æsler og Muldyr i de vidunderligste Mønstre. Andaluseren betragter denne Beskæftigelse som uren, men Zigøjneren har ingen fine Fornemmelser — han nøjes med at tage sig godt betalt. Han hjemsøger Rakkerkulen, hvorfra han bortfører de selvdøde Kreaturers Hud og det bedste af deres Kød; han køber Bøndernes faldefærdige Krikker og sælger dem igen til Tyrefægtningerne. Desuden driver han Kurvemageri, er Kedelflikker — ofte ogsaa fin Kobbersmed — smeder Nøgler, Klokker til Æsler og Okser og driver det undertiden til at lave daarlige falske Penge af Tin. Men lige saa gærne smugler han eller tigger — og han stjæler allerhelst.

En Nat forsvandt et Skibsanker fra Sevillas Brygge — det vejede 3-4000 Pund! Politiet gik af gammel Vane til Zigøjnerkvarteret Triana og fandt ogsaa Ankeret hos en Nøglesmed, en Zigøjner, der vilde bruge det til at smede Nøgler af!! Det var gravet flere Alen ned under Jorden. — »Hvordan i Alverden har De faaet det tunge Anker slæbt her ud?« spurgte Øvrighedspersonen. — »Jo, ser De, Deres ufejlbarlige Højhed,« sagde Zigøjneren med fortvivlet Martyrmine, »jeg gik jo og spaserede saadan ved Flodbredden og saa paa Maanen. Med ét er der noget, der tager fat i mit Bukseben, og da jeg kommer hjem og skal se efter, er det Ankeret.« — — —

Zigøjneren fanger straks Øjet selv i en stor Forsamling ved sin fremmedartede Hovedform og sin sortblandede Hudfarve, der — lige som Negerens — intet Lys udstraaler, men — hastig sét — kun efterlader en mørk Plet paa Øjets Nethinde. Hans anmassende og delvis ejendommelige Væsen sikrer ham Opmærksomhed, selv hvor han er ene blandt hundrede. Han synes at have Jødens store Ævne til paa Overfladen at tilegne sig det Folks Ejendommeligheder, han bor iblandt, og samtidig at bevare sit eget Racepræg uberørt paa Bunden. Han er hurtig i sine Bevægelser og utrættelig, nøjsom til det yderste, stolt, støjende glad og fuld af sprudlende Vid: alle Andaluserens fremtrædende Egenskaber ejer han i forstærket Grad og har derved sikret sig en fremskudt Plads i Befolkningens Bevidsthed. De lystigste Anekdoter handler om ham, Ordsprog og Brandere ender ofte med — »sagde Zigøjneren«.

Hos Andaluseren hviler disse Egenskaber i sig selv, Zigøjneren derimod har lagt sig dem til og har et Formaal med dem, det Formaal rodløse Folkeslag let forfalder til — at skrabe Penge sammen. Han kan være sorgløs og uegennyttig og faa kostbare Nykker saa godt som nogen Andaluser, men det er altsammen billigt Blaar i Øjnene paa de godtroende. Han er nøjsom for at kunne lægge desmere til Side, og fordi et Skær af Fattigdom ægger Godgørenheden. Zigøjnerne nede ved Huelva gaar nøgne den meste Tid af Aaret, kun med et Skærf om Lænden — de er ikke just arme, og Klimaet egner sig ikke helt til Adamskostume. Oppe ved Alhambra kan man i Januar møde velhavende Tiggerkvinder med en helt nøgen Unge ved Haanden, undertiden i Snevejr.

Zigøjneren gør intet omsonst. Naar han agerer stolt som en Spanier, og naar han pludrer sorgløst op ad Vægge, ned

ad Stolper — altid har han Profiten in mente. Andaluserne selv siger om ham, at blot han klipper med et Øje, tager han sig det betalt. Men de glemmer det igen i det afgørende Øjeblik.

Som den Ærkegavtyv, han selv er, har han de bedste Anlæg for Menneskekundskab og ved nøjagtig, hvad en Vittighed er værd mellem Andalusere. Han bortødsler ikke sit Vid, men sparer det op til de vanskelige Affærer, lader det eksplodere i det afgørende Øjeblik — og tager under den almindelige Blændethed Fordelen hjem. Befolkningen ved dette — bagefter, men tilgiver ham da for Viddets Skyld; og den tager Oprejsning ved at betragte ham som en lidt foragtelig, men yderst morsom Snylter.

Ældre Tiders Andalusere synes ikke at have været slet saa ligeglade som de nuværende, og da heller ikke de kunde tage det op med Zigøjneren i Kampen for Tilværelsen, indespærrede de ham lige som Jøden i bestemte Kvarterer og beklippede hans Handlefrihed ved strænge Forbud. En saadan Zigøjnerbydel er Sevillas Triana, og det er ikke mange Aar siden, Sevillas Befolkning anrettede Blodbad blandt dens Beboere. Endnu bor Flertallet af Byens Zigøjnere i Triana.

I det flade, sydvestlige Hjørne af Andalusien bor Zigøjneren i Huse lige som andre Mennesker eller rejser sig en snurrig Hytte af gamle Pjalter, rustrøde Jærnplader og Kaktusblade mellem hverandre. Men overalt, hvor der er blot en Antydning af Bjærge, foretrækker han at grave sig ind i deres Side. Langt den overvejende Del af Andalusiens Zigøjnere bor spredt i Huler, og ved Granada er der udstrakte Hulekvarterer med en Befolkning af flere Tusend.

— —

Granada har Ord for at være et af de skønneste Steder i Verden.

Byen ligger dèr, hvor Sierra Nevada sender sine Udløbere straaleformigt ud imod Vegaen som vældige overjordiske Rødder. Den nye Bydel breder sig mageligt paa Sletten med rummelige, vandrette Gader og Ælmealleer (Alamèdaer), eller den kiler sig ind mellem Aasene, følger Dale og Flodlejer og ender som spinkle Straaler langt inde i Sierraens Skød. Men den ældre By har ikke kunnet tage Mageligheds-hensyn. Gamle Tiders Utryghed taler tydelig ud af disse gamle Kvarterer, hvor Husene i tæt pakket Masse klamrer sig til de stejle Bjærgknuder som en Flok opskræmte Bjærggeder og bliver ved at staa der gennem de fredelige Aarhundreder, Bygning taarnet paa Bygning, fremdeles spejdende langt ud efter Fjenden i stivnet Panik.

Stejle Trappegyder fører op gennem Byen, hvor mavriske Lævninger titter frem alle Vegne. Snart er det en stor, hvælvet Cisterne, smykket med glaserede Fliser, snart Lævningerne af en lille Moske eller en Porthvælving, der har skullet besværliggøre fjendtlig Fremrykning. Rundt om i Murene er der Rester af Stukbuer, hvilende paa en eller to Marmorsøjler, og hist og her kigger man ind i en helt arabisk Gaard. Husene her danner det forunderligste Virvar af Tagstumper, trekantede Mure og smaa Haver, der hænger ud over Tagene; Stejlheden faar det til at se ud, som om alt var kastet hulter til bulter mellem hinanden; tredje Stokværk af én Bygning løber lige ind i Nabobygningens Kælder.

Saa bliver Stigningen for brat selv til Trappetrinene, og Vejen maa slynge sig i en langstrakt Siksak. Husene kan kun hænge ved paa den indvendige Side, hvor de benytter Bjærget som Bagmur, udvendig har man et hvidt Brystværn

med enkelte ranke Cypresser over og — det blaa Lufthav. Og man stiger videre, ind i et endeløst Virvar af Rønner og smuldrende Murrester, hvori Figentræet gror. Ubeskriveligt Svineri hersker der her, Smøgerne er ufremkommelige af Affald og Ekskrementer, i Rendestenene ligger Kvinderne og holder Storvask, og i Dørene til de faldefærdige Rønner sidder halvblinde Koppepatienter og piller Saarene af sig eller misser besynderligt mod Lyset; deres Ansigter ser ud, som havde det regnet Blod paa dem. Et Sted ligger et lille Barn paa Ryggen i nogle Klude og stirrer op i Luften med sit ene Øje; det andet er ædt bort, og i den buldnende Masse sidder der tykt af Fluer.

Allerede her bor der Zigøjnere. Rygtet om de Fremmede breder sig hurtigt i Kvarteret, og snart er vi omringede af en Skare tiggende Kvinder og Børn. De har lav Pande, bred Næse og et søgende, skarnagtigt Blik; dette og deres vimse Bevægelser og ligefremme Gebærder faar dem til at ligne Aber. De klør sig og kigger søgende under Neglene, mens de tigger; talrige graa Stænk i deres ravnsorte Haar viser, at denne Handling ikke er helt hen i Vejret. Da vi giver til én, bliver de andre endnu mere paatrængende, trækker os i Klæderne og jager Hænderne ned i mine Lommer. Tilsidst maa vi betale en gammel Zigøjner for at jage dem bort og føre os ud af dette Vildrede.

Vi kommer ud paa en Terrasse, hvor der ligger en gammel Kirke. Fra Platformen stirrer man ned i en Afgrund, dannet af Byen selv i et svimlende Fald; det ser ud, som kunde man springe ned over alle Husrækkerne, lige ned paa de Fattiges Promenade ved Darrofloden. Og paa den anden Side Afgrunden stiger Byen igen, op over den Aas, der sætter Alhambras mægtige Udenværker saa skarpt mod Sierraens hvide Snemasser.

Vi dukker under den brede mavriske Mur, vandrer over en afsveden Bjærgknude og staar atter paa Bjærgenes sydlige Fald. Den bratte Skraaning er bevokset med Indiansk Figenkaktus, som klamrer sig til Fjældet med brede Haandflader. Nede under os slynger Stierne sig som Baand frem og tilbage langs Bjærgsiden, og oven over dem dukker uregelmæssige Rækker af rygende Skorstene lige op af den røde Bjærgmuld. Hulernes Indgange kan derimod ikke ses her oppe fra, og man kommer til at tænke paa Trolde i Fjældet, der koger Davre. Hist og her er den bratte Fjældside lagt ud i Terrasser, hvor blomstrende Mandel- og Færskentræer dyrkes; andre Steder er den sunket ind til et blødt Smilehul, der angiver en sammenstyrtet Hule.

Fjældsiden inden for os er skaaret ned for at gøre Plads for Vejen, udvendig beskytter en Bræm af Aloë de Vejfarende mod Dybet. Nøgne Zigøjnerunger ligger og kravler under Aloëen og hænger helt ud over, og paa dens blaagrønne Horn flagrer Vask i skingrende Farver. Der er Døre i Fjældvæggen, uden for dem staar ildrøde Grise med Tøjr om Benet; og oppe paa Hulerne, i Kaktusens kraftige Bryn, der vælder ud over Fjældvæggen blandet med Brombær og vild Vedbend, sidder sorte, sladrende Kvinder og hjælper hinanden med Morgentoiletet. »Ingleses! Ingleses!« (Englændere) skriger de, saasnart de faar Øje paa os; de kommer pilende og kravlende fra oven og fra neden, hele Skraaningen bliver levende, og i ét Nu har vi atter en Skare tiggende Unger og Kvindfolk paa Halsen. Kvinderne falbyder smaa Messingarbejder til fabelagtige Priser, vil spaa og vil danse; da intet af det hjælper, slaar de sig paa Maven og siger, at de venter Familieforøgelse —: »En 25-Øre til den Ufødte — aa hvad? den har ingen Far?« og saa griner hele Flokken. Og Ungerne, de smaa Skarn, danser rundt om os

og raaber, at vi er de smukkeste Væsner, de nogensinde har set. Nogle af dem har hele Ansigtet i et Saar, og de snapper vor Haand og trykker den til deres Læber. En Dreng paa otte Aar bærer et nøgent ni Maaneders Barn overskrævs paa sine Skuldre; den Lille, hvis sorte, stumpede Særk er krøbet helt op om Nakken, hænger som en vissen Plante over Drengens Skuldre, og denne har en vaad Stribe ned ad Ryggen.

Inde i en Fold i Bjærget ligger Hulerne tæt op ad hverandre, Aabning ved Aabning og i amfiteatralske Rækker opefter; hængende Stier, der halvt bæres af den stærke Kaktus, krydser Bjærget og tager alle Hulerne med. Runkne, røgfarvede Oldinge og Kællinger sidder foran Indgangene og fletter Vidjekurve, en 12-aars Tøs sidder paa Tærsklen til en Hule og giver et Barn Die — hun stirrer efter os med barnlig Nyfigenhed. Paa en fremspringende Knold staar en Zigøjner, der er i Færd med at farve et gammelt, graasprængt Æsel musegraat.

Nogle 5-Ører skiller os af med de mest paatrængende, men nye Tiggere tager deres Plads og benytter dem som Hjemmel. Og de, vi en Gang har affundet os med, kravler oven om og tager imod os igen et Stykke fremme med deres: »Mosju, Madame — en 25-Øre? jeg dør af Sult!« Men vi begynder at kunne kende dem fra hverandre trods Snavset og Koparrene og jager dem bort; og alle de, der intet har faaet, hjælper os ihærdigt.

Efterhaanden falder hele Flokken fra, en efter anden, med Skældsord og Haan over »det gærrige Rak«; et Par rimelige Stene triller hen for vore Fødder som deres sidste Hilsen.

Vi baner os Vej mellem Kaktussen og følger Stierne opover fra Etage til Etage. Overalt stinker der af menneskelige Uhumskheder, men i selve Hulerne ser der nogenlunde

ordenligt ud, og nogle af dem bærer Spor af Velstand. Selv de fattigst udstyrede indeholder Samlinger af blankpudset, gammelt Kobber- og Messingtøj, der faar éns Hjærte til at banke af Misundelse. De fattigste Huler bestaar kun af ét Rum, og Loft og Vægge dannes af det raa Konglomeratfjæld; men som oftest er der to Værelser, en Dagligstue som faar sit Lys fra Indgangen og — naar det skal være fint — fra et Vindu uden Rude paa hver Side af Døren, og Soveværelset, som man kommer ind til ad en Aabning i Dagligstuens Baggrund. Lofter og Vægge er her pudset ud og hvidtede, og undertiden er der muret Hvælving.

Vi dumper ud paa en nyanlagt Vej, som slynger sig op om Bjærget i lange Slag, og følger denne. Et Stykke foran os gaar en gammel Zigøjnerske med en stor Krukke Vand paa Skulderen; Bjærgboerne har Benmuskler af Staal, og vi beundrer den gamle Kælling, der gaar saa rank og let med sin Byrde, mens vi selv slæber os møjsommeligt opad. Hun har hørt paa vore Stemmer, at vi er Fremmede, vender sig ikke om, men synker helt sammen under Byrden. Hun slæber sig afsted foran os som en dødssyg, stønner og klager sig: »Aa, jeg dør! Jesus, Jesus, jeg dør! Aa, aa!« Hun lukker Øjnene, aabner Munden som en Fugl, der bliver kvalt, og strækker en rystende Haand ud imod os. En Femøre stanser Anfaldet just saa længe, mens hun aabner Øjnene og fastslaar Beløbets Usselhed — saa falder hun hen igen. Men da vi fortsætter vor Vej, opgiver hun al videre Dødskamp for denne Gang og stryger Øjeblikket efter rask forbi os med en let tilgivelig, ondskabsfuld Mumlen.

Saa smukt som disse Pariaer bor vel næppe mange Mennesker paa Guds grønne Jord. Sierraens udstrakte Snemarker blinker som Sølv i Middagssolen, seks Mil borte og dog ikke fjærnere, end at man kan se en Fragtkaravane sno sig

ned over dem. Sneen, der faldt sidste Nat, ligger endnu paa Nordsiden af alle Højderne omkring os, og Bjærgene, der omgiver Vegaen, lægger en hvid Krans om den frodige, eviggrønne Slette. Byen styrter sig ned over de bratte Højder, danner en Slukt af Huse og breder sig paa Sletten, hvor den drukner i svulmende Løvmasser, der ruller ind som mægtige Bølger i et grønt Hav. Vegaen selv synes ikke stor trods sin 25 Mils Omkreds, den er flad som en Sø, og Vaaningerne pletter den som hvide Sejl. Dernede grønnes allerede Frugttrærne, men paa alle Højders sydlige Fald og langt ind i de dybe Flodlejer skifter det i blændende hvidt og koralrødt af blomstrende Mandel-, Aprikos-, Færsken- og Kirsebærtræer. Og den blaa Solluft bølger med varm, vellugtfyldt Aande.

Zigøjnerne har været et uudtømmeligt Æmne for Folkeovertroen og den romantiske Digtning. Deres rastløse Vagabonderen, der drev dem fra Kavkasus til Atlanterhavet, fra Nordkap til Marokkos Sydgrænse, og deres tilsyneladende Foragt for en Levevis, der knyttedes til Jordeje og faste Samfundsformer, deres Mangel paa Respekt for andres Ejendom, det fuglefri og tilsyneladende ubekymrede, der fik dem til at sove i den bare Sne og føde deres Børn paa en nøgen Grøftekant, deres mystiske Dukken op og Forsvinden, deres snilde Kæltringestreger og uforstaaelige Kæltringesprog — alt dette, som Middelalderen selv fremtvang ved at jage dem fra Sted til Sted og nægte dem Eksistensmuligheder, faldt alligevel dens mur- og nagelfaste Mennesker for Brystet. Hvordan bjærgede dog disse løse Fugle Føden, medens

Hungeren hærgede det velordnede Samfund? Hvordan gik de fri af Røvere og Voldsmænd, naar alle andre klumpede sig sammen i Ly af Borge og Bymure og dog ikke kunde hytte sig? Hvordan kom de over Nætterne i de store Skove, naar andre Mennesker knap kunde trække Vejret i deres egen Alkove for Spøgeri? De maatte staa i Pagt med de onde Magter, som alle Dage har været de eneste, der gav Menneskene Sejren.

Den mørkerædde Almue Evropa rundt drog dem ind i sin barokke Forestillingskreds af Djævle og Hekse og lede Utysker. Den nærede ogsaa Husdyrets instinktmæssige Had til sin vilde Frænde og gjorde alt for at komme dem til Livs. Og gamle affældige Zigøjnerkællinger, der knap kunde hjælpe sig selv i det aller nødtørftigste, blev da til vidunderlige Sandsigersker, eller oftere til Ildeseersker, Giftblandersker, lede Hekse der bolede med Fanden eller forbyttede Fyrstebørn og derved afgjorde Rigers Skæbne. Folkefantasien pegede dem ud, og den beredvillige Inkvisition bragte dem paa Baalet.

Derved skaanedes Stammen for det ubehagelige Arbejde at tage Livet af de Gamle, som dog ikke længer kunde følge med paa den evige Omstrejfen. Og dens Magt over Almuen øgedes fordelagtigt.

Mange Hundrede Zigøjnersker har prydet Kætterbaalene, fordi der var paadigtet disse sølle Kræ en Farlighed og en djævelsk Begavelse, som Stammen selv saa sin Fordel i at opretholde Troen paa. Og de fortvivlede hæse Skrig, der undslap dem, naar Flammerne slikkede deres runkne grimede Skind, lød i det forsamlede Folks Øren som dæmoniske Forbandelser og sælsomme Besværgelser, og øgede yderligere dets Frygt for denne forunderlige Race, som havde vendt op og ned paa alle Begreber om ondt og godt.

Hvad Hekseforfølgelsen vragede, skønt den ikke var altfor kræsen, greb Romantiken senere med Begærlighed; og de unge ubetydelige Zigøjnerpiger, hvis Liv er Driften i dens laveste Former, blev under Digtningens forskønnende Fingre til kolde, sjælløse men bedaarende Skønheder, der tjente Statsintrigen som Værktøj og hvis Favntag fralokkede Statsmænd deres Hemmeligheder og fik Fyrster til at glemme deres Pligter. Amuleter og onde Øjne, Elskovsdrikke — hvad har ikke en frivol Fantasi tildigtet Zigøjnerskerne.

Kun Mændene — de eneste maaske der undertiden er noget ved — har spillet en ubetydelig Rolle som de intrigante Kvinders Værktøj eller i tarvelige Tyvehistorier.

Denne underlige Race, der paa Trods af sig selv har givet Fantasien saa stærkt et Skub, virker fra første Færd frastødende ved sin Grimhed, der navnlig for Kvindernes Vedkommende er noget af et Særsyn; og man kommer vanskelig ud over denne Følelse af Modvilje ved nærmere Bekendtskab. Grimhed kan have et Præg af det Indre, af Personen, som gør at den i alt Fald ikke virker frastødende paa en Nordbo; paa denne *adlede Grimhed* lever vi i Norden og den gør vore Skønhedsidealer mere sjælelige — i Kraft af Nødvendigheden. Men i Zigøjnernes Grimhed er der meget dyrisk der tager Part, og en Del af hvad man med Rette eller Urette kalder selvforskyldt, fordi det stammer fra en eller anden Art Griseri. Tyndt Haar, rindende Øjne, udbulnede Næser og Udslæt er almindelige, og det samlede Udtryk virker med en Graadighed som man næppe træffer den hos noget Dyr. Hertil kommer, at de fleste Ansigter er hullede som et Sold af Kopperne, der hjemsøger Hulerne med faa Aars Mellemrum.

Zigøjnersken fjærner sig da betydeligt fra sit Kontrafej i Literaturen. Som spæd Unge bliver hun gærne lejet ud til

Tiggere, og saa snart hun kan staa paa Benene, bliver hun jaget ud for selv at tigge. I sit 15-16 Aar er hun Moder og slæber fra da til sit 30 Aar bestandig om med en Unge, som hvert Aar kommer i nyt Oplag; saa begynder hendes Kællingealder og varer, til hun er 70-80 Aar. Sit tynde, sortglinsende Haar plejer hun med Neglene, hun er sjusket og forkuet, sammenfalden af at bære paa Ungen, holdningsløs og krogbenet. Naar en Familie gaar paa Rejse og kun har èt Æsel, rider Manden og Konen vandrer ved Siden af med den mindste i et Klæde paa Ryggen og de andre ved Haanden. Hun er i Mændenes Øjne Hundyret, der skal tvinges med haard Haand selv ind under Kærligheden, hun har ingen til at beundre sig og gør intet for at tage sig ud. I Modsætning til Andaluserinden, der hvor lavt hun saa staar paa Samfundets Stige altid ved sig fejret i sin Ungdom og altid har Raad til en Blomst i Haaret og en Smule Koketteri.

Man træffer Zigøjnersker alle Vegne i Granada, syngende og spillende paa Gaden, sælgende paa Markedspladsen, tiggende ved Kirkedøren. De sidder langs Vivarramblas Rendestene og falbyder Honning, idet de synger vovede Viser for at lokke Købere til; og de har deres eget lille Krammarked foran Katedralen, hvor de forhandler billigt Flitter af sorte Glasperler til at lægge paa Gravsteder, skrækkelige tyske Glansbilleder og Blikkenslagerarbejde. Ved Indgangen til Alhambras Lund staar de i Klynge og venter paa Udlændingen, de ligger paa Lur efter ham uden for Fremmedhotelerne, forfølger ham med Blomsterbuketer, griber hans Haand og vil spaa ham, stiller sig foran ham med vuggende Hofter og vil danse.

Zigøjnerdans og -Spaaning — hvem faar ikke romantisk Hjærtebanken ved disse koglende Ord. Og saa er der ikke

engang en Smule Forblommethed i Spaadommen. »Mosju, Madame længes efter Dem!« er dens evige Ordlyd, og det laller de alle, Børnene saa vel som de gamle Kællinger. Dansen er et plumpt Udtryk for en plump Opfattelse af det erotiske. Mænd og Kvinder sidder i Rundkreds, klapper i Hænderne, slaar sig paa Laarene og synger. Midt i Rundkredsen staar »Danserinden«, hun løfter lidt paa Benene og snor Hænderne dovent over Hovedet, men hele hendes Temperament synes at sidde i Hofterne og Bækkenet, som vugger og vrider sig i hæftig Takt til Sangen og i Bevægelser, der vover sig længer og længer ud ved de iltre Tilraab. Denne Dans, der ikke ejer et eneste Skønhedstræk men nærmest falder ind under Dyrenes ubegrænsede Ytringsfrihed, roses hyppig af de Rejsende og sammenstilles med den yndefulde og indsmigrende andalusiske Dans! Og fornemme Englænder- og Amerikanerinder, som har overladt det praktiske til deres Mænd og selv farter Sydevropa rundt paa Jagt efter romantiske Aadsler til at berige deres Hjemlands nøgterne Kultur med — vandrer hver Dag i Flokke og under Eskorte op til Hulerne for at nyde og beundre den vidunderlige Zigøjnerdans.

Mændene ser man sjældnere noget til hernede i Byen, nu og da møder man dem dog som Mandolinspillere paa Gaden, som Modeler eller Førere ved Alhambra. De er gennemgaaende ikke saa ubetydelige som Kvinderne og mindre frastødende, en og anden af dem er høj og velbygget med et dristigt Udtryk — han har andalusisk Blod i Aarerne. Granada tæller sine forvovneste og kløgtigste Smuglere blandt Zigøjnerne, og de ca. 200 Toldsoldater der omgiver Byen Dag og Nat, ved meget at fortælle om de listige Kneb og halsbrækkende Bedrifter, hine har udført for at smugle Varer og

da navnlig Alkohol ind i Byen. Afgiften ved Porten er en Frank af hver Pot, saa det er under gunstige Forhold en god Forretning.

Hver Morgen staar der en lang Række Æsler uden for Granadas Port og venter paa at faa deres Ladning af Frugter fortoldede; en Dag snubler et af dem under sin Byrde, og nogle af de dejlige grønne og gule Kæmpemeloner viser sig at være af malet Blik og fyldte med Sprit. I den følgende Tid stikker Toldbetjentene omhyggeligt deres Spyd ind i alle større Frugter, og imens trækker en Studekærre hver Dag i god Ro et Læs opskaarne Brædder ind i Byen; til det en Dag viser sig, at nogle af Brædderne kun tilsyneladende er opskaarne, men i Virkeligheden danner en Kiste — fyldt med Sprit. Eller en vindtør Zigøjnerolding nikker over Broen paa et Æsel, der er saa drægtigt, at Toldbetjentene siger Vittigheder om det; men Dyret har et Dobbeltskind — med Alkohol imellem.

Nu er Vagten blevet saa erfaren og Straf og Angiverløn saa store, at denne Trafik er ved at dø ud. Men om Natten er Zigøjneren fremdeles paa Færde, og med en flad Blikbeholder, der kan rumme 4-5 Potter, spændt paa Brystet kryber han fra Bjærgene ned mod Byen ad Stier, som kun Gederne har traadt. Lige under ham men mange Fod nede ruller Floden, og nede paa dens anden Bred staar Vagten og lytter. En rullende Sten eller Jordklump er nok til, at der lægges Fælder for ham, og han bliver da fanget og vandrer i Fængsel eller forsøger en dristig Flugt og skydes ned; undertiden redder han sig selv, men maa lade Varerne i Stikken. Men slipper han heldigt fra det, saa har han tjent en efter Granadas Forhold god Dagløn.

Om Dagen sover Smugleren i Solen paa Bjærgsiden med Hovedet under en Figenkaktus, eller han begraver sig i sin Hule og spiller Kort. Han er saa lidenskabelig en Spiller som nogen Spanier og bliver let uenig med sine Medspillere. Saa maa »Lysene pudses«, ɔ: Daggerterne drages for at bringe Orden i Spillet igen. Under Pudsningen hænder det, at et Lys gaar ud, men Øvrigheden blander sig nødig i, hvad der foregaar oppe i Hulerne. Og det nytter heller ikke stort, da selv den haardt saarede eller døende tager sin Modstanders Parti og nægter at vide noget.

Zigøjnerne hylder fremdeles Selvtægten og mener, at Gengældelsen ikke alene tilhører den forurettede selv, men ogsaa lever og dør med ham. Paa dette som paa mange andre Punkter kæmper de en haardnakket Kamp mod Øvrighedens Indgriben. Og den ser igennem Fingre med meget heroppe, fordi der intet blev til Rest, om hvert af Rettens Kamre tog sit.

Men hvor Zigøjnerne vil føre deres Leveregler videre ud og bringe dem i Anvendelse paa det større Samfund, løber de Panden mod Væggen, og det sker tidt i Følge Forbryderstatistiken. De skal udgøre henved 30 % af Fangerne i Granadas Fængsler og synes at forene Fængselsluften godt med deres knæsatte Frihedstrang. De bryder hyppigere ud end de andre Fanger og med større Held, men de vender ogsaa mere regelmæssigt tilbage.

Og med alt dette er man i Andalusien uden at vide eller ville det naaet et stort Skridt frem i Løsningen af det vanskelige Spørgsmaal: Zigøjnernes Akklimatisering. Selve Naturen synes her at ville udrette, hvad flere Regeringer, bl. a. den norske, har maattet opgive som haabløst: at knytte Zigøjnerne til en bestemt Egn og gennem den til et mere regelmæssigt Liv. Mange selv af de ældre er født her og

har levet deres Liv i og omkring Hulerne, eller disse har været det faste Punkt, hvortil de vendte tilbage fra alle deres Vandringer. I deres Børn er Stedfølelsen endnu stærkere, og Rodløsheden bor i dem kun som en Ustadighed i Arbejdet. Mange ejer selv den Skraaning, hvori Hulen ligger; de dyrker *Chumbo* (indiansk Figen) og holder Geder, hvis Mælk de sælger nede i Byen. En Del lejer sig ogsaa ud som Markarbejdere, og enkelte flytter ned i selve Byen og bliver Haandværkere. Jeg kender personlig en Beslagsmed, som holder flere Svende, er Medlem af Borgerrepræsentationen og en anset Mand. Han har ikke mange Lovord for sin egen Race, men tager dog fortrinsvis Zigøjnere i Arbejde — for at vænne dem til det ordnede.

Og Andalusiens Zigøjnere befinder sig paa Overgangen til det ordnede. Den har været dem lettere her, hvor Samfundet ikke stiller de Fordringer til sine Medlemmer som i Norden, idet selve Begrebet Orden er saa vagt og Livet kræver saa lidt for at kunne leves nogenlunde. Og den lettes dem yderligere ved Nutids-Andaluserens store Taalsomhed og hans bunddemokratiske Sindelag. I Granada stiller Befolkningen sig mere afvisende til Zigøjnerne end i Sevillaegnen, men alt i alt bliver disse forhutlede Pariaer bedre behandlede i Andalusien end noget andet Sted i Evropa. Og de skønner paa det.

Hulerne er et Overgangsled mellem Landstrygerens Telt og Samfundets grundmurede Boliger, og Hundreder af deres Beboere kan allerede anses for faste Borgere — de betaler Skat, har Valgret og aftjener den treaarige Værnepligt. Og den fuglefri, vagabonderelystne Zigøjner roses som Soldat for sin Lydighed og Disciplin. — Saaledes forgaar al Verdens Herlighed!

Det er en kold Morgen sidst i Januar — Fredag, Zigøjnernes Markedsdag. Sierraens Sne er i Løbet af Natten krøbet helt ned til den øverste Bygrænse, Springvandskummen i Alhambras Løvegaard bærer tynd Is. Det brede *Vivarrambla* der engang var Scenen for Mavrernes glimrende Ridderspil ligger øde hen.

Men oppe ved Pladsens ene Hjørne, paa det lille Torv, er der Liv. Zigøjnerkællingerne sidder der med deres Honning og Flitter og Bliktøj, de varmer deres blaa Fingre over et Kulbækken, som de holder i Skødet, og slynger nu og da et skingrende Omkvæd ud. Idet jeg gaar forbi, trækker de mig i Ulsteren og opfordrer mig til at købe. Jeg afslaar det med et velvilligt Smil, men alligevel falder der en Regn af Skældsord ned over mig: „*Huy, Mosju, que feo es!* Hvor han er grim, føj!« Grimme skidne Ansigter griner frem over Varerne og kaster sjofle Bemærkninger i Ryggen paa mig.

I min Iver for at komme hurtigt om Hjørnet er jeg lige ved at snuble over en Zigøjnerkrøblings nøgne, sammenrynkede Benstump, som han sidder og holder lige ud i Luften for at vække Medlidenhed.

»*Hermano* — Bror! giv mig en Skilling for Guds Barmhjærtigheds Skyld.«

»Jeg vil give dig to, hvis du vil stikke den forkomne Benstump i et Strømpeskaft og ikke sidde og blotte den. Du paadrager dig selv en Lungebetændelse og andre en blandet Nydelse.«

»*Hombre que sì* — det er sandt nok Mand! Men saa fik jeg bare ingenting.«

»Jeg tænker du fik meget mere.«

»Nej, for saa saà de jo ingenting. Og Folk vil se noget for deres Penge — vil man ikke ogsaa det dér hvor du er fra? De ser allesammen paa det, og saa er der altid en og

anden, som imens faar Haanden i Lommen. Damerne ser ogsaa, men de gør det fra Siden, for de vil helst ikke give noget.«

»Ser du det, du er dem for brutal!«

»Nej, men de er gærrige — det er alle Kvinder. Men saa stikker jeg blot Benstumpen saa langt frem, at de stryger imod den med Kjolen; det bliver de ækle ved, for de tror, der er Materie paa. Og saa smider de lidt til mig for at jeg ikke skal gøre det oftere. — Maa jeg saa ikke faa den ene Skilling og beholde Benet ude — Bror, Adelsmand?«

»Det maa du. Farvel, Ven.«

»Gaa med Gud, Señorito.«

Midt for Domkirkens Trappe ligger der et Æsel med alle fire Ben ud fra sig, Halsen strakt hen ad Stenbroen og lukkede Øjne. Det er segnet under for stor en Byrde Trækul. Driveren løser ikke Byrden af Dyret, men han sparker det ind i Lysken med sin tunge Støvle og raaber: »Op med sig, Æsel, Bæst, Skabhals!« Men Æslet rører sig ikke, og han giver sig til at græde.

To Zigøjnere kommer til. De hjælper ikke Bonden, men giver sig til at nedsætte hans Dyr, de vil benytte sig af hans Fortvivlelse til at erhværve sig det for en Slik. Handelen er allerede ved at gaa i Orden, da en Præst kommer ned ad Katedralens Trappe og befaler Bonden at løse Byrden af Æslet. Det rejser sig med Møje, det har Saar paa Knær og Bringe af Faldet og over Ryggen af Byrdens evindelige Gniden. I de Saar behøver man blot at pirre det med en spids Kæp, saa jager det paa, lige til det styrter. Det er saa villigt, et rigtig flinkt lille Æsel, og Bonden vil ikke høre tale om at sælge det, nu da det er paa Benene igen. Derimod sælger han Trækullene til de

to Zigøjnere for en Ubetydelighed — for at være fri for at læsse dem igen.

Man kan skyde Genvej gennem den store Katedral, det gør de fleste, og Gulvet er helt slidt her paa den ene Side. Præsterne, der knæler for Altret, maa hvert Øjeblik dreje Hovedet efter Lyden af de raslende Skørter.

Saa en lang snæver Gade, overludet af tunge Balkoner — Skrivergaden. Gadeskriverne sidder ved deres Pulte og blæser paa de valne Fingre, der er ingen Søgning. Kun ved en Pult staar en ung Pige, hun dikterer: *mil besos y mil cariños*, tusend Kys og tusend Kærtegn; al denne Overflod skal i én Konvolut.

Midten af Gaden ligger i ufremkommeligt Ælte, og paa Fortovet har Skomagere, Skræddere, Snedkere og mange andre deres Værksted. En Murer rører Kalk sammen paa det bare Fortov; man maa plante en Fod midt i det for at komme over, og det gør de den ene efter den anden uden at kny. Hist sidder en Skomager og tager Maal af en ung Pige med hendes Fod oppe i sit Skød; her sidder en Familie og spiser Frokost med Fødderne i Rendestenen og Opdækningen paa Fortovet; derovre op ad Muren skifter en Mand Skjorte, mens en Kvinde staar foran og holder Skørterne ud — i et fortvivlet Forsøg paa at dække ham.

Gaden kniber sig sammen og forsvinder under den gamle mavriske Port *Elviras* Hesteskohvælving. Der udenfor ligger Zigøjnernes Markedsplads, en lang Strimmel Sandjord, der piner sig ud i en Spids til den støder mod Tyrearenaens Porte. Til den ene Side ligger talrige Vinknejper, til den anden hæver Bjærget sig, med Væverskernes By Albaicin og Zigøjnernes Huler højere oppe.

Forkuede Bønder staar ud over Pladsen, sammenkrøbne, blaafrosne, med en Dryp under Næsen — og holder ved

Hovedet af deres Kreaturer, som skal sælges for enhver Pris. Bevidstheden herom samt Kulden der endnu ikke er gaaet af Luften faar dem til at se sølle ud, helt sjælelig forkomne. Surøjede Zigøjnere lusker fra Gruppe til Gruppe, belurer Dyrenes Svagheder og vurderer Mændenes Armod for siden at benytte begge Dele.

Der gaar ogsaa Opkøbere om, naive Spaniere i lange Kapper; de er kommet hertil med Morgentoget fra Havnestæderne og bestræber sig for at se ud som drevne Handelsmænd. Bønderne kaster længselsfulde Blikke efter dem og gør Tegn til dem, at de skal komme og købe. »Køb af mig, bitte Ven,« siger en lille Bonde til en lang Opkøber, »saa bliver ingen af os snydt af dem dér.« Og han peger over mod Zigøjnerne.

Men hans usle, langhaarede Kreaturer, der har levet paa Majsstraa og tørre Bjærgtidsler hele Vinteren, fanger vanskelig Opkøberens Blik, for derhenne holder Zigøjnerne med Grupper af sirlige smaa Æsler, der er klippede i fine Mønstre, og lækre Muldyr med rød Dusk i Panden. Ingen Spanier kan staa for det Syn, har han saa Snese Gange erfaret, at Skinnet bedrager.

Og dog véd ethvert Barn at fortælle om, hvilke Øjenforblændelser Zigøjneren kan paaføre et Menneske, naar det gælder om at afsætte et uafsætteligt Dyr til ham Folk har købt de nydeligste Æsler og Muldyr herude, som saa bagefter viste sig at være flikkede sammen og kunde tages adskilt næsten som en Symaskine. Ved Arsenik og hemmelige Urter pustes Dyrene op, saa de ser velnærede ud og knejser og gaar paa for Køberens Øjne. Men Dagen efter er de som Klude, deres dejlige musegraa Farve smitter af og efterlader en falmet graasprængt Pels, hvoraf store Stykker falder ud, som er klistret over de afgnavede og saarede

Steder. Ja, og Halen den kan man da gærne tage af og sætte paa igen efter Behag.

Zigøjnerne vil, naar de engang gaar helt op i den andalusiske Befolkning, give et ejendommeligt Bidrag til dens Karakter som de nu giver det til dens Folkeliv — ved deres udprægede Handelstalent.

Andaluseren selv har ingen Ævner i den Retning, han kan trække det korteste Straa tyve Gange uden at blive klogere deraf. Sine Nederlag tilskriver han Trolddomsmidler hos Zigøjneren, og dem kan jo ingen Djævel staa for, var han aldrig saa klog. Han er fuldstændig blottet for almén Vurderingsævne, alting farves af hans personlige Følelser; han vurderer, vejer og handler efter uvedkommende Bevæggrunde, efter sit eget Jegs for eller imod. »Det Ansigt tiltaler mig, han skal have Varen for den Pris!« er en Sætning, man ofte hører. Men afhænger en Handel ofte af, om et Ansigt er tiltalende eller ej, saa er den uadskillelig fra Modpartens Tungefærdighed. Et Dyr vil i en Spaniers Øjne faa netop de Egenskaber, en veltalende Zigøjner tillægger det — gode eller daarlige alt efter Tilfældets Natur. Thi i dette dejlige Land er hvert stort og rundt Ord af Guld, og de fleste Ord leverer det bedste Bevis.

Og Zigøjneren har mindre Samvittighed og mere Overtalelsesævne end en vestjysk Pranger. Han driver om i overlegen Ro med Hænderne i Lommen, snart er han henne og sælger et af sine Dyr til Opkøberne, snart slaar han et Slag ud over Pladsen for at spørge paa Priserne. Af den haanlige Latter skulde man tro, at Bønderne var ublu i deres Forlangender; her kræver én 10 Duros (ca. 36 Kr.) for et godt lille Æsel; histhenne staar den dejligste andalusiske Plag til 150 Kroner. Og de magre daarlige Dyr kan man købe for nogle faa Kroner.

Rundt om har der dannet sig smaa Grupper, hvor nogle Zigøjnere er i Færd med at gøre en Bonde mør. De staar i Kreds omkring Bonden og hans Kreatur med lange Piske i Hænderne, en og anden har en Kreatursaks bag i Skærfet. Naar alt det usle er sagt der kan siges om Dyret, gør Køberen et Bud, og samtidig søger han under allehaande Paaskud at prakke Bonden en Duro paa; det er Haandpenge, og kan han faa Bonden til at tage Mønten i sin Haand, er Handelen afsluttet. Men Bonden gør sig slatten; hvergang de trykker ham Mønten i Haanden, falder den plat til Jorden. Saa træder to lange Gavtyve til, to Zigøjnere; den ene stiller sig paa sin Stammefrændes, den anden paa Bondens Parti. De vekselvis skubber de to Handelsmænd over i hinandens Arme, eller rakker med frygtelig Larm Modparten og hans Klient ned, eller Sælgerens Advokat tager Køber og Sælger om Halsen og trækker dem afsides, mens den anden Advokat løber bagefter og haler dem alle tre i Kapperne. Det er et kosteligt Syn for en Udenforstaaende; men Bonden ligner en Døende, der ser Aadselgribbene kredse ventende over sig.

Endnu er der Modstandskraft i ham, og Flokken gaar. Senere kommer den tilbage, og Bonden staar der endnu og holder ved Hovedet af sine Kreaturer, helt sjælelig forkommen, saa langt borte i Tanken om Skatter og Afgifter, at man kan prikke ham paa Øjnene uden han mærker det. Hans Priser er gaaet endnu længer ned, og inden Aften køber Zigøjnerne hans Dyr for en Tredjedel af Værdien.

Næste Fredag kan han om han vil gaa herud og se sine Kreaturer, nu vel pudsede og klippede og med en lille Humørdjævel i Kroppen, vandre over paa de spanske Opkøberes Hænder til høje Priser. Saa udstøder han et *caramba!* samler en fortygget Cigarstump op og laver sig en

Cigaret af den — og Handelen er glemt. Og næste Gang gaar det ham ligedan.

Midt imellem Grupper af Æsler og Muldyr sidder en Zigøjnerkælling uden Næse med Skørtet fuldt af smaa røde Pattegrise. Handelen gaar strygende, og hvert Øjeblik fjærnes en Gris under høje Hvin, der faar Æslerne til at skryde som sprukkent Metal, og de smækre andalusiske Heste til at fare nervøst sammen. Med Ryggen mod hende sidder en Zigøjner fra Sierraen med bare Fødder og et Hestedækken viklet om Halsen, han falbyder smaa spidssnudede Ulveunger. Opkøberne render om med flagrende Kapper, Zigøjnerne misser smilende med deres vippeløse Øjne, og Vandsælgerne — næst efter Tiggerne Granadas uundværligste Væsner — krydser Pladsen i alle Retninger som Svaler, med Glas i Haanden og Korkbeholdere paa Ryggen. »*Aqua!* se her er *Aqua!* Frisk og godt Vand, Snevand, Isvand!« Kun Bønderne staar ubevægelige med en Dryp under Næsen og holder ved Hovedet af deres forhutlede Dyr; de har søgt Tilflugt bag en stum og stædig Obstruktion, som redder dem — indtil videre.

Op og ned ad Landevejen kører et stort Jærnmonster, der ligner Lokomobilet til et Damptærskeværk. Det er forspændt med fem smaa Æsler i en lang Række, øverst paa det sidder en Zigøjner og driver Æslerne frem med høje Raab og rører i en Kedel, nede bag gaar en Kælling og rager op i Ilden og synger sit *caliente! caliente!* langt ud i Luften. Dèr kan man faa varm Frokost for 5 Øre: Blæksprutteærme saa lyserøde som nyfødte Museunger og Flæskesvær med Børsterne paa — en hel Haandfuld af hvert, dryppende af den lækreste hede Olie og lige til at sluge.

Oppe fra Albaicin klaprer Vævene ustanseligt, og endnu højere oppe, ved Jordhulerne, gaar en Zigøjnerkælling og

hænger røde Pjalter til Tørre paa Kaktusen. Farven staar som en klangfuld Fanfare til det letgrønne Fjæld og den blaa Himmel.

Jeg driver ind i Anlæget paa den anden Side Landevejen, sætter mig paa en Bænk og ser ud over Markedspladsens Mylder. Det er over Middag, Solen skinner saa varmt, at den lokker Tigger efter Tigger ud af de fugtige Gyder. De gør et Par Slag ud over Pladsen, styrer saa løs paa mig og falder endelig til Ro i Plænens Græs med Dækkenet viklet om Hovedet; dèr ligger de som snorkende Pjaltebylter — Armodens Overflod. Granada har saa mange af dem, at de tigger af hinanden, og de er saa stolte, at de ønsker én Guds Velsignelse, enten man giver dem noget eller ej. Solen kæler for dem og slikker deres halvnøgne Lemmer varme; Menneskene ser paa dem med milde Øjne, og den der har noget, giver dem enten de beder om det eller ej.

Der gaar en fin Dame forbi med et Barn ved Haanden; Barnet peger og siger: »Se Mor, dèr ligger en Tigger.« — »Nej, mit Barn,« svarer Moderen, »det er en Bror — en fattig Bror.« Opsynsmanden jager dem ikke engang ud, skønt de ligger midt i Plænerne med Hovedet mod Blomsterrabaterne.

Dagen hælder, Bønderne har endelig givet Køb og laver sig til at tage hjem eller forsvinder i de talrige Vinknejper. Zigøjnerne trækker af med de forhutlede Dyr, op til Hulerne i Barmhjærtighedens Bjærg, hvor den store Forvandling skal foregaa fra afrakket og styrtefærdig til fyrig og ubændig — altsammen inden næste Fredag.

Paa Pladsen begynder nogle Rekruter at eksercere og jager de sidste Markedsfolk bort, hist og her staar en Stodder eller en Hund og snager i en Affaldsdynge.

Paa Grøftevolden ved Landevejen har nogle Zigøjnerpiger slaaet sig ned. De pludrer i Munden paa hinanden og krænger de udviskede Træk ud til brede Grin, sære abeagtige Grimasser. De lægger Hovedet i hinandens Skød og faar det afsøgt, kigger nysgærrigt frem mellem Venindernes travle Negle for at se den Forbigaaende, gnasker Pinjekærner og pludrer — kælne og med et Udtryk af dyrisk Velvære.

Som Aberne i Zoologisk Have.

GENNEM BJÆRGENE
MED DILIGENCE

UNIV. OF MICH.

Inde i Spaniens Bjærge kan man møde et underligt Væsen. Paa Afstand ligner det et Kæmpedyr, der med den spidse Hale foran og det store gule Hoved slæbende efter sig bugter sig i vild Fart ned ad de krumme Bjærgveje, mens Støvet staar om det som en hvid Sky. Nærmere ved viser det sig at være en uhyre Omnibus, der slingrer af Sted, forspændt med indtil 14 Muldyr, Hoved ved Hale i èn lang Række; kun nærmest Køretøjet er to Dyr spændt ved Siden af hinanden, Stangdyrene. Paa det første Dyr i Rækken rider *el delantero*, Forrideren; han styrer det lange Forspands Kurs, og i gamle Dage, da der ingen Baner var, maatte han ofte ride tre Døgn i Træk. Der er langt fra Forrideren hen til Omnibussen, og paa dennes Buk sidder *el mayoral*. Han har Tømme paa de to Stangdyr og styrer ved Hjælp af dem Køretøjet, der som Følge af Bjærgvejenes stærke Sving ofte har en hel anden Retning end Forrideren. Hans er det vigtige Hværv at passe Bræmsen, og han har Overansvaret for det hele. Han har en Pisk med kort Skaft og lang Snært, der kan naa tre Dyr frem i Forspandet; desuden har han *el zagal*, en 14-15 Aars Knøs, der løber ved Siden af Køretøjet og med en Kæp opmuntrer de dovne blandt Dyrene. Køretøjet har undertiden to Etager og des-

uden Sæder hængende rundt om udvendig med Kalesje over og Plads til 3-4 Mennesker, hvis Ben dingler ud i Luften. Til disse luftige Sæder og øverste Etage kommer man op ved Hjælp af en løs Stige. En saadan Omnibus kan rumme en 30 Mennesker og har tre Klasser ligesom Jærnbanerne. Endnu for faa Aar siden fulgte der altid Bedækning med den mod Røverne, og det skal fremdeles være Tilfældet i de mest afsides Egne.

Af store Byer er Granada den eneste, der nu holder Forbindelsen med Verden ved Lige ved Hjælp af disse gammeldags Køretøjer. Til alle Sider om Granada løber der store Samfærdselsaarer, som forbinder Madrid og Nordspanien med det sydlige og Middelhavskysterne; de nærmer sig Byen til en Afstand af nogle Mil og bøjer saa af som om den frastødte dem. Kun med de sydlige Landsdele knytter en lille Stikbane Forbindelsen, til alle andre Sider maa man tilbringe en Dag i Omnibus, før man naar moderne Færdselsveje.

Vi skulde til Madrid og havde Valget mellem tre Diligenceruter, der gik i hver sin Retning; vi valgte den besværligste men ogsaa interessanteste, Ruten over Sierra Nevadas Højland til Guadix.

Dagen før vi skal rejse, gaar jeg til Skomageren med en Sko, der skal lappes. Manden er Portner i et Herskabshus og sidder hver Dag paa Fortovet foran Paladsets smukke Portal og arbejder. Hvornaar jeg kan faa den igen?

»Jeg tager fat paa den med det samme — De skal faa den om en Time.«

»Men De maa endelig gøre den færdig i Dag; jeg skal rejse i Morgen tidlig.«

Han ser forbavset paa mig: »De skal faa den om en Time, har jeg jo sagt.«

Skoen er ikke færdig om en Time — Mandens Svigermoder er nemlig død imens. Men den skal bestemt komme hen i Aften.

Den kommer ikke, og jeg gaar derhen — Manden sidder ved sin Disk paa Fortovet og læser Avisen. Nej, den er ikke færdig, for den Svigermoder, den Svigermoder! Galt var det, mens hun levede, men ti Gange værre ter hun sig da, efterat hun er død; hun vil simpelt hen ikke i Jorden. Om jeg er gift, da vil jeg forstaa og bære over med ham, sikkerlig! Sagen er, at hun engang har været gift med en Protestant — en Franskmand eller Afrikaner eller saadan noget — og nu ved Præsterne ikke, om hun maa komme i katolsk Jord; der har været meget Løberi i den Anledning. Men i Morgen tidlig! Den hellige Jomfru og Sakramentet er Mandens Vidner, at han skal arbejde hele Natten blot for den forbandede Svigermoders Skyld; og min Sko skal være det første, hans Hænder rører ved. »Vær De kun ubekymret, Señorito!« Og han lægger sin Haand paa min Skulder.

Næste Morgen tidlig dundrer jeg med Porthammeren en halv Time, og endelig kommer Manden, halvpaaklædt og med store Søvnklatter i Øjnene. Det var den Sko.

»En Sko? I Gaar siger De? Lovet Dem til i Dag?« Og Manden, som jeg hver Dag har set sidde paa Fortovet, og som tilmed nu og da har børstet mine Støvler, mener at der maa finde en pur Forveksling Sted. Hurtig forlader han dog dette uholdbare Standpunkt og forvandles blødt og umærkeligt til en stor Skomagermester, der umulig kan paatage sig Ansvaret for hvad hans Folk lover — saadan som Forholdene desværre engang er i Granada.

»Men Herregud, det var jo Dem selv Mand. De fortalte mig oven i Købet, at Deres Svigermoder —«

Han lytter opmærksomt, hele hans Udtryk røber Iver efter at komme til Bunds i dette her. Med ét gaar der et Lys op for ham: »Men saa er det jo min Bror, De har talt med! Svigermoderen var død, ikke sandt? og der var Kludder med Begravelsen, hvad? Der har vi det jo.« Han ler varmt og er saa henrykt over Løsningen paa Gaaden, at han maa raabe det hele ind gennem den lille Glug til Konen. — »Jo, det er ham,« vender han sig atter til mig, »han ligner mig for Resten paa et Haar. Se, se da, som det ogsaa kan gaa! — Men hvorfor er De egenlig saa opsat paa at komme med den Rumlekasse? Lej en Droske og lad den køre Dem over til Daifontes. Dèr kan De snuppe Toget og behøver ikke tage her fra før Middag.«

»En lille Merudgift paa en Snes Frank!«

»Herregud, 20 Frank, er det værd at regne paa en Rejse som Deres. Men for Resten, vent De til i Morgen tidlig og tag med Diligencen, Deres Billetter er saamænd nok gyldige. Saa har De Tid at trække Vejret, og vi kan faa Deres Sko gjort pænt i Stand. Og De sparer de 20 Frank, det er da ogsaa Penge, ved jeg. — Gaa Glip af Karnevalet? puh, Madrids Karneval er saamænd ikke en sur Sild værd! Vil De endelig se Karneval, saa bliv De her i Granada til i Overmorgen.«

Jeg foretrækker imidlertid at faa min Sko udleveret, hvilket sker mod Erlæggelsen af en lille Bøde paa en Frank, fordi jeg har gjort Brud paa indgaaede Forpligtelser. En tilkaldt Betjent bekræfter, at Bøden er i sin Orden — som en Betryggelse af Handel og Vandel. Og Manden havde i ethvert Tilfælde fortjent sin Frank. Han kunde have lappet Skoen paa Halvdelen af den Tid, han brugte til at snakke sig fra det, og sparet sig al den Hitten paa — men han gjorde det ikke. Og jeg er vis paa, at havde han været al-

mægtig, saa havde han lavet en Brosammenstyrtning, Pest i Madrid, Oprør i Andalusien — et eller andet haarrejsende for at faa mig til at vente, til Skoen kunde blive flikket. Hvad som helst vilde han have gjort for mig i Anledning af den Lap paa en Sko — og saadanne Folk kalder man dovne!

Vi naaede Dagvognen i sidste Øjeblik og rullede opad gennem de snævre Gader; Klokken var seks, det gryede svagt. Der er foruden os to Passagerer: en tyk Kone og en Dreng. Vognen er inddelt i to Kupeer, den har kun èn Etage, men ovenpaa er der fuldt af Fragtgods. Det er en slem Rumlekasse; den er slap i Fjedrene og hugger til begge Sider, som skulde den slaa Murene ind; der er en øredøvende Larm inde af de klirrende Vinduer, løst Jærn, der rasler uophørligt, Vognfjedre der klapper sammen med korte Mellemrum, og Bræmsen som hele Tiden skurer paa Hjulene, skønt vi kører stejlt opad. Husenes søvnige Vinduer glider skraat nedad, Tagene ogsaa; Lag for Lag af Byen synker under vore Fødder. Vi stiger opad som i en Væske, der bliver klarere og klarere, og kan se ned paa Bunden af mange snævre Gader; dernede svømmer Mørket uformeligt, men om Husenes øverste Halvdel hvidner det.

Vi har kun seks Dyr for, to Stangdyr og de andre fire foran i èn lang Række. Vi har heller ingen Forrider, men en Zagal, der forstaar at bruge Kæppen. Slagene regner ned over Dyrene, og de lægger sig i den stejle Vej med opskudt Ryg og slæber os opad. Bræmsen skurer bestandig paa Hjulene.

Foran os rejser sig en Mur af Bjærge, stejle og uoverkommelige ser de ud. Sierra Nevadas øverste Istoppe Mulhacèn og Picacho har fanget de første Solstraaler fra Middelhavet og slynger dem ind i Rummet, og Dagningen iler

som blussende Rødme over de vide Snemarker deroppe. Under os ligger Byen og misser mod Gryet, den mægtige Vega er hyllet i hvid Dis og ligner et blankt vidtstrakt Fjældvand, der synker dybere og dybere i sin Krans af Snebjærge, som i en uhyre Tragt.

Men det er os, der stiger, uophørligt, op gennem Gryet og videre, op i Bjærgenes kolde tindrende Solskin. Vi er staaet af og har lokket de to andre til ogsaa at gaa, men det synes ikke at batte; Dyrene kryber op ad Vejen med Ryggen i en Bue, det ser ud som Ryghvirvlerne vilde sprænge det graa afgnavede Skind. De bruger Hovenes Kant som Klo i Bjærgvæggen for ikke at glide, og Diligencen raver efter dem som en fuld Mand; Zagalen springer pryglende frem og tilbage, Mayoralen sover paa Bukken. Jeg vækker ham og gør ham opmærksom paa, at Bræmsen slæber; den spænder i Virkeligheden saa haardt mod Hjulene, at de stundom skurer i Vejen. »Den er itu,« siger han med et opgivende Skuldertræk, »men det er for Resten udmærket for Dyrene ned ad Bakke.« — »Ja, men nu kører vi opad.« — »Man kan ikke faa baade i Pose og Sæk,« svarer han gabende. Han ser fuldstændig nevtralt paa det, som et indre Anliggende mellem Dyrene og Diligencen; men da jeg forklarer ham, at vi maa gøre noget, staar han straks af og holder stille. Han lægger sig paa Ryggen i Vejstøvet inde under Vognen og stemmer med Benene den svære Bræmsefjeder i Vejret, mens jeg snører den fast til Vognbunden.

De nærmeste Højder Østen for Granada er uhyggelig golde; stift Græs og enkelte tidselagtige, skarpe Planter med gule Blomster er den eneste Vegetation. Vejen er skaaret igennem, paa begge Sider er der høje Masser, som spærrer for Udsigten, og bagved begynder Landet at vælte sig op.

Kun lige i Vejens Udsnit skimtes dybt bagnede en Stump af Vegaen og en graa, uformelig lille Klat, det er Granada.

Vi forlader den indelukkede Vej og Køretøjet og stiger op over de omliggende Højder. Hist og her gaber Indgangen til en Hule imod os, den er ubeboet, en tilgroet Sti snor sig væk fra den og bliver borte lidt henne. Her er ingen menneskelige Boliger, kun nøgne Høje rundt om; men idet vi naar frem til den næste Høj, aabner en blaanende Afgrund sig lige for vore Fødder. Dens bratte Sider er bevoksede med Frugttræer, nede i Bunden snor en hvid Strøm sig frem mellem en Samling Huse; Stemmer stiger op i Stilheden dernede fra, og et Æsels trompetagtige Skryden. En lille Verden, lukket inde til alle Sider af Bjærgmasserne.

Saa kommer Zagalen springende og beder os stige ind; Klokken er henad ni. Endelig løber Vejen da horisontalt, og Dyrene, hvis Muskler spillede mens de stod stille, sætter i rask Trav. De stryger af Sted som var de lige taget ud af Stalden, frem, om et skarpt Hjørne og ned i en dyb Dal. Der er Fart i Kludene, Kusken skruer af gammel Vane paa Bræmsen, skønt den ikke virker, Dyrene slaar over i Galop; vi ruller af Sted med stadig voksende Hast — som en lille Lavine. Men Faldet hører pludselig op i næste Sving, det knager frygteligt i den gamle Kasse, og vi slingrer roligt ind i en Landsby.

Og det gaar atter opad — nedad og opad som i en mægtig Gynge, der i Kast paa en halv Mil slynger os fra Bjærgtop til Bjærgtop, bestandig højere, mens Jorden synker om os og bliver større og større. Vegaen, der ligger 2,300 Fod over Havfladen, er som sunket i Afgrundene; dens hvide Bjærgkrans synker ogsaa: Sierra Elvira, Sierra Alhama, den mørke Spalte langt borte ved Loja. Alle Bjærgtoppene maa

neje sig og gør Landskabet umaadelig stort; kun Nevadas Tinder rager fremdeles op.

Paa Diligencens Kontor havde man forsikret mig, at Ruten havde Forbindelse med Madrid-Eksprestoget, som passerer Guadix Kl. 3 Eftm. Mayoralen blev meget forhavset, da jeg fortalte ham dette, og beviste mig, at den planmæssige Ankomsttid var Kl. fem. Det betød, at vi først kunde komme med det langsomme Nattog, som bruger et helt Døgn om at naa Madrid; og jeg lovede ham en Duro, om han kunde skaffe os frem til Eksprestoget.

Dette blev Signalet til en aldeles vanvittig Kørsel. Mayoralen rejste sig i Sædet og piskede løs paa Stangdyrene, idet han udstødte sit skingrende Raab: Y-aa! Y-aa! Zagalen fór frem som en Pil, opmuntrede Dyrene med Kæppen og med Skærver, sprang og skreg og slog løs, til Farten blev saa voldsom, at han sakkede agterud og maatte smide sig over Vogntrinet. Vi var kommet over en Kam, og det gik atter nedad i hvirvlende Fart; Bjælderne klang, Vognen rumlede, hoppede i Luften, slingrede — af Sted, af Sted! Ned i et dybt Styrt, over en Kløft med en gammel Træbro, op ad den næsten bratte Skrænt i samme susende Fart. I de bratte Sving har vi de forreste Dyr løbende neden for os i modsat Retning; det ser ud som vilde de trække os paa Hovedet i Kløften, der skyder ind som en Baadstævn. Men det gaar, vi slingrer bare lidt stærkt, idet vi svinger. Saa en lodret Klippevæg til venstre og til højre Afgrunden, uhyggelig dyb! og nedad i rystende, sanseløs Fart. Og Vognen er raaden, Bræmsen virker ikke, Mayoralen har kun Tømme paa Stangdyrene. De andre styres ved Raab alene, de løber som de vil, trykker sig ind mod Klippen og viger ud mod Dybet, alt som Zagalens Kastevaaben rammer paa den ene eller anden Side.

Der er 1000 Fod ned til Afgrundens Bund, maaske 1500 — Tallet er for saa vidt ligegyldigt, som Resultatet bliver det samme. Og alligevel — i dette Øjeblik tror jeg hellere, jeg vilde mases paa 1000 Fods Dybde end paa 5000; det er det smaatskaarne som kommer af at tilhøre en lille Nation. En Englænder vilde have det modsat. Dèr dybt nede ender Kløften i et skarpt Læg, stiger atter paa den anden Side — kun et Par Hundrede Fod borte — og ender kraftigt mod den blaa Himmel saa højt oppe, at Solen ikke kan naa os, skønt det næsten er Middag. Paa den blaanende, uhyre Væg hænger Gederne i halsbrækkende Stillinger, de glor efter os, ryster Skæget og gør krumme Bukkespring i det lodrette Fjæld.

Men vi smiler lidt tvungent til hinanden og søger en forunderlig Trøst i at klamre os til Vognhyndet og se tapre ud. Den tykke Kone, som sidder paa den udvendige Side, vipper bestemt Diligencen — om jeg fik hende til at bytte Plads. Men ikke med mig selv; jeg har hele Ansvaret — baade juridisk og moralsk — for min Hustru ogsaa, og har altsaa ingen Ret til at sidde med Ryggen til Afgrunden. Det var i og for sig rigtigst, om jeg sprang af — jeg skylder mine Børn det. Men man er jo fejg, og den Tykke snorker, som om der ingenting var paa Færde. Det er Fedtet, som gør hende dorsk.

Det gaar atter lidt opad, men vi mindsker ikke Fart mere, den Duro synes at have forhekset selve Trækdyrene. Bjælderne rangler uophørligt ind i Vognens øredøvende Rumlen, Ruderne svirrer som arrige Insekter, de galopperende Muldyr vrinsker og slaar bagud, naar Zagalen styrter sig ud fra Vognen og prygler løs paa dem. Y-aa! Y-aa! af Sted, af Sted! Forbi Hytter og gennem Bjærgstrømme som løber over Vejen, op og ned i en umaadelig Kastegynge.

Her og dèr stikker en Klippe frem midt i Vejen, hvert femte Minut sætter vi over en Dæmning, bestemt til at skære Regnvandet ud til Siden; hvergang giver det et Stød, som skulde Hjærtet flyve ud af Halsen paa én.

Fornede forsvinder Vejen om en Fjældgavl og efterlader blot et svimlende Dyb. Den kommer frem igen som en løsreven Stump hinsides Dybet og hænger som Resterne af en smal Gesims over Afgrunden, bliver saa borte om et skarpt Hjørne. Der skal vi om — og i denne forrykte, forrygende Fart. Og paa Bukken staar Mayoralen og brøler op og pisker løs, mens Tømmerne hænger og dasker nede mellem Stangdyrene.

Men alting er en Overgang; efter et Par Timers Forløb aander vi atter ud, vælter Bekymringen for Liv og Lemmer af os og nyder Landskabet. Vi har naaet Rutens Højdepunkt, ind til Siderne ligger smaa Gletsjere og blinker; kolde klare Strømme springer frem — ikke tykkere end en Finger — og vinder sig nedefter; det er de første Antydninger af en eller anden Flod. Folder og Rynker og Skaar; store frostblaa Knuder og svovlgule Skaldepander; mægtige Blodar og truende Bryn — Jorden ligger under os som et mishandlet Kæmpeaasyn, hvis Træk fordrejes i Smærte og Had. Men set fra den næste Kam er den et stillestaaende Smil: flimrende Vandstyrt ned over Klipper der staar som mægtige Orgelpiber nede i Dalene; enlige Klippestænger der rejser sig over Tinderne som uhyre Bavtastene, om hvis Top en Rovfugl paa brede rolige Vinger tegner Tiden ind i stedse mindre Kredse.

Landskabet kan vide sig ud til en hel Verden af Toppe og Tinder og lange Rygge, det strækker sig milevidt til alle Sider og begrænses af den blaa Æter — som en Ø der svømmer ene om i Universet. Og det kan snævre sig ind

om os til en Afgrund med to stejle Klippevægge. Eller en halvrund Bjærgkæde trækker sig hen over det som en vældig Underkæbe; op af Kæben stikker sorte Klipper, knækkede og i spidse Splinter med brede Skaar imellem — Kællingtænderne kaldes Stedet træffende. Ikke et Menneske, Dyr eller en Vaaning heroppe. Men langt oppe mellem to gule Klipper hænger en Stump Pløjemark som en Slags Signal til Himlen om, at Jorden dernede endnu er beboet. Den ligner en brun Pjalt sat paa Silke.

Jeg spørger Kusken, hvor højt vi er til Vejrs. »En 50-60 Favne vel«, svarer han grundende og med et Udtryk bagefter, som var han angst for at have overdrevet. Vi sætter den Tykke og hendes Søn af ved en gammel Kro, raster en Times Tid og jager saa atter videre.

Nu gaar det stadig nedad. Strømmene løber i samme Retning som vi, bag os taarner Bjærgmasserne sig efterhaanden op. En frodig Dal vider sig ud forneden med Landsbyer og blomstrende Frugttræer. I Dalens Bund løber en bred stenet Flod, og paa den anden Side hæver Landet sig igen, men roligt; med et Præg af Uendelighed og Harmoni strækker det sig opad gennem Blaat og Purpur og ud i det Fjærne, hvor det taber sig i Nevadas hvide endeløse Snemarker.

Saa er vi i Bunden af den store Dal, i dens Udløb. Høje Bjærge ligger bag os, og Dalen selv er kun et Skaar heroppe i Fjældene; forude falder Synet dybt ned paa aldeles plant Land, et milebredt Marskdrag, der sluttes inde af Højland til begge Sider, men fremefter taber sig fladt ud i det Fjærne — maaske i Havet. Saadan ser det ud heroppe fra, men da vi kommer derned, er den tilsyneladende Marsk ogsaa et Bjærglandskab, ganske vist i det smaa og af Ler. En mægtig Lerslette maa engang have hævet sig af Havet

her, og gjort det saa varsomt, at den bevarede sin horizontale Overflade. Saa er Vandene kommet fra Sierra Nevada og har skaaret Sletten ud til den mest forvirrede Labyrint og ladet Tusender af Lerkegler og -knuder og -kamme blive staaende, formodenlig fordi de var af et lidt haardere Stof. Alle har de Toppen i samme Plan, og det er dette, der paa Afstand har skuffet Øjet og fremkaldt Indtrykket af en tilgroet Havarm.

Vi rumler ned i dette snurrige Landskab, hvis Former synes frembragte paa en plump Drejerbænk. I en Strækning af næsten en Fjerdingvej har et Vandløb taget Vejen i Besiddelse, og vi kører i Vand til Hjulnavene. I det stenhaarde Ler gror kun Vin, og nu Vinstokken er skaaret ned, har Egnen et trøstesløst Udseende; ikke engang lidt Græs dækker de gule, skorpede Overflader.

Vi har spejdet efter Boliger, men kun iagttaget nogle Huleaabninger med Døre for hist og her i Brinkerne. De bliver talrigere fremefter, og vi ruller gennem en Landsby, der udelukkende bestaar af Huleboliger. Jeg tæller i Gennemfarten over hundrede Aabninger, de fleste af dem har kun en indmuret Dør, men der er ogsaa Herskabshuler med muret pyntelig Fasade, der foroven afsluttes af en Bræm røde Tegl, og Glasruder. Enkelte Kegler er beboet helt op, og en Sti snor sig som en Sneglegang op til »Kvisten«. Hele Vejen ind til Guadix ser vi disse Huler i stort Antal, og af Byens 10,000 Indbyggere skal henved Halvdelen bo under Jorden.

Omtrent en halv Mil fra Byen hører vi en skarp Piben og ser Ekspresen dampe af Sted til Madrid, »og saa er den ikke længer« — for vort Vedkommende. Men Mayoralen, der har sløjet af i de sidste Par Timer, rejser sig og pisker paa Dyrene som en rasende. Med en vanvittig Slutspurt

ender vi den 8-9 Mil lange Tur og larmer op foran Kroen i Guadix; Mayoralen er stolt af sin Bedrift, da han kommer og beder om Dusøren.

Jeg ser forbavset paa ham.

»Har jeg maaske ikke kørt Fanden et Øre af?« spørger han og fortæller de omstaaende, hvad der er os imellem, og hvordan han har kørt.

»Han har kørt som en Søn af en Spanier«, siger de, »og bør have sin Duro. Se blot her Señor Udlænding!« og en af dem tager mig ved Armen og viser paa sit Ur — »halvanden Time før Tiden er han kommet ind. De er kommet hurtig frem og maa betale.«

»Jamen Resultatet,« indvender jeg, »Eksprestoget som det for mig galdt om at naa!«

De trækker paa Skuldrene og vender mig Ryggen, »Haarkløver« siger deres Udtryk. »Saadan er det altid med de Udlændinge, naar de skal opfylde deres Pligt,« siger én højt. Jeg gaar skyndsomst i mig selv og betaler.

Naturligvis har de andre Ret og jeg ikke — al den Stund vi er i Spanien og ikke hjemme; det var ogsaa blot dumt Pedanteri af mig. Jeg er ellers ikke slem til at forfalde til moralsk Pedanteri, af en Nordbo at være. Jeg mindes en andalusisk Opvarter, som var i Færd med at give mig Penge igen. Blandt Pengene, han gav mig, var 3-4 Kobbermønter, som ikke duede, dem skød jeg hen til ham som Drikkepenge. Men han skød dem blidt tilbage igen og sagde lakonisk: »Nej min Herre, de dèr er virkelig falske.« Og jeg gav ham andre uden at protestere, stak disse i Lommen og gav dem siden ud i Smug. — — —

Der er langt til Midnat, og vi driver ud for at tage Egnen nærmere i Øjesyn. Omkring Byen gror der foruden Vin en Del Frugttræer, og hvor Menneskehænder har været i

Gang, synes den golde Jord at blive frugtbar, men her gror intet af sig selv, end ikke Tidsler eller Kaktus. Grunden, der er en Mellemting mellem Ler og Sten, er for haard til at noget kan slaa Rod i den, men blød nok til at den kan behandles med Hakke og Skærejærn. Flere Steder er vi Vidne til hvorledes de huler Boligerne ud: først hakkes Stoffet løs i Blokke, der føres bort paa Æsler, og dernæst skæres Vægge og Loftshvælvinger glatte med skarpe Jærn. En væsenlig Del af Bohavet fremkommer ved, at man lader Stoffet blive staaende og skærer udenom det — saaledes Hylder, Bænke og Sovesteder; undertiden ogsaa Borde.

Det er ingenlunde de Fattige forbeholdt at bo i disse Huler, der skal være dyrere at anskaffe end et Hus af tilsvarende Størrelse. Vi var inde i en Proprietærgaard med otte nydelige Værelser, der laa i tre Rækker bag hinanden. Skønt de indre Værelser skulde have deres Lys fra de forreste, kunde man dog se at læse ogsaa i anden Række; kun i de to inderste, som benyttedes til Soverum, herskede der Skumring — saa stærkt er Lyset hernede. Bag Boligen laa Staldene og Foderrummene; det hele strakte sig langt ind under Jorden og endte i en stor Gaardsplads, der var aaben foroven. Den var skaaret et halvt Hundrede Fod ned i Fjældet og stod ved en snæver Gang i Forbindelse med Yderverdenen.

Ved Sekstiden blev det mørkt. Byen frembød intet af Interesse ved Aften, det er en stor Landsby, intet andet. Der var ikke engang et hyggeligt Sted, man kunde gaa hen og sætte sig — kun skidne, kolde Vinknejper; og vi frøs og var trætte. Stationens Venterum var uappetitligt og blev desuden lukket mellem hvert Tog. Vi slæbte os altsaa om i Gaderne, dødstrætte og i daarligt Humør, med Udsigt til at skulle tilbringe Tiden saadan til Midnat. Vi forbandede

Dagvognens løgnagtige Ejer og al den andalusiske Slendrian og Uefterrettelighed; vi blev helt varme ved at tale om de hyggelige og korrekte Forhold derhjemme — Smørrebrødsbuffeten, de polstrede Hynder i Ventesalen, Folks mageløse Paalidelighed. Saa drev vi ind i en snavset Vinknejpe for dog at have en umagelig Sivstol til vor Raadighed.

Efterhaanden samledes en Del unge Arbejdere i Lokalet. de fleste havde Musikinstrumenter med. De var i Arbejdstøj, men Hat og Støvler var fine som altid hos Andaluseren. Jeg antog først, at det var et Orkester; men det viste sig at være en tilfældig Sammenkomst. De fleste andalusiske Ynglinge spiller paa Guitar, og i afsides Egne som Guadix tager de sædvanlig deres Instrument med, naar de om Aftenen gaar ud for at more sig.

De bestilte hver for sig et lille Glas Vin, som de kunde have staaende for sig i lange Tider; saa skiftedes de til at synge Kærlighedssange til eget Akkompagnement — disse bedrøvelige spanske *coplas*, som alle lyder ens i en Nordbos Øre. Udviklede Melodier, som vi har dem, kendte de ikke og heller ikke flerstemmig Sang. Men tre af dem — Haandværkssvende — spillede aldeles henrivende sammen paa Guitar, Mandolin og Lut. Og en Fyrbøder ved Banen var uudtømmelig i at synge coplas, som han gjorde aktuelle ved at indflette de Tilstedeværende. Til sidst gjorde han Forsamlingen vild af Begejstring ved at improvisere og selv akkompagnere sig til en Sang om —: de to blonde Fremmede — der kom fra det høje Norden — helt ned til Guadix — det skønne Guadix. Tilhørerne hev ham deres Hatte i Hovedet som Bifald og kastede sig over ham i larmende Glæde; vi Fremmede tolkede vor Begejstring ved at bestille Vin. Bagefter havde Fyrbøderen saa en lille Fægtning med en